

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

*Treball Final
de Màster*

Processos relacionats amb la Lleuda de Cotlliure (1449-1454)

Autora: **Elisenda Gràcia i Mont**

Tutors: **Antoni Riera i Melis** (UB)
Roser Salicrú i Lluch (IMF-CSIC, Barcelona)

Màster: **Màster de Cultures Medievals**

Data: **Setembre de 2021**

Resum

Títol del Treball: Processos relacionats amb la Lleuda de Cotlliure (1450-1454)

Autor: Elisenda Gràcia i Mont

Tutors: Antoni Riera i Melis (UB)
Roser Salicrú i Lluch (IMF-CSIC, Barcelona)

Resum

Aquest estudi se centra en la conflictivitat derivada del pagament d'una taxa reial: la lleuda. Concretament de la lleuda de Cotlliure a mitjan segle XV. La primera part de l'estudi comprèn una introducció a les lleudes, un estat de la qüestió, la comprensió de l'organització entorn el seu cobrament: hisenda reial, lleuders, tarifes i franquícies. La segona part es concentra en la lleuda de Cotlliure: manuals existents, lleuders identificats, llibre comptables i eines legals. A la tercera part s'analitzen cinc conflictes que s'han conservat del mateix lleuder, Joan Raynant, datats entre els anys 1449 i 1454. S'examina l'estructura dels processos, les denúncies, els actors, la terminologia jurídica, les referències legislatives, els càstigs i l'agenda dels processos. També es complementa amb recerca a altres fonts per trobar sentències i altres informacions relacionades amb els actors dels cinc processos. Així mateix, als annexos s'ha recollit la informació sobre mercaderies, rutes i embarcacions dels processos, que malgrat no ser objecte d'aquest estudi, és valuosa per si mateixa.

Índex

Resum	1
Índex	3
Introducció	6
Marc teòric	8
Agraïments	8
Objectius	9
Metodologia	10
Pla de treball	10
Primera fase	10
Segona fase	10
Tercera fase	11
Sobre la bibliografia	11
Cerca de fonts	11
Transcripció dels documents	12
Anàlisi dels documents	12
Fonts	12
Presentació de les fonts	12
Quins documents hem treballat	14
Estat de la qüestió	16
Estudis publicats sobre les lleudes medievals de la Corona d'Aragó	16
Estudis publicats sobre processos i aplicació de la justícia a la Catalunya del s. XV	18
Les lleudes a la Corona d'Aragó	19
Introducció a les lleudes	19
Organització de l'administració reial	22
La hisenda reial i les lleudes	25
Organització de les lleudes	25
Tarifes	25
Franquícies	26

Actors i funcions	27
Cotlliure	31
La Lleuda de Cotlliure	32
Establiment de la lleuda de Cotlliure	33
Articles i publicacions existents sobre la Lleuda de Cotlliure	36
Eines legals de les lleudes	38
El manual del lleuder	38
Els llibres comptables: només de Cotlliure.	42
Lleuders de Cotlliure identificats	43
El lleuder Joan Raynant	45
Els conflictes	49
Presentació dels 5 casos (resum)	51
Estructura de les instruccions	53
Les denúncies	54
Actors	56
Denunciants: els lleuders	56
Procurador fiscal de la cúria de la Batllia	57
Instructor del casos	58
Porters reials	59
Batlle General de Catalunya	60
Regent del Batlle	61
Lloctinent del Batlle	61
Els Reis	62
Els acusats	62
Els advocats dels acusats	65
Els testimonis	66
Assessors, escrivans i altres funcionaris	68
Altres persones mencionades: mercaders del s. XV	69
Terminologia jurídica i legislativa	70
Referències legislatives	72
Pragmàtiques reials	72

Cartes de suport dels reis	73
Privilegis de Barcelona	74
"Iuris firma"	75
Epístola del diví Adrià	76
Consolat del Mar	76
Els càstigs	76
Calendari	77
La continuïtat del processos en altres fonts	79
Conclusions	81
Bibliografia	83
Annexos	
1. Taula de lleudes	103
2. Anàlisi i seqüències dels processos	123
3. Mercaderies, rutes i embarcacions	185
4. Transcripcions dels documents	197
5. Índex antroponímic dels processos	217
6. Índex toponímic dels processos	221

Introducció

El motiu de la present recerca és introduir-nos en l'interessant i complex món del funcionament de la fiscalitat comercial i la conflictivitat que generava, a mitjan segle XV a la Corona d'Aragó. La localització d'uns litigis de la Lleuda de Cotlliure on els lleuders reclamen el pagament de les taxes reials ens permeten capbussar-nos en un camp poc explorat, i que ens proporciona la possibilitat d'instruir-nos sobre comerç, fiscalitat, justícia, rutes comercials i conflictes econòmics. Així doncs, vàrem escollir aquestes fonts inèdites per desenvolupar el Treball Final de Màster (TFM).

L'objectiu del TFM és estudiar cinc processos judicials inèdits (dels 12 del segle XV que es conserven a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, secció Reial Patrimoni - Processos) sobre conflictes relatius a la lleuda de Cotlliure.

Els cinc processos que hem estudiat estan datats entre 1449 i 1454, sumen 277 pàgines escrites en català i en llatí, en lletra gòtica cursiva rodona, sobre paper de mida quart. Són instruccions sobre litigis iniciats per impagament o frau en la liquidació de l'impost de lleuda. Considerem que cap dels cinc recull tot el que en el seu dia es devia escriure sobre els fets. Cap d'ells té l'aparença d'estar sencer, com ja explicarem a l'apartat dels conflictes. Un cop més, la font ens condiona el resultat de la recerca.

Malgrat tot, les expectatives d'aquest TFM són analitzar i presentar les dades que es mostren en els conflictes que es produïen pel cobrament de taxes de la Lleuda de Cotlliure, a qui afectaven i com es desenvolupaven davant la justícia. Per aquest motiu, hem fet una recerca bibliogràfica sobre les lleudes a la Corona d'Aragó tan extensa com hem pogut.

Pel que fa a valorar fins on hem arribat, podem dir que hem intentat apropar-nos al món de les "lleudes" per conèixer el funcionament d'aquesta taxa reial. També, a través de l'estudi dels cinc processos triats hem pogut veure com es presenten els casos, com se sol·licita la intervenció de la justícia, com s'interroga els testimonis, com es treuen conclusions i com, de vegades, aquestes són recorregudes. En aquests "processos"¹ (que no són més que plec de litigis en fase d'instrucció) no s'hi recullen les sentències. Aquest fet ens ha dut a ampliar la cerca a altres documents on esperàvem poder localitzar més referències als nostres casos. I n'hem localitzat. Algunes, relatives a la sentència en dos dels cinc casos i d'altres, a diversos "actors" dels processos, fet que comentem a l'apartat de Fonts i detallem a l'apartat de Conflictes. Tot plegat ens encamina cap a una conclusió consistent: les taxes reials s'han de pagar.

---

¹ Tal com s'anomenen en els registres del ACA.

Marc teòric

Tot estudi ve arrecherat per les investigacions i publicacions que abans han fet d'altres. En el nostre cas l'interès pels aspectes econòmics i socials de la baixa edat mitjana ha fet que ens nodrim de la recerca que diversos autors han fet sobre l'època en què succeeixen els cinc exemples estudiats: segona meitat del reialme d'Alfons el Magnànim, ell a Nàpols i la seva esposa Maria de Castella, com a lloctinent, al territori peninsular.

Portem el bagatge de l'Escola dels Annals francesa, que tant van influenciar a Jaume Vicens-Vives i a Pierre Vilar, que van posar de relleu la importància dels fets econòmics i com amb l'estudi d'aquests es podien relacionar clarament amb la realitat social i jurídica del moment. Partim de la lectura d'historiadors més antics que, des de la perspectiva de segles anteriors, també van estudiar el comerç català a l'època baixmedieval. Ens referim a Francesc de Bofarull, Antoni de Capmany i Josep Coroleu. Ens hem recolzat en altres investigadors vinguts d'Itàlia i de França interessats en el nostre país, la nostra història i els nostres arxius i que ens han aportat riquíssima informació amb els seus estudis. Ens referim a Mario del Treppo de la Universitat Federico II de Nàpols, alumne d'Ernesto Pontieri; a Claude Carrère, vinculada a la Universitat de Toulouse, alumna a París de Philippe Wolff, a Jacques Heers, alumne de Fernand Braudel i Georges Duby; i a Francesco Giunta, de la Universitat de Palerm. Hem consultat també autors més contemporanis, alguns d'ells professors nostres, com Àngels Masià de Ros, Santiago Sobrequès, Carme Batlle, Antoni Riera, Manuel Sánchez, M. Teresa Ferrer i Mallol, Coral Cuadrada, Roser Salicrú, entre d'altres; vinculats al Departament de Medieval de la UB i a la Institució Milà i Fontanals del CSIC a Barcelona.

Agraïments

Als meus directors, Antoni Riera i Roser Salicrú, que ens han dirigit, donant-nos ànims i bons consells; als professors que he tingut al Màster de Cultures Medievals, entre tots m'heu fet sentir prou segura per arribar fins aquí. Un record especial per Antoni Pladevall i Ignasi Baiges, dels qui vaig aprendre molt fa anys i també ara. I als meus de casa: sense els seus ànims, ajuda i comprensió no ho hagués aconseguit.

Objectius

Els objectius principals de l'estudi, anticipats a la introducció, són analitzar els cinc processos, així com altres documents relacionats, i contextualitzar aquesta informació amb el que s'estudia sobre les lleudes a la Corona d'Aragó.

De l'anàlisi concreta d'aquests cinc litigis en podem extreure:

- **Anàlisi de les acusacions:** Els delictes dels quals acusen als demandats és l'evidència d'una realitat: no volen pagar la lleuda o intenten fer frau en el pagament. Per altra banda, també tenim indicis que alguns lleuders podien abusar del seu càrrec.
- **Anàlisi dels protagonistes:** els mercaders, lleuders, batlles, fiscals, funcionaris, advocats, testimonis, patrons, escrivans de nau, etc. Hem tractat d'emmarcar els protagonistes tant en les fonts consultades com en els estudis fets per altres autors, per tal d'esbrinar tot el que hem pogut d'ells. També hem detallat les mercaderies transportades que no deixen de ser "les protagonistes" i fonament del pagament de la taxa. Quan la font ho ha permès, hem recollit el tipus de mercaderia, com es trasllada (embolcall i mesura), en quines embarcacions i quines rutes segueix.
- **Anàlisi del procés judicial:** observem en els cinc casos com es desenvolupa l'acció judicial a través de les fórmules jurídiques que hi consten, el "timing" del procés i si es parla de càstigs o sancions econòmiques.
- **Cerca de sentències:** hem buscat i intentat localitzar en altres fonts el posterior desenvolupament del cas i les sentències.

Del context jurídic al voltant de les lleudes, hem cercat en la bibliografia informació sobre notícies, decrets de constitució de lleuda de diverses poblacions i pragmàtiques reials sobre les competències dels lleuders. En els cinc casos estudiats, també hi hem trobat referències jurídiques, que s'exposen a l'apartat dels conflictes.

En resum, l'abast de l'estudi és per una part, introduir-nos en l'anàlisi de les lleudes. Hem començat per fer un estat de la qüestió sobre els estudis de les lleudes a la Corona d'Aragó publicades fins al moment, nodrint-nos de la bibliografia que hem localitzat, i que pot ser que no abarqui la totalitat. Amb el que hem compilat hem elaborat un quadre-resum a l'annex 1, on situem totes les lleudes localitzades dins l'àmbit de la Corona catalano-aragonesa, indicant, sempre que ha estat possible, la data d'implantació, la font on es recull i la referència bibliogràfica.

Per l'altra part, i tenint en compte el que hem extret de la bibliografia consultada, hem fet l'anàlisi dels cinc casos estudiats. Aquests tenen en comú el

mateix lleuder, Joan Raynant², mercader de Perpinyà instal·lat a Barcelona, i una cronologia bastant seguida, que permet observar diversos casos del mateix fet dins el mateix període temporal: el frau i/o impagament del dret de la lleuda. Aquesta part la desenvolupem quan tractem els conflictes i aportem les dades recollides en els annexos 2, 3, 5 i 6.

Metodologia

Per l'elaboració d'aquest estudi hem dissenyat un pla de treball, hem cercat bibliografia sobre les lleudes, hem buscat fonts documentals inèdites, n'hem transcrit alguns documents i els hem analitzat.

Pla de treball

En iniciar aquest estudi vam establir 3 grans fases de treball.

Primera fase

Estat de la qüestió. Cercar i revisar els estudis publicats sobre les lleudes en general i la lleuda de Cotlliure en particular.

Cerca de fonts documentals. Atès que alguns dels intervinents en els cinc processos tenen relació amb la batllia de Barcelona, hem buscat en altres fonts per mirar de complementar la informació. Detallem tota aquesta cerca a l'apartat de les Fonts³. D'aquestes recerques col·laterals n'hem extret algunes informacions relatives als nostres processos que comentarem a l'apartat de Conflictes.

Transcripció i traducció. Transcripció dels documents i traducció de les parts en llatí, de les 277 pàgines dels 5 processos. A l'annex 4 aportem la transcripció dels casos 1450, 1451 i 1454.

Segona fase

Anàlisi i interpretació. Hem destacat la seqüència dels casos, els personatges (perfils, rols en el procés) i les fórmules jurídiques amb les quals s'articulen els processos. Als annexos hi recollim dades sobre rutes comercials, mercaderies i embarcacions.

---

² Davant alguna oscil·lació ortogràfica del cognom del lleuder i havent trobat la referència publicada de Aragó 1978, que citem més endavant, sumat a que és la forma ortogràfica més habitual a les fonts consultades, ens decantem per aquesta grafia.

³ Al capítol de Fonts detallem tots els documents consultats i al capítol de Conflictes hi incorporem la informació localitzada als processos, als lleuders i a tota la informació relacionada amb la lleuda de Cotlliure que haguem detectat i que complementa de forma col·lateral el nostre estudi.

Tractament de dades. Atès que el nombre d'individus, llocs, mercaderies i relacions no és molt gran, s'ha fet ús de programes de full de càlcul, amb els quals hem elaborat els annexos.

Tercera fase

Elaboració de l'índex. Amb el guiatge dels directors del TFM, establiment dels apartats que ha de contenir el treball.

Redacció del treball. Redacció del contingut central de l'estudi, així com de la introducció i de les conclusions.

Annexos. Finalment afegir els 6 annexos amb informació sobre les lleudes per ordre cronològic i toponímic, les seqüències dels cinc processos, informació sobre les mercaderies, rutes i embarcacions dels processos, les transcripcions de tres dels cinc processos, l'índex antroponímic i l'índex toponímic.

Sobre la bibliografia

La bibliografia es presenta al final d'aquest estudi per ordre alfabètic. Però a l'hora de treballar-la ens ha semblat convenient cercar pels temes que concerneixen aquesta investigació, sempre centrats a l'àmbit de la Corona d'Aragó:

- **Dret:** per contextualitzar-nos en la situació jurídica i organització de l'aplicació de la justícia al segle XV.
- **Lleuda:** publicacions sobre lleudes.
- **Litigis:** estudis relacionats amb processos judicials, prenent interès pels de l'àmbit econòmic i/o fiscal.
- **Comerç marítim:** recerques sobre el comerç marítim de l'època.
- **Fiscalitat i administració Reial:** coneixement sobre les condicions fiscals del moment.
- **Context econòmic:** per observar l'escenari econòmic de mitjan segle XV.
- **Context polític:** per situar-nos en l'entorn polític de mitjan segle XV.

L'eina de gestió bibliogràfica ha estat el programa Zotero i es presenta segons norma ISO 690.

Cerca de fonts

Cerques al PARES en diverses seccions amb les paraules 'lleuda', 'Cotlliure', 'Raynant' i 'Jaume Gener'. I també les referències localitzades a la bibliografia de diversos autors. En els casos que aquesta informació és anterior a la nomenclatura PARES, els facultatius de l'ACA ens han ajudat a la localització dels mateixos.

Transcripció dels documents

Les transcripcions es presenten al annex 4. Les normes de transcripció que hem aplicat són:

- Escrivim en majúscula la lletra inicial de noms de persones, topònims i càrrecs quan no s'anomena qui l'exerceix.
- Escrivim en grafia actual les noms de coses, antropònims i topònims. En el cas de persones, hem consultat la Gran Enciclopèdia Catalana, per veure si ja existia una forma concreta de citar el nom.
- Igualem la 'u' i la 'v' a la grafia actual, en els textos escrits en català.
- Igualem la 'i' i la 'j' a la grafia actual, en els textos escrits en català.
- Igualem la 'c' i la 't' a la grafia actual, en els textos escrits en català.
- En els textos escrits en llatí, assenyalem amb nota a peu de pàgina quan hem localitzat un error en l'escriptura.
- Introduïm puntuació per facilitar la lectura.
- Senyalem els textos interlineats, al marge del quadre d'escriptura, els ratllats i modificats, en nota a peu de pàgina.
- Indiquem amb les abreviatures ll. les unitats en lliures, s. les unitats en sous, d. les unitats en diners i m. les unitats en malla.
- Indiquem amb claudators les paraules o lletres en què dubtem.

Anàlisi dels documents

Pel que fa a la metodologia, de manera resumida: transcripció, traducció, separació i estructuració de la informació fixant-nos en el desenvolupament del procés i en totes les dades sobre persones, llocs, objectes i fórmules judicials. Com hem indicat abans, un full de Excel ens ha servit per aquesta tasca i hem pogut elaborar taules i índexs que oferim als annexos.⁴

Fonts

Presentació de les fonts

Les fonts sempre ens acaben delimitant la recerca, estem en mans d'aquest determinisme.

Com dèiem a la introducció, el nostre interès pels afers econòmics i socials ens va portar a buscar un tema que fos poc treballat i que pogués contribuir a afegir noves dades relatives al comerç, fiscalitat i justícia de mitjan segle XV, abans de la

---

⁴ Sense haver d'endinsar-nos en una base de dades, ja que la quantitat d'informació no ho requeria.

Guerra Civil Catalana. La proposta és molt ambiciosa i possibilita no un, sinó molts, estudis de gran abast a afegir als molts i importants realitzats fins ara. En principi, el camí proposat pels meus directors i mestres enfocava cap als llibres comptables de la lleuda de Cotlliure, pendents d'estudiar a fons. Fins ara, només hem localitzat un article de Rafael Conde sobre un manual comptable de l'any 1414, del collidor de la lleuda de Cotlliure.⁵

La cerca de material sobre Cotlliure i la seva lleuda a través del PARES (Programa de Archivos Estatales <https://pares.culturaydeporte.gob.es>) ens ha permès localitzar un màxim de documents al respecte. És en aquest punt quan localitzem una sèrie de processos que ens informen sobre els conflictes que el pagament d'aquest impost comportava, com ja hem avançat abans. Dels deu processos circumscrits, n'hem escollit, treballat i analitzat cinc, els cinc que tenen el mateix lleuder que acaba posant les denúncies dels casos i que tenen una cronologia seguida, fent que molts dels seus actors siguin els mateixos i que puguem enriquir l'anàlisi.

Primer havíem localitzat deu processos de quart: la cerca es va fer en les màximes formes d'escriure les paraules LLEUDA, LEZDA i COTLLIURE, i els resultats eren recurrents. Malgrat tot, el passat mes de maig encara vàrem localitzar dos processos més, que deixem per estudis posteriors, en què la vila del Rosselló estava escrita COULIURE i, en l'altre cas, el conflicte estava recollit pel nom dels processats. Així que podem afirmar, de moment, que tenim en total 12 processos localitzats relatius a la lleuda de Cotlliure.⁶

Fem un resum per donar perspectiva de les fonts sobre el tema dels processos relatius a la Batllia General de Catalunya:

El fons de l'ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos conté 9.414 processos entre les dates extremes de 1315 i 1714. Aquest fons recull instruccions o autos judicials de litigis de competència d'aquest organisme.

Dels 9.414 casos:

S. XIV: 38 casos (cap relacionat amb lleudes)

S. XV: 563 casos, dels que 66 es relacionen amb lleudes:

---

⁵ Conde 1987b, p. 125-143. Tanmateix, Conde es fixa només en les operacions entre pisans i la Corona d'Aragó.

⁶ Tant en el PARES com a l'ACA, mai saps si comptes amb tota la informació. En el cas del PARES, perquè hi ha errors d'entrada de dades, que fan que quan busques un nom o una persona, si no està ben escrit, no el trobis. Certament, si es localitza una errada, ho esmenen amb rapidesa. La pandèmia no ens ha permès consultar els índex en paper de l'ACA anteriors al PARES per motius sanitaris. Esperem que en el futur tinguem accés a aquestes consultes.

● Lleuda de Tortosa:	22	casos
● Lleuda de Cotlliure:	12	casos
● Lleuda de Barcelona:	6	casos
● Lleuda de Girona:	4	casos
● Lleuda de Lleida:	4	casos
● Lleuda de Cervera:	1	cas
● Lleuda de Amposta:	1	cas
● Lleuda de Manresa:	1	cas
● Lleuda de St. Feliu de Guíxols:	1	cas
● Lleuda de Berga:	1	cas
● Lleuda desconeguda:	6	casos
● Lleuda del peix:	7	casos
● Lleuda de la pedra de Girona:	1	cas

TOTAL: 66 processos.

Quins documents hem treballat

Com ja hem dit al principi, la font principal que nodreix l'estudi són cinc processos judicials inèdits (dels 12 del segle XV que es conserven a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, secció Reial Patrimoni - Processos), datats entre 1449 i 1454. En concret:

- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1449 n° 1C.**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1450 n° 1F.**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1451 n° 1H.**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1453 n° 1C.**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1454 n° 1P.**

Aquests cinc processos es recullen en 277 folis escrits en català i en llatí, en lletra gòtica cursiva rodona, sobre paper de mida quart, com comentàvem a la introducció.

Atès que en aquests cinc processos no es recullen les sentències, hem buscat en altres fons documentals amb l'objectiu de completar la informació dels litigis. Exactament a:

- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 987 - Sentències (1443-1559).**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1000 - Provisions verbals (1445-1523)**
- **ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1007 - Llibre de Conclusions (1445-1496)**
- **ACA. Reial Audiència de Catalunya. Conclusions Civils. núm 24 (1453-1455).**

Per tal d'intentar fer un llistat d'altres lleuders de Cotlliure, abans i després de Joan Raynant, hem consultat els llibres de comptes de la Lleuda de Cotlliure, on el nom del lleuder, així com el temps que tenia arrendada la lleuda, apareix a la

primera pàgina del llibre, si es conserva. De vegades torna a sortir a l'interior, quan hi ha el canvi d'any, o perquè es fa llista de les despeses del lleuder en el període recollit al llibre. Els llibres consultats són:

- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1303 (1399-1401)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1304 (1399)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1305 (1406-1407)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1306 (1408-1413), introbable
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1307 (1413-1415)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1308 (1411-1415)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1309 (1412-1415)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1310 (1418-1419)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1311 (1422-1424), introbable
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1312 (1422-1427)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1313 (1424)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1314 (14276-1429)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1315 (1429-1430), introbable
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1316 (1429)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1317 (1430)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1318 (1431-1432)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1319 (1432)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 1320 (s. XV), introbable

D'aquests, tenim dubtes que els n° 1316, 1317 i 1319 siguin relatius a Cotlliure, tal com expliquem més endavant.

Continuant amb la intenció de localitzar dades sobre els lleuders, en especial sobre Joan Raynant i els altres, hem consultat els llibres següents d'on, finalment, no hem extret cap informació relativa al lleuder, però sí a d'altres empleats de la batllia que actuen en els processos com a porters, advocats i notaris:

- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 582 *Officialium* (1449-1465)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 776 Llibre d'Àpoques (1445-1450)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques (1450-1456)
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 2260 *Liber inventariorum et encantium bonorum temporis honorabilis domini Jacobi Janer* (1451-1493)

Per acabar, també hem comptat amb la informació de:

- ACA. Reial Patrimoni. BGC. vol. 450 Llibre de la Lleuda de Cotlliure⁷

---

⁷ Document presentat a la "International Conference on Food Economies in Pre-Modern Europe", UdL 17-18 setembre 2020, per Elisenda Gràcia amb el títol: *The food in Collioure, Tortosa, Lleida, València and Morella customs taxes book*. Hem buscat referències de la font i no hem trobat res. Podria ser inèdit.

És un manual de lleuder, sense datar, on es recullen disset documents: vuit tarifes de lleuda i nou decrets o pragmàtiques relatives a les lleudes. Ampliem el contingut a l'apartat El Manual del Lleuder.

Aquest manual ens ha servit per tractar i comparar les mercaderies i les formes d'embalatge dels productes apareguts en els processos amb els especificats de la Lleuda de Cotlliure recollida en aquest manual.⁸

Tal com es fa palès en els estudis precedents sobre la Lleuda de Cotlliure, serà necessari i profitós consultar els fons de l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals (ADPO), a Perpinyà⁹, en cerques posteriors.

Estat de la qüestió

Estudis publicats sobre les lleudes medievals de la Corona d'Aragó

Roque Chabás, el 1888 va dir: "Buen servicio haria el que recogiese todos los aranceles de aquellos tiempos y los comparase"¹⁰. Pensem que encara és una tasca pendent. En aquest estudi només pretenem recopilar la bibliografia que hem localitzat relativa a les lleudes de la Corona d'Aragó i de Catalunya, més concretament.

El llibre de referència per orientar-se en el món de les lleudes és l'escrit per en Gual Camarena *Vocabulario del comercio medieval: colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón, siglos XIII y XIV*.¹¹ L'interès de Gual és l'estudi filològic dels termes escrits a les tarifes de lleuda, alguns en llatí i altres en diverses llengües romàniques peninsulars, i recollir-ne el seu significat. Gual fa un diccionari utilíssim per saber de què parlen les fonts. Però també ens ofereix un resum dels estudis publicats sobre lleudes fins al 1969, en un intent d'agrupar-les i sistematitzar-les. Estirant del fil bibliogràfic de Gual, així com de la nostra recerca bibliogràfica sobre les lleudes medievals a la Corona d'Aragó, hem recollit les referències a la taula de l'annex 1. Les hem endreçat per la data més antiga de la que hi ha registre documental. L'altra versió de la taula és per ordre de població. Ressaltarem els articles de les lleudes per àrees geogràfiques.

---

⁸ Gual 1976, en la seva obra essencial, estudia i transcriu diverses versions de la lleuda de Cotlliure, entre d'altres, que ell extreu del text publicat per Alart el 1873. Cap de les versions de Cotlliure recollides per Gual tampoc són exactes a les recollides en el volum n° 450 citat anteriorment.

⁹ Arxiu d'on han extret documentació Alart, Chalmette, Vidal i Cortade sobre Cotlliure.

¹⁰ Gual 1959, p. 209 i Gual 1976 és l'estudiós que més s'apropa a la petició de R. Chabás.

¹¹ Gual 1976. Previament a aquest llibre, també va publicar un article molt aclaridor "Aranceles de la Corona de Aragón en el s. XIII", presentat al VI Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, celebrat a Sardenya el 1959.

Del que s'ha publicat específicament sobre la Lleuda de Cotlliure hem trobat tres articles, d'Antoni Riera, de Santiago Sobrequés i de Rafael Conde,¹² i un sobre un conflicte pel pagament de la lleuda de Roser Salicrú,¹³ que comentarem a l'apartat de La Lleuda de Cotlliure.

Sobre la lleuda de Barcelona, coneguda com la Lleuda de Mediona, localitzem el llibre de Roser Salicrú i l'article de Jaume Sobrequés i Sebastià Riera.¹⁴

En referència a la de Tortosa, ha estat estudiada per Francisca Vilella i Antoni M. Aragó.¹⁵

La lleuda de Mallorca ha estat estudiada per Antoni Riera, Rafael Conde i Lluís Tudela.¹⁶

Les lleudes de València i d'Aragó han estat publicades per Gual i per Navarro, Sesma i Villanueva, respectivament.¹⁷

Sobre les lleudes en terres de Lleida, comptem amb els estudis de Conde, sobre la lleuda de la de la Seu d'Urgell, de Duran, sobre les lleudes de l'Alt Urgell, i de Prim Bertran sobre la lleuda de Cervera, aplicada també a altres poblacions properes com Granyena, Montmaneu, La Panadella, Fluvià, Guissona, Vinaixa, Senan, Guimerà, Montcortés i Savallà.¹⁸

A l'àrea de Tarragona, hi localitzem les lleudes de Cambrils, estudiada per Gual, Valls, estudiada per Trenchs, i les del camp de Tarragona, que inclouen el Catllar i Santa Coloma de Queralt, investigades per Cubells.¹⁹

Els estudis que hem recollit relatius a les comarques gironines són els de Rahola, sobre Cadaqués i Roses, i Madurell, corresponent a la ciutat de Girona.²⁰

Pel que fa a publicacions que parlen de més d'una lleuda, o d'aranzels duaners de forma més genèrica, tenim a Gual,²¹ i pel que fa a publicacions de lleudes foranes a la Corona d'Aragó localitzem els estudis de Gual sobre les de nord-oest peninsular

---

¹² Riera 1980, Sobrequés 1970, Conde 1987b.

¹³ Salicrú 2003.

¹⁴ Sobrequés-Riera 1984.

¹⁵ Aragó 1978 i Vilella 1992, 1993, 1995 i 2007.

¹⁶ Riera 1981 i 1983b, Conde 2000, Tudela 2019. Rahola 1983 ens ofereix moltes dades relatives als lleuders de Cadaqués, procedents de l'Arxiu Ducal de Medinaceli, on es troba la documentació del Comtat d'Empúries. Entre elles, la llista dels lleuders.

¹⁷ Gual 1968 i 1976 per les del reialme de València, i pel reialme d'Aragó, Villanueva-Berges 2006, Navarro 2009 i Sesma 2006 i 2010.

¹⁸ Conde 1981, Duran 1982 i Bertran 1984.

¹⁹ Gual 1966, Trenchs 1978 i Cubells 1991.

²⁰ Rahola 1983, Madurell 1968.

²¹ Gual 1959 i 1968.

i part de Portugal, el de Carrasco relatiu a la lleuda de Pamplona, i les recollides per Asenjo, pel que fa al reialme de Castella.²²

Sobre processos vinculats amb lleudes específicament, només hem localitzat els referenciats de Salicrú, Cuadrada i Vilella,²³ com comentem en el següent punt.

Estudis publicats sobre processos i aplicació de la justícia a la Catalunya del s. XV

Els estudis de processos que s'han publicat i consultat per a l'elaboració d'aquest treball tenen més a veure amb qüestions de caire social i criminal: estudis sobre casos de denúncies civils, prostitució, altercats públics i bruixeria, estudiats per Carme Batlle, Santiago Riera, Teresa Vinyoles, Mireia Comas, Pau Castell i Roger Benito.²⁴

Sobre el funcionament de la justícia i l'aplicació del dret a la Catalunya del s. XV, ens hem basat en els estudis de Luís Garcia de Valdeavellano, Josep Maria Font i Rius, Victor Ferro, així com amb els estudis de Tomàs de Montagut.²⁵

Els estudis de casos més similars als nostres, com ja hem esmentat abans, són els estudiats per Coral Cuadrada²⁶ i Francesca Vilella,²⁷ on presenten diversos casos legals relatius a la lleuda de Tortosa i per Roser Salicrú en el seu article "En lo port de Cochliure o en la platja de Canet?"²⁸, que es basa en un procés similar als que hem estudiat, on es veu clarament com molts anaven a descarregar les seves embarcacions a la platja de Canet de Rosselló per tal d'evitar pagar la lleuda de Cotlliure.

El pagament d'impostos sempre ha portat discòrdia. En el nostre cas, tenim l'ocasió de mostrar-ne alguns exemples que ens ajudaran a entendre com ho vivien, a casa nostra, els homes de mitjan del segle XV. I, com ja dèiem a la introducció, aquest és el "cor" del nostre estudi, que desenvolupem en l'apartat dels Conflictes.

---

²² Gual 1974, Carrasco 1983 i Asenjo 1996.

²³ Salicrú 2003, Cuadrada 2001 i Vilella 2007.

²⁴ Batlle 2001, Riera 1973, Vinyoles 2011, Comas 2018, Castell 2014, Benito 2018.

²⁵ Garcia de Valdeavellano 1982, Font 1988, Ferro 1987, Montagut 1988, 1989, 1999, 2001a, 2001b, 2004, 2005, 2007, 2011, 2013 i 2019.

²⁶ Cuadrada 2001.

²⁷ Vilella 2007.

²⁸ Salicrú 2003, p. 573-594.

Les lleudes a la Corona d'Aragó

Introducció a les lleudes

Per introduir-nos en el concepte de lleuda recollim definicions de diversos autors que es complementen les unes amb les altres.

Segons Rahola, parlant de la lleuda de Cadaqués: "Era la 'lleuda' un impost que consistia en una quota fixa o proporcional que es pagava per tota la mercaderia que en trànsit passés pel port, o bé hi arribés o en sortís. També es pagava per la importació, exportació i venda de certs articles tenint en compte llur pes, mida o nombre. No solament cotitzaven les naus que d'arribada entraven a la badia, sinó també aquelles que passaven navegant mar endins a una distància de 60 o 80 milles segons les èpoques."²⁹

Sobrequés i Riera defineixen la lleuda com: "un impost indirecte que gravava el comerç de productes. (...) i les activitats mercantils medievals mitjançant tarifes fixes i no taxes 'ad valorem' com els delmes. No sempre s'assenyala qui havia d'abonar la lleuda, si bé hi ha indicis que permeten suposar que el pagament corresponia al comprador".³⁰ Els autors creien que l'impost es liquidava per mercaderia venuda, no com a transitada.

Riera també ens parla de lleudes *ad valorem*, com la de Mallorca, que gravava amb dos diners per lliura les mercaderies transitades als ports de l'illa.³¹

Gual Camarena ens ofereix algunes definicions d'altres autors relatives a les lleudes: "Con la palabra lezda -afirma Lacarra- se alude en el N.E. de España a todo impuesto sobre la circulación de los productos, tanto los que se pagan en los puertos, a las puertas de las ciudades o en el mercado. Pero en el uso de estas voces hay gran confusión en los documentos. Se designa bajo el nombre de lezda -dice Castro- (leude en el sur de Francia y en Cataluña) el peaje o derecho de aduana que pagaban las mercancías, los animales y hasta las personas. Alvar, sin embargo, identifica la lezda con el portazgo y ambos parece diferenciarlos del peaje."³²

Resumint, podem afirmar que la lleuda és un impost sobre el trànsit de mercaderies, animals i persones (sarraïns i jueus), que cobrava en darrer terme el monarca o el senyor del lloc, ja fos noble o eclesiàstic, i que suposava, en tots els casos, una bona entrada a les seves economies. La tarifa solia ser d'import fix, seguint un llistat de les mercaderies gravades on s'indicava l'import a liquidar per

---

²⁹ Rahola 1983, p. 213.

³⁰ Sobrequés - Riera 1984, p. 329.

³¹ Riera 1981, p. 105-196.

³² Gual 1959, p. 212.

cadascuna a tenor del seu pes o embalatge, però per alguns productes era proporcional. Per al cobrament, el monarca solia subhastar l'import anual de la lleuda, que arrendava a una persona, que solia ser un mercader, pel període d'un o dos anys, tal com s'esdevenia amb la majoria d'impostos i taxes.

Tot i que hi ha documentats cobraments de lleudes des del segle IX, a mercats com el de Vic o Manresa, on de vegades l'impost apareix amb termes com peatge, barra, teloni, portatge, reva, passatge, hostalatge,³³ no serà fins al regnat de Jaume I quan s'escriu el Llibre de la Tarifa de la Lleuda, on s'especificarà l'import en lliures, sous i diners que tributa cada mercaderia. D'aquesta manera, trobarem diferents llibres o tarifes escrites específicament per a cada ciutat o vila on el rei cobra l'esmentat impost. En general, hi ha moltes semblances en preu, però sempre hi ha alguna particularitat en algun producte o excepció per aplicar, segons cada lloc.

El rei pot cedir o infeudar part d'aquests ingressos per un temps determinat o de per vida, compartint-los amb altres persones físiques o jurídiques (com entitats eclesiàstiques). Un exemple és el cas de la Lleuda de Barcelona (1222), també coneguda com Lleuda de Mediona,³⁴ ja que allò recaptat era distribuït entre la Corona i la família dels Mediona en un 50%, arran de l'acord entre Jaume I i Guillem de Mediona de 1222. Altres lleudes compartides són la de Tamarit (1243), que es partien entre el rei i Guillema de Claramunt.

Durant l'expansió comercial del segle XIII, i coincidint amb el llarg regnat de Jaume I, l'impost de Lleuda va jugar un paper important a les finances reials i es van anar imposant i recaptant a moltes ciutats i/o mercats actius.

Precisament la Tarifa de la Lleuda de Cotlliure (1249) servirà de base per redactar la de Tortosa (1252). Com s'ha dit, al regne de València es coneixen les lleudes de la pròpia ciutat de València (1243), Borriana, Sagunt, Xàtiva, Biar i Alzira; al Rosselló, les de Cotlliure, el Volò, Thuir, Perpinyà i Querol; a les Balears, la de la ciutat de Mallorca; i, al Principat, les d'Amposta, Tortosa, Tamarit, Cambrils, Lleida, La Seu d'Urgell, Cervera, Valls, Vilafranca, Manresa, Berga, Girona, Sant Feliu de Guíxols, Castelló d'Empúries, Roses i Cadaqués. A algunes d'aquestes ciutats hi havia exempcions per als habitants del lloc i per altres col·lectius, cadascuna amb les seves característiques.

---

³³ Gual 1959, p. 212, "Peajes, portazgos, lezdas y alcabalas se confunden frecuentemente en las fuentes medievales y reciben nombres distintos según el lugar donde se aplican. La carencia de una buena monografía sobre los impuestos medievales hispanos impide una buena sistematización".

³⁴ Salicrú 1995. La recaptació d'alguns productes es distribueix a tres bandes: la Corona, els Mediona i el Bisbat de Barcelona.

Gual Camarena, davant la variabilitat i complexitat d'aquest tipus d'impost, en destaca uns trets comuns:³⁵

A. Les lleudes s'estableixen a:

- Ports de mar, com Cotlliure, Cadaqués, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Blanes, Barcelona, Tamarit, Cambrils, Tortosa, Peníscola, Burriana, Sagunt, València.
- Ports terrestres, com Candanchú, Canfranc, Sádaba, Puigcerdà, Vall de Querol, Perpinyà, el Voló.
- Nusos de la xarxa de comunicació on hi ha separacions naturals o administratives, com Alzira i Xàtiva.

B. Totes les lleudes disposen de llistes amb els productes i els preus a pagar.

C. El nom de *lleuda*³⁶ molts cops s'identifica amb el passatge i portatge, més que no pas amb el "peatge". La *reva*³⁷ s'aplica als aranzels on intervenen corredors i hostes.

D. La lleuda s'abona per la compravenda de mercaderies o per la introducció dels productes per mar o per terra. En general, però no sempre, la sortida dels productes n'està exempta. La no exigència ha de ser concedida pel poder jurisdiccional del lloc.

Tractar-se d'un import fix que no es va actualitzar en anys, es podria pensar que el cobrament de la lleuda va anar perdent importància. Si de cas, una importància relativa, atès que a mesura que el comerç s'incrementava, la taxa recollida era més gran.

Tant la recaptació com la subhasta i les exempcions eren motiu de desavinències en la seva aplicació, i en conseqüència font de querelles que arribaven a la justícia a través de la cúria de la Batllia General de Catalunya, organisme que recaptava diversos impostos, entre ells les lleudes.³⁸

---

³⁵ Gual 1959, p. 213-214.

³⁶ Vocabulari Faraudo de Saint-Germain defineix LLEUDA: "Tribut que paguen especialment per mercaderies entrats i sortints". Alcover-Moll defineix LLEUDA: "Tribut que es pagava per l'entrada de mercaderies dins una vila o altre lloc".

³⁷ Vocabulari Lluís Faraudo de Saint-Germain defineix REVA: "Dret d'entrada que paguen les mercaderies estrangeres". Alcover-Moll defineix REVA: "Impost que es pagava sobre el valor de les transaccions fetes pels mercaders, segons una tarifa determinada".

³⁸ Volem tornar a senyalar que de la recaptació d'aquesta taxa és d'on provenen aquests conflictes relatius a la Lleuda de Cotlliure. Tenim la sort de conservar documentació de 12 d'ells, entre els anys 1404 a 1497, dels quals en aquest treball, n'estudiarem els 5 datats els anys 1449, 1450, 1451, 1453 i 1454, que ens donen un marc temporal més consecutiu. La resta esperem poder-los analitzar en estudis posteriors.

Organització de l'administració reial

Abans d'introduir-nos en l'àmbit de l'administració reial, volem situar al lector en alguns punts que poden ajudar a entendre tot l'ordit. Montagut cita a Lalinde definint l'Administració d'un govern com "un conjunt d'òrgans que, amb la facultat que li han estat atribuïdes o reconegudes de bon grat o per força per una comunitat política, col·laboren de forma apreciable en la seva direcció amb el titular del poder públic".³⁹ El grup de persones que amb el seu treball remunerat tindran la potestat d'actuar en nom del titular del poder públic, són i seran els funcionaris. Col·laboraran amb el govern segons funcions "d'eficiència tècnica, jerarquia i divisió del treball".⁴⁰ En el moment de reconèixer el "poder públic" hi ha la necessitat de reconèixer una comunitat política amb les seves normes, drets i jurisdiccions.⁴¹

Si ens centrem en la Corona d'Aragó i la baixa edat mitjana, podem diferenciar les administracions que serveixen a la Corona, als senyories siguin nobiliaris o eclesiàstics i a les municipalitats.

Dins l'administració reial, podem distingir els funcionaris que serveixen directament el rei i la seva família, oficials que presten serveis de caràcter privat. Parlem de majordoms, encarregats de la intendència (cuiners, botellers, flequers, compradors), que també serveixen a la Cort Reial, els camarlencs (tenen la funció de custodiar i servir directament al rei), els metges, barbers, sastres, apotecaris, escrivans i notaris (sempre a punt de garantir l'autenticitat dels escrits reials, mitjançant el segell secret amb que signava el monarca).⁴²

Per altra banda, hi ha un altre grup de funcionaris reials que presten servei de caire públic a la Corona. Podem dividir-los segons les seves funcions en:

- **Encarregats del govern:** *El Procurador General* i el seu successor el *Governador General*. Amb competències àmplies que li permetien fer tot allò que fos en servei i honor del rei i profit de la terra, la seva conservació, protecció de les jurisdiccions i drets reials; dins l'àmbit de tot el territori de Catalunya. Per sota d'ell hi havia els *veguers* i oficials reials, *sots-veguers*;

³⁹ Montagut 1983, p. 137.

⁴⁰ Montagut 1983, p. 137.

⁴¹ Montagut 1983, p. 138-143, ens explica amb claredat quin és el procés, a Catalunya, a partir del qual d'una societat feudal i senyorial a l'alta edat mitjana es passa a una comunitat política amb els seus usatges i dret consuetudinari, que permetran unes formes de govern representades en les Corts. Els municipis i viles desenvoluparan una administració local i el naixement d'entitats municipals que vetllaran pel bé comú. Tot això, paral·lelament al món senyorial i feudal que continuarà amb les seves regles.

⁴² Roca 1947, p. 513-530, ens ofereix una llarga llista d'oficials i empleats a la Cort del "Rey Pere Terç". Gimeno-Gonzalo-Trenchs 2009, han re-editat el llibre de les *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*, on trobem aquesta informació.

encarregats de fer complir les ordres reials i mantenir la pau pública (ordres governatives, judicials i militars).

- **Encarregats de la justícia:** En primera instància el *Batlle* i el *Veguer*.⁴³ I en segona instància el *Consistori del Procurador* o *Governador General* i l'*Audiència Reial*⁴⁴, presidida pel *Canceller*.⁴⁵ Molts cops serà el *Vice-canceller* qui actuarà en les causes. Aquest havia de ser doctor en lleis i no podia ser eclesiàstic.⁴⁶ Per sota d'aquests hi ha sis *Oïdors* o *jutges*.⁴⁷ Altres funcionaris relacionats i necessaris per exercir la funció pública són el *Protonotari*, els *escrivans de manament i registre*, els *missatgers*, els *escalfadors de la cera* pels segells pendents, els *correus*, els *guardes de l'Arxiu*, etc.
- **Encarregats de la milícia:** El *Senescal* i després el *Conestable* i l'*Almirall*. Pere el Cerimoniós instaura un braç armat de caràcter permanent format per soldats a sou, fet que incrementarà significativament el pressupost reial, fent necessària una eficaç recaptació d'impostos per fer front al pagament de les soldades. A més a més dels caps de l'exèrcit, es comptava amb oficials especialitzats com *guaites*, *escoltes* i *espies*, encarregats de donar informacions a temps per prendre decisions d'atac en temps de guerra.
- **Encarregats de l'administració financera:** La figura clau de les finances reials és el *Mestre Racional*.⁴⁸ La seva tasca s'estén a tota la Corona d'Aragó, centralitzant les finances reials i posant-les al servei de la Corona. El càrrec molts cops anava a parar a mans de rics mercaders que veien l'oportunitat d'invertir en el Reial Patrimoni i poder treure'n profitoses rendes. El *Mestre Racional* es transforma en un "creditor" de la Corona. Per sota d'ell una àmplia xarxa de càrrecs l'ajudaran en la seva tasca. A la fi del seu exercici, aquests hauran de rendir comptes al *Mestre Racional*. L'organigrama d'aquesta administració se sustenta en tres pilans:

⁴³ Mata - Hispano 2005, p. 307. "La jurisdicció del veguer comprèn el mer i mixt imperi i jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, suposa entendre en tot tipus d'assumptes, incluints els penals. Sols està per sobre d'ell el Governador General o el seu portantveus, sempre que es trobi físicament dins la vegueria. El batlle, a diferència del veguer, exercia la jurisdicció ordinària amb causes civils i penals que no tinguessin associades a penes corporals. A diferència del veguer, la jurisdicció del batlle incidia en les classes populars." També Ferro 1987, p. 120-23; Montagut 1993, p. 14: "El veguer, el batlle i els oficials reials havien d'aplicar el dret especial de Barcelona. Per tant, que el rei reconegués aquest dret especial era una garantia quant a la seva aplicació efectiva. (...) era un dret ben viu que estava en procés continu d'adaptació a les noves necessitats".

⁴⁴ Ferro 1987, p. 108-120.

⁴⁵ Montagut 1983, p. 146. A la Cancelleria es redactava, registrava i conservava la documentació reial produïda pel propi rei o els funcionaris autoritzats, tramesa mitjançant esborranys o de paraula. També Montagut 1999, p. 672-684., on es parla de les tres vies d'aplicar el dret des de l'Audiència reial: la via de gràcia, la via de govern i la via de justícia.

⁴⁶ Montagut 1983, p. 145. Els eclesiàstics no podien intervenir en qüestions criminals ni amb penes que suposessin vessament de sang.

⁴⁷ Montagut 1983, p. 146. Tres cavallers, dos savis en dret civil i un en dret canònic.

⁴⁸ Montagut 1987. Obra cabdal sobre la figura del *Mestre Racional*.

1. Tresoreria: El *Tresorer*, oficial molt proper al monarca. Ha de retre comptes dos cops a l'any al Mestre Racional.
2. Les Batllies Generals:⁴⁹ Hi ha tres *Batlles Generals*, el de Catalunya, Aragó i València. A Mallorca, Rosselló i Cerdanya hi ha la figura del *Procurador Reial* i a Sardenya la de l'*Administrador Reial*. Per sota d'aquestes figures hi ha una xarxa de càrrecs inferiors que s'ocupen de l'administració financera dels diversos territoris (batlles locals, **lleuders**, *justícies*, *merinos*...). Amb la descentralització de l'administració duta a terme per Jaume II el Just, la xarxa de càrrecs s'adapta a cadascun dels reialmes i es passarà a retre comptes als caps de cada administració.
3. Col·lectors o compte-retents per exigir puntualment impostos per afers concrets i puntuals.⁵⁰

La capacitat territorial absoluta del Mestre Racional sobre tota la Corona es veurà desgranada per una demarcació de cada reialme, tant en la fiscalització de l'economia i en l'administració de les jurisdiccions com sobre els oficials reials de cada regne. Malgrat tot "en la primera meitat del s. XV, el Mestre Racional de la Cort fiscalitzava, entre d'altres de menys importants, els comptes del Batlle General de Catalunya, dels Procuradors Reials dels Comtats de Rosselló i Cerdanya, dels Procuradors Reials del Regne de Mallorca i d'alguns oficis del Regne de Sardenya, com era el cas del Duaner del Castell de Càller. Els oficials reials de València i d'Aragó deixen ben aviat de retre els seus comptes a Barcelona".⁵¹

Centrant-nos en la Batllia General de Catalunya,⁵² aquesta era competent en tot allò que afectava al patrimoni reial: les possessions de domini públic com ara les mines, salines, pastures, boscos, drets de caça i pesca; els monopolis reials de serveis públics com molins, forns, carnisseries, banys; les rendes senyoriales i emfitèutiques com delmes, tasques, censos, drets d'establiment, lluïsmes; i també altres taxes com les que graven el trànsit de mercaderies de passos marítims i terrestres. Són les anomenades **lleudes**. Per això quan el lleuder clama justícia, recorre a la Batllia General.

⁴⁹ Garcia de Valdeavellano 1982, p. 595. "El Batlle General no solo era el administrador en su 'batllia' de las rentas reales, sino también un juez que entendía en todas las cuestiones relativas a la Hacienda regia". Rahola 1978, p. 234. Els batlles "gaudiem del dret de 'levar de les armes' (desarmar)". També tenien l'obligació "de fer complir tots los manaments de la Lleuda i prestar ajuda als dits senyors (lleuders) sempre que per ells fos requerit, baix pena de perdre la batllia".

⁵⁰ Montagut 1983, p. 143-150.

⁵¹ Montagut 1993, p. 52-53 i Montagut 1996, ho faran a cadascun dels seus reialmes. També Valdeavellano 1982, p. 599-612 ens repassa els recursos de les hisendes reials dels diversos estat pensinsulars a la baixa edat mitjana.

⁵² Ferro 1987, p. 92-95.

La hisenda reial i les lleudes

La complexitat i diversitat de tributs que omplien les arques del patrimoni reial és gran.⁵³ Per una banda tenim tot el que és generat pel domini directe de les possessions reials i dels monopolis com molins, carnisseries, forns, etc. Després hi ha la recaptació provinent de la justícia: penes i multes així com concessions d'escrivanies i notaries. Hi hem de sumar les entrades en concepte de "host i cavalcata" i "el cinquè reial" sobre el botí de guerra. També la percepció de les regalies de salines, mines, terres i aigües públiques, les aportacions de les comunitats infidels (jueus i musulmans), l'ús de pesos i mesures públiques. I hi hem d'afegir altres impostos directes com el "bovatge, monedatge i altres serveis amb motiu de coronacions i casaments reials". Finalment hem de tenir en compte els impostos indirectes, que tenen l'avantatge d'estar inclosos en el preu de venda del producte i graven de manera més dissimulada, com **les lleudes**, els drets de compravenda i el monopoli d'alguns productes o collectius. El segon avantatge és que es pot arrendar el seu cobrament de manera que no cal tenir un aparell burocràtic per la seva recaptació.⁵⁴

Organització de les lleudes

Les lleudes no sempre es cobraven a la plaça d'on eren originàries.⁵⁵ En les lleudes més importants de la Corona d'Aragó (Cotlliure, Barcelona, Tortosa, València, Palma de Mallorca) els seus arrendataris tenien "sucursals" o agents en les altres poblacions, de manera que, si una embarcació venia navegant de França en direcció sud i s'aturava a Barcelona, o a Tortosa, sense haver liquidat la lleuda a Cotlliure, trobaria un representant en aquestes ciutats per poder liquidar l'impost segons la càrrega que transportés. Si veritablement l'havia liquidat a Cotlliure, tindria un albarà amb els comptes fets per a mostrar a qui li ho requeris.

Tarifes

Són manuals de referència de les taxes que el lleuder aplicava al pas de les mercaderies i persones. Les tarifes estaven publicades, i s'adaptaven als temps i als productes. Generalment en cada territori independent, ciutat o població, el seu senyor jurisdiccional instaurava la lleuda i n'establia una tarifa especial i pròpia, de manera que un mateix article, per la mateixa quantia, podia tenir contribucions diferents a cada lloc.⁵⁶ Les mercaderies no recollides a les tarifes no havien de

---

⁵³ Ferrer i Mallol 1970, p. 351-451.

⁵⁴ Ladero 1999, p. 113-126.

⁵⁵ Aragó 1978, p. 226.

⁵⁶ Rahola 1983, p. 217. Adjuntem un llistat d'articles i publicacions de lleudes, on es referencia la publicació d'algunes tarifes. Per descomptat, l'obra de Gual 1968 i 1976 és on en trobem més, però

liquidar res. Del capital extret de la lleuda, la Corona o qui percebés la taxa en disposava per censals, manutenció de familiars i obres de millora del port, muralles, hospitals; dins el terme de la seva jurisdicció⁵⁷.

Franquícies

De la mateixa manera que el sobirà atorgava les tarifes per tal de recaptar impostos, també concedia franqueses a determinats col·lectius, com la promulgada l'abril de 1232 per Jaume I a favor dels ciutadans de Barcelona, que els exonerava de pagar lleudes i altres aranzels a tota la Confederació Catalano-Aragonesa.⁵⁸ Però atorgar privilegis no vol dir suprimir drets. L'afectació de 1232 era per les lleudes creades a partir d'aquell moment, no per les pre-existents, com les de Cotlliure, Sant Feliu de Guíxols, Cadaqués i Tortosa. Sí que afectaria a les de València, Mallorca, Dènia i successives. Referent a Cotlliure, encara que els barcelonins haguessin de pagar, no se'ls podia embargar gènere a no ser que fos per deutes personals i la lleuda s'havia de liquidar en moneda de Barcelona. Des de 1265, només s'abonarà pels productes de la tarifa antiga, quedant-ne exempts per productes que fossin introduïts de nou a la tarifa. D'aquesta manera, des de la fi del XIII, embarcacions que venien de Llevant, fent escala a Gènova, Marsella o Aigüesmortes, no pagaven a Cotlliure, podent constatar que cap a 1290 les mercaderies provinents d'Orient que viatjaven pel canal de Mallorca amb naus barcelonines tenien immunitat fiscal a Cotlliure.⁵⁹

En un dels processos estudiats,⁶⁰ on s'ha comès frau en la declaració de les mercaderies, s'interroga al lleuder sobre el gènere no declarat, que és el que era transportat per part dels mariners. Aquests estaven exempts de declaració i per tant de pagament. Més endavant, comentem com els patrons i mariners aprofitaven la seva circumstància per mercadejar "a la menuda".

---

també hem de ressaltar les tarifes publicades per Sobrequés 1970, per Bertran 1984 i per Navarro 2009.

⁵⁷ Rahola 1983, p. 222.

⁵⁸ Montagut 2004b, p. 21. En el Llibre Verd es fa esment a aquest tipus de privilegis: "En efecte, trobem disposicions relatives a les lleudes o peatges reials i a la seva exempció per als ciutadans de Barcelona. Aquests tributs de base patrimonial gravaven el trànsit dels productes comercials barcelonins per determinats llocs. Cal tenir en compte que de la compravenda i el comerç d'aquests béns gravats pels peatges i les lleudes era d'on la ciutat de Barcelona derivava el seu poder econòmic i polític i els ciutadans, la seva riquesa".

⁵⁹ Riera 1980, p. 100.

⁶⁰ ACA.RP.BGC.Processos 1454 n° 1 P, f. 11v: "que en les galeres no havia pus robes sinó les del dit manifest e algunes altres de companyons e galiots que no pagaven nòlit".

Actors i funcions

En l'engranatge de recaptació del impost de lleuda podien intervenir-hi diversos "actors" fent les funcions principals que eren les de lleuder o arrendatari de la lleuda, de collidor i d'informador:⁶¹

- Qui arrenda la lleuda: El lleuder. Sol ser un mercader que compta amb solvència econòmica i té coneixements sobre les mercaderies i els circuits comercials de l'època. L'arrendament del dret sol ser pel termini d'un o diversos anys. Es concursa per subhasta. Qui pagui més a les arque reials serà l'encarregat de cobrar la lleuda durant el termini establert. El mercader ha de liquidar la quantitat establerta al principi del període. Si el temps d'arrendament és major que l'any, podrà liquidar-ho a l'inici de cada any. És qui passarà comptes amb el "*Receptor Generalis, distributor et administrator peccuniarum, iurium et emolumentorum officii Baiulie Generalis Cathalonie*",⁶² per sota del Batlle General. El Batlle General també ajudarà l'arrendatari a actuar segons la llei, i li indicarà com fer-ho en cas de dubte en l'aplicació de les tarifes. També l'arrendatari espera el suport de la justícia dins la Cúria de la Batllia General de Catalunya, quan detecta un frau o algun mercader es nega a pagar la lleuda.⁶³ Com ja hem esmentat abans, el lleuder pot tenir representants a més d'una ciutat o port, per tal de poder exigir la lleuda des de més d'un punt i evitar frauds.⁶⁴ No és d'estranyar que sigui un mercader, ja que ha de comptar amb prou capital per fer efectiu el pagament i després recaptar fins a fer les paus i obtenir un guany afegit. Es tracta d'una inversió.⁶⁵ La inversió també pot sortir malament: plagues, guerres, pirates i corsaris poden modificar les expectatives dels guanys i acabar tenint pèrdues.
- Qui cobra el dret, a peu de platja o a la taula de recaptació: El collidor. És una persona assalariada que cobra del lleuder. Pot treballar al port de la vila d'on és la lleuda i també en d'altres, com a representant de l'arrendatari de la lleuda, tal com hem explicat abans. En alguns llibres de comptes sobre la

⁶¹ Aragó 1978, escriu un apartat sobre com es recollia la lleuda, com s'organitzaven els recaptadors i publica una llista d'aquests a Tortosa i de la lleuda de Tortosa recollida a Barcelona amb el cànon que pagaven, fruit de l'estudi dels llibres de Lleuda de Tortosa que es conserven a l'ACA.

⁶² Aragó 1978, p. 228.

⁶³ Tal com veiem en els cinc conflictes mostrats en el present estudi. Rahola 1978, p. 234, indica que els batlles de Cadaqués, que ho són en l'àmbit comtal d'Empúries, "tenien l'obligació de prestar homenatge e sagrament als senyors de la leuda o son procurador, de fer complir tots els Manaments de la leuda i prestar ajuda als dits senyors sempre que per ells fos requerit, baix pena de perdre la batllia". S'ha de tenir en compte que els ingressos comtals per aquest dret de lleuda més d'ancoratge i mollatge representaven un 75% del total recaptat, segons l'autor.

⁶⁴ Rahola 1983, p. 216.

⁶⁵ Ens preguntem si podríem parlar de "préstec" o "contribució a les finances" de la Corona amb cobrament retroactiu.

recaptació⁶⁶ queda especificat que es recull la lleuda per compte de l'arrendatari "x".⁶⁷ També es dona el cas que l'arrendatari i collidor són la mateixa persona, com en els exemples dels processos estudiats, on s'anomena Joan Raynant molts cops com arrendatari i collidor de les lleudes, de forma específica.

- Qui està al cas del tràfic: El denunciador. Estan al cas dels comentaris sobre les càrregues dels vaixells i del que poden denunciar com frauds. Alerta l'arrendatari i/o collidor dels presumptes enganys, ocultacions i altres estratagemes per evitar pagar o intentar pagar menys. Si la denúncia es demostrava, rebria un pagament de part del lleuder. Són persones que a més a més poden fer altres tasques.⁶⁸

El lleuder i els seus col·laboradors podien portar armes i ajudar en la defensa de la vila en cas d'atac enemic, pujar a l'embarcació i examinar la càrrega⁶⁹ i, en cas d'impagament de les tarifes, podien confiscar béns i pertinences als deutors, i si convingués als conciutadans d'aquests, fos quina fos la nacionalitat o condició, per el valor de la deuda.⁷⁰ El lleuder podia pignorar mercaderies, però no les naus.⁷¹

Els lleuders, de vegades, tampoc actuaven amb correcció, fos per desconeixement o per afany crematístic. Abusaven de qui potser creien que no tindria capacitat de defensa: Carrère cita un cas esdevingut el 1389, on el lleuder de Cotlliure embargava mercaderies a uns comerciants de Barcelona que es negaven a pagar per la seva condició de barcelonins, que, com hem dit, gaudien de franquícia en moltes lleudes. Vist que amb el lleuder no se'n surten, busquen justícia a la Batllia General de Catalunya, que es pronuncia a favor del lleuder. Després d'aquest segon capgirell, acudeixen als procuradors del Dret de Pariatge perquè els retornin l'import del valor de la confiscació, atès que la seva feina és vetllar pels interessos

⁶⁶ Salicrú 1995, p. 3 i Vilella 2007, p. 30-38, elaboren els seus estudis en base d'aquest tipus de font.

⁶⁷ ACA.RP.BGC. volum 1305, 1308, 1309, 1313, 1318. Bernat Rossell cull la lleuda de Cotlliure per ordre o per compte de Jordi Campredó, Ramon Traginer, Jaume Font, Arnau Joan. En un dels casos s'especifica que els cull a Barcelona (volum 1309).

⁶⁸ A Gonçal del Castell, porter reial en alguns dels casos estudiats, el localitzem el 1442 denunciant al lleuder de Cotlliure per no haver abonat una denúncia.

⁶⁹ Rahola 1983, p. 220.

⁷⁰ Riera 1980, p. 97. Donat el cas poden confiscar veles i timons d'embarcacions, per evitar que els infractors fuguin, però no la nau sencera.

⁷¹ Rahola 1983, p. 214, explica un exemple d'un conflicte entre el lleuder de Cadaqués i mercaders de Narbona, que havien adquirit mercaderies a Tortosa i les traslladaven via marítima. La queixa dels mercaders arriba a Jaume II, que al seu temps la deriva al veguer de Girona, per a què presenti queixes a Ponç Hug IV d'Empúries per la mala actuació de lleuder de Cadaqués. L'embargament per impagament de mercaderies és freqüent, i de vegades els interessos són contradictoris. El lleuder de Cadaqués, per exemple, embarga perquè els mercaders de Barcelona no volen pagar, els mercaders de Barcelona demanen franquícia al rei Alfons el Magnànim per les lleudes de Cadaqués i Cotlliure, i el rei ha de triar entre protegir els barcelonins o, com a titular del comtat d'Empúries, permetre al "seu" lleuder fer la seva feina.

dels mercaders i per aquest fi reben el seu salari. Els procuradors, sense voler-se enfrontar amb la Batllia General i crear un precedent, acaben desestimant el pagament als mercaders, però com que està en joc la reputació de la seva professionalitat es comprometen a tornar a pleitejar amb la Batllia demanant la reconsideració del cas.⁷²

---

⁷² Carrère 1977, p. vol. I, 60-61.

Cotlliure

Abans de l'època romana Cotlliure era coneguda amb el nom de Port d'Illiberis (Port d'Elna). Els romans la batejaren com Caucoliberi i, amb el temps, va esdevenir el port de Perpinyà. Cotlliure, a la baixa edat mitjana, fou la segona vila del Rosselló després de la seva capital (Perpinyà), per sobre de Ceret, Tuïr, Illa i Ribesaltes. Va ser el port principal de la part continental del reialme de Mallorca (1276-1344), així com residència reial de la dinastia mallorquina, igual que a Perpinyà i Montpeller.

Cotlliure era un port natural, refugi de embarcacions en cas de tempestats. Igualment, Cotlliure compta amb un "segon port", que era Portvendres⁷³ de característiques similars, annex de Cotlliure per tot. A Cotlliure era on es liquidava la lleuda. El viatge de Cotlliure a Perpinyà no era fàcil, ja que de la ciutat a la plana i redós del riu Tet fins a la vila portuària hi havia una trentena de quilòmetres en línia recta, però el camí s'adaptava al terreny muntanyós dels darrer contraforts pirinencs, augmentant la ruta almenys 8 quilòmetres més amb pujades i baixades. Perpinyà comptava amb una altra solució per arribar fins a mar: la platja de la vila de Canet, una població a la vora de la mar que està en línia recta a uns vuit kilòmetres de Perpinyà. No és un port, és mar oberta, però en les èpoques de bonança marítima era més econòmic fondejar a Canet i mirar d'eludir el pagament de la lleuda. Entre Cotlliure i Canet va haver-hi conflictes relatius al dret de càrrega i descàrrega de embarcacions. Això va provocar diverses legislacions, algunes limitant el descarregament a Cotlliure, i altres donant llibertat de descarregar a qualsevol lloc de la costa. El 1367 Pere el Cerimoniós decretà que els llocs per descarregar mercaderies fossin Cotlliure i Canet. Vint anys més tard, l'any 1387 Joan I va restringir a Cotlliure el punt de descarregament i el 1388 rectifica i dona llibertat de mercadejar per tota la costa. El rei Martí, el 1398, torna a concretar Cotlliure com l'únic emplaçament oficial per carregar i descarregar mercaderies. El conflicte persisteix i es porta a les Corts de 1422, on la reina Maria declara lliure comerç a tota la costa del Rosselló, malgrat els intents dels síndics de Cotlliure per defensar els seus interessos.⁷⁴

Pere el Catòlic, l'any 1207, va concedir una carta de franqueses i privilegis a Cotlliure, que més tard Jaume I va confirmar l'any 1223.⁷⁵ El 1249 el mateix monarca va adaptar la Lleuda de Cotlliure amb una tarifa per 208 productes.⁷⁶ Del cobrament d'aquesta taxa en treia un bon benefici fiscal.⁷⁷ A compte d'aquest, el 1344 Pere el

---

⁷³ Calmette-Vidal 1975, p. 141: "*à cette époque, ne faisaient qu'un: on disait 'lo Port Vendres de Copliure'*".

⁷⁴ Salicrú 2003 i Cortade 1967, p. 63-71.

⁷⁵ Cortade 1967, p. 31.

⁷⁶ El mateix any implementarà a Tortosa una còpia de la mateixa tarifa per tal de regular el transport de mercaderies i evitar conflictes entre els habitants del reialme de València i de Tortosa.

⁷⁷ Cortade 1967, p. 53.

Cerimoniós va millorar el port, la vila, les muralles i les torres de vigilància al voltant de Cotlliure.

Per Cotlliure s'exportava la manufactura tèxtil de tota la Cerdanya i el Rosselló. Cortade indica que a la fi del s. XIV, concretament l'any 1392, "foren embarcades a Cotlliure almenys 3.699 peces de llana, d'un valor de 30.039 lliures de tern". No només eren exportacions de teixits, sinó també producció vinícola, cuirs, pells i ferro treballat a les fargues dels Pirineus.

Joan I va instituir un Consolat de Mar a Perpinyà i, en temps, del rei Martí s'hi construï la Llotja de Mar. La importància de Cotlliure en aquells moments i fins al regnat del Magnànim era la d'un port de mida mitjana, com Tortosa o Tarragona, per sota de Barcelona i Marsella.⁷⁸

El Papa Benet XIII, després de ser expulsat d'Avinyó i abans d'instal·lar-se a Peníscola, va residir, l'any 1415, durant uns mesos, a Cotlliure, mentre a Perpinyà se celebrava la conferència que acabaria amb la destitució del darrer Papa d'Avinyó.

Durant la dominació francesa del Rosselló, el 1463, fins que Ferran el Catòlic va recuperar el territori, Lluís XI de França va canviar el nom de Cotlliure pel de Saint Michel, un exemple de la repressió que infringí al territori rossellonès.

Al segle XVI, el descobriment d'Amèrica i les noves rutes atlàntiques, així com el retrocés del comerç a la Mediterrània, van ser la causa de la decadència del port de Cotlliure.

Al seu temps important enclavament comercial, Cotlliure en l'actualitat és una bellíssima vila que conserva part de la intervenció de Vauban en la reforma del seu castell i la construcció de l'església a primera línia de mar. Plena d'artistes i pintors, també destaquem que hi reposen les restes del poeta Antonio Machado.

La Lleuda de Cotlliure

Com ja havíem comentat, la vila de Cotlliure és on s'ubicarà l'estructura de cobrament de la lleuda pel trànsit de les mercaderies entre el Golf de Lleó, Mallorca, el Tirrè i la Mediterrània occidental per la part nord. A mesura que el comerç i la circulació d'embarcacions vagi creixent serà necessari establir més punts de recollida de l'impost. Això motivarà que qui s'encarregui del cobrament haurà de tenir delegats a altres ports (Mallorca, Barcelona, Tortosa) per exigir el pagament a les embarcacions que no s'han aturat a Cotlliure. La lleuda de Cotlliure

---

⁷⁸ Cortade 1967, p. 43.

gravava també el trànsit comercial terrestre entre Pepinyà i Catalunya, i es recaptava a El Voló.⁷⁹

Els conflictes que sorgeixen per impagament o frau són presentats a la Batllia General de Catalunya ubicada a Barcelona, organisme del qual depenen els lleuders, com ja hem vist abans.

En aquest apartat, a partir de la bibliografia consultada, exposem tot allò que coneixem de la Lleuda de Cotlliure: la seva història, l'any de creació, manuals dels lleuders, conflictes, jurisdicció i competències, etc.

Establiment de la lleuda de Cotlliure

Gual⁸⁰, citant a Alart, ens informa que, en temps del comtat d'Empúries i del de Rosselló-Cerdanya, la lleuda o duana de Cotlliure ja existia, i tenia una importància econòmica remarcable. Les primeres notícies de la Lleuda de Cotlliure són del 1216, segons consta en el testament del comte de Rosselló i Cerdanya Nuno Sanç on s'esmenta la citada lleuda.⁸¹

Els dos primers establiments amb detall de productes i preus de la tarifa de la lleuda són obra de Jaume I el 1249 i 1252.⁸²

El tercer text de lleuda és de Jaume II de Mallorca, quan el 1297 pot organitzar l'administració del seu reialme, després de la pau d'Anagni de 1295. En aquest text apareixen més productes que en la versió de 1252 i s'aboleixen les franqueses en perjudici pels mercaders peninsulars de la Corona, fet que va promoure la queixa dels comerciants de Barcelona davant el rei⁸³.

El quart text, de 1300, publicat per Gual, és conegut com "lleuda de la terra", una petita llista d'onze ítems, bàsicament de productes agrícoles⁸⁴.

El cinquè text, de 1317, és escrit en temps de Sanç de Mallorca en un intent de no tenir conflictes amb els mercaders de Barcelona. Modifica la tarifa i concedeix noves franqueses per a tots els súbdits de la Confederació catalano-aragonesa⁸⁵.

---

⁷⁹ Riera 1980, p. 97-99

⁸⁰ Gual 1976, p. 37. També Rahola 1983 i Riera 1982.

⁸¹ Riera 1980, p. 92-93, extretes de Alart i Cortade.

⁸² Gual 1976, p. 75, Sobrequés 1970, p. 65, i

⁸³ Gual 1976, p. 37. També Rahola 1983 i Riera 1983b. No podem oblidar que durant el Reialme independent de Mallorca, Cotlliure i el Rosselló eren fedataris de la Corona, i que l'extracció de la lleuda anava a parar al rei mallorquí.

⁸⁴ Gual 1976, p. 174 i 179.

⁸⁵ Sobrequés 1970.

El text sisè, de 1365, publicat per Gual⁸⁶, és una tarifa de 167 ítems. Tant aquesta tarifa com la de 1300 poden ser aclariments i actualitzacions sobre tarifes ja existents⁸⁷.

Hi ha un setè text, el recollit a l'ACA R.P. BGC. volum. 450, folis 132-145, molt similar al del 16 de febrer de 1249 amb més de 200 ítems, però que presenta algunes diferències en els productes i en els preus. Només en els productes alimentaris hem detectat 5 diferències, potser degudes a un error del copista.

Dels impostos que el rei extreia de la vila de Cotlliure, com el delme del peix estranger, drets de bovatge, de quint, de mestre de port, de quirat, entre d'altres, el de la lleuda era el més important. Cortade ens indica que ja existia en època comtal, sense concretar cap data, situant el primer decret legislatiu el 1266, amb Jaume I,⁸⁸ per procurar fons per obres d'infraestructura portuària. Ens recorda l'abast del territori sotmès a la taxa: "tot vaixell mercant que anés a Montpeller, Pisa, Gènova o altre lloc d'Itàlia, havia de seguir el seu camí tenint a la vista la costa catalana, sense decantar-se mai mar endins per tal de defraudar i no pagar la lleuda reial percebuda a Peníscola, a Tortosa i a Cotlliure. Tot patró que contravingués les decisions del comte-rei hauria de pagar una penyora de 1.000 morabetins d'or".⁸⁹ Riera ens indica que els aranzels de Cotlliure s'exigien a tota mena d'embarcació i mercaderia que circulés entre el litoral catalano-rossellonès i l'arxipèlag balear, tant si la navegació es feia de cabotatge o d'altura, independentment del port de procedència i de destí.⁹⁰ En temps de Pere el Cerimoniós, queda definit com: "la dita lleuda pagada a Cotlliure per tots els qui transiten, de temps antic i tan remot que la memòria d'home res no existeix en contra, segons la qual tot vaixell que vingui o torni de les parts de Provença, Gènova, Pisa i llurs confins, o de qualsevol altre lloc, i navegui cap a la Ciutat de Mallorca, a Catalunya, als regnes de València i d'Espanya, o transiti entre l'illa de Mallorca i la terra de Catalunya, ha de pagar, al nostre port de Cotlliure, per raó de les coses i mercaderies que porta, vegi o no la terra de Catalunya".⁹¹ En resum, podem assegurar que la lleuda de Cotlliure gravava sobretot les rutes marítimes que connectaven els ports catalans, rossellonesos, occitans-provençals, insulars i lígurs, unint ports com Barcelona, Ciutat de Mallorca, Cotlliure, Montpeller, Aigüesmortes, Marsella i Gènova.⁹² Els arrendataris de la lleuda i/o els seus col·lectors eren els encarregats de la percepció d'aquest dret reial.

---

⁸⁶ Gual 1976, p. 39, té dubtes en la datació.

⁸⁷ Gual 1976, p. 174 i 179.

⁸⁸ Cortade 1967, p. 52.

⁸⁹ Cortade 1967, p. 52 i Riera 1980, p. 97.

⁹⁰ Riera 1980, p. 97.

⁹¹ Cortade 1967, p. 53, data la cita a 18 setembre 1359.

⁹² Riera 1980, p. 97.

Els ingressos provinents de la Lleuda de Cotlliure havien de ser molt importants, quan veiem els recursos que se n'extreien, més enllà del propi manteniment portuari de la vila. Cortade i Riera ens en donen diversos exemples.⁹³

Si el rei necessitava efectiu empenyorava la lleuda⁹⁴ o l'arrendava al millor postor, normalment un mercader solvent que avançaria un capital al monarca i s'encarregaria de cobrar el dret, com una inversió esperant treure'n més benefici del liquidat al monarca. És arran d'aquests tractes que existeixen els llibres de comptes dels arrendataris i col·lidors de la lleuda. Aquests recaptaven la lleuda no només a peu de port a Cotlliure, també ho podien fer a Canet de Rosselló, al Voló, a Perpinyà, a Palamós, a Barcelona, a Ciutat de Mallorca, a Tortosa..., com ja hem citat abans. Tothom que travessava l'espai delimitat de la lleuda de Cotlliure estava obligat a pagar, presentant-se al col·lector amb el manifest o llistat de les mercaderies transportades del nòlit. Aquest feia els càlculs a tenor del Llibre de la Lleuda, del qual parlarem més endavant; i entregava un albarà un cop rebut l'import, a no ser que gaudís d'una franquícia per aquest dret, que havia de demostrar davant del lleuder o col·lector. Alguns conflictes apareixen perquè el pagador manifesta tenir franquícia o per ignorància o frau, intentant no liquidar l'import.⁹⁵ El lleuder intentava per tots els mitjans que no s'escapés ningú de liquidar l'impost, i si l'assumpte no quedava clar, es feien embargaments cautelars de mercaderies, de les veles o timó, obligant a la nau a quedar-se a port sense poder salpar, fins que el cas quedés resolt. El lleuder buscava suport en la Batllia General sempre que sospitava o tenia la certesa d'un frau al dret de la lleuda. Si el frau es demostrava, s'aplicaven càstigs als infractors, i si algú de l'administració no estava disposat a col·laborar amb lleuder també era sancionat amb penes econòmiques. En els casos que els forasters del regne no volien pagar, es podien fer

---

⁹³ Cortade 1967, p. 53, Riera 1980, p. 100. Com són els fets per en Jaume I: 10.000 sous per l'Hospital de Sant Joan de Perpinyà. També 5.000 sous anuals per la construcció de dos molls fondejadors a Portvendres projectats en temps de Nuno Sanç, anterior comte del Rosselló. Un cop acabada aquesta obra, la quantia servia per reparacions i manteniment del port. En el regnat de Jaume II de Mallorca, aquest fa donació de part de la lleuda de Cotlliure als Germans Predicadors instal·lats a la vila, per el seu manteniment. També per fer reparacions al Castell de Perpinyà. Més tard, Maria de Nàpols, esposa de Sanç de Mallorca, és pensionada amb 2.212 sous anuals procedents de la lleuda. I, en temps de Pere el Gran, tant la seva esposa Constança de Sicília, l'infant Jaume, com una de les seves dames i el metge Bernat Auriol tenen un pressupost de 6.000 sous anuals a compte de la lleuda de Cotlliure.

⁹⁴ Cortade 1967, p. 54, aporta la dada de 12.000 florins d'or que la universitat de Cotlliure va oferir al rei Alfons el Benigne per les campanyes de Sardenya i Sicília. No sempre era un particular que feia préstecs a la monarquia.

⁹⁵ Cortade 1967, p. 56. També Carrère 1977, p. vol. II -86, ens aporta un cas de setembre de 1445, quan dues galeres venecianes són interceptades mar endins sense haver liquidat la lleuda de Mediona i de Cotlliure. Un notari i l'alguatzir s'acosten amb un llagut per demanar el comprovant de pagament i els patrons de les galeres els amenacen a lapidar-los-hi la nau. Ells se'n retiren i en prenen constància, amb la notació notarial. No sabem com acaba el cas, però si tornen a aturar-se a ports de la Corona, se'ls exigirà l'impagament anterior o bé algun compatriota haurà de respondre per ells.

subsidiaris de l'impagament altres mercaders o persones de la mateixa nacionalitat, fet que comportava conflictes que podien afectar a les relacions consulars entre reialmes. L'any 1479, la lleuda de Cotlliure va ser "un cavall de batalla", com diu Cortade, entre el rei Ferran el Catòlic i el rei Lluís XI de França, per la possessió del Rosselló⁹⁶.

La decadència de la lleuda arriba quan el comerç per la Mediterrània es veu disminuït per el comerç atlàntic, i per la recerca de noves rutes cap a Orient, degut a la caiguda de Constantinoble, i de forma progressiva va perdent importància. Va subsistir després del Tractat del Pirineus el 1659 i desapareix del tot arran de la Revolució Francesa.

Articles i publicacions existents sobre la Lleuda de Cotlliure

---

A continuació farem un breu comentari de les publicacions específiques sobre la lleuda de Cotlliure.⁹⁷

Primer de tot, Gual Camarena, el 1968, publica l'obra ja esmentada *Vocabulario del comercio medieval: colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón, siglos XIII y XIV*, reeditada el 1976. Tal com hem dit abans, l'obra és cabdal: publica 29 tarifes de diverses lleudes.⁹⁸ De la lleuda de Cotlliure inclou cinc tarifes.

Seguidament, el 1970, Sobrequés i Callicó publica *La lleuda de Cotlliure de 1317*. En aquest article d'una vintena de pàgines, publica les transcripcions de dos documents: el primer, inèdit, datat a Perpinyà el 13 de setembre de 1317, que recull la sentència promulgada pel rei Sanç de Mallorca sobre la lleuda de Cotlliure i el Voló feta pel seu pare, adaptant-les als temps del seu regnat, davant les demandes dels mercaders de Barcelona i, sobretot, arran de la diferència de canvi entre la moneda barcelonina, l'oficial al Roselló, i la melgoresa. I, el segon, datat el mateix dia, és el trasllat de la tarifa de la lleuda de Cotlliure a la cort de Sanç de Mallorca⁹⁹.

Riera i Melis, en el seu article publicat el 1980,¹⁰⁰ a més d'introduir-nos en el món de la lleuda de Cotlliure, i d'una breu cronologia de les diverses promulgacions i canvis, centra el seu estudi en veure com els canvis establerts pels reis de Mallorca

---

⁹⁶ Cortade 1967, p. 55-58.

⁹⁷ Gual 1976, Sobrequés 1970, Riera 1980, Conde 1987b i Salicrú 2003.

⁹⁸ Gual 1976. Les 29 lleudes publicades són de les poblacions de Barcelona, Cambrils, Puigcerdà, Querol, Saragossa, Alagón, Sádaba, Canfranc, Candanchú, El Voló, Tamarit, València, Perpinyà, Alzira, Burriana, Tortosa, diverses poblacions de la ribera de l'Ebre.

⁹⁹ Sobrequés 1970, p. 65. Indica la signatura IMH, Barcelona, Pergamins Municipals C-32. En el seu article ens dona un resum de les tarifes publicades fins al moment per Capmany (la de 1252), Alart (les de 1249 i 1297) i Gual (les de 1300 i 1365). Sobrequés, a l'article, llança la hipòtesi que la pressió dels mercaders barcelonins en temps de Pere el Cerimoniós per la llibertat de comerç a l'illa de Mallorca sumés força a la iniciativa de fer la campanya de recuperació de l'illa, atesa la gran aportació econòmica de 70.000 lliures per part de la ciutat de Barcelona.

¹⁰⁰ Riera 1980, p. 91-125.

Jaume II i Sanç van comportar el descontentament general dels mercaders barcelonins, que eren tractats com forasters, "com genovesos";¹⁰¹ sollicitaren en diverses ocasions que el monarca de la Confederació catalano-aragonesa negociés amb el rei de Mallorca noves lleudes i privilegis perduts i que no dificultessin el comerç peninsular.¹⁰²

L'article de Conde y Delgado de Molina (1987) és un estudi entre el comerç catalano-pisà, prenent com a font un llibre de comptes de la Lleuda de Cotlliure de 1414.¹⁰³

Salicrú i Lluch en el seu article de l'any 2003,¹⁰⁴ ens descobreix una querella que va desencadenar un procés entre 1405 i 1406, sobre si es podia o no carregar i/o descarregar mercaderies a la platja de Canet del Rosselló, enlloc de fer-ho a Cotlliure.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ Riera 1980, p. 117.

¹⁰² Riera 1980, p. 117-125. Els mercaders catalans, veient que el comerç, i en particular el d'importació de draps, no resultava amb els beneficis esperats, a causa de les taxes de Cotlliure i les dificultats aranzelaries introduïdes pel rei de França a Aigüesmortes, varen prendre el camí d'invertir en una indústria tèxtil dins de la Corona catalano-aragonesa, tot promovent centres tèxtils, augmentant els llocs de treball i els salaris, i proveint-se amb la llana del país i la que poguessin comprar a l'Aragó, fent el procés de filat, teixit i tenyit. A més de cobrir les necessitats del mercat interior, van passar a exportar draps acabats de qualitat, que competiren amb els estrangers en el mercat internacional.

¹⁰³ Conde 1987b, senyala la signatura ACA.RP.BGC.Clase 8ª K. Amb les signatures actuals hi ha 18 llibres del nº 1303 al nº 1320, pensem que el llibre consultat per Conde correspondria a l'actual nº 1308, que té 204 folis i ens enmarca la cronologia. A causa de la quarantena imposada als documents arran de la COVID-19, no hem pogut tornar a demanar el document. Queda pendent per més endavant. Conde destaca la quantitat d'informació que se'n pot extreure, encara que ell centra el seu estudi només entre Pisa-Barcelona i Pisa-Tortosa, l'exportació de llana i d'altres productes, les importacions pisanes i fa una llista dels mercaders que exporten i importen.

¹⁰⁴ Salicrú 2003, p. 1-22. El fet de descarregar mercaderies a la platja de Canet o a Cotlliure va portar conflictes a causa dels interessos del vescomte d'Illa, senyor de Canet i d'alguns mercaders de Perpinyà. Per part de la reialesa, hi hagué moments que donà franquícia per descarregar i d'altres la què obligà a fer-ho a Cotlliure. Pere el Cerimoniós, el 1367, declarà que tant Cotlliure com Canet serien llocs de descàrrega, i que a tots dos emplaçaments s'hi hauria de liquidar la lleuda. I el mateix monarca, el 1378, imposà com a únic descarregador del litoral del Rosselló al port de Cotlliure, tot alterant el costum de lliure comerç de promulgacions anteriors de Pere el Gran (1283) i d'Alfons el Liberal (1299). Anys més tard, Joan I, el 1388, donà tota llibertat de descarregar on es vulgués. Sobre l'exclusivitat de Cotlliure, les parts interessades i oposades aniran coneixent decrets favorables per uns i desfavorables pels altres, i el conflicte es mantindrà almenys fins a 1421, segons veiem a ACA.RP.BGC. Processos 1421 nº II.

¹⁰⁵ ACA. Cancelleria. Processos de Quart núm 407. Actualment en el PARES no es recull aquesta referència, però l' arxiver de l'ACA el va localitzar i mostrar. És enriquidora l'aportació que fa dels dinou testimonis interrogats en el procés, que ens donen informació sobre els camins per on circulen les mercaderies Perpinyà - Cotlliure i Perpinyà - Canet, costos del viatges, distàncies i temps en els trajectes; quins són els avantatges de descarregar a un o altre lloc quan fa bona mar o quan hi ha tempesta o tramuntana; qui hi sortia guanyant més descarregant a Canet: els hostalers, traginers i el vescomte d'Illa, així com els perills de corsaris i de robatoris en descarregar a Canet, sense protecció, enlloc de fer-ho a Cotlliure, lloc que estava resguardat i organitzat.

Per acabar, citem aquí altres autors com Alart i Cortade,¹⁰⁶ dels quals no hem pogut consultar algunes publicacions per no haver-les localitzat a temps de manera que posposem la seva consulta en un futur. De ben segur que també aportaran més dades sobre Cotlliure i la seva lleuda.

Eines legals de les lleudes

El suport legislatiu pel cobrament el trobem a les promulgacions reials i en els costums. Molts cops, les promulgacions reials donaven legalitat a allò que d'antuvi ja estava establert. Altres vegades, arran de conquestes, s'estableixen normes per tal d'incorporar fiscalment els nous territoris a la roda de recaptació de la monarquia.

Un cop publicada la pragmàtica on quedava clar el llistat de productes i el que s'havia de liquidar per cadascun, es buscava qui portaria a terme la tasca de recaptació.

Per aquesta fi, el lleuder o el col·lector de la lleuda per compte de l'arrendador havien de conèixer la tarifa i/o tenir un manual de referència, un manual de lleuder o un Llibre de Lleuda.

Les referències legals que hem localitzat en els processos estudiats s'especifiquen més endavant, en l'estudi dels conflictes.

Altres referències jurídiques que recull el volum ACA.RP.BGC. volum 450 es detallen a l'apartat següent.

El manual del lleuder

Quan hem parlat de les lleudes en general, hem assenyalat que el dret es recapta en llocs determinats i es liquida per una sèrie de productes concrets. L'obligació del lleuder era recaptar el dret en base a la llista de productes, per les quantitats expressades en cada cas. Amb aquesta finalitat, el lleuder disposava del Manual del Lleuder o Llibre de la Tarifa. Aquest manual contenia la llista de productes gravats per la lleuda, les unitats de mesura i la taxa a cobrar. Ja hem citat a l'apartat de fonts i d'articles i publicacions existents els manuals de lleuda identificats. Aquí fem un quadre resum dels manuals publicats de la lleuda de Cotlliure que hem localitzat:

---

¹⁰⁶ Ens referim al llibre d'Alart *Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne* Ed. Maisonneuve. Paris. 1881. i a l'article de Cortade "La leude royale de Collioure" en CERCA (Perpinyà) núm 24 1964, p. 164-169. Esperem consultar-los en el futur.

Data	Publicat per	Nombre productes	Font
1249	Alart 1873, Gual 1976	208	Archives du Département des Pyrénées-Orientales: Bans royaux et leude de Collioure, folis 7-12.
1249	Inèdit (Elisenda Gràcia / Congrés UdL)	212	ACA.RP.BGC.volum 450 pàgs 1-12.
1252	Capmany 1792, Gual 1976	139	AHCB, Llibre vermell, tom I folis 32v-33v.
1297	Alart 1874, Gual 1976	174	Archives du Département des Pyrénées-Orientales: B.69, folis 17r-31v.
1300	Gual 1976	11	Archives du Département des Pyrénées-Orientales: B.69, folis 4r-5v.
1317	Sobrequés 1970	163	AHCB, Pergamins municipals C/32 document 2.
1365	Gual 1976	167	AHCB, 'Secundus Antiquus Reginum Privilegiorum Civitatis Barchinone', folis 214v-217v.
sense data	Inèdit (Elisenda Gràcia / Congrés UdL)	208	ACA.RP.BGC.volum 450 pàgs 132-145. La llista de productes no és idèntica a cap de les publicades per Gual.

La publicació de les tarifes, que principalment recullen els productes i taxes, sovint està encapçalada pel decret d'atorgament que confereix competència al lleuder.

Aprofitem aquest espai per presentar un manual de lleuder que sembla una compilació de tarifes i documents reials que algun funcionari de la Batllia General o lleuder va aplegar i relligar en un sol volum sense data específica de creació, però que estimem de l'inicis del segle XV. Es tracta del ACA.RP.BGC volum 450 "Llibre de la Lleuda de Cotlliure". Interpretem que qui va fer aquest recull volia tenir a la mà tota la informació legislativa de les lleudes.

Aquest manual són dos llibrets de quart relligats amb les mateixes cobertes, que a la portada està rotulat "Llibre de la Lleuda de Cotlliure". Conté 17 documents entre tarifes i decrets reials. Està escrit en català i llatí, i de vegades barreja les dues llengües en el mateix document. Les dates extremes dels documents inclosos són el 16 de febrer de 1249 i el 19 d'octubre de 1405 i té 145 folis.

Dels disset documents, vuit són tarifes de lleuda de cinc poblacions diferents. La primera, datada el 16 de febrer de 1249, acompanya el text on Jaume I concedeix

a Tortosa la mateixa lleuda de Cotlliure, arran dels conflictes entre mercaders de València i de Tortosa.¹⁰⁷ Donem el detall de les tarifes:

1. **Cotlliure:** En dues versions, la primera datada el 16 de febrer de 1249 (f. 2-12), i la segona sense datar (f. 132-145). Ambues escrites en català.
2. **Tortosa:** En tres versions, la primera i segona recull les mateixes tarifes, datades el 3 de març de 1252 (f. 21-34 i 51-57), una en català i l'altra en llatí; i la tercera versió de diferent tarifa no té data i està escrita en català (f. 87-99). Jaume I el 1249 atorga la lleuda de Tortosa a còpia de la de Cotlliure, però les versions de les de Tortosa amb les de Cotlliure tampoc són idèntiques. Hi ha diferències en els articles, en l'ordre de redacció i també en les quantitats que havien de liquidar. Aquesta falta de coincidència pot ser deguda a l'adaptació a les circumstàncies en el moment de copiar els originals, introduint-hi algun nou producte i/o negligint-ne d'altres, o bé per error o omissió del copista.
3. **Lleida:** Sense datar, escrita en català (f. 79-87).
4. **València:** Sense datar, escrita en català (f. 99-132).
5. Ciutat que podria ser **Morella**.¹⁰⁸ Sense datar, escrita en català (f. 67-79).

A més a més d'aquestes tarifes, el manual recull 9 documents relatius a les lleudes: la seva concessió, regulació sobre mercaderies recuperades de pirates, sentències reials sobre conflictes de pagaments, límits marítims de la lleuda, sobre els estrangers que es troben a la Corona d'Aragó i sobre catalans que estan a l'estranger. Exactament són:

1. Concessió de la lleuda de Tortosa, atorgada a còpia de la de Cotlliure (1249, febrer 16).¹⁰⁹
2. Regulació sobre les coses comprades o canviades que havien sigut robades per pirates i malfactors (1401, gener 15).¹¹⁰

¹⁰⁷ ACA.RP.BGC. vol. 450, fol. 1-2: *..attendentes dissensiones plurimas et diversas rixas que inter mercatores, transeuntes cum mercibus suis per Dertusam, tam per mare quam per terram, fuisse usque in hodiernum diem, super prestacione lezdarum sive portatici aut pedagii agravantes et pluries super his declarandis seu terminandis, nobis, per probos homines volentes fuisset supplicatum ut nos finem dicte controversie imponeremus, exaudientes partes eorum, per nos et nostros concedimus imperpetuum quod omnes homines Regni Valencie et Regnorum dominacionis transeuntes cum mercibus suis cuiuscunquem generis sint, vel modi per mare vel per terram vel Dertusam vel eius pertinencias vel iurisdiccione, dent tantum modo lezdam sive pedagium, pro mercibus suis vel alienis, secundum pro hodie datur in Caucolibero.*

¹⁰⁸ Al lloc on hi constava el nom hi ha un forat en el paper que impedeix saber a quina vila es refereix. Tenim la hipòtesi que podria ser Morella, perquè al final del text cita que hi haurà franquícia per tots els habitants de Morella, sense citar-ne de cap altra banda. Però també podria ser la tarifa d'una altra població i que els habitants de Morella hi tinguessin franquícia. Cal investigar més.

¹⁰⁹ Gual 1976, p. 75-80. Gual no recull la introducció de Jaume I i de la llista de 208 articles que publica, en el text del vol. 450 p. 1-12 consten tres articles de més: el cabasset de sardina, la carga de llana i el quintar de llana. També hi ha diferències en els imports.

¹¹⁰ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 13-15.

3. Negació de guiatges pels pirates i malfactors de la mar (1401, gener 15).¹¹¹
4. La conformació de la lleuda de Tortosa per part de Jaume I (1252, març 3), escrita en llatí i els articles llistats en català.¹¹²
5. Sentència del rei Martí en el conflicte entre el lleuder de Tortosa i navegants italians (de Florència i Venècia) sobre el pagament de la lleuda, indicant els límits d'aquest dret en el mar entre les illes de Mallorca i Eivissa (1405, octubre 19).¹¹³
6. Document del rei Martí, donant suport al lleuder de Tortosa en el procés contra *Milio Adacia et aliis*, per l'impagament de l'esmentat dret (1404 octubre 15).¹¹⁴
7. Concessió i tarifa de la Lleuda de Tortosa, pel rei Jaume I (1252, març 3). Està tant la concessió com els productes, escrits tots seguits, sense fer-ne una llista, estan escrits en llatí i els noms dels productes són en un llatí molt catalanitzat.¹¹⁵
8. Document del rei Pere el Cerimoniós sobre la Lleuda de Cotlliure, indicant qui l'ha de pagar i quins són els límits (1359, setembre 18).¹¹⁶
9. Document del rei Martí, sobre els estrangers a la Corona catalano-aragonesa i sobre els ciutadans de la Corona a terres estrangeres (1401, gener 15).¹¹⁷

En els casos estudiats també s'utilitza el manual de lleuder per recordar pragmàtiques que donen suport al lleuder davant d'un conflicte. És el cas de 1453, quan Raynant recorda a Jaume Gener, regent de la Batllia General, alguns episodis recollits en aquesta mena de llibres sobre actuacions d'Alfons el Magnànim en casos anteriors.¹¹⁸

Es òbvia la riquesa de dades que els manuals de lleudes ens poden aportar, tant a nivell filològic com a nivell històric. Ens ajuda a conèixer la varietat i quantitat de productes diferents, alguns encara per esbrinar què són exactament. Ens informa del que tributava cada mercaderia, i indirectament del valor de l'article (vinculat al

¹¹¹ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 16-20.

¹¹² Gual 1976, p. 95-102. El text recollit en el vol. 450 p. 21-34 es similar al publicat per Gual i estudiat per Huici, tal com explica Gual a la nota n° 87.

¹¹³ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 37-42

¹¹⁴ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 43-50

¹¹⁵ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 51-57. Com per exemple *safrano*, *buquine*. I altres directament escrits en català *d'avellanes*, *oleo de linós*, etc.

¹¹⁶ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 58-60.

¹¹⁷ ACA.RP.BGC. vol. 450 p. 60-63.

¹¹⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 42r-42v: (*Pragmatica domini Regii Alfonsi*, escrit al marge superior esquerre): *Obtulit etiam et produxit iamdictus venerabilis Johannes Raynant coram iamdicto honorabili Jacobo Januari, regente dictam baiuliam generalem, quandam prachmaticam sancctionem scriptam et contentam in quodam libro vocato Lauder, cuiusquidem prachmaticae sancctionis tenor talis est.*

preu de la taxa), així com del seu transport i mesura¹¹⁹. Això només dels productes que pagaven lleuda¹²⁰.

El comerç marítim transportava més productes dels que consten a les tarifes de lleuda. Resta per estudis futurs contrastar els llibres de manifests amb els productes que es detallen a les tarifes. Es podrà observar l'aplicació del manual, què es fa amb les mercaderies no especificades, i si les taxes aplicades corresponen a la de les tarifes o si hi ha abús per part del lleuder.

Els llibres comptables: només de Cotlliure.

A l'apartat de fonts hem destriat els 18 llibres que consten a PARES com a llibres d'apunts comptables de la Lleuda de Cotlliure, també anomenats "de manifests" o "de l'arrendament de la lleuda", dels quals 4 estan il·localitzables¹²¹. Sí que volem destacar la importància de la informació continguda en ells, que esperem poder extreure en estudis posteriors. Conde, l'any 1987, ens informava, en el seu article, de tres tipus de llibres: la recaptació del dret d'estaca,¹²² els manifests entregats per l'escrivà de la nau al recaptador, i els llibres de comptes personals on es recullen els deutes i els pagaments fets per els mercaders sobre el dret de lleuda, al llarg del temps que dura la comptabilitat¹²³. Com Conde manifesta *la magnitud de los datos que aporta es inmensa*.¹²⁴ Certament en aquests volums tenim el detall del que es carrega a cada embarcació, de qui és la mercaderia, d'on és i de vegades on va, si aquesta es compta a pes o per unitats, i quin import s'ha de liquidar per cada assentament. Totes aquestes dades ens informen del trànsit marítim i permeten extreure conclusions de les importacions i exportacions en xifres.

Com ja hem dit en el capítol de fonts, l'estudi d'aquests valuosos llibres queda pendent per estudis posteriors. En aquest estudi, els hem consultat per esbrinar el noms dels lleuders de Cotlliure.

---

¹¹⁹ De tal manera que la mercaderia condiona la quantia de la tarifa, no al revés.

¹²⁰ Riera 1980, p. 106, ens informa com en la reforma de 1299 de la lleuda de Cotlliure, on es reduïen productes, i per tant, recaptació; s'inserta una disposició per la qual: "se faculta a los lezderos para establecer la cuantía de las tarifas a satisfacer para aquellas mercancías no especificadas en los aranceles, teniendo en cuenta para ello su precio y la normativa que se desprende, en cuanto al grado de exigencia, del texto de la lezda reformada".

¹²¹ Volem dir que encara que constin en la base de dades, està extraviat.

¹²² Amb aquesta tipologia no n'hem localitzat cap, encara. En temps de pandèmia no es poden consultar registres manuals anteriors a la digitalització del PARES.

¹²³ Conde 1987b, p. 125.

¹²⁴ Conde 1987b, p. 126. Conde, del llibre estudiat, recull les relacions amb Pisa l'any 1414.

Lleuders de Cotlliure identificats

A partir dels llibres de manifestes i de processos de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, així com de la bibliografia consultada, hem fet una compilació dels lleuders de Cotlliure identificats, ordenant-los per dates:

Bernat Rossell, collidor de la lleuda entre 1399 i 1432.

Apareix com a collidor de la lleuda a ACA.RP.BGC. vol. 1303 (any 1399), vol. 1304 (anys 1399-1400), vol. 1305 (anys 1406-1407, per ordre de Jordi Campredó de Perpinyà), vol. 1308 (anys 1411-1414, per ordre de l'honrat Ramon Traginer), vol. 1310 (anys 1418-1419, conté diverses cartes adreçades a Bernat Rossell, sense mencionar qui era el collidor),¹²⁵ vol. 1312 (anys 1422-1427), vol. 1313 (anys 1423-1424, per ordre de Jaume Font, mercader), vol. 1318 (anys 1431-1432, per ordre de A. Joan, mercader de Perpinyà).

Jordi Campredó, de Perpinyà, possiblement mercader i lleuder entre 1406 i 1407.

Apareix com qui ordena a Bernat Rossell collir la lleuda d'aquest període. Interpretem que seria el lleuder del moment. ACA.RP.BGC. vol. 1305 (anys 1406-1407).

Ramon Traginer,¹²⁶ de Cotlliure, lleuder entre 1401 i 1414.

Apareix citat com a lleuder dels anys 1401 i 1402 a ACA.RP.BGC. Processos 1404 n° 1D.¹²⁷ També consta com a lleuder a ACA.RP.BGC. vol. 1307 (anys 1408-1409, més un segon llibre cosit a les mateixes cobertes de 1413), vol. 1308 (anys 1411- 1414, on consta collidor Bernat Rossell) i vol. 1309 (anys 1412-1413, on consta Bernat Rossell com collidor a Barcelona).

Conde¹²⁸ localitza Ramon Traginer actuant de lleuder l'any 1414 i Cortade¹²⁹ el cita entre els lleuders del segle XV.

¹²⁵ Per la caligrafia podria ser d'en Bernat Rossell, encara que al no haver-hi el primer full on ho menciona, no es pot assegurar.

¹²⁶ A ACA.RP.BGC Processos 1421 n° 1I localitzem Guillem Traginer i Francesc Traginer vinculats a la vila de Perpinyà. També en ACA.RP.BGC Processos 1453 n° 1C, f. 42v-50v., quan per argumentar l'acusació, recullen pragmàtiques anteriors referides a Ramon Traginer.

¹²⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1404 n° 1D, contencións on es veuen involucrats la universitat de Cotlliure, el lleuder Ramon Traginer, dues galeres venecianes que es creien franques de pagar la lleuda de Cotlliure, quan van passar-hi dos anys abans; i que arriba a la Reial Audiència, on el mateix rei Martí pren la paraula en la causa. Pendent d'estudi.

¹²⁸ Conde 1987b, p. 126, també cita a Traginer com arrendatari i a Bernat Rossell com a col·lector.

¹²⁹ Cortade 1967, p. 54. A banda de Ramon Traginer, cap dels lleuders citats per Cortade els hem localitzat en els processos i en els llibres de comptes que ens mostra el PARES. Tenim l'esperança de localitzar-ne alguna referència quan en el futur consultem altres arxius, com el AHCB, AHPB i els arxius de Perpinyà.

Bartomeu Burgarell,¹³⁰ lleuder entre 1420 i 1421.

Apareix com a lleuder a ACA.RP.BGC. Processos 1421 n° II (anys 1420-1421) on al foli 6r consta que cobra de 46.000 sous a l'any per a la feina de lleuder.

Jaume Font, mercader, possiblement lleuder entre 1423 i 1424.

Apareix ACA.RP.BGC. vol. 1313 (anys 1423-1424, on consta collidor Bernat Rossell).

Arnau Joan¹³¹, mercader de Perpinyà, lleuder entre 1427 i 1442.

Apareix a ACA.RP.BGC. vol. 1314 (anys 1427-1428) i vol. 1318 (anys 1431-1432). També a ACA.RP.BGC. Processos 1442 n° 1E (any 1442) on és acusat pel porter reial Gonçal del Castell per no haver-li pagat unes denúncies relacionades amb la lleuda.

Bartomeu Solà,¹³² lleuder i collidor l'any 1432, però no està clar que sigui de la lleuda de Cotlliure.

Apareix a ACA.RP.BGC vol. 1319 (any 1432).

Joan de l'Ala, lleuder i collidor de Cotlliure l'any 1445.

El localitzem a ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523),¹³³ quan demana a Pau d'Eroles que faci preceptes contra el mercader genovès Scarsafiga, que no ha liquidat la lleuda de Cotlliure.

Joan Raynant, mercader de Perpinyà, lleuder del 1449 a 1467.

Apareix als 5 processos estudiats, ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, 1450 n° 1F, 1451 n° 1H, 1453 n° 1C, 1454 n° 1P. I també en els dels anys 1466 n° 1Y i 1467 n° 1D¹³⁴.

Sense lleuder entre 1458 i 1462.¹³⁵

¹³⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1421 n° II, tracta d'un conflicte sobre persones que descarregaven a la platja de Canet o de Santes Maries de la Mar. Estudis posteriors poden donar llum si té a veure amb l'estudiat per la Doctora Salicrú 2003, o és un cas que ens fa present que el conflicte encara era vigent als anys vint del s. XV.

¹³¹ Al document escriu A. Podria ser Arnau o Antoni Johan. Però al procés ACA.RP.BGC. Processos 1442 n° 1 E, hi surt escrit el nom del lleuder sencer: Arnau.

¹³² Llibre de passatge de 1432. A la portada hi ha escrit *Libre de Coulidor*, potser l'arxiver en el seu dia va pensar que es referia a Cotlliure, però realment vol dir "Llibre del Collidor", i a dins consta Bartomeu Solà com a tal. La coberta està cosida al gruix de paper del revés: quan s'obre el llibre es troben les darreres pàgines.

¹³³ ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523) f. 5r.

¹³⁴ És en aquest procés on, el novembre de 1467, apareixen la viuda i el fill, per tant sabem que a partir d'aquest moment Joan Raynant és difunt.

¹³⁵ En el procés de 1466 i 1467, Joan Raynant pretén cobrar les lleudes de dos mercaders italians, Mattelli i Carman, sobre les mercaderies transportades els anys 1458 a 1462, al·legant que no van pagar l'impost de lleuda de Cotlliure perquè no hi havia lleuder. Els italians responen que no estan disposats a liquidar a Raynant res de la lleuda que en aquells moments no administrava. ACA.RP.BGC. Processos 1467 n° 1C, fol. 163r: "E del temps que no és stat arrendador, que és una gran confusió a Déu e al món, e a la justícia demanar deute lo qual no-s pertany al dit Raynant".

Que dels anys 1458 a 1462 no hi havia lleuder, ens ho diu el mateix Raynant en el seu testimoni

Al procés ACA.RP.BGC. Processos 1466 n° 1Y folis 2r i 2v consta que entre 1458 i 1462 no hi hagué lleuder de Cotlliure.

Joan Ginebrosa, mercader de Perpinyà i lleuder de 1495.

Apareix a ACA.RP.BGC. Processos 1495 n° 1C.¹³⁶

Antoni Confós, ciutadà de Barcelona i lleuder de 1497.

Apareix a ACA.RP.BGC. Processos 1497 n° 1A.¹³⁷ I també el localitzem al ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523)¹³⁸ en data 05.07.1498 quan es presenten pignoracions sobre béns del mercader genovès Marino, a través del porter reial Antoni Lloret seguint les ordres de Galceran Ferrer, Regent de la Batllia General de Catalunya; a petició d'Antoni Confós.

Cortade¹³⁹ recull diversos noms de lleuders del s. XV, sense concretar-ne dates ni aportar més detalls: Bernat Xanxo, Ramon Traginer, Bernat Jou, Joan de Masguillem, Pere Ventós, Jordi Andreu, Pere Marçal, Pere Feliu.

El lleuder Joan Raynant

Volem dedicar un apartat al lleuder Joan Raynant, i recollir-hi tot el que sabem d'ell, atès que és el lleuder dels cinc processos estudiats.

Sabem que és mercader de Perpinyà, però que està instal·lat a Barcelona, on passa molt de temps, tenint en compte la freqüència amb la qual el veiem presentar-se a la cúria de la Batllia per tal de buscar suport a les seves demandes.

---

dins el procés: sap per una denúncia que en aquells anys les naus de Mattelli i Carman no van liquidar lleuda. Raynant els hi pregunta i els dos italians ho confirmen. ACA.RP.BGC. Processos 1466 n° 1Y fol. 2r i 2v: "E dix que après que ell, testes, és exit de l'arrendament dels dits drets, estant los dits drets en mà del rei, com no hi hagués arrendador, ell, testes, ha hoyt dir a les guardes de la mar que lavors eren que una nau de Niça qui portave cànem e fustet e altres robes de niçarts, les quals robes són tengudes als dits drets e les quals robes reberen los dits Carman e Mattelli. E après ell, testes, anà a la barcha per saber si los dits Carman e Mattelli les havien denunciades. E fou dit a ell, testes, que no les havien denunciades. Interrogat qui pot saber en les dites coses. E dix que en Bernat Garau, qui cull les leudes de Mediona, e altres que leven los dits drets. *Fuit sibi lectum et perseverant*". Procés pendent d'estudi. ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques, f. 126v-127r, es registra el pagament de 23 lliures que domina Magdalena, viuda de Gabriel Carman, diposita a la Taula de Canvi de Barcelona per pagar el que devia de la lleuda a Joan Raynant. Pensem que Gabriel no és el Carman que fa negocis amb en Mattelli, però si un membre de la mateixa família. Conde 1987b, p. 130, cita a un mercader de nom Jaume Carman (*Jacobo Carman*).

¹³⁶ ACA.RP.BGC. Processos 1495 n° 1C, on un testimoni de Galícia manifesta com havien liquidat la lleuda de Tortosa a Palamós, però no la de Cotlliure. Procés que només recull aquest testimoni. Té sis folis. Pendent d'estudi.

¹³⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1497 n° 1A. Es tracta d'un conflicte entre el col·lector de Tortosa, Antoni Albiach, que actua contra el lleuder de Cotlliure Antoni Confós. Pendent d'estudi.

¹³⁸ ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f. 69r.

¹³⁹ Cortade 1967, p. 54.

Primerament, com hem indicat abans, el reconeixem com a lleuder i col·lector de la Lleuda de Cotlliure els anys 1449¹⁴⁰, 1450, 1451, 1453 i 1454. No tenim cap procés de 1452, i per tant no tenim la certesa que també ho fos, però és el més lògic tenint en compte que el càrrec normalment es contractava per dos anys. En els cinc casos estudiats apareix sempre amb el tractament de "venerable" i "molt honrat".

Sabem que el 05 de juliol de 1454¹⁴¹ té un procés obert amb el mercader italià Aytanti¹⁴², per raó de la lleuda referida al blat venut per Nicolau Serrat a raó de 18 sous per un centenar de sesters, sota la pena de dos-cents florins si no ho liquida. Dies més tard, el tretze de juliol del mateix any¹⁴³ localitzem a Jordi Raynant, mercader de Perpinyà, en un cas per l'adquisició d'un hospici a Guillem March i Joan Estela per valor de disset lliures. És un familiar del nostre lleuder, un germà o un fill? Potser en el futur podrem esbrinar-ho. El dia 24 de desembre del 1454 es tracta el cas de Raynant contra Rafael Oller i Llorenç Villa per la pignoració d'unes mercaderies arran del pagament de la lleuda¹⁴⁴.

El febrer de l'any 1455 trobem que Raynant ha portat davant l'Audiència Reial el seu conflicte amb Rafael Oller, per no haber liquidat la lleuda. Com que a primera instància no se soluciona, arriba fins l'audiència. El rei acaba atorgant els guiatges que Oller demana, però no li perdona el pagament de la taxa de la lleuda¹⁴⁵.

Veiem a Joan Raynant enfrontat a *Jacobo Vernisali*¹⁴⁶ el nou de març de 1456, per causa de la lleuda de Cotlliure. Raynant intenta agafar en garantia la nau i obliga l'italià a pagar la lleuda, encara que sigui amb les mercaderies, fins a arribar a l'import pendent de liquidar¹⁴⁷.

El dia vint-i-tres d'abril de 1456¹⁴⁸ és citat com a arrendatari del Dret dels Alemanys en un petit incident de 20 lliures que s'havia de liquidar entre Joan Rider i el seu procurador Armando Negri pel pagament d'aquesta taxa.

Sabem que l'any 1459 estava pleitejant amb un mercader de Perpinyà anomenat Joan Giginta per una compra-venda de pastell. La documentació del Consolat del Mar de Perpinyà recull el fet en la carta que Joan II redacta a Saragossa el dia 15 d'octubre de 1459, demanant al regent de la Governació dels comtats de Rosselló i Cerdanya, Pere Robert, que no interfereixi en el cas de Raynant i Giginta, que ja

---

¹⁴⁰ Soldani 2010, p. 314, cita a Raynant quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

¹⁴¹ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 21r-21v.

¹⁴² Soldani 2010, p.487, ens descriu a Jacobo Aitanti, com un pisà que comercia a Barcelona.

¹⁴³ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 21v.

¹⁴⁴ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 25v-26r.

¹⁴⁵ ACA. Real Audiència. Conclusions Civils n° 24 f. 248v- 249v. (15.02.1455).

¹⁴⁶ Soldani 2010 p. 541. ens parla de un mercader pisà de nom Vernagalli.

¹⁴⁷ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 28v. Al mercader Jacobo Vernisali el localitzem en el procés de 1454 interrogat com a testimoni de la instrucció.

¹⁴⁸ ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523) f. 15v.

s'estava avaluant al Consolat del Mar de Perpinyà.¹⁴⁹ El mateix mes d'octubre, en data vint d'octubre de 1459,¹⁵⁰ Raynant té un altre cas obert a causa de la lleuda de Cotlliure, amb un venecià anomenat Pere Bo. Pere Bo diu que ha dipositat la lleuda a la taula de canvi de Barcelona, i es veu que no és cert. Raynant demana a la Batllia que obliguin a Bo a pagar la lleuda.

Continuem trobant notícies seves a l'article d'Aragó,¹⁵¹ on ens presenta Joan Raynant com a arrendatari de la lleuda de Tortosa entre els anys 1458 i 1460 per un preu de 360 lliures.

També el localitzem en aquest mateix període com a col·lector del Dret dels Alemanys altre cop: "per lo arrendament a ell fet del dit dret per temps de tres anys que comensaren lo primer de gener de l'any MCCCCLIX e finiren lo darrer de desembre de MCCCCLXI, que finí en MCCCCLXII, per preu de mil set-centes XL ll. a rahó de DLXXX ll. per any, appar en Batllia General a trenta de gener del dit any MCCCCLIX." L'any 1462 també li arrenden fins al mes d'octubre i rep un pagament bastant menor, 239 sous 4 diners i 4 malles.¹⁵²

El 20 de novembre de 1464 veiem a Raynant liquidant l'arrendament de les "pensions reials", per al període de juny de 1461 a juny de 1462 *per dictum tempus in quo mense junii rex Iohannes fuit publicatus inimicus*.¹⁵³

I el situem de nou com a lleuder de Cotlliure els anys 1466 i 1467.¹⁵⁴

A banda dels imports com a recaptador del Dret dels Alemanys pel període de 1459 a 1462, no tenim constància dels guanys o de les recaptacions que podia tenir fruit de la seva feina, ja que no conservem cap llibre comptable d'ell com a col·lector i/o administrador de Cotlliure i de Tortosa.

Tampoc sabem si a banda dels casos conservats va presentar gaire més plets. O si els lleuders anteriors i posteriors eren tan lluitadors com ell per a perseguir el frau de la lleuda.

Gràcies al procés de 1467 hem conegut la seva defunció, que situem al novembre de 1467 quan apareixen la seva vídua i un fill anomenat Ramon.¹⁵⁵

¹⁴⁹ Llibre del Consolat del Mar 2001, p. 1481-1483.

¹⁵⁰ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 44r.

¹⁵¹ Aragó 1978, p. 228.

¹⁵² ACA.RP.BGC. Apéndice General vol. 299. f. 156r. També a ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 50v, en data 15.11.1463, localizem a Raynant rebent 80 lliures anuals per ser el recaptador del Dret dels Alemanys.

¹⁵³ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) f. 51v. El subratllat referint-se al rei Joan és en l'original.

¹⁵⁴ ACA.RP.BGC. Processos 1466 n° 1Y i 1467 n° 1D, pendents d'estudi en un futur.

¹⁵⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1467 n° 1D, f. 166r: "*Pere de Clariana i Gerard Guardiola. davant d'ells compareixen Pere Ferrer i Pere Carbonell, procuratori assertus (Raimundi filius et)¹ (uxoris)² (heredis)³ dicti Johannis Raynant quondam ex una. Qui, in partis alterius ausencia, obtulierunt*

---

eius dictum in scriptorium in sua copia que sequitur". ¹: paràgraf ratllat, ²: paràgraf sobrelineat, ³: paràgraf ratllat.

Els conflictes

Arribat el punt on tractem els conflictes, hem de fer esment del que significa la introducció del dret a la baixa edat mitjana.¹⁵⁶

Montagut ens resumeix, a continuació, el que suposava la implementació del dret a Catalunya al s. XV: "El dret es legitimava dins la societat cristiana perquè es considerava que era l'expressió sàvia i erudita de l'ordre racional de la naturalesa creada per Déu. El dret era la veritat, en la mesura que reflectia aquest ordre natural de les coses i les accions humanes de relació social. En aquest sentit, la societat cristiana medieval i moderna era una societat 'iuscentrica', és a dir, una societat on regia el principi de l'imperi del dret per sobre de tots els poders polítics i jurisdiccionals. Per tant, el monarca, titular de la jurisdicció general a Catalunya, havia de jurar l'observança del dret. Ell no estava per sobre del dret sinó obligat a fer justícia aplicant i observant el dret vigent en cada comunitat".¹⁵⁷ En aquesta tasca, el coneixement del dret estarà en mans dels juristes, que assessoraran, aconsellaran i prepararan una "instrucció"¹⁵⁸ perquè qui tingui la potestat d'impartir justícia ho faci a tenor d'allo presentat en aquest recull, que s'estudia, es debat i se'n treuen conclusions que portaran a la sentència. És per això que dins l'administració de la Batllia General hi ha llibres de provisions verbals, llibres de conclusions i llibres de sentències,¹⁵⁹ per recollir les opinions i conclusions després de la instrucció.

A tall de resum indiquem els punts principals que suposen la introducció del dret en la societat baixmedieval al nostre territori:

- El dret com a "veritat" i la lluita per la seva administració.
- La competència per potestat jurisdiccional (normativa i judicial) entre el rei i el municipi.
- Els requisits exigits per accedir a l'ofici de jurista: l'examen de coneixements, els juraments de fidelitat i la formació rebuda en els estudis cursats dins les universitats i amb la possessió de llibres de dret propis.

---

¹⁵⁶ Montagut 2001b, p. 281. "Por otro lado, existe el convencimiento de que en el Corpus Iuris Civilis y en el derecho común se encuentra la '*ratio scripta*' que permite explicar y comprender todos los problemas sociales de acuerdo con el derecho natural o sentido natural que los rige, es decir, de acuerdo con la verdad".

¹⁵⁷ Montagut 1993, p. 17.

¹⁵⁸ La instrucció és un resum dels fets portada davant la justícia, que recull les investigacions, els interrogatoris i les proves dels fets. En els nostres casos, de vegades s'hi afegeixen consideracions i opinions sobre legislació.

¹⁵⁹ ACA.RP.BGC. Vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496) i vol. 987-Sentències (1443-1559). Malauradament, en aquests volums no hem aconseguit localitzar més de dues referències als nostres 5 casos. Una en el llibre de Provisions Verbals referent al cas de Raynant i Griffó de 1450 i 1451 i l'altra en el Llibre de Conclusions referent al procés de 1449 de Raynant contra Tegrini i Franchoto, actuant Golandi com a procurador seu.

- Control de l'observança del dret per mecanismes jurídics: el síndic, el col·legi d'advocats/juristes i l'observança del jurament del compliment del dret.¹⁶⁰

El 1493 hi ha la reforma *De litibus abbreviandis*, per part de l'Audiència de Catalunya, que persegueix poder implementar una justícia més reglada en el seu procés i, per tant, més ràpida que la que s'atorgava fins aleshores a l'Audiència Reial comuna, on alguns dels casos es podien perllongar fins a molts anys, més de deu.¹⁶¹

En aquest punt hem de parlar del col·lectiu que domina els continguts de les lleis: els juristes.

Com qualsevol altre grup professional, els juristes, doctors en lleis, advocats i funcionaris al servei de la justícia de la ciutat de Barcelona s'organitzen i estableixen normes d'actuació sobre el seu col·lectiu, recollides en el *Llibre Verd* de la ciutat.¹⁶² Però com diu Montagut: "El dret català no estava 'tancat' en un sol codi o llibre de lleis". Els juristes o doctors en lleis han de conèixer o poder consultar els *Usatges* de Barcelona, els capítols i constitucions aprovats en Corts, els privilegis i costums de les diverses universitats, el dret comú (romà canònic), etc. Aquest sistema jurídic obert era aplicat a cada cas concret depenent del lloc, moment i tasca interpretativa dels juristes i notaris que hi intervenien.¹⁶³ Montagut ens diu que: "De facto, són qui en moltes ocasions, decideixen i defineixen el dret".¹⁶⁴ Tanmateix, el monarca s'encarregarà de perfilar el règim jurídic dels juristes per limitar la dimensió política i liberal de la seva professió, dins d'unes pautes tècniques al servei dels organismes polítics de la comunitat.¹⁶⁵ Els juristes es formen a les Universitats o Estudis Generals en dret, de tal manera que un "doctor en lleis" pot fer d'advocat, fiscal, de jutge o d'assessor/conseller. Des de les Corts de Montsó de 1289 no es permet l'exercici de l'ofici fins que no s'hagi superat un examen efectuat per un Tribunal mixt entre prohoms de la localitat i savis en dret. Els escollits com a nous juristes hauran de jurar fidelitat en l'exercici de l'ofici al veguer o batlle. Es tenen en compte els coneixements tècnics però també les qualitats humanes dels aspirants. Els juristes de Barcelona cada any han de jurar que "no defensaran males causes, que no abandonaran les desesperades i que defensaran

¹⁶⁰ Montagut 2001b, p. 299.

¹⁶¹ Montagut-Ferro-Serrano 2001, p. 89-93. La reforma "*De litibus abbreviandis*" de l'any 1493 marca 16 passos a seguir des de la presentació de la demanda fins a la "denunciació" o final de la instrucció. En realitat, tot el procés podia arribar a perllongar-se durant un any i poc més, mentre que abans de la reforma es podia allargar molts més anys.

¹⁶² Montagut 2004b, p. 19-20. També Mata - Hispano 2005, p. 303-315. Sobre la fundació dels col·legis professionals a diverses ciutats de Catalunya, Montagut 2005, p. 296-297. Primeres ordinacions per al territori de Catalunya, 1243. Girona 1409, Lleida 1410, Perpinyà 1425. Montagut 2001a, p. 203, assenyala per Barcelona el 1333.

¹⁶³ Montagut 2007, p. 127.

¹⁶⁴ Montagut 2001b, p. 285.

¹⁶⁵ Montagut 2001b, p. 300. Montagut en el present article recull pas a pas les accions dels monarques des de l'any 1243 fins a la fi del s. XIV, a fi i efecte de modelar la capacitat legislativa i la intervenció pràctica dels juristes com a tècnics i coneixedors de la matèria jurídica.

legalment al seus clients".¹⁶⁶ Per tal d'exercir, hauran de demostrar que tenen els seus llibres propis de consulta: cinc llibres ordinaris de dret civil o de dret canònic. I des de les Corts de Montsó de 1363, també s'exigeix que hagin sentit durant cinc anys les lliçons de dret canònic o civil en algun Estudi General.¹⁶⁷

Malgrat això, Montagut assenyala que no tothom que es dedicava al món de la justícia era veritable *doctor legis*. El monarca va prendre mesures per evitar l'intrusisme i mantenir la professionalitat dels juristes.¹⁶⁸

Entrant finalment en l'anàlisi dels nostres casos, com ja hem esmentat anteriorment, tenim la certesa que cap cas està complet, en el sentit que reculli totes les parts que han de constar en un procés: la presentació de les acusacions o denúncia del cas, l'adjudicació de l'estudi del litigi a un jurista que prepararà la instrucció, les declaracions de testimonis, les posicions del fiscal i del possible advocat de l'acusat i, al final, un resum dels fets ocorreguts tenint en compte el dret vigent, recollit en texts legals o en pragmàtiques reials que hagin establert un precedent legislatiu.

Tot seguit presentem els cinc casos estudiats. Quatre són denúncies presentades pel lleuder Joan Raynant davant la Batllia General de Catalunya en els anys 1449, 1450, 1453 i 1454. En el cas de 1451, és el lleuder de Cotlliure qui és embargat a la Taula de Canvi de Barcelona, a petició d'un mercader, Geronimo Griffó, que al seu torn és un dels acusats pel lleuder en el procés de 1450.

Presentació dels 5 casos (resum)

Comencem mostrant un resum de cada cas estudiat. Tot seguit anirem separant els elements de la instrucció que el text de cada procés ens ofereix: les denúncies, els actors, les referències legislatives, els càstigs i penes, i el calendari de cada procés, on recollim la seva durada respectiva. A l'annex 2 adjuntem la seqüència específica, dia a dia, de cada instrucció.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Montagut 2001b, p. 290.

¹⁶⁷ Montagut 2001b, p. 295. No tothom podia arribar a ser jurista, calia un suport econòmic pels anys d'estudis i per l'adquisició dels llibres.

¹⁶⁸ Montagut 2001b, p. 290: "es desprèn que en la triple activitat d'advocat, jutge i conseller o consultor els juristes cultes coexisteixen amb advocats i prohoms que no necessàriament ho són. No obstant, seran únicament juristes qui podran examinar i aprovar als que vulguin exercir l'ofici d'advocat. Amb això el monarca també afavoreix que el professional erudit i tècnic s'imposi sobre el d'origen popular i de formació merament pràctica". Mata- Hispano 2005, p. 307, recorden que a l'article 105 del *Recognoverunt Proceres* es disposa que: "els escrivans i notaris de les Corts del veguer i del batlle no practiquin l'intrusisme en els oficis de jutge procurador i advocat i que rebin un salari moderat com d'antic és costum".

¹⁶⁹ Recordem aquí les signatures dels cinc processos: ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F, ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P. A partir d'aquí, els anomenarem per l'any. Exemple: Procés de 1449, etc.

Procés de 1449¹⁷⁰. Joan Raynant, lleuder de Cotlliure, l'11 de maig de 1449, presenta davant la Batllia General de Catalunya l'acusació d'impagament de la lleuda de Cotlliure per part de Rafel Tegrini i Galioto Franchoto. Sap que Leonardo Golandi és el seu representant a Barcelona, i demana que siguin confiscades 76 bales de teles que estan a casa de Golandi fins que no paguin l'import de la lleuda. Va passant el temps, i Raynant demana que siguin venudes per treure'n liquidesa i fer efectiva la lleuda impagada. Amb aquest fi, es busquen indicis, s'interroguen testimonis i, fins i tot, Raynant presenta una carta de la reina Maria de Castella (lloctinent d'Alfons el Magnànim) donant suport a la seva causa. Veient la poca efectivitat de la justícia, demana al regent del Batlle que canviï l'instructor, que efectivament serà reemplaçat. Leonardo Golandi al·lega (al final de la instrucció, quan ja ha passat més d'un any) que no s'han negat mai a pagar, sinó que estan esperant notícies dels acusats per poder liquidar el deute o bé vendre les bales. El text no conclou amb cap sentència i la darrera data és el 15 de maig de 1450.

Procés de 1450. Joan Raynant es presenta davant la cúria de la Batllia General perquè s'obligui a pagar a uns quants deutors l'import de la lleuda. Amb aquest fi, Raynant, acompanyat de Gabriel Artedo, procurador fiscal de l'esmentada cúria, demana que siguin tramitats a diversos mercaders¹⁷¹ 11 preceptes¹⁷² ordenant-los el pagament. El regent del batlle, Jaume Gener, encarrega aquesta tasca a Pere Lledó, doctor en lleis, assessor i conseller de la Batllia General. En els preceptes s'assenyalen cadascun dels deutors, les quantitats degudes a raó de les mercaderies transportades, i quin porter reial entrega el document de forma personal. Un dels acusats, Geronimo Griffó, presenta recurs adduint desconeixement sobre la suposada mercaderia. Pere Ricart, en qualitat d'advocat dels mercaders acusats, presenta una al·legació posant en dubte la competència del tribunal i demana que els preceptes siguin retirats o finalitzats.

No podem considerar que sigui un procés sencer. Es recull la intencionalitat de cobrar presumptes deutes demanant la presentació de "preceptes", és a dir, ordres de pagament que tenen obligatorietat de compliment. No sabem si els mercaders poden eludir el pagament, o si al final compleixen amb el que es requereix.

Procés de 1451¹⁷³. Joan Raynant, fent ús de la "ferma de dret", demana cancel·lar un embargament interposat per Geronimo Griffó a la Taula de Canvi de Barcelona en contra d'ell. Joan Raynant està disposat a iniciar un procés per tal de demostrar la

---

¹⁷⁰ Soldani 2010, p. 314-322, fa esment a aquest procés i d'altres dels anys 1439, 1442, 1450 i 1458, també de la sèrie ACA.RP.BGC Processos, quan analitza els conflictes de mercaders pisans residents a Barcelona.

¹⁷¹ Donem els noms dels mercaders quan tractem acusats i a l'annex 2, quan tractem l'anàlisi i seqüència del procés de 1450.

¹⁷² Alcover-Moll defineix PRECEPTE: "Ordre que es dona com a regla d'acció; fórmula que ensenya el que cal fer, el que s'obliga a fer".

¹⁷³ Aquest procés pot tenir relació amb l'anterior de 1450.

inadequada actuació de Griffó i, per això, fa una provisió de 10 sous per iniciar el litigi. Griffó respon enviant el seu advocat, Guitard,¹⁷⁴ que interposa una al·legació manifestant que tant la cúria de la Batllia com l'instructor són incompetents en el cas.

Procés de 1453. Joan Raynant denuncia l'escrivà de galera Joan Mananda i el seu patró Jaume Janestet (que aconsegueix fugir de la justícia) per haver falsificat les declaracions sobre les mercaderies transportades a fi de pagar menys en la taxa de la lleuda de Cotlliure. El procés es presenta davant del regent de la Batllia General de Catalunya, que està a càrrec de Jaume Gener, que nomena Pere Lledó perquè condueixi la causa. El procés es perllonga gairebé un mes.

És la instrucció més completa de les estudiades. Conté acusació, presentació de proves, recollida de testimonis, presentació de documentació i antecedents jurídics. En aquests es mencionen possibles penes econòmiques seguint pragmàtiques anteriors de 1414, 1416 i 1419, dels reis Ferran d'Antequera i Alfons el Magnànim; i penes físiques, segons el Consolat del Mar.¹⁷⁵ Queda admesa la culpabilitat però no s'indica de quina manera ni quan s'aplicarà la pena. Sense sentència final.

Procés de 1454. Recollida de testimonis entre el 5 i el 12 d'octubre de 1454 per a l'acusació (suposadament)¹⁷⁶ presentada pels lleuders Joan Raynant (lleuder de Cotlliure) i Guillem Martí (lleuder de Tortosa) contra els patrons de dues galeres venecianes, Orsato Pallani i Andrea de Molina. L'acusació és d'omissió de mercaderies en les declaracions de càrrega amb l'objectiu de cometre frau en el pagament de l'impost de la lleuda. Declaren Joan Raynant, Andrea de Molina, Jacobo Vernisali (mercader pisà que hostatja els patrons venecians), Guillem Martí i Galceran Escales (lleuder de Mediona).

Estructura de les instruccions

En analitzar els textos dels processos¹⁷⁷ observem que són procediments previs a la sentència. L'estructura que presenten es pot resumir en aquests punts:

¹⁷⁴ En el text deixa un espai en blanc per escriure el nom propi de Guitard, i per tant no sabem com es deia de nom.

¹⁷⁵ Organisme del dret marítim català i d'altres zones a la vora del mar de la Corona d'Aragó, per tractar les qüestions marítimes i comercials i exercir-hi la jurisdicció penal. Els preceptes jurídics relatius a la navegació comercial es recullen en la compilació coneguda com el *Llibre del Consolat del Mar*. Germà Colon i Arcadi Garcia van tenir cura de la publicació l'any 2001 dels tres volums del *Llibre del Consolat del Mar*, editat a Barcelona per la Fundació Noguera i la Cambra de Comerç de Barcelona. Una obra magnífica de gairebé 1600 pàgines on es recull la tradició documental dels textos coneguts fins al moment a més d'un estudi filològic i els índexs pertinents. Maccioni 2019, ha publicat un nou estudi sobre el Consolat del Mar.

¹⁷⁶ El text només recull les declaracions de testimonis, no la part on es presenta denúncia, però es desprèn del text.

¹⁷⁷ Recordem aquí que utilitzem la paraula "processos" perquè és com estan catalogades aquestes fonts dins el PARES.

- L'acusador/lleuder es presenta a la Batllia General de Catalunya i demana la intervenció del batlle per aconseguir cobrar l'import de la lleuda.
- Per absència del batlle, el regent de la Batllia General de Catalunya es fa càrrec de la petició de justícia i nomena un jurista per a què s'encarregui de portar el cas.
- El jurista registra l'acusació, i comença la instrucció.
- L'acusador aporta proves i testimonis, a favor de la seva causa.
- El jurista encarregat del cas envia comunicacions als acusats a través dels porters reials perquè coneguin la instrucció i puguin defensar-se.
- Criden a interrogar els testimonis i s'adjunten les declaracions a la instrucció.
- El jurista recull les alegacions dels acusats o dels seus procuradors, de vegades de paraula i de vegades per alegacions escrites en notes que també s'incorporen a la causa.
- En alguns casos, el jurista recomana al regent de la batllia que actuï emetent ordres d'embargament i/o en algunes ocasions ordenant detencions de persones i empresonaments.

En cap dels cinc casos estudiats hi ha una conclusió final del litigi. Aquest fet és el que ens reforça la idea que estem davant de la instrucció del cas, que serà conclòs en algun altre escenari, com en els llibres de Provisions Verbals, Conclusions o Sentències. Tot i amb això, no tenim la certesa d'haver trobat la continuació dels nostres casos en aquestes fonts.

Les denúncies

Les denúncies no sempre apareixen explícites, encara que podem dir que les acusacions són per impagament de la lleuda o bé per frau en els manifestes de mercaderies o declaracions del contingut de les naus, per tal de liquidar menys impost.

En el primer dels processos, el de **1449**, el text comença amb l'embargament de 71 bales¹⁷⁸ mentre no es liquidi l'import de la lleuda que ascendeix a 150 lliures. No es recull en el text el moment de presentació de la denúncia per part de Raynant contra els patrons Tegrini i Franchoto. S'extreu del context. De fet, el lleuder vol aconseguir que es liquidi l'embargament per poder cobrar la lleuda. En la durada del litigi, el més llarg de tots els cinc, es reitera per part del seu representant i procurador a Barcelona, Leonardo Golandi, que està d'acord a pagar, però que espera notícies dels dos acusats per tal de procedir, indicant que potser els acusats van pagar i li faran arribar el rebut. Això no passa. Després de més d'un any, la

---

¹⁷⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C f. 1r. Després, a la resta del text, sempre s'esmenten 76 bales. Hem fet cas del valor que diu més cops: 76.

instrucció sembla recollir les suficients proves per liquidar les bales i cobrar la lleuda.

En el cas de **1450** tampoc hi consta el moment de la denúncia. El text comença quan Joan Raynant i Gabriel Artedo, fiscal de la cúria de la batllia, es presenten davant del regent del batlle, Jaume Gener, i demanen que es facin i trametin preceptes a deu mercaders diferents, i a un d'ells dos cops, onze denúncies en total; per tal que paguin el que deuen de la lleuda de Cotlliure, a tenor de les mercaderies declarades. Els preceptes seran recorreguts per l'advocat Pere Ricart, al·legant incompetència del tribunal.

No coneixem el text del precepte, ni si hi havia un termini de pagament, o si es recollien penes o càstigs en cas de no complir. Sí que se'ns informa sobre les mercaderies que eren i on s'havien carregat, els imports que s'haurien de liquidar, en quina nau viatjaven i la destinació d'aquesta.

Al de l'any **1451**, hi veiem com Joan Raynant, mitjançant el mecanisme de la "ferma de dret", demana a la batllia d'aixecar una empara¹⁷⁹ interposada contra ell per Geronimo Griffó a la Taula de Canvi de Barcelona. A més, Raynant vol iniciar una demanda contra Griffó per la seva actuació.

El procés de **1453** sí que comença amb l'acusació del lleuder. Joan Raynant es presenta davant de Jaume Gener, regent de la Batllia General de Catalunya, amb un manifest de la galera francesa Santa Magdalena. Al·lega que el manifest és fraudulent, ja que ha rebut una nota del mercader Pere de Miga des de València informant que la nau va molt carregada i especificant detalls de la càrrega en l'albarà de la lleuda de Tortosa que, després, no estan declarats en el manifest entregat a Barcelona.

En el cas de **1454**, el text només recull els folis de les declaracions de cinc testimonis. No inclou la part on es presenta la denúncia. Pel contingut d'allò que manifesten els declarants s'entreveu que les denúncies són interposades per dos lleuders: el de Cotlliure i el de Tortosa, Joan Raynant i Guillem Martí respectivament. La denúncia seria per frau en la declaració de les lleudes de Cotlliure i Tortosa. Tot l'interrogatori se centra en esbrinar si els patrons sabien del contingut de la càrrega del vaixell i si reconeixien la lletra de l'escrivà, per acabar de determinar qui era l'infractor. Entremig dels quaderns que recullen les declaracions hi ha dues notes encartades que ens donen informació important sobre els fets. La primera és el manifest del contingut de les dues galeres, indicant el pagament per cadascun dels articles corresponent a la lleuda de Tortosa, que en no estar

---

¹⁷⁹ Alcover-Moll defineix EMPARA: "Acte d'emparar-se d'una cosa, d'embargar-la". En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain es defineix com "Acció d'emparar o segrestar, confiscar". En el nostre cas, Griffó ha presentat un embargament a la taula de canvi contra Raynant.

liquidada provoca un embargament de les mercaderies per part de Guillem Martí. La segona recull per un costat la notificació d'un embargament a Guillem Martí de Cervelló¹⁸⁰ i, per un altre costat fa constar el compromís d'Antoni de Molina, patró d'una de les embarcacions, de no marxar de Barcelona, sota pena de 400 lliures barceloneses, i de presentar-se davant la justícia si li era requerit. De l'altre patró no se'n recull cap declaració. Potser estaven en altres quadernets que s'han perdut. Raynant, en la seva declaració, explica com és advertit del possible frau per una carta enviada pel lleuder de València sobre el que s'havia carregat en aquella ciutat. No esmenta el nom del lleuder de València. Per la declaració del mercader Jacobo Vernisali, sabem que el delicte és de frau en el pagament de la taxa, ja que alguna cosa es va pagar, però no tot: "si ell, testes, sab las dites leudes si foren pagades íntegrament. E dix ell, testes, que no·u sab, com solament fahés dits als dos lauders de certa quantitat, la qual no la recorda".¹⁸¹

Actors ¹⁸²

En aquest apartat agrupem les persones que presenten la demanda: l'acusador, que sol ser el lleuder; tots els professionals que intervenen en la causa vetllant pel dret reial de la lleuda, com funcionaris de la Batllia General, juristes i doctors en lleis; els acusats, que són mercaders, patrons de naus i escrivans, així com els seus representants i advocats. També presentem els testimonis i altres persones que són mencionades en els textos de manera tangencial. En resum, donem veu a totes les persones que es mencionen en els processos.

Denunciants: els lleuders

Els acusadors en els processos estudiats són els lleuders Raynant i Martí, que recorren a la justícia de l'administració a la qual pertanyen, que, com hem anat repetint, és la Batllia General de Catalunya. Raynant actua sol en quatre dels casos, mentre que ho fa conjuntament amb Martí l'últim cas.

1449: **Joan Raynant**.¹⁸³ Amb Gabriel Artedo, fiscal de la cúria de la batllia reclamen davant el regent del Batlle General que sigui liquidat un embargament de 76 bales de mercaderies, per tal de rescabalar-se per l'impagament de la lleuda de

¹⁸⁰ No estem segurs que sigui el mateix Guillem Martí, lleuder de Tortosa, ni que la nota estigui directament relacionada amb el procés en qüestió.

¹⁸¹ ACA.RP.BCG. Processos 1454 n° 1P, f. 13v.

¹⁸² Ens sembla adient recollir el "tractament" que se'ls dona en els documents, de quina manera són mencionats, dada que anirem incorporant a cadascun dels personatges a mesura que siguin tractats.

¹⁸³ A Raynant li hem dedicat un apartat especial, on hem incorporat tot el que hem esbrinat d'ell. Aquí Raynant apareix fent les dues tasques: de lleuder i de collidor.

Cotlliure.¹⁸⁴ En un dels moments de la instrucció manifesta que no vol pledejar, només vol que es liquidi la lleuda.¹⁸⁵

1450: **Joan Raynant**.¹⁸⁶ Busca suport a la batllia per tal d'arribar a cobrar les quantitats degudes: la suma total exigida a tots els mercaders és de 20 ll. 11 s. 9 d. Demana els preceptes acompanyat del fiscal de la batllia, Gabriel Artedo, al regent de la batllia Jaume Gener.¹⁸⁷

1451: **Joan Raynant** es veu embargat per Geronimo Griffó davant la Taula de Canvi de la ciutat. Presenta una ferma de dret i vol iniciar una demanda contra Griffó per aquest fet. Aquí també es menciona a Raynant com a mercader, collidor i arrendatari de la Lleuda de Cotlliure. No consta cap quantitat sobre l'embargament fet a Raynant.

1453: **Joan Raynant**. Coneix el frau gràcies a una carta tramesa per Pere de Miga des de València, advertint-lo de la càrrega de la galera i recomanant que la compari amb el manifest de Tortosa. Demana justícia davant del frau a Jaume Gener. Raynant busca suport en el lloctinent i procurador reial dels comtats de Rosselló i Cerdanya, Pere Bansells, que accepta donar-li suport per interès regi. No consta cap quantitat requerida en l'embargament.

1454: **Joan Raynant i Guillem Martí**,¹⁸⁸ segons el que es desprèn dels testimonis recollits en el text ambdós lleuders poden ser els acusadors,. El document no recull la part on l'acusador es presenta davant la batllia demanant justícia. No apareix cap càrrec de l'administració. Només consta que es fa a la cúria, suposadament de la batllia.¹⁸⁹

Procurador fiscal de la cúria de la Batllia

El procurador fiscal és un funcionari de la cúria de batllia general. N'és una prova el fet que en els llibres d'època de la batllia es registra el pagament del terç anual del salari del fiscal, per un import de 165 sous, 18 diners, cada quatre mesos (abril-agost-desembre), fent un total de 500 sous anuals. Qui veiem percebent

¹⁸⁴ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, per la quantia de 150 o de 160 lliures, ambdues quantitats són mencionades.

¹⁸⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 8r: "com los dits procurador fischal (e) Johan Raynant no volent pladejar ni dilatar per haver los drets del senyor rey, ans de present, si necesari (serà), se volen metre en la excusió de la prova com dit han".

¹⁸⁶ Aquí Raynant apareix fent les dues tasques: de lleuder i de collidor.

¹⁸⁷ Recordem que el lleuder té la prerrogativa de buscar ajuda a la batllia per fer la seva feina: cobrar la lleuda. I que la Batllia té l'obligació de recolzar al lleuder en aquesta tasca.

¹⁸⁸ Guillem Martí apareix com colector de la Lleuda de Tortosa a Barcelona a l'article d'Aragó de 1978, p. 233, iniciant el llibre de recaptació el gener de 1453. El primer apunt comptable és referent a unes saques de llana del mercader *Jacobo Vernisatli*.

¹⁸⁹ ACA.RP.BGC.Processos 1454 n° 1P, f. 1r: *Et primo fuit interrogato super curie pro preventis*.

aquest ingrés és el fiscal **Gabriel Artedo**,¹⁹⁰ que actua com a tal en tres dels cinc casos estudiats (1449, 1450 i 1453). La seva funció és representar el denunciant i presentar proves a favor de la denúncia, així com sol·licitar els càstigs per als infractors. Rep el tractament de discret.

En el cas de 1449, reclama amb Joan Raynant l'execució de 76 bales embargades a Golandi, per tal de liquidar allò degut de la lleuda de Cotlliure per part dels mercaders Tegrini i Franchoto. En el procés de 1450, junt amb Raynant, sol·licita al regent que emeti preceptes de pagament a una sèrie de mercaders deutors de la lleuda de Cotlliure. En el procés de 1453, sol·licita una pena de 200 florins per als infractors Mananda i Janestet.

Instructor del casos

Els instructors dels casos són nomenats pel regent del batlle. L'instructor és un doctor en lleis, conseller i assessor de la batllia general. Les seves funcions són elaborar la instrucció, recollir informació, fer els interrogatoris, preparar els litigis, comunicar a les parts del litigi cada decisió, fent ús del porter reial en el cas que alguna de les parts no hi sigui present, redactar els preceptes, les ordres d'embargament i les ordres d'empresonament. La figura de l'instructor és la del "tècnic en lleis", que té el coneixement que el capacita per instruir el cas. En els casos estudiants comptem amb tres jurisperits: Pau d'Eroles, Gabriel Solà i Pere Lledó.

En els Llibres d'Èpoques de la batllia constatem que el jurisperit **Pau d'Eroles**¹⁹¹ percep un salari anual de 15 lliures l'any 1445. En canvi l'any 1452 veiem **Pere Lledó**¹⁹² rebent un pagament de 300 sous per diversos serveis a la batllia general. El resultat econòmic és el mateix (15 lliures = 300 sous), però en el primer cas es recull com un

¹⁹⁰ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559), f. 16v i 45v-46r, veiem a Gabriel Artedo l'any 1443, doctor en lleis en un sentència relativa a la lleuda de Tortosa.

ACA.RP.BGC. vol. 776 Llibre d'Èpoques (1445-1450), f. s/n. La data és la indicació. En data 19.08.1445 es recull l'època de 165 sous i 8 diners, pel terç anual del salari, estipulat en 500 sous anuals.

ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Èpoques, f. s/n. En data 13.12.1452 el sou és el mateix que 1445 i que al 1453.

¹⁹¹ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559), f. 45v-46r, veiem a Pau d'Eroles l'any 1443, doctor en lleis en un sentència relativa a la lleuda de Tortosa.

ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f. 5r. Situem a Pau d'Eroles l'any 1445 en el cas del lleuder de Cotlliure Joan de l'Ala contra Scarsafiga.

ACA.RP.BGC. vol. 776 Llibre d'Èpoques (1445-1450), f. s/n. En data 28.09.1445 el seu sou anual és de 15 lliures. Igual que per als exercicis 1446 i 1447.

Soldani 2010, p. 314, cita a Pau Erloles quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

¹⁹² ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Èpoques. f. s/n. En data 13.12.1452 Pere Lledó percep 300 sous pels seus serveis en diverses causes, per part de la Batllia General de Catalunya.

ACA. Real Audiència. Conclusions Civils n° 24 f. 248v. Veiem a Pere Lledó l'any 1455 com a jurisperit i doctor en lleis.

pagament continuat i en el segon sembla un pagament per feina feta. En cap dels dos llibres d'èpoques trobem cap referència de pagaments a **Gabriel Solà**¹⁹³, l'instructor que substitueix a Pau d'Eroles en el procés de 1449, (des del 10.03.1450 al 15.05.1450, final del text), a causa de la seva inoperància. Eroles és presentat com a doctor en lleis, assessor i conseller de Jaume Gener, i rep el tractament d'honorable i micer. Gabriel Solà també és doctor en lleis, assessor i jurisperit del Consell de la cúria de la Batllia, i té tractament d'honorable. En els casos de 1450, 1451 i 1453, l'instructor és Pere Lledó, presentat com doctor en lleis, assessor i conseller de Jaume Gener. Com Pau d'Eroles, rep el tractament d'honorable i micer.

Al procés de 1454 només s'hi recull la part dels testimonis, i al text no hi apareix cap representant de l'administració actuant de forma directa. Sí que a la nota encartada dins el procés hi consta el jurisperit Antoni de Mesa, aconsellant actuacions a Jaume Gener.

Destaquem que en el cas de 1451 Pere Lledó és acusat per l'advocat de Geronimo Griffó de no ser equànime i d'actuar a favor de l'acusador, Joan Raynant. També en el procés de 1453 veiem a Lledó aconsellant al regent la detenció de Mananda i Janestet, i més endavant recull la proposta del fiscal Artedo d'aplicar una pena de 200 florins, i que si no eren liquidats s'ordenés l'execució de béns dels implicats fins a liquidar la pena i els costos judicials.

Porters reials

El porter reial és un funcionari de la batllia que rep i compleix les ordres del batlle, del regent o del lloctinent. Porta encàrrecs: notificacions, ordres d'embargament i captura, i encarcera acusats. Són empleats i reben un salari fix, i en alguna actuació un pagament per dia de feina, com és el cas del porter Gonçal del Castell.¹⁹⁴ Al llibre d'Èpoques s'hi registra el seu sou anual per un import de 870 sous, igual que el d'altres porters reials. I també un pagament de quatre sous i dos diners per dia, quan es desplaça per recaptar impostos.¹⁹⁵

---

¹⁹³ Registrem a Gabriel Solà com a jurisperit i doctor en lleis en altres documents: ACA. Real Audiència. Conclusions Civils n° 24 f. 1r (11.07.1453), f. 220v (21.01.1455).

¹⁹⁴ ACA.RP.BGC. vol. 776. Llibre d'Èpoques (1445-1450). f. s/n. El dia 19.08.1445 Gonçal del Castell percep un salari de 870 sous. També pels exercicis de 1439, 1440, que havien quedat endarrerits. Més endavant, és el mateix salari pels anys 1452 i 1453. El dia 21.02.1446 fa època de 127 sous i 6 diners, a raó de 4 sous i 2 diners per dia (que sumen 137 sous i 6 diners, no 127), a causa del viatge de 33 dies que fa per ordre de la Batllia General per exigir els pagaments pendents d'arrendaments. La ruta és: Barcelona - St. Feliu de Guíxols - Palamós - Torroella de Montgrí - Lleida - Igualada - Cervera. El dia 01.02.1448 fa un altre viatge de 35 dies i cobra 145 sous i 10 diners. La ruta és: Barcelona - Sant Feliu de Guíxols - Torroella de Montgrí - Vilafranca del Penedès - Lleida - Montblanc - Sarrià - Cervera - Igualada.

¹⁹⁵ Ens sorprèn que el porter rebi un sou superior a un jurisperit, si comparem els salaris anuals d'Artedo, Eroles i de Castell i de Lleó.

Al procés de 1449 hi apareixen cinc porters reials: **Bernat d'Anyells**, que al principi del text, en data 11.05.1449, entrega l'ordre d'embargament de 76 bales a Leonardo Golandi; **Alfons d'Orpesa**¹⁹⁶, que entrega el document i s'obliga a liquidar la lleuda en data 21.05.1449; **Gonçal del Castell**, que apareix en quatre dates diferents, portant documentació; **Pere Calbó**, present en dues ocasions; i **Leonard Codina**, que només és mencionat un cop. Aquest dos darrers lliuren documentació.

En el cas de 1450 apareixen dos funcionaris fent la tasca de "porters reials", Gonçal del Castell i **Roderic de Cardona**, que fan entrega dels preceptes de pagament als onze mercaders acusats, en dos dies, el primer el dia 28 d'abril i el segon l'endemà. En el cas de l'entrega al mercader Llorenç Martina, el precepte és recollit per la seva esposa, ja que el mercader està absent.

Al procés de 1451, el porter és **Alfons de Lleó**, que informa a Geronimo Griffó de la "ferma de dret" presentada tres dies abans per Joan Raynant¹⁹⁷.

Al procés de 1453, **Gabriel Mir** condueix l'escrivà Mananda cap al seu captiveri i és l'encarregat de portar comunicacions de les parts a la cúria de la Batllia.

Al procés de 1454 no hi apareix cap porter reial.

Cap d'aquestes persones amb aquest ofici tenen cap tractament.

Batlle General de Catalunya

Tal com esmentavem a l'apartat de l'Organització de l'administració reial, el Batlle General és la figura molt important dins l'administració financera de la Corona. Només rendeix comptes al Mestre Racional o a qui el rei disposi. Entre unes de les funcions del càrrec hi ha la de recaptar impostos directes o indirectes. També d'administrar justícia en temes de la seva competència, és a dir, en causes derivades de les rendes i drets patrimonials i fiscals.

Als cinc processos estudiats apareixen dos Batlles Generals de Catalunya. **Bartomeu Salvador**¹⁹⁸ és el Batlle General de Catalunya a l'inici del conflicte de 1449. Més endavant, al mateix procés, hi trobarem a **Arnau de Fonolleda i Marquet**¹⁹⁹, que també serà citat en els processos de 1450, 1451, 1453 i 1454. Aquest darrer fou Batlle

---

¹⁹⁶ Soldani 2010, p. 314, cita a Alfons d'Orpesa quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

¹⁹⁷ ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques. f. s/n. El dia 13.12.1452, l'Alfons de Lleó reb 870 sous com salari anual per el seu ofici de porter reial. Igualment el 1453.

¹⁹⁸ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559), f. 16v, veiem a Bartomeu Salvador el 09.12.1443, com a testimoni en una sentència relativa a la lleuda de Tortosa. Altres batlles generals localitzats en ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496): el 07.10.1465 el batlle general és Francesc Ramis, el 21.10.1468 Joan Sarriera, el 20.12.1481 Joan Carrera.

¹⁹⁹ Soldani 2010, p. 314, cita a Fonolleda quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

General de Catalunya, conseller i secretari reial d'Alfons el Magnànim a Nàpols, protonotari i ciutadà de Barcelona, amb tractament d'honorable.

En els cinc casos se l'anomena com a titular del càrrec que ostenta, però sempre està absent, coincidint amb la seva presència a la cort del Magnànim a Nàpols. En el seu lloc hi ha el Regent de la Batllia, Jaume Gener.

Regent del Batlle

Fa la funció del Batlle General en tots els cinc casos, degut a l'absència d'Arnau de Fonolleda. Als processos hi apareix com a màxim responsable del que passa a la cúria de la Batllia General. Veiem com rep les demandes de justícia del lleuder, nomena l'instructor que portarà el cas, vetlla perquè la instrucció segueixi el seu curs i escolta a les dues parts al llarg del litigi.

Als nostres cinc processos el Regent del Batlle és en **Jaume Gener**.²⁰⁰ És ciutadà de Barcelona, cavaller, conseller i assessor reial. El tractament és d'honorable, prudent, venerable i mossèn. En el primer cas, de 1449, ordena al jurisperit d'Eroles comunicar l'import de la lleuda, fer un requeriment de pagament, concedeix una pròrroga a Golandi, a proposta de Raynant canvia el jurisperit del cas, passant a ser Gabriel Solà, que finalment encara l'execució de l'embargament. Al procés de 1450 ordena al jurista Lledó fer i enviar els preceptes als mercaders deutors. També escolta les disconformitats de Griffó i de l'advocat Ricart sobre ells. En el cas de 1451, hi consta recollint la "ferma de dret" de Raynant, acceptant iniciar un procés de Raynant contra Griffó i escoltant com l'advocat de Griffó el declara incompetent, ja que la primera denúncia de Griffó es presenta per la via criminal, on la Batllia no té competència. Al procés de 1453 és interpellat per Raynant per haver deixat en llibertat al patró i l'escrivà de la nau, denunciant el poc rigor judicial per part de la Batllia.²⁰¹ Al de 1454 escriu una nota dirigida a Guillem Martí, collidor de la lleuda de Tortosa a Barcelona, aconsellat per Antoni de Mesa, assessor.

Lloctinent del Batlle

És un càrrec administratiu que se situa per sota del Batlle General i, en absència d'aquest, per sota del Regent. Té tractament d'honorable. No té una actuació

²⁰⁰ Hem localitzat a ACA.RP.BGC. vol. 2260 el *Liber inventariorum et encantium bonorum vaccantium temporis honorabilis domini Jacobi Januarii*, on es recullen inventaris de béns de difunts sense testar. No hem vist en aquest volum cap dada referent al nostre estudi.

Soldani 2010, p. 314, cita a Jaume Gener quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

²⁰¹ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C f. 25v i 26r: "Gran meravella es de vós, molt magnífich mossèn lo regent la Batllia General del Principat Cathalunya, com axí poch rigorosament vostra providència exerceix la justícia contra lo patró e scrivà de la galea de Ffrance, ara surta en la plage de la present ciutat de Barchenona, com consta a vós per actes auctèntichs, quants fraus e substraccions per ells e cascun d'ells són stats procurats e comesos en los drets reyls, e signantment en preejudici e total derogació de la leuda reyal de Cobliure".

rellevant en els processos, però assenyallem la seva presència en el cas de 1449, on **Pere Bartomeu Valls**²⁰² actua en representació del Regent, recollint la carta que la reina Maria ha tramès a Joan Raynant. Torna a ser mencionat en el cas de 1454, rebent el jurament de l'acusat Antoni de Molina de no fugir de Barcelona, sota pena de 400 lliures.²⁰³

Els Reis

Als processos la figura reial hi apareix amb dues funcions. La primera, donar suport al lleuder en la seva tasca recaptatòria. La segona, utilitzant les seves pragmàtiques com arguments de base jurídica.

Sobre el suport als lleuders, en el cas de 1449 la reina Maria envia una carta el 05.11.1449 des de Perpinyà donant suport a Raynant en la seva tasca recaptatòria i exigint la col·laboració de la Batllia, sota amenaça de pena de 1000 florins al Regent del Batlle. També en el llibre de les Sentències de la Batllia,²⁰⁴ amb data de 12.07.1452, hi consta una altra carta de la reina Maria adreçada als Consellers de la Ciutat i al Consolat de Mar, donant suport a la tasca de Joan Raynant, com a lleuder.

Fem menció que la **Reina Maria**, esposa d'Alfons el Magnànim, és nomenada lloctinent de Catalunya el 20 de gener de 1436, mentre que el germà del rei, Joan de Navarra i futur Joan II a la mateixa data és nomenat lloctinent general de València i Aragó.²⁰⁵

Sobre la base jurídica que el lleuder utilitza per bastir arguments en tenim un exemple en el cas de 1453, on es fa referència a dues pragmàtiques del rei **Alfons el Magnànim** de 1416 i 1419, recordant la que va fer **Ferran d'Antequera** el 1414, on es recorda un cas del lleuder d'aleshores, Ramon Traginer. En aquests escrits s'hi exposen les obligacions del lleuder, els límits de la zona de navegació que implica liquidar lleuda, i les penes per infracció del dret.

Els acusats

Són els mercaders, patrons i escrivans que o bé no paguen la lleuda o bé declaren menys mercaderies per pagar menys impost. Ja que cada cas és diferent, passem a relatar-los d'un en un.

---

²⁰² Pere Bartomeu Valls, escrivà reial i notari de Barcelona. Apareix en un document datat el 09.07.1444 de la col·lecció de pergamins del AHBC, topogràfic Perg. 470 n° registre 5397. Deu anys més tard, el 30.07.1454, fa de testimoni en un document on apareix com a secretari del rei com veiem a ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques.

²⁰³ ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 7v-8r, nota encartada (B).

²⁰⁴ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559), f. 60v-61v.

²⁰⁵ Mestre - Roig 2006, p. 156

En el cas de l'any 1449, **Rafel Tegrini i Galioto Franchoto**²⁰⁶ són dos mercaders associats entre ells i ambdós tenen com representant a Barcelona a Leonardo Golandi. Un dels testimonis interrogats en el cas diu que són originaris de Bigues.²⁰⁷ Estan acusats de no haver liquidat la lleuda de Cotlliure en un viatge anterior per un import de 150 lliures.²⁰⁸ Com que no han pagat ni se sap res d'ells, el lleuder vol rescabalar-se de l'import amb la venda de les 76 bales de teixits embargades que Golandi custodia i que pertanyen als infractors.

Al procés de 1450, Joan Raynant, amb el suport del fiscal Artedo, demana al Regent del Batlle que es facin "preceptes" a cadascun dels mercaders, és a dir ordres de pagament pels imports deguts de la lleuda, que seran portades a mà pels porters reials. Els mercaders són:

- **Geronimo Griffo:** que pagui les 3 lliures 12 sous 2 diners per certes bales de cuiram, carregades a la nau de Pere del Pozo a Tortosa, de camí a Gènova.
- **Antoni Saguer:** que pagui les 4 lliures 6 sous 4 diners per 30 saques de llana, carregades a la nau d'en Martí Xoa per Joan Castelló²⁰⁹ a Tortosa, de camí a Gènova.
- **Pere Marquet:** que pagui els 12 sous 6 diners per 5 carretells de sagins rebuts a la nau de n'Oliva.
- **Andreu Surià:** que pagui 2 lliures 6 sous 11 diners per 20 sacs²¹⁰ de cotó rebuts a la nau de n'Oliva.
- **Nicolau Viastrosa:**²¹¹ que pagui 1 lliura 11 sous 5 diners per 17 sacs de cotó rebuts a la nau de n'Oliva.²¹²
- **Llorenç Martina:** que pagui 27 sous 5 diners per 19 carretells de sucre carregats a la galera de França que anava cap a Marsella.
- **Francesc Aload:** que pagui 36 sous per 6 carretells de sucre, 2 botes de sagins i 6 sacs de cotó rebuts a la nau de n'Oliva.

²⁰⁶ Soldani 2010, p. 314, cita a Raffaele Tegrini i Galeazzo Franciotto, originaris de Lucca i residents a Avinyò, quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

²⁰⁷ Desconeixem a quina població d'Itàlia o de França es refereix.

²⁰⁸ El text de vegades parla de 150 lliures i en altres moments de 160 lliures.

²⁰⁹ Joan Castelló, mercader i ciutadà de Tortosa.

²¹⁰ Duran 2002, p. 85, presenta sac com un embalatge de cotó i d'alum.

²¹¹ Del Treppo 1967, p. 342, cita a N. Viastrossa com a mercader de vins. Carrère 1977, vol.I, p.147 parla de diversos membres de la família Viastrossa: Nicolau, Eulàlia i Pere. Soldani 2010, p.164 també localitza a un dels Viastrossa al 06.02.1465 a Barcelona.

²¹² El precepte de Nicolau Viastrossa és portat el dia 28.04.1450 per Gonçal del Castell i l'endemà Roderic de Cardona n'hi porta un altre pel mateix import. El primer al f. 4r i el segon al f. 6r. Es una repetició? O són dos preceptes diferents, ja que s'entreguen en dues dates diferents?

- **Bernat Oliva**,²¹³ denunciat per Francesc Aloard, escrivà de la seva nau: que pagui 22 sous 6 diners per 6 ponts²¹⁴ de pebre, 2 restes²¹⁵ i 3 sacs de cotó, rebudes amb la seva pròpia nau.
- **Berenguer Corn**: que pagui 1 lliura 19 sous 8 diners per 9 sacs de cotó, rebuts a la nau de n'Oliva.
- **Nicolau Viastrosa**: que pagui 1 lliura 11 sous 5 diners per 17 sacs de cotó, rebuts a la nau de n'Oliva.
- **Bernat Corbera**: que pagui 5 sous 5 diners per 3 ponts de pebre, rebuts a la nau de n'Oliva.

La suma total exigida a tots els mercaders és de 20 lliures 11 sous 9 diners.

Entre els acusats n'hi ha d'estrangers, com Geronimo Griffó (amb tractament d'honorable) i Nicolau Viastrosa; però també de gent de la Corona, com Bernat Oliva, Pere Marquet i Bernat Corbera, que concretament sabem pel document que són ciutadans de Barcelona. La resta, per antroponímia podem pensar que són ciutadans de la Corona.

El cas de 1451 és una mica diferent, ja que no és el lleuder qui persegueix infractors, sinó que Raynant fa una "ferma de dret" i interposa una demanda contra **Geronimo Griffó**, arran de l'embargament fet per aquest contra **Joan Raynant** a la Taula de Canvi de Barcelona.

Al procés de 1453 els acusats són dos estrangers, Joan Mananda²¹⁶ i Jaume Janestet.²¹⁷ **Joan Mananda** és l'escrivà de la galera de França dita Santa Magdalena, originari de Montpeller. És acusat d'haver defraudat en el manifest de les mercaderies transportades a l'embarcació. Declara dues vegades. El dia 15.10.1453, interrogat per Pere Lledó sobre les mercaderies transportades i la ruta de la nau; després d'això, serà capturat per Gabriel Mir i custodiat per en Lluís Gelabert i Bartomeu Faritza. I el dia 17.10.1453, interrogat per Pere Lledó sobre les mercaderies

²¹³ Bernat Oliva, ciutadà de Barcelona i patró de nau. Del Treppo 1976, p. 77, 239 i 509, menciona a Antoni Oliva. En un primer cas en data 17.05.1449, és patró de nau en una comanda amb Miquel Bosser. En el segon és comandant d'una nau carregada de llana cap a Pisa l'any 1415. En el darrer cas, l'any 1444, Joan Torralba inverteix quatre setzenes a la seva nau, per valor de 850 lliures. Podrien ser germans en Bernat i l'Antoni?

²¹⁴ Duran 2002, p. 84, presenta pont com un embalatge d'espècies, en concret del pebre i el gingebre.

²¹⁵ No llegim clar si són "dos restes" o "dos testes". Entre els significats del Vocabulari Faraud de Saint-Germain i del Alcover-Moll, es recullen diversos significats per REST: "peça de l'arnès on el cavaller armat de cuirassa afiança la llança per a tenir-la horitzontalment", "enfilall de grans de matèria diversa" i també "cordatge (fet d'herba d'espart) usat especialment per a hissar les vergues i antenes", "lligall de sivina cordellada, o de sarments, o de cadena de ferro, que porta fermats els cadufos i volta entorn de la roda d'una sínia", "conjunt d'alls o de cebes lligats trenant-ne les fulles", "conjunt de coses enfilades o unides per un cordell que les travessa", i "ret per a sostenir-se els cabells les dones". Si fos TESTA: el significat per els dos diccionaris és "cap", però no sabem de que o de qui. Ignorem quina mercaderia és finalment, però suposem que si fos una peça d'arnès potser es consideraria "cosa vedada" i no estaria al manual de lleuda.

²¹⁶ Adoptem el nom Mananda, que a vegades s'escriu *Manande*, *Monalda*, *Monanda*.

²¹⁷ Adoptem el nom Janestet, que també escriu com *Genestet*, *Genestret*.

transportades i si hi havia mercaderies d'ell carregades a la galera. **Jaume Janestet** és el patró de la mateixa galera. No sabem d'on és originari. Aconseguix fugir de la justícia. Queden embargats (*emparats*) els diners que els mercaders li havien de liquidar, en compensació pel pagament de la lleuda no liquidada.

En el cas de 1454 no hi ha la part de l'acusació com a tal, només es recullen testimonis. Però pel que es desprèn dels interrogatoris que recull el text, els culpables del frau han de ser els patrons i/o escrivans, ja que es tracta de discernir qui ha fet els manifestes presumptament enganyosos. Els noms dels tres possibles implicats són: **Orsato Pallani**, **Andrea de Molina** i **Saba**, també estrangers i, pels noms, amb tota seguretat italians.

Els advocats dels acusats

Com ja indicàvem a l'apartat dels juristes, l'advocat era el doctor en lleis que s'encarrega de defensar els acusats. En els cinc casos estudiats hi consten tres persones que fan aquesta funció, sense que en cap cas s'indiqui que són juristes. Es tracta de factors o procuradors, els representants dels acusats davant el tribunal, cosa que explica que no tinguin cap títol de jurisperit. Els advocats que representen als acusats, en els casos que hi són, sempre al·leguen incompetència del tribunal o bé proves falses.

Al procés de 1449, qui defensa Tegrini i Franchoto és **Leonardo Golandi**,²¹⁸ un mercader. No tenim indicis que tingui coneixements jurídics, encara que en un punt és anomenat procurador.²¹⁹ És el seu representant a la ciutat i actua com a tal, intentant retenir i ajornar l'embargament de les bales tant com pot. I quan al final ja no li queda cap més alternativa, encara declara que mai s'ha negat a pagar, i intenta desacreditar el lleuder.

Al procés de 1450, el procurador és **Pere Ricart**, mercader i ciutadà de Barcelona. Es presenta com a defensor de Bernat Corbera i dels altres mercaders acusats. Al·lega diversos arguments que es resumeixen en la falta de potestat sobre el procés per part de l'acusador Raynant, del regent del Batlle General²²⁰ i del fiscal. En conseqüència, Ricart sol·licita que siguin cancel·lades les ordres de pagament o "preceptes".

---

²¹⁸ Del Treppo 1976, p. 157 localitza els anys 1458 i 1459 Leonardo Gualandi com a un mercader pisà afincat a Barcelona. A la pàgina 388 torna a citar a la família Gualandi en els anys 1460 i 1461, a les envistes de la guerra civil, contractant negocis de poca importància. Soldani 2010, p.314 i 318 també ens presenta a Leonardo Gualandi, pisà encara que en el procés de 1449 el identifiquin com llombard, quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

²¹⁹ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 7r.

²²⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F: segons l'advocat, el Batlle General està per *alterius stationis*.

L'altre advocat el localitzem en el cas de 1451. Apareix com a procurador i assessor de Griffó, de cognom **Guitard**,²²¹ no s'esmenta que sigui jurisperit. Presenta una al·legació on menciona que la demanda de Raynant no hauria d'haver estat recollida, ja que considera que ni Lledó ni el Regent tenen potestat sobre el cas. Que Raynant és "un estranger que no té ni armari ni pèrgola a la ciutat".²²²

Als altres dos processos de 1453 i 1454 no hi consta cap advocat que defensi o representi als acusats.

Els testimonis

Hi ha dos tipus de testimonis: els que presten declaració i són interrogats durant la instrucció i els que poden aparèixer com a signants d'algun document. Als primers, se'ls cita, se'ls pregunta i se'ls fa jurar que diran la veritat.

Al procés de 1449, durant la inquisició d'aquest cas, s'interroguen a tres mercaders:

- **Rafel Oller**²²³: De Barcelona, mercader. Declara sobre mercaderies i quines escales s'havien fet amb la galera de l'Argenter de França.
- **Joan Gallart**: De Barcelona, mercader. Declara sobre mercaderies i quines escales s'havien fet amb la galera de l'Argenter de França.
- **Pere Viver**²²⁴: De Barcelona, mercader. Declara sobre mercaderies i quines escales s'havien fet amb la galera de l'Argenter de França. Mentre era a Montpeller, va tenir notícies dels dos encausats Tigrini i Franchoto a través de dos mercaders anomenats **Joan Boquasia** i **Guillem Consell**.

²²¹ ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f. 5r. El text deixa un espai per el nom, que no es va omplir. El desconexim.

²²² ACA.RP.BGC.Processos 1451 n° 1H, f. 5v. Quan un estranger volia residir a Barcelona, havia de demostrar que hi tenia domicili i esposa, o família pròpia. Sobre els estrangers instal·lats al Principat, Capmany 1937a, p. 17 cita "la pragmàtica sanció del rei Martí promulgada el 1401, mitjançant la qual hom va foragitar del país tots els llombards, florentins, luquesos, sienesos i altres italians que no hi fossin veritablement domiciliats. Però d'aquella llei rigorosa se n'excepuaven els genovesos, venecians i pisans, els quals, per virtut de contractes i tractats, traficaven lliurement per tot Catalunya".

²²³ Registrem Rafel Oller com a deutor de la lleuda de Cotlliure. Fem el seguiment en dos documents. Primer a ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f.15r, on Raynant demana que Oller liquidi les 130 lliures i 16 sous que no ha liquidat en dos viatges de Gènova a València, en data 04.01.1455. Després el 15.02.1455 ACA. Real Audiència.Conclusions Civils n° 24 f. 248v- 249v. Oller i Raynant arriben a l'Audiència Reial buscant solució a un conflicte entre ells. El rei otorga el que demana Oller (un guiatge), sempre que hagi pagat el que se li reclama de la lleuda impagada. Ens preguntem si és el mateix cas, o són dos afers paral·lels. Resulta sorprenent que, en el nostre procés de 1449, Rafael Oller declari com a testimoni de Raynant i cinc anys més tard, sigui acusat pel lleuder, portat a la cúria de la Batllia i a l'Audiència Reial. O potser hi ha més d'un Rafael Oller. Del Treppo 1976, p. 308 ens parla d'un mercader de Montpeller que situa el 29.07.1440. Soldani 2010, p. 315, cita a Rafel Oller quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

²²⁴ Soldani 2010, p. 314, cita a Pere Viver quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

Al de 1453 s'hi recull el testimoniatge de diversos mercaders que han fet la travessia i aporten informació a la instrucció. Són els següents:

- **Joan Quintana:** Originari de Cotlliure. És el conseller del patró de la nau.
- **Bernat Sasa:** De Barcelona, mercader, fa la ruta València - Barbaria - València.
- **Pere Joan de Pertusa**²²⁵: De Barcelona, mercader, fa la ruta Barcelona - Mallorca - València - Barbaria - Moraira. Torna a Barcelona per terra. Li embarguen els diners que hauria de pagar a Jaume Janestet per liquidar part de la lleuda.
- **Joan Mananda:** De Montpeller, escrivà de la galera i un dels acusats del frau que origina el litigi. És interrogat dos cops, el 15 i el 17 d'octubre.
- **Bartomeu Montmany:** De Barcelona, mercader, fa la ruta Barcelona - Mallorca - València - Barbaria - València - Barcelona. Li embarguen els diners que hauria de pagar a Jaume Janestet per liquidar part de la lleuda.

Al procés de 1454 localitzem els dos tipus de testimonis. Entre els primers, interrogats als quals es pren declaració, hi trobem:

- **Joan Raynant:** el lleuder i acusador del cas.
- **Andrea de Molina:** el patró d'una de les galeres venecianes, a qui s'interroga dos cops.
- **Guillem Martí:**²²⁶ el lleuder de Tortosa.
- **Jacobo Vernisali:**²²⁷ el mercader italià de qui hem parlat abans.
- **Galceran Escales:**²²⁸ arrendatari de la lleuda de Barcelona, també coneguda com a lleuda de Mediona. Se l'interroga el dia 12.10.1454 amb un tractament

²²⁵ Adoptem el nom de Pere Joan de Pertusa, que també escriu com *Partusa*.

²²⁶ Aragó 1978, p. 233. En el seu article sobre la lleuda de Tortosa, estudiada a través dels llibres de recaptació d'aquesta, fa esment del collidor de la Lleuda de Tortosa a Barcelona, Guillem Martí, i també de Jacobo Vernisali. De fet, apareix en el primer apunt del llibre: "Lo segon de jener, any MCCCCLIII. Primo, de Jachobo Vernisatldi, per .II. saques en que a .V. q. lana: 4ss. 2[d]".

²²⁷ En el mateix procés apareix el nom escrit Vernesal, Vernisal i Vernisali, la major part dels casos. És un mercader d'origen italià. Al mateix procés se l'anomena pisà, a la nota encartada apareix com a mercader sicilià de Palerm, i encara com a genovès més endavant. Acull a casa seva els patrons de les dues galeres venecianes que estan aturades a la platja de Barcelona. I a casa seva compareixen els lleuders de Cotlliure i Tortosa, Raynant i Martí, per a fer comprovacions sobre les mercaderies declarades. És on Guillem Martí empenyora part de la mercaderia en presència de Raynant i de l'escrivà Saba, segons testimoni del propi Vernasali.

²²⁸ Del Treppo 1976, p. 77, cita Joan Escales, corredor d'orella, i al seu fill Gabriel Escales, mercaders de la ciutat de Barcelona. Potser Galceran Escales era de la mateixa família?

de venerable. Ell no intervé en l'acusació, només declara que va veure a Raynant i Martí amb Orsato i els escrivans fent comptes a casa de Vernisali.

Pel que fa a la segona tipologia de testimonis, aquells que signen algun document, hi trobem:

- **Pere Bartomeu Valls:** signa un document on es recull el compromís d' Andrea de Molina de no fugir. Aquest escrit es recull a la nota encartada dins el mateix document, entre els folis f. 7v i f. 8r (B), on els esmentats testimonis són **Llorenç Ros, Pere Canals i Nicolau Sala**. Els dos primers són mercaders, i el darrer escrivà. Els tres testimonis tenen tractament de venerables.

Als processos de 1450 i 1451 no s'hi recullen testimonis.

Assessors, escrivans i altres funcionaris

En aquest apartat hem volgut reunir altres personatges que apareixen de forma "colateral" al conflicte en si. Ens referim a **Guillem Prats**,²²⁹ jurisperit, notari de Barcelona que consta en el procés de 1449 com a assessor i procurador de Raynant i, en el cas de 1453, actua com a notari al document de custòdia dels acusats, el mateix document que signen com a testimonis dos carcellers, **Lluís Palat i Miquel Pinós**.²³⁰ També hi hem de sumar a l'escrivà reial **Dídac Garcia**, que trasllada pragmàtiques reials com a argument de legitimació de Raynant contra els acusats. Per acabar, citem a **Pere Bansells** que consta com lloctinent i procurador del comtat de Rosselló i Cerdanya, amb tractament d'honorable.

En el cas de 1454, **Antoni de Mesa**²³¹ assessora i aconsella a Jaume Gener de procedir contra Guillem Martí de Cervelló, a la segona nota encartada del procés

²²⁹ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559), f. 16v, veiem a Guillem Prats el 09.12.1443, com testimoni en una sentència relativa a la lleuda de Tortosa.

ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques, f. s/n. En el 27.05.1453 rep un salari de 720 sous a l'any, corresponent a 2 sous per dia.

Soldani 2010, p. 315, cita a Guillem Prats quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

²³⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C f. 13v: *Testes huius rei sunt Ludovicus Palat et Michael Pinós carcellarii, et Guillelmus Prats, notarius, civis Barchinone.*

²³¹ ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques, f. s/n. El dia 13.12.1452 Antoni de Mesa, advocat, rep un pagament de 300 sous pel seu servei en diverses causes. I el 28.05.1453 fa àpoca d'haver rebut 15 lliures com a pagament de la seva feina d'advocat fiscal a la cúria de la Batllia General de Catalunya i a l'Audiència Reial.

ACA.RP.BGC.Processos 1454 n° 1P f. 7v i 8r: "De part de l'honorable mossèn Jacme Janer, cavaller, conseller del molt alt e molt excel·lent senyor lo senyor rey, regent la Batllia General de Cathalunya, de consel de l'honorable micer Anthoni de Mesa, assident". Registrem a Antoni de Mesa com a jurisperit i doctor en lleis en altres documents: ACA. Real Audiència.Conclusions Civils n° 24 f.220v. a l'any 1455.

Rep el tractament d'honorable misser. **Joan Sallent**²³², escrivà de la Batllia General de Catalunya, és qui redacta la segona nota encartada.

Altres persones mencionades: mercaders del s. XV

En aquest apartat ens ocuparem de les persones que no intervenen amb una funció específica dins dels litigis. Ens referim als mercaders esmentats juntament amb les mercaderies que transporten, però que no testifiquen, ni són acusats de no pagar. Tots ells són mencionats als manifestos fets per en Mananda juntament amb la mercaderia transportada en el procés de 1453. És el cas de Jofre Matali, Vasia e Maria, Guilari Popo, Jaume Vernagualdo, Anicbiya de Niproveda, Bernat Fulantrani, Joan Naveros, Coesio Emçerç, Pere Sese i Joan Comes.

A altres mercaders que havien de pagar al patró Janestet, la Batllia els embarga aquest pagament per tal de recuperar part de la lleuda impagada. Aquest és el cas

---

²³² Joan Sallent és un dels personatges que trobem en diversa documentació d'aquest període, fent d'escrivà, de notari, d'encarregat de recollir el Dret dels Alemanys. Anem citant cadascun dels casos en que el localitzem:

- ACA.RP.BGC. vol. 776. Llibre d'Èpoques (1445-1450), f. s/n. El 24.01.1446. Com a notari de Barcelona reconeix rebre 1440 sous a l'any, fent època en aquell moment de la terça, és a dir, de 480 sous;
- En data 16.09.1448, Joan Sallent rep 960 sous de tern per les quitacions efectuades, a raó de dos sous per dia que registri alguna quitació;
- ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Èpoques. f. s/n. La data és la indicació. El dia 13.12.1452 com a notari i escrivà de la Batllia General de Catalunya fa època del salari anual de 1430 sous;
- ACA. Real Audiència.Conclusions Civils n° 24 f. 248v-249v. (15.02.1455) f. 261r. Escrivà de l'Audiència Reial;
- També com notari a ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f. 13r-13v;
- En ACA.RP.BGC. vol. 582 Officialum, f. 186, el 04.01.1463, Joan Sallent és qui recull el Dret dels Alemanys, a quatre diners per lliure. Sembla que no es troba qui vulgui arrendar el dret en el període de guerra i ho acaba fent un funcionari: *et non apparuit aliquis qui dictus ius arrendare vellet propter guerrarum discrimina, idcirco volens providere indempnitati curie Regie et dicti iuris.*
- ACA.RP. Apendice General vol. 299 f. 144v Sallent és qui recull els Drets dels Alemanys, dels pocs que queden a Barcelona, a causa de la guerra civil en el període 1468 a 1471: "Lo dit dret no-s pogué arrendar, com los alemanys qui paguen lo dit dret han plegades les cases per causa de la guerra. E solament alguns hi tenen jovers e per ço lo dit dret és stat cullit en lo temps de què es lo present compte, qui és de tres anys deset dies, los quals comensaren lo XII^{en} dia del mes d'agost del any MCCCCLXVIII e finiren lo XXVIII^{en} dia del mes d'agost del any MCCCCLXXI; per en Joan Sallent scrivà de la Batllia General quin darà compte al Mestre Racional e lo procedit de aquella ha dat en Jofre Sirvent, altres rehedebos generals dels emoluments de la ballia general, qui-n faran rebuda en los comptes donadors en lo racional. Per ço lo balle general no-n fa rebuda alguna".

Localitzem a un Joan Sallent/Sellent citat en diversos treballs publicats: com a escrivà a Fernández 2008, p. 7-60 i com a Regent de la Batllia General de Catalunya, a Ferrer 2018, p. 195 i a Muxella 2013, p. 246.

de Jous Hompis,²³³ Bernat de l'Ala, Bernat Cisa, Pere Aguilar, Francesc Molet, Francesc Bertran, Jacobo Castellar i Joan Eres.

Finalment, recollim els noms dels mercaders Pere de Miga, ciutadà de València, que adverteix Raynant del carregament de la galera; Lluís Gelabert, de Barcelona, i Bartomeu Faritza, de la mateixa ciutat, que custodien la llibertat condicional de Manada; Oller,²³⁴ que transportava mercaderies amb la galera, i Montadell, que apareix ratllat en el text. Pot ser una confusió de l'escrivà.

Terminologia jurídica i legislativa²³⁵

Presentem de cada procés la terminologia jurídica que ens ha semblat destacable als textos dels processos.

Procés de 1449: Atès que el text comença ordenant que es notifiqui a Leonardo Golandi l'embargament de bales de teles²³⁶ per tal de liquidar l'import de la lleuda que puja a 150 lliures, no tenim la frase que defineix l'inici del procés. Sí que en trobem algunes altres de reiterades que mostrem a continuació i que ens indiquen el transcurs de la instrucció.

Com es recull els testimonis dels acusats on se'ls fa jurar dir la veritat:

*...testes citatus, iuratus et interrogatus dicere et deponere omnimodam veritatem...*²³⁷

Com es recullen les aportacions de les parts, com es demana contesta a les al·legacions i com es mana notificar-les a les parts:

*Et interim, ad dicendum proponendum et allegandum quicquid dicere proponere et allegare voluerint, et ad habendum advocatos pro collatione tenenda si eos habere voluiter assignavit.*²³⁸

²³³ Hinojosa 1987, p. 458. Cita a Joan Jos Humpis entre els components de la companyia dels Alemanys, resident a Barcelona. Del Treppo 1976, p. 126 i 241, cita a Jous Ompis com mercader alemany de la gran companyia de Ratisbona aposentat a Barcelona.

ACA.RP.BGC. vol. 777 Llibre d'Àpoques, el 09.08.1453 registra l'època del pagament del Dret dels Alemanys, que encapçala Jous Hompis. Jofre Monparrot és l'encarregat de depositar la quantitat de 94 lliures 8 sous i 8 diners a la Taula de Canvi de Barcelona a raó de 4 diners per lliura, relatives a les mercaderies que aquest col·lectiu ha introduït pel reialme d'Aragó i per Gascunya, per una suma de 5666 lliures 400 sous 15 diners. Més endavant, el 09.10.1454, veiem l'apunt de 97 lliures 8 diners per mercaderies entrades el primer quadrimestre de 1454, tornant a recordar que els mercaders alemanys i els vassalls del Duc de Savoia estan obligats a pagar 4 diners per lliura del valor de les mercaderies importades.

²³⁴ En el procés de 1449 apareix Rafel Oller actuant com a testimoni interrogat de la part de Raynant. No sabem si és el mateix Oller.

²³⁵ Terrado 1986, p. 35-41. Explica què és el Registre Directe, o manera de recollir la informació en els interrogatoris judicials registrant el que es diu de paraula, i com es recullen les declaracions. S'utilitza la forma "a mode de discurs" o "a tenor del discurs", perquè les disputes verbals entre iguals no tenen perquè ser delictes; però entre un declarant i un representant de l'autoritat sí que poden esdevenir delictes, segons les paraules dites.

²³⁶ Sabrem que són de teles al f. 25v.

²³⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 14r i 17r.

²³⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 11v, 32r, 49v i 50r.

*Mandans predicta intimari et notificari.*²³⁹

*Quod fuerunt intimata e notificata dicto Leonardo Golandi personaliter invento per Bernardum Johanem d'Anyells, portarium regium, prout idem portarius retulit et fidem fecit.*²⁴⁰

Procés de 1450: Destaquem com es procedeix a escriure els preceptes:

*Petri Ledó, legum doctoris, assidentins et consiliarii per ipsum in hiis assumptis, mandavit feri preceptum personis sequentibus sub forma sequenti.*²⁴¹

Procés de 1451: Recollim com el lleuder presenta la seva demanda, en aquest cas vinculada a la ferma de dret:

*..., comparuit venerabilis Iohannes Raynant, mercator et collector ac arrendator iurium lezde de Cauquilibero, et obtulit et presentavit eidem quandam suplicacionem huiusmodi seriem.*²⁴²

"Attenent lo dit Joan Raynant ferme de star a dret al dit Geronimo Griffó de tot ço e quant tengut seria, e en aquestes coses li sia justícia expedita administrada."²⁴³

*Qua quidem iuris ferma sit facta, dictus honorabilis Jacobus Januari, regens predictus, volens in et super predictis rite, recte et iuridice procedere, prout decet, assumpsit sibi in consiliarium et assidentem honorabilem Petrum Ledó, legum doctorem, de cuius consilio obtulit se paratum partibus predictis ministrare iusticie complementum.*²⁴⁴

Procés de 1453: Mostrem com s'escriu a la portada del procediment el que es recull a l'interior:

*Inquisicio recepta contra Iohanem Mananda, scriptorem galee Francie.*²⁴⁵

També aquí s'utilitza la mateixa fórmula que en el cas de 1449, quan es crida un testimoni a testificar:

*Iohannes Quintana, ville Colquiliberi, testes citatus, iuratus et interrogatus dicere veritatem quem siat in et super predictis de quibus infra interrogabitur.*²⁴⁶

*Dicta die iuravit e deponit testes sequens.*²⁴⁷

I quan alguna de les parts presenta al·legacions:

²³⁹ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 11v, 23v, 33r, 35r, 37v. Cada pas que es fa en el procés es mana fer públic i notificar-ho a les parts.

²⁴⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f.32v. També es recull cada cop que el porter reial notifica de forma personal a l'implicat, recollint la resposta, en cas que hi sigui. Com en els folis 10v, 23v, 30v, 33r, 35v, 37v, 43v, 48v, 50r i 51r.

²⁴¹ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F, f. 2r.

²⁴² ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f.1v.

²⁴³ ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f. 2v.

²⁴⁴ ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f. 3v.

²⁴⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, portada.

²⁴⁶ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 5r.

²⁴⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f.7r.

*Coram dicto honorabili Jacobo Januarii, regente predicto, comparuit iamdictus Iohannes Raynant, parte ex una, et in alterius partis ausencia in scriptis in quadam papiri cedula obtulit sequencia.*²⁴⁸

*...predictus tradidit manuleute²⁴⁹ honorabilibus Ludovico Gilabert et Bartholomeo Faritza, mercatoribus, civibus Barchinone, dictum Iohannem Mananda, scriptorem dicte galee, qui dicti honorabili Ludovicus Gelabert et Bartholomeus Faritza facerunt dicto honorabili regenti dictam Baiuliam Generalem securitatem sequentem.*²⁵⁰

Procés de 1454: Fórmules similars apareixen també en el darrer cas:

*Originales Inquisitionis.*²⁵¹

*Et primo fuit interrogato super curie pro preventis.*²⁵²

*Dicta die iuravit et deposuit testes sequens.*²⁵³

*Dicta die fuit processum ad reinterrogandum.*²⁵⁴

*Fuit sibi lectum et perseveravit.*²⁵⁵

Referències legislatives

Presentem les referències legislatives que serveixen de base jurídica i que han estat incloses en els textos dels processos.

Pragmàtiques reials

Disposicions ordenades pel Rei que constitueixen normativa i que s'han de complir en el territori de la Corona.

Procés de 1453. Són citades tres pragmàtiques datades a **Lleida el 29.12.1414**, a **Sant Boi de Llobregat el 09.11.1416** i a **Barcelona el 10.06.1419**, fetes pel rei Alfons el Magnànim. En aquestes recorda allò que ja esmentava el seu pare, el rei Ferran, sobre qui havia de pagar la lleuda: tota nau que transportés mercaderies des de "la mar dita de Cotlliure" cap a Barcelona o València o a un altre punt de la Corona, tant si carregava com si descarregava, tant si anava com si tornava, sota pena de 2000

²⁴⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 19r.

²⁴⁹ Apareix la fórmula de "manlleuta". Montagut-Ferro-Serrano 2001, p. 128, explica que la manlleuta és presenta per gaudir d'una "llibertat provisional sota fiança". La manlleuta tenia una caducitat de dos anys. Mentrestant el presumpte acusat podia buscar proves al seu favor i advocats. Els encarregats de la custòdia eren responsables de presentar-lo davant la justícia quan fos requerit i eren sotmesos a una pena pecuniària si escapaven. En el cas de 1453, els mercaders Faritza i Gelabert es fan càrrec de Mananda.

²⁵⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 11v-12r.

²⁵¹ ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, portada.

²⁵² ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 1r.

²⁵³ ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 12r.

²⁵⁴ ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 13v.

²⁵⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 7v, f. 13v, f. 14r.

florins per qui infringís la llei. Fa referència a un cas anterior que posa com a exemple, de quan Ramon Traginer era el lleuder de Cotlliure. El trasllat està copiat per Dídac Garcia, escrivà reial,²⁵⁶ com ja hem mencionat abans. És interessant destacar que aquestes pragmàtiques que Raynant mostra al Regent de la Batllia estan recollides dins un manual del lleuder.²⁵⁷ Recordem aquí el manual del lleuder citat anteriorment,²⁵⁸ on també trobem pragmàtiques, a més a més de les tarifes de cobrament per productes. És a dir, el lleuder era conscient de la importància del dret promulgat anteriorment, i guardava una còpia d'alguns casos en el seu manual.

²⁵⁹

Cartes de suport dels reis

Per aconseguir fer més pressió davant del Regent de la Batllia s'utilitza en alguns casos el recolzament de la monarquia/lloctinent del rei al Principat, que es materialitza en forma de carta i s'adjunta al procés. En el nostre estudi n'hem trobat dos exemples.

Procés de 1449. Carta de la Reina Maria datada a Perpinyà el 05.11.1449²⁶⁰ dirigida al

²⁵⁶ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 42v-50v.

²⁵⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f.42r-42v: *Obtulit et produxit iamdictus venerabilis Johannes Raynant coram iamdicto honorabili Jacobo Januari, regente dictam Baiuliam Generalem, quandam prachmaticham sancionem scriptam et contentam in quodam libro vocato lauder, cuius quidem prachmatice sancionis tenor talis est.*

²⁵⁸ ACA.RP.BGC. vol. 450.

²⁵⁹ Ja mencionades a l'apartat Manual del Lleuder, recordem aquí les pragmàtiques recollides al vol. 450 dit "Llibre de la Lleuda de Cotlliure":

- La regulació sobre les coses comprades o canviades que havien sigut robades per pirates i malfactors (1401, gener 15), p. 13-15;
- La negociació de guiatges pels pirates i malfactors de la mar (1401, gener 15), p. 16-20;
- Una sentència del rei Martí, sobre el conflicte entre el lleuder de Tortosa i navegants italians (de Florència i Venècia) sobre el pagament de la lleuda, indicant els límits del dret en el mar, entre les illes de Mallorca i Eivissa. (1405, octubre, 19), p. 37-42;
- Un document del rei Martí, donant suport al lleuder de Tortosa en el procés contra Milio Adacia i altres, per l'impagament de l'esmentat dret. (1404, octubre 15), p. 43-50;
- Un document del rei Pere el Cerimoniós sobre la Lleuda de Cotlliure, indicant qui ha de pagar i quins són els límits (1359, setembre, 18), p. 58-60;
- Un document del rei Martí sobre els estrangers a la Corona catalano-aragonesa i sobre els ciutadans de la Corona a terres estrangeres (1401, gener 15), p. 60-63.

²⁶⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C, f. 24r a 27v: *"Et in alterius partis absentia obtulit et presentavit coram eo quandam litteram papiream patentem illustrissime Domine Regine in eius dorso ut primis assertibus videbatur sigillatam tenoris et continencie subsequenteris:*

Maria, per la gràcia de Déu reina d'Aragó, de Sicília d'açà e d'allà far, de València, de Jerusalem, d'Húngria e de Còrsega, Comtessa de Barcelona, Duquessa de Atenes e de Neopàtria, e encara Comtessa de Rosselló e de Cerdanya, Lochtinent General del molt alt senyor Rey, marit e Senyor nostre molt car, a l'amat conseller del senyor rey e nostre mossèn Jacme Janer, regent la Batllia General de Cathalunya, salut e dilecció. Entès havem, per relació del fael nostre en Joan Reynalt, mercader de aquesta vila, credencer de la lleuda reial de Cotliure, que per favor e rahons canilloses de Leonardo Golandi, mercader pisà, habitant de aquesta ciutat, se dilataria fer exequió en les LXXIII bales de teles d'en Raphael Tegrini e Galioti Franxioti, italians, les quals vós, a instància del dit credencer hauríets fetas emparar aquí, per rahó com los dits Raphael e Galioti haurien fraudat lo dret de la dita leuda, passant e tornant ab una nau carregada de

regent de la Batllia General de Barcelona, transcrita en el procés. A la carta la reina dona suport al lleuder i recorda a Jaume Gener regent de la Batllia, que no demori les execucions d'embarquement, sota pena de 1000 florins.

Llibre de Sentències (1443-1559), Carta de la reina Maria, datada a Barcelona el 12.07.1452²⁶¹, dirigida als Consellers de la Ciutat i als Cònsols de la Mar, transcrita en aquest llibre, on dona suport al lleuder i li atorga el poder per exigir els manifestes sobre les mercaderies als patrons de les embarcacions, i passats cinquanta dies, si no ho han fet de grat, sota pena de deu doblers; així com per demanar l'execució de garanties i/o béns d'aquests si en seixanta dies no han liquidat l'import de la lleuda. També fa esment de l'obligatorietat de liquidar la lleuda per part dels estrangers que s'aturin a la platja de Barcelona.

Privilegis de Barcelona

Els Privilegis de Barcelona són mencionats pels advocats dels acusats manifestant la no competència de la Batllia General davant del cas.

Procés de 1450. L'advocat Ricart al·lega que els preceptes presentats als mercaders que representa no són competència de la Batllia General, segons els Privilegis de Barcelona.²⁶²

Procés de 1451. L'advocat Guitard, procurador de Geronimo Griffó, manifesta la incapacitat del tribunal de la Batllia, fent referència d'allò que es recull als Privilegis dels ciutadans de Barcelona i al Consolat del Mar.²⁶³

Provisions verbals 1445-1523.²⁶⁴ En aquest llibre localitzem una referència a la

---

forment e altres mercaderias per los límits o laudari de Cotlliure sens pagar lo dit dret, perquè serian encorraguts en les penes exigidores dels qui passant e no pagant frauden la dita lleuda, sagons d'açò nos és dit sots largament vós informat. E com lo dit credencer afferme totes les dites coses constar per informacions tant per vós quant per altres reebudes, e vaja aquí per recobrar lo dit dret, manam-vos estretament, sots pena de mil florins d'or als coffres del senyor rey aplicadors, que, vista la present, hagudes e vistes les dites informacions, si per aquelles o en altra manera vos costarà del damunt dit, façats fer prompta exequció en les dites bales per lo dret sobredit e messions justament per aquesta causa fetas e fahedores, ensemps ab les penes damunt dites. E si les dites bales no's troben o no basten, sia feta la dita exequció contra lo dit Leonardo Guolandi e sos béns qui's diu haver, promet pagar tot a que fossen tenguts los dits Raphael e Galioti per la rahó damunt dita, donant en açò aquella cura e diligència que lo fet requer e de vostre offici se pertany, qui és augmentar e conservar los drets e emoluments del dit senyor. Dada en Perpinyà, a sinch dies de novembre, en l'any de la nativitat del Nostre Senyor .M.CCCC.XXXX.nou. Pages Visa".

²⁶¹ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559) f. 60v-61v.

²⁶² ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F, f. 10v: *Cum et nullum habet potestatem habem sufficientem prout exigit intercetera privilegium Barchinone.*

²⁶³ ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f. 5v: *Cum et auctoritate capax de causis continentibus at consulatam maris obstantibus privilegiis civitatis Barchinone concessis et in favoris totius mercantis.*

²⁶⁴ ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f. 13r-13v. Observem que les dates del procés van del 28.04.1450 al 09.05.1450, en canvi la Provisió Verbal és del 28.03, primer escriuen 1445, ratllen i escriuen amb lletres *Quinquagesimo*. No sabem si es van deixar de marcar més anys

incompetència del tribunal de la Batllia, presentada per l'advocat Ricart; davant d'un cas d'en Raynant. S'arriba a la conclusió que tant la cúria de la Batllia com el regent del batlle (Jaume Gener) tenien plena competència en el cas, i ordenava l'execució de les penyores fetes als mercaders per liquidar la lleuda i les despeses judicials.

"Iuris firma"

És un mecanisme jurídic pel qual es sol·licitava una empara judicial, feta per aquell que es veia agredit o perjudicat sobre les seves possessions. La defensa de la possessió es feia amb la concessió d'una fiança per part del sol·licitant de la "iuris firma", obligant-se a anar a judici per tal d'aclarir els fets, així com a pagar les despeses del mateix.²⁶⁵ També anomenat "*ferma de dret*".²⁶⁶

Procés de 1451. El lleuder Joan Raynant presenta una "ferma de dret" davant de la Batllia General després que el mercader Geronimo Griffo hagi presentat un embargament contra ell a la Taula de Canvi i al Consolat del Mar.²⁶⁷ Suposem que el lleuder recorre a la jurisdicció de la Batllia, buscant aixopluc legal.

---

davant l'errada del 1445, de fet un foli més endavant les dates són de 1455 i 1456. Si donem per bona la data 28.03.1450 aleshores seria anterior la Provisió verbal al procés, fet que no en sembla lògic. Dins del mateix volum, en els anys 1494, 1497 i 1498 veiem tres casos més relatius a l'impagament de la lleuda de Cotlliure. El primer es tracta d'un mercader del Ducat de Lió de nom Antoni Boquer, en el segon cas, d'un patró de nau barceloní, Joan Verdaguer i en el tercer d'un mercader genovès anomenat Marino.

²⁶⁵ Obarrio 2011, p. 575-677.

²⁶⁶ Montagut 2004b, p. 13. Al reu que presentava una firma de dret amb fermança no se'l detenia fins que no fos condemnat per sentència de la cosa jutjada. Molts morosos s'acollien a aquest dret per no pagar i estar lliures. L'abús d'això va fer modificar el precepte, de tal manera que passats trenta dies, si no es presentaven proves a favor de l'acusat, aquest ingressava a presó i se li executaven els béns.

²⁶⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1451 n° 1H, f. 5v: *Cum et auctoritate capax de causis continentibus ad consulatum maris, obstantibus privilegiis civitatis Barchinone concessis et in favoris totius mercantis.*

Epístola del diví Adrià²⁶⁸

L'Epístola del diví Adrià aplicada a un contracte vol dir que tots els fiadors ho són de forma solidària i estan renunciant a la possibilitat de dividir les responsabilitats.

Procés de 1453. L'esmentada clàusula en aquest procés s'utilitza en el contracte que Faritza i Gelabert signen per la custòdia dels acusats Janestet i Mananda. També es fa referència als Costums de Barcelona en el mateix contracte.

Consolat del Mar

Es fa referència al Llibre del Consolat del Mar quan mencionen la pena a la qual està sotmès l'escrivà. En parlem en l'apartat següent.

Els càstigs

A continuació fem un recull de les possibles penes, sancions i càstigs que es desprenen de l'anàlisi dels casos estudiats. No havent-hi cap cas sencer, i no trobant una continuïtat al Llibre de Sentències, es fa difícil determinar finalment com eren sancionades les faltes. Malgrat tot, en alguns casos sí que trobem referències del que podia comportar no actuar amb correcció tant per als mercaders com per a l'Administració de la Batllia com per als patrons i escrivans. Normalment les penes són dineràries. Però també n'hi havia de físiques.

Al litigi de 1449 es menciona a la carta de la reina Maria un possible càstig de mil florins al regent de la Batllia General, si no compleix amb la seva obligació d'executar l'embargament de les bales i/o dels béns de Golandi (si fos necessari), per tal de liquidar l'import de la lleuda que s'ha defraudat. Malgrat la poca diligència en l'esdevenir dels embargaments, en cap moment veiem que ni al batlle se li obligui a pagar els mil florins, ni al procurador encarregat del cas Pau d'Eroles se'l

²⁶⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 13r-13v: *Renunciantes quantum ad hec beneficio novarum constitutionum et dividendarum accionum et Epistole divi Adriani et consuetudini Barchinone loquenti de duobus vel pluribus insolidum et obligantibus*. Amb aquest clausulat, els fiadors renuncien a poder dividir l'import total del deute de forma proporcional. Així doncs, cada fiador actua de forma solidària fent front al total del deute del creditor. Com en l'actualitat: els avals són solidaris per l'import total del deute. Ferrer 2000, p. 40 i 75: "El fet de renunciar a aquest benefici obria la possibilitat d'exigir el pagament de la totalitat del deute al deutor o fiador més solvent. La primera renúncia que he trobat per ara al benefici de l'epístola de l'emperador Adrià és del 1219. Aquesta renúncia obligava també a renunciar a altres lleis com els costums de Barcelona sobre fiances i obligacions, continguts als capítols 8 i 9 del *Recognoverunt proceres* per la qual els coobligats in solidum disposaven del benefici de divisió d'accions encara que haguessin renunciat a l'epístola «*divi Adriani*». Cal assenyalar que, abans de la promulgació del *Recognoverunt proceres*, ja trobem al document esmentat de 1219, on es renuncia a l'epístola de l'emperador Adrià, la renúncia a qualsevol altra llei o costum: *et cuilibet alteri iuri legali vel canonico aut consuetudinario*, és a dir, el costum era vigent a Barcelona encara que no hagués estat promulgat pel rei i per això calia renunciar al costum".

castigui per la seva inoperància. Tampoc veiem que als defraudadors Tegrini i Franchoto, ni al seu representant Golandi, se'ls imputi cap despesa per pena, ni tan sols es parla de les despeses del procés.

En el cas de 1453 s'anomena clarament, i en dos moments, quin era el càstig dels escrivans que cometien frau segons les lleis del Consolat de Mar (pèrdua del puny dret i marca de ferro calent al front).²⁶⁹ Ara bé, al final de la instrucció el fiscal Gabriel Artedo es posiciona per un pagament en metàl·lic de 200 florins per haver comès el frau. També per a les despeses del judici i per al pagament de les taxes degudes. A Mananda li prendran tot el que tingui per fer-se amb la quantia citada. L'altre implicat, el patró Janestet, es dona a la fuga; però també és condemnat a la mateixa multa en metàl·lic. Mentre estan en fase d'instrucció, s'ordena embargar els pagaments que alguns mercaders havien de fer al patró Janestet, per tal que amb aquests diners es pugui liquidar la lleuda. Més que un càstig, la intenció és recuperar el valor de l'impost no liquidat.

Per altra banda, el text d'aquest procés ens mostra allò que el lleuder esperava rebre per la lleuda i per la denúncia del frau: dues terceres parts del que es confisqués.²⁷⁰ En resum, veiem que les denúncies estaven compensades.²⁷¹

En el procés de 1454 hi ha una nota encartada entre els f. 7v i f. 8r, on al patró de la galera veneciana Andrea Molina se l'amenaça de pagar 400 lliures de Barcelona si no es presenta davant del lloctinent Pere Bartomeu Valls o si fuig de la ciutat. Vernisali actua de garant.

En els altres dos casos de 1450 i 1451 no hem detectat cap esment a un càstig concret.

Calendari

Atès que no coneixem el final dels casos, és difícil establir la durada real d'aquests. Dels 5 processos, la durada de la instrucció està entre els cinc dies del procés de 1451 i l'any i quatre dies del procés de 1449. Tal com hem dit abans, la durada dels plets no estava estipulada, i aquests es podien perllongar per períodes molt llargs. És a partir de 1493 amb la promulgació *De litibus abbreviandis* quan

---

²⁶⁹ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 27v i 50v-51-v: "E si-l scrivà scrivya so que no dagués, deu perdre lo puny dret e deu esser mercat al front ab ferre calt, e deu predre tot quant haja, axí bé si ell ho scrivia com si altre ho havia scrit".

²⁷⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 38v-39r: "e fer satisfacer al dit Johan dels dits drets e de la part de las penas a ell contingent, qui és la terça part, e la part del denunciador, e axí són dues parts segons l'ordre de lo çaber e lo stil en açí observat en tots los consemblants arrandadors, altrement ferentment protesta de lesió de son dret e del dany que per tanta impunitat serà inferit als drets reials, requirent de la present ésser feta carta pública".

²⁷¹ En un dels processos pendent d'estudi ACA.RP.BGC. Processos 1442 n° 1E, Gonçal del Castell, porter reial, va contra el lleuder de Cotlliure, Arnau Joan, perquè no li ha pagat una denúncia d'un frau de la lleuda.

s'estableix un ordre i uns terminis en les accions que feien acabar un judici amb poc més d'un any.²⁷²

Recordem que a l'annex 2 adjuntem la seqüència de cadascun del cinc casos, on podem observar dia a dia l'esdevenir dels esdeveniments²⁷³.

Però per fer-nos en una idea, en el cas de 1449, les dates màximes són el 11.05.1449 i el 15.05.1450, la durada és d'un any i 4 dies. Dins la seqüència cronològica s'incorporen informacions i documents de dates anteriors. És el procés més llarg de tots els casos. En el temps que dura la instrucció hi apareixen vint-i-una dates amb fets ocorreguts. En diverses ocasions es convoca a les parts al cap d'uns dies, però en passen molts més. És remarcable com l'acusador Joan Raynant demana al regent que substitueixi al jurisperit encarregat del cas, ja que sembla que no s'avança. I, efectivament, el regent acaba canviant-lo.

El procés de 1450 comença el 28.04.1450 i la darrera data és 09.05.1450. És a dir, dura dotze dies. En el temps transcorregut durant la instrucció constatem quatre dates on: es fan els preceptes, es distribueixen i es recullen les al·legacions aportades per un dels acusats i pel procurador en representació de la resta de mercaders. Aquí la seqüència i la cronologia dels fets porta el mateix ordre.

El litigi més curt és el de 1451, només té una durada de 5 dies. Comença el 09.04.1451 i acaba el 14.04.1451, i es recullen tres dates amb accions dins d'aquest període de temps. En aquest cas, els tres dies assignats per comparèixer es compleixen i, com en el cas anterior, la seqüència i la cronologia dels fets porta el mateix ordre.

En el cas de 1453, potser el més complet de tots, la durada és de 29 dies. Comença el 15.10.1453 i acaba el 12.11.1453, constant vuit dates a la instrucció. A la darrera s'hi recull un al·legat de Raynant sobre el frau comès dient: "Molt és horrible i detestable lo dol e frau e crim comès per lo scrivà e patro de la galera de França..."²⁷⁴ En aquest cas, la cronologia dels fets i la seqüència de la instrucció no són paral·leles: s'expliquen fets passats amb anterioritat.

I, en el darrer, de 1454, la durada és de 8 dies. Comença el 05.10.1454 i acaba el 12.10.1454. En la seqüència del text es recullen fets ocorreguts només en tres dates, però la cronologia dels fets va més endarrera, narrant fets passats aquell estiu.

---

²⁷² Montagut 2009, p. 89-90.

²⁷³ La seqüència i la cronologia no sempre coincideixen. En dos dels cinc casos ens trobem intercalats fets anteriors a la seqüència del procés.

²⁷⁴ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 54v.

La continuïtat del processos en altres fonts

Com ja hem dit diverses vegades, hem localitzat en altres documents més informació relativa als actors dels processos, que hem incorporat a mesura que apareixen en la nostra exposició, si les dades aportades podien acabar de situar-nos al personatge. També hem trobat informacions que poden completar les extreïtes de l'anàlisi dels cinc processos. En aquest apartat parlarem d'aquestes.

Al llibre de Provisions Verbals²⁷⁵ hi veiem com en el cas de 1450, on trobem a Raynant demanant empara a una llista de mercaders i on l'advocat d'aquests manifesta incompetència del tribunal, s'arriba a la conclusió que tant la cúria de la batllia com el regent del batlle (Jaume Gener) tenien plena competència en el cas,²⁷⁶ i que ordenava l'execució de les penyores fetes als mercaders per liquidar la lleuda i les despeses judicials. L'advocat Pere Ricart, que declara no voler arribar a judici sinó que siguin escoltats els seus arguments, es torna a posicionar en contra de la determinació de Gener sobre l'embargament als mercaders i demana que li sigui entregada còpia de tot allò manifestat aquell dia, se suposa que per continuar pledejant. Ens crida l'atenció que la llista dels preceptes emesos i la que es recull en aquest document no és la mateixa. El Llibre de Provisions Verbals llista a Gabriel Arbosí, Antoni Sucre, Conratí Montparrot, Martí Olzina, Francesc Serra, Bonanat Simó i Bernat Salgàs, que no són anomenats en el procés. I, en canvi, no menciona altres mercaders citats en l'instrucció, com Andreu Surià, Llorenç Martina, Francesc Aloard i Berenguer Corn. Pot ser que els mercaders no esmentats aquí fossin els que paguessin? Podria ser que Ricart aprofités per presentar el recurs també d'altres mercaders disconformes amb els preceptes d'en Raynant? Fins a quin punt Raynant es podia excedir en les seves funcions reclamant pagaments de la lleuda sense fonament? Podria ser que fos un altre cas que no tingués res a veure amb el de 1450? De moment aquestes incògnites resten sense resoldre.

En el llibre de Conclusions és on hem observat més referències als protagonistes del cinc processos²⁷⁷. En el cas de Joan Raynant ens ha ajudat a traçar la seva trajectòria, que resumim en l'apartat "El lleuder". La primera, de data 11.12.1450, pot tenir relació amb el procés de 1449 o 1450, ja que parla d'un frau fet a Joan Raynant per la lleuda de Cotlliure. Es reuneixen a casa de Lluís de Castellvell juntament amb Francesc d'Alçamora, Pau d'Eroles, Pere Lledó i Jaume Paulí.²⁷⁸ Castellvell intervé aconsellant el regent d'escriure una carta preguntant al vicari

²⁷⁵ ACA.RP.BGC. vol. 1000 Provisions verbals (1445-1523), f. 13r-13v. Veure la nota 255.

²⁷⁶ Era d'esperar que la pròpia administració es declarés competent ella mateixa.

²⁷⁷ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de conclusions (1445-1496).

²⁷⁸ ACA.RP.BGC. vol. 776 Llibre d'Èpoques (1445-1450), f. sense ordre numèric. En data 30.09.1445, registrem a Jaume Paulí com a advocat fiscal de la cúria de la Batllia, amb un sou de 15 lliures a l'any, el mateix per l'exercici 1447 i 1448.

sobre els fets i que, no obstant això, s'avisí a la reina del frau, ja que afecta al Reial Patrimoni.

Les interaccions de Raynant contra altres mercaders ens han permès obtenir més dades sobre alguns dels nostres protagonistes i afegir alguns conflictes en referència a la lleuda de Cotlliure de diversa tipologia.²⁷⁹

Al llibre de Sentències que hem consultat fins a arribar a la primària del s. XVI no hi apareix cap referència explícita sobre els nostres cinc casos. Sí que recull una sentència de la reina Maria en una confrontació entre Raynant i els Consellers de la ciutat i Còsols de la Mar. La reina Maria dona suport a la tasca del lleuder Raynant i li dona poder per exigir els manifestes sobre les mercaderies als patrons de les naus si al cap de cinquanta dies no ho han fet de grat, sota pena de deu doblers. També li dona poder per demanar l'execució de garanties i/o béns d'aquests si en seixanta dies no han liquidat l'import de la lleuda. I recorda l'obligatorietat de liquidar la lleuda per part dels estrangers que s'aturin a la platja de Barcelona. La sentència està datada a Barcelona el dia 12 de juliol de 1452.²⁸⁰ Podria tenir a veure amb el cas de 1451, quan el mercader Geronimo Griffó presenta un embargament al Consolat del Mar contra Raynant? O es refereix a un altre conflicte? Si fos el mateix cas, voldria dir que la instrucció datada entre el 09.04.1451 i el 14.04.1451 arriba a una sentència el 12.07.1452, recollida dins l'administració de la Batllia General, no de l'Audiència Reial.

No oblidem que és el segon escrit de la reina Maria recolzant al lleuder Raynant, el primer és la carta feta a Perpinyà inclosa al procés de 1449, que oferim a l'apartat de "Referències legislatives".

²⁷⁹ ACA.RP.BGC. vol. 1007 Llibre de Conclusions (1445-1496). N'hem registrat set:

- f. 8v en data 20.08.1449, Bernat Miquel, Pau d'Eroles, Jaume Paulí i Pere Lledó, reunits a casa de Lluís de Castellvell, sobre "el procés de la lleuda de Cotlliure", deliberen allò que ha presentat la part fiscal i s'ordena que "no sigui inserida en el procés cap altra assignació". Potser es refereix al procés de 1449? O a un altre?
- f. 37v en data 15.06.1458, la barca d'en Baster, de Cotlliure, portarà la càrrega de tonyines del mercader Jofre Matalí a Aigüesmortes, amb el guiatge reial demanat a Jaume Gener, després de la consulta d'aquest amb els doctors en lleis Antoni de Mesa, Jaume Paulí i Pere Clariana. Al mercader Jofre Matalí el localitzem també en el procés de 1453;
- f. 51r, en data 30.07.1464, a Jofre Matalí i Jous Hompis els veiem junts en una comanda, devent diners a la procuració fiscal de la batllia, però no sabem res més del cas;
- f. 64v en data 13.06.1477, Guillem Vadors, mercader d'Avinyó, es fa passar per ciutadà de Barcelona per eludir el pagament de la lleuda de Cotlliure i de Tortosa;
- f. 68r a 68v en data 24.05.1479 i 04.06.1479 uns mercaders del reialme de França no volen pagar la lleuda de Cotlliure;
- f. 73r entre el febrer i maig de 1481, sense saber la data concreta, un mercader sard demana ser considerat ciutadà de Barcelona i no haver de pagar les lleudes de Cotlliure i Tortosa, però es descobreix que té esposa i família a Sardenya i es destapa l'engany;
- La darrera referència és del dia 24.08.1488, f. 91v, on veiem que es determina el pagament de la lleuda de Cotlliure per uns formatges provinents de Menorca cap al litoral català pels mercaders Gabriel Alegre i Antoni Olivari.

²⁸⁰ ACA.RP.BGC. vol. 987 Sentències (1443-1559) f. 60v-61v.

Conclusions

Aquest treball està compost per dues parts. A la primera hem intentat aprofundir en el món de les lleudes dins la Corona d'Aragó a través de la bibliografia consultada. Aquesta recerca ens ha permès conèixer de més a prop en què consistia aquest impost reial i com estava organitzat el seu cobrament. A la segona part hi hem tractat els conflictes que aquesta taxa comportaven en la vida real. Hi hem arribat analitzant cinc dels dotze casos de la lleuda de Cotlliure que hem localitzat a l'ACA. Al principi ens havíem plantejat si els conflictes podien tenir raons polítiques, ja que a primera vista els encausats semblaven estrangers. Hem desestimat aquesta hipòtesi, ja que un cop vistos els cinc processos i les altres fonts consultades també hi apareixen força persones de la Corona a qui es reclama el pagament. Som conscients que una major recerca en altres arxius i en l'ACA ens donarà més informació per arribar a conclusions més consistents.

Arribats en aquest punt, hi ha certeses clares, així com dubtes que no hem pogut resoldre. Entre les certeses observem que:

- Els delictes són per impagament i/o frau en el pagament.
- El lleuder recorre a la justícia de la Batllia General, de qui depèn administrativament la seva tasca.
- El Batlle General està obligat a donar suport a la tasca recaptatòria del lleuder, si hi posa impediments pot ser castigat amb una multa de 1.000 florins.
- El fiscal es presenta a la causa al costat del lleuder, acusant els infractors.
- Els imports reclamats pel lleuder són quantitats petites o grans... En alguns casos no sabem la quantia, però ens permeten treure la conclusió que no importa el valor numerari de la infracció sinó el fet de la infracció.
- El recurs o solució que presenta el lleuder per cobrar la taxa és l'embargament de béns del infractors i la seva venda per aconseguir els imports defraudats i les despeses del procés. En algun cas, si el propi lleuder ha denunciat la infracció, també espera rebre la compensació com a denunciant.
- Tot l'aparell administratiu i jurídic de l'acusació dona suport a qui presenta l'acusació del delicte: el lleuder.
- Només en un cas un mercader fa embargar els béns del lleuder davant la Taula de Canvi de Barcelona, i en aquest cas el lleuder acudeix a la justícia de la Batllia i sol·licita que l'embargament sigui retirat. Sospitem que potser de vegades el lleuder podia excedir-se en els seus requeriments.

- Les referències o pragmàtiques reials, així com la carta de la reina Maria en el primer cas (1449), donen suport al lleuder i al seu ofici, ja que l'incompliment de la recaptació significa anar contra els interessos del rei.
- El acusats dels cinc processos per impagament i/o frau són majoritàriament estrangers. Però per referències d'altres fonts, sabem que també són acusades persones de la Corona d'Aragó.

Entre els dubtes no resoltos, sempre tenint en compte que el text de cada cas ens acaba limitant la informació (pensem que cap dels cinc casos estan sencers), ens estranya sobretot no trobar referències posteriors als processos dins dels llibres de provisions verbals, conclusions i sentències quan no hi ha buits cronològics.

- Pot ser que els litigis esmentats s'haguessin resolt liquidant el que devien, venent les mercaderies embargades i pagant, i que per això no es recullin dades posteriors en els llibres esmentats, sí que recullen altres casos de processos amb el lleuder Raynant però dels quals no s'ha conservat la instrucció o procés?
- Quants conflictes podrien ocórrer cada any i quants arribaven a la justícia de la Batllia General, referents a la lleuda de Cotlliure?
- Era Raynant un lleuder molt estricte amb la seva feina i no en deixava passar ni una en referència al pagament de la lleuda?
- Ho eren també els altres lleuders, i no ha quedat rastre dels seus processos?

Aquestes preguntes ens queden obertes. Tant de bo aconseguim traçar un camí cap a alguna resposta en investigacions futures.²⁸¹

---

²⁸¹ A l'annex 3 hem recollit dades sobre mercaderies, rutes i embarcacions que apareixen en els processos. Malgrat no tractar-se d'una informació central d'aquest estudi, ens ha semblat convenient aportar-la en un annex.

Bibliografia

- ABULAFIA, David i GARÍ, Blanca, 1997. *En las costas del Mediterráneo occidental: las ciudades de la Península Ibérica y del reino de Mallorca y el comercio mediterráneo en la Edad Media*. Barcelona: Omega.
- AGRAMUNT BAYERRI, Agustí, 2013. Els arrendaments municipals de propis i arbitraris de la ciutat de Tortosa a les acaballes de l'Àntic Règim. A: *Recerca*. 2013. núm 15, pp. 33-86.
- ALCOVER, A.M i MOLL, F. de B., [sense data]. Diccionari català-valencià-balear. A: [en línia]. [Consultat el 7 agost 2020]. Disponible al url: <https://dcvb.iec.cat/>.
- ALSINA I CATALÀ, Claudi, MARQUET I FERIGLE, Lluís i FELIU I MONFORT, Gaspar, 1990. *Pesos, mides i mesures dels països catalans*. Barcelona: Curial.
- AMIGÓ ANGLÈS, Ramon, 1999. *Introducció a la recerca en toponímia i antroponímia*. Barcelona: L'Abadia de Montserrat.
- ARAGÓ CABAÑAS, Antoni-Maria, 1978. La lleuda de Tortosa. Inventario de unos libros de recaudación (s. XV). A: *II Congreso Internacional de Estudios sobre las culturas del Mediterráneo Occidental*. Barcelona: Imp. Vda. Fidel. pp. 225-235.
- ASENJO GONZÁLEZ, María, 1996. Actividad económica, aduanas y relaciones de poder en la frontera norte de Castilla en el reinado de los Reyes Católicos. A: *En la España medieval*. 1996. núm 19, pp. 275-310.
- AURELL I CARDONA, Jaume, 1996. *Els mercaders catalans al quatre-cents: mutació de valors i procés d'aristocratització a Barcelona, 1370-1470*. Lleida: Pagès.
- AURELL I CARDONA, Jaume (ed.), 2002. *El Mediterraneo medieval y renacentista, espacio de mercados y de culturas*. Pamplona: EUNSA, Ediciones Universidad de Navarra.
- BADA I ELIAS, Joan, 1992. *La Inquisició a Catalunya (segles XIII-XIX)*. Barcelona: Barcanova.
- BALARD, Michel, 2013. Le commerce en Méditerranée orientale (XIIIe-XVe): capital humain, marchandises, conflits politiques. A: *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora María Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 23-36.
- BATLLE I GALLART, Carme, 1973. *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*. Barcelona: Institución Milá y Fontanals.

- BATLLE I GALLART, Carme, 1976. *Barcelona a mediados del siglo XV: historia de una crisis urbana*. Barcelona: El Albir.
- BATLLE I GALLART, Carme, 1993. *Història de Catalunya 3. L'expansió baixmedieval (segles XIII-XV)*. Barcelona: Edicions 62.
- BATLLE I GALLART, Carme, 2001. Les ordonnances relatives à la vie sociale de Barcelona (première moitié du XIVe siècle). A: CAUCHIES, Jean-Marie i BOUSMAR, Éric (ed.), *Légiférer dans la ville médiévale: «Faire bans, edictz et statuz»*. Bruxelles: Presses de l'Université Saint-Louis. Collection générale. pp. 107-124.
- BENITO JULIÀ, Roger, 2018. *La prostitució a la Barcelona Baixmedieval (segles XIV-XV)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- BERTRAN I ROIGÉ, Prim, 1984. La lleuda de Cervera (segle XV). A: *Miscel·lania Cerverina*. 1984. núm 2, pp. 49-66.
- BERTRAN I VALLVÉ, Diego, 1981. *La justicia en Tarragona a través de los siglos*. Tarragona: Ilustre Colegio de Abogados de Tarragona.
- BOFARULL I SANS, Francisco de, 1985. *Antigua marina catalana*. Facsímil de l'edició de 1898. Valencia: Librerías Paris-Valencia.
- BONO Y HUERTA, José, 1979. *Historia del derecho notarial español I.1*. Madrid: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España.
- BONO Y HUERTA, José, 1982. *Historia del derecho notarial español I.2*. Madrid: Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España.
- BORDES GARCÍA, José, 2008. Mercaderes de la Corona de Aragón en Pisa (siglos XIV-XV). A: *Europa: historia, imagen y mito V - Coloquio del Grupo Europeo de Investigación histórica potestas*. Castellón de la Plana: Universitat Jaume I. pp. 233-252.
- BRESC, Henri, 2013. La migration des petites gens. Marins, mercenaires et travailleurs catalans à Palerme, 1282-1460. A: *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 123-130.
- BROCÀ, Guillem M. de, 1985. *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código civil de España y la jurisprudencia*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.

- CABANES PECOURT, María Desamparados, 1971. *Coses vedades, en 1381*. Valencia: Anubar.
- CALMETTE, Joseph i VIDAL, Pierre, 1975. *Histoire du Roussillon*. Paris: Libr. Honorée Champion.
- CAPEILLE, Jean, 1910. *Dictionnaire de biographies roussillonnaises*. Perpignan: Imp. Lib. Cat. J. Comet.
- CAPMANY DE MONTPALAU I DE SURÍS, Antoni de, 1937a. *L'antic comerç de Barcelona*. Barcelona: Editorial Barcino. Col·lecció Popular Barcino.
- CAPMANY DE MONTPALAU I DE SURÍS, Antoni de, 1937b. *L'antiga marina de Barcelona*. Barcelona: Editorial Barcino. Col·lecció Popular Barcino.
- CAPMANY DE MONTPALAU I DE SURÍS, Antoni de, 1962. *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. Barcelona: Cámara oficial de Comercio y Navegación.
- CAPPELLI, Adriano, 1969. *Cronologia, Cronografia e Calendario Perpetuo*. Milà: Ulrico Hoepli.
- CARRASCO PÉREZ, Juan, 1983. Documentos para el estudio de las aduanas bajomedievales: El peaje de Pamplona de 1358. A: *Cuadernos de estudios medievales y ciencias y técnicas historiográficas*. 1983. núm 8-9, pp. 109-155.
- CARRÈRE, Claude, 1966. La vie privée du marchand barcelonais dans la première moitié du XV siècle. A: *Anuario de estudios medievales*. 1966. núm 3, pp. 263-292.
- CARRÈRE, Claude, 1977. *Barcelona 1380-1462: un centre economic en época de crisi*. Barcelona: Fundació Vives Casajuana.
- CASTELL I GRANADOS, Pau, 2014. *Orígens i evolució de la cacera de bruixes a Catalunya (segles XV-XVI)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- CATEURA BENNÀSSER, Pau i TUDELA VILLALONGA, Lluís, 2019. *La crisi baixmedieval a la Corona d'Aragó (1350-1450)*. Palma de Mallorca: Illa Edicions.
- CLARAMUNT RODRÍGUEZ, Salvador, 2013. El juego diplomático en la península itálica a la muerte de Alfonso el Magnánimo (1458-1459). A: *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora María Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 171-181.

- COLLEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA, 1986. *Diccionari jurídic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- COLON, Germà i GARCÍA, Arcadi, 2001. *Llibre del Consolat de Mar: edició del text de la Real de Mallorca, amb les variants de tots els manuscrits coneguts*. Barcelona: Fundació Noguera.
- COMAS, Mireia, 2018. Requeriments i viduitat femenina: un exemple de l'activitat notarial a la Barcelona del segle XIV. A: SVMMA. *Revista de Cultures Medievales*. 2018. núm 12, pp. 28-41.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 1980. La documentación para el estudio del comercio bajomedieval catalán. problemas y perspectivas. A: *Anuario de estudios medievales*. 1980. núm 10, pp. 653-658.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 1981. La Lleuda de la Seu d'Urgell (S. XV-XVI). A: *Urgellia: Anuari d'estudis històrics dels antics comtats de Cerdanya, Urgell i Pallars, d'Andorra i la Vall d'Aran*. 1981. núm 4, pp. 335-348.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 1983. La documentación comercial medieval en los archivos barceloneses. A: *Actas del primer congreso sobre Archivos Economicos de Entidades Privadas: 3-4 de junio 1982*. Madrid: Ed. Banco de España. pp. 15-22.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 1987a. El «Manual de Cort» de García Sánchez de Campos, juez de Teruel (1411-1412). A: *Saitabi: revista de la Facultat de Geografia i Història*. 1987. núm 37, pp. 95-114.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 1987b. El tráfico comercial entre la Corona de Aragón y Pisa en 1414 según los libros de la lezda de Collioure. A: *Studi di Storia Economica Toscana nel Medioevo e nel Rinascimento in memoria di Federigo Melis*. Pisa: Pacini Editore. 1987. pp. 125-143.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 2000. La estructura de la administración real en la isla de Mallorca circa 1358. A: *Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts*. 2000. núm 26, pp. 147-159.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael, 2004. Documentación bancaria en el Archivo de la Corona de Aragón (Barcelona). A: *Historia de la contabilidad bancaria*. Madrid: Asociación Española de Contabilidad y Administración de Empresas, AECA. 2004. pp. 24.
- CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael i MOLINA, Delgado de, 1997. Crédito, deuda y banca: las técnicas financieras en la segunda mitad del cuatrocientos.

- A: *La Corona de Aragón y el Mediterráneo : siglos XV-XVI*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico. 1997. pp. 73-86.
- CORTADE, Eugène, 1964. *La leude royale de Collioure*. A: C.E.R.C.A. 1964. núm 24, pp. 164-169.
- CORTADE, Eugène, 1967. *Cotlliure marítim; navegants, corsaris i pescadors*. Barcelona: Editorial Barcino.
- CRUSAFONT I SABATER, M., GARCÍA GARRIDO, M. i BALAGUER, Anna M., 1986. *Història de la moneda Catalana*. Barcelona: Caixa de Barcelona.
- CUADRADA, Coral i ORLANDI, Angela, 1994. Ports, tràfics, vaixells, productes: italians i catalans a la Mediterrània baixmedieval. A: *Anuario de Estudios Medievales*. 1994. Vol. 24, núm 1, pp. 3-48.
- CUADRADA I MAJÓ, Coral, 2001. *La Mediterrània, cruïlla de mercaders: segles XII-XV*. Barcelona: R. Dalmau.
- CUBELLS I LLORENS, Josefina, 1991. Plet entre Tarragona, el Catllar i el comte de Santa Coloma de Queralt, respecte de la col·lecta de la lleuda al Coll de Tapioles (1590-1603). A: *Estudis altafullencs*. 1991. núm 15, pp. 25-41.
- CURTO I HOMEDES, Albert, 1993. *Lo pont de barques: l'antic pas de l'Ebre a Tortosa*. Barcelona: Llibres de l'Índexs.
- CURTO I HOMEDES, Albert, 2001. La gestió dels ports durant la baixa Edat Mitjana. A: *Recerca*. 2001. núm 5, pp. 21-52.
- CURTO I HOMEDES, Albert, 2002. La guerra contra Joan II a les terres de l'Ebre. A: *Recerca*. 2002. núm 6, pp. 9-42.
- CURTO I HOMEDES, Albert, 2006. Introducció a la navegació per l'Ebre català a la Baixa Edat Mitjana. A: *Recerca*. 2006. núm 10, pp. 31-58.
- DÍAZ BORRÁS, Andrés, 2002. El último viaje por mar de Fernando de Antequera: el cartulario de la galera real de Valencia, en la travesía a Colliure (1415). A: *Actas del V Congreso Internacional de Caminería Hispánica celebrado en Valencia (España), julio 2000*. Guadalajara: AACHE. pp. 905-922.
- DUFOURCQ, Ch., 1984. La continuité des activités catalano-aragonaises dans les états musulmans méditerranéens d'Alphonse le Magnanime à Ferdinand le Catholique. A: *IX Congreso de Historia de la Corona de Aragón*. Nápoles 1982. Zaragoza: Instituto Fernando el Católico. pp. 199-220.

- DURAN I DUELT, Daniel, 2002. *Manual del viatge fet per Berenguer Benet a Romania, 1341-1342: estudi i edició*. Barcelona: CSIC, IMF.
- DURAN, Montserrat, 1982. Les lleudes de l'Alt Urgell (S. XIII-XVIII). A: *Urgellia: Anuari d'estudis històrics dels antics comtats de Cerdanya, Urgell i Pallars, d'Andorra i la Vall d'Aran*. 1982. núm 5, pp. 207-220.
- ESTRADA I RIUS, Albert, 1999. La «Deputació del General de Catalunya» i el territori del Principat: notes per al seu estudi. A: *Ius fugit: Revista interdisciplinària de estudis històrico-jurídicos*. 1999. núm 8, pp. 75-94.
- FARAUDO DE SAINT GERMAIN, Lluís, [sense data]. Vocabulari Lluís Faraudo de Saint-Germain. A: [en línia]. [Consultat el 7 agost 2020]. Disponible al url: <http://www.iec.cat/faraudo/>.
- FARRENY I SISTAC, M. Dolors, 1986. *Processos de crims del segle XV a Lleida: transcripció i estudi lingüístic*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- FARRENY I SISTAC, M. Dolors, 2004. *La llengua dels processos de crims a la Lleida del segle XVI*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- FERNÁNDEZ TRABAL, Josep, 2008. Grans establiments moliners a la vall baixa del riu Llobregat: els casals de Martorell, Sant Vicenç dels Horts i Molins de Rei (segles XII-XV). A: *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*. 2008. núm 26, pp. 7-60.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 1970. El patrimoni reial i la recuperació dels senyories jurisdiccionals en els Estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV. A: *La investigación de la historia hispánica del siglo XIV: problemas y cuestiones*. Barcelona: Institución Milá y Fontanals. Departamento de Estudios Medievales. pp. 351-492.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 1980. Els italians a terres catalanes (segles XII-XV). A: *Anuario de Estudios Medievales*. 1980. núm 10, pp. 393-466.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 1994. El llibre de comptes d'un notari barceloní del segle XV: Nicolau de Mediona. A: *Estudis castellanencs*. 1994. núm 6, pp. 535-550.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 1996. Catalans i genovesos durant el segle XIII: El declivi d'una amistat. A: *Anuario de estudios medievales*. 1996. núm 26, pp. 783-824.

- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 1999. Jurisdicció i control de la navegació a la ribera i mar de Barcelona. A: *Anales de la Universidad de Alicante: Historia medieval*. 1999. núm 12, pp. 113-133.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 2000. L'instrument notarial (segles XI-XV). A: *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català (Barcelona, nov. 1998)*. Barcelona: CSIC,IMF. pp. 29-88.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 2008. Navegació, Ports i Comerç a La Mediterrània de La Baixa Edat Mitjana. A: *Comercio, redistribución y fondeadores: la navegación a vela en el Mediterráneo: [V Jornadas de Arqueología Subacuática: actas]*. València: Servei de Publicacions. pp. 113-166.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa, 2012. El comerç català a la baixa edat mitjana. A: *Catalan Historical Review*. 2012. núm 5, pp. 159-193.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa i COULON, Damien, 1999. *L'Expansió Catalana a la Mediterrània a la Baixa Edat Mitjana: actes del séminaire-seminari, celebrat a Barcelona el 20 d'abril de 1998*. Barcelona: CSIC, IMF.
- FERRER I MALLOL, Maria Teresa i VELA I AULESA, Carles, 2014. Un mercader italià a las Cort Catalanoaragonesa: Luchino Scarampi. A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. 2014. núm 32, pp. 301-478.
- FERRO, Victor, 1987. *El Dret públic català: les institucions a Catalunya fins el decret de Nova Planta*. Vic: EUMO.
- FIGLIUOLO, Bruno i GIULIANI, Antonella, 2020. *Merci e mercanti pisani a Firenze e fiorentini a Pisa nei registri doganali trecenteschi*. Roma: Ist. Storico Italiano per il Medio Evo.
- FONT I RIUS, Josep M., 1988. *Constitucions de Catalunya: incunable de 1495*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- FORT I COGUL, EUFEMIA, 1973. *Catalunya i la Inquisició*. Barcelona: Aedos.
- FOSSATI RAITERI, Silvana, 1972. Privilegis genovesos a les terres catalano-aragoneses en els primers vint anys del segle XV i l'impost de tres diners per lliura. A: *Estudis d'Història Medieval*. 1972. Vol. V, pp. 101-113.
- FOSSATI RAITERI, Silvana, 2013. I Genovesi e il «Dret Italià». A: *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 259-264.

- GARCÍA CÁRCEL, Ricardo, 1998. *La Inquisición en la Corona de Aragón. A: Jornadas sobre tolerancia e Inquisición (Lisboa, 7-8 mayo 1998)*. Madrid: Servicio de Publicaciones. U. Complutense de Madrid. pp. 151-164.
- GARCIA I SANZ, Arcadi i COLL I JULIÀ, Núria, 1994. *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*. Barcelona: Fundació Noguera.
- GARCIA I SANZ, Arcadi i MADURELL I MARIMON, Josep-Maria, 1973. *Comandas comerciales barcelonesas de la Baja Edad Media*. Barcelona: Colegio notarial de Barcelona, Institución Milá Y Fontanals. Barcelona. Departamento de estudios medievales.
- GARCIA I SANZ, Arcadi i MADURELL I MARIMON, Josep-Maria, 1986. *Societats mercantils medievals a Barcelona*. Barcelona: Fundació Noguera.
- GARRIDO VALLS, Josep-David, 2003. *L'escriptura humanística al Principat de Catalunya. A: Faventia*. 2003. Vol. 25, núm 2, pp. 139-169.
- GIMENO, Francisco M., GONZALBO, Daniel i TRENCHS, Josep (ed.), 2009. *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Ceremoniós*. València: P.U.V.
- GUAL CAMARENA, Miguel, 1959. *Aranceles de la Corona de Aragón en el siglo XIII. A: VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón*. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores. pp. 209-220.
- GUAL CAMARENA, Miguel, 1966. *La lezda de Cambrils 1258. A: Butlletí Arqueològic. Reial Societat Arqueològica Tarraconense*. 1966. Vol. LXVI, núm 93-96, pp. 113-128.
- GUAL CAMARENA, Miguel, 1968. *Arancel de lezdas y peajes del Reino de Valencia, siglo XV. A: Anuario de historia económica y social*. 1968. Vol. I, pp. 657-690.
- GUAL CAMARENA, Miguel, 1974. *Tarifas hispano-lusas de portazgo, lezda, peaje y hospedaje (siglos XI y XII). A: Anuario de estudios medievales*. 1974. núm 9, pp. 365-392.
- GUAL CAMARENA, Miguel, 1976. *Vocabulario del comercio medieval: colección de aranceles aduaneros de la Corona de Aragón, siglos XIII y XIV*. Barcelona: El Albir S.A.
- GUIXERAS, David i MARTÍ, Sadurní, 2019. «La mar és gran vida de la terra»: Guerra i comerç a la Mediterrània en l'obra de Francesc Eiximenis. A: *La vida marítima a la Mediterrània medieval: Fonts històriques i literàries*. Barcelona: Museu Marítim de Barcelona. 2019. pp. 213-227.

- HEERS, Jacques, 1991. Gênes et l'Afrique du Nord vers 1450: les voyages «per costeriam». A: *Anuario de estudios medievales*. 1991. núm 21, pp. 233-246.
- HEERS, Jacques, 1994. Entre Gênes et Barcelone: Les ports français du Languedoc: Guerre, commerce et piraterie (1380-1450 environ). A: *Anuario de estudios medievales*. 1994. núm 24, pp. 509-538.
- HERNÁNDEZ YZAL, Santiago, 1992. El llibre del Consolat de Mar. A: *Documents jurídics de la història de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de justícia. pp. 149-162.
- HERNANDO I DELGADO, Josep, 2007. El mercat de valors a Barcelona, 1440-1462: la presència de dos fors o preus dels canvis en els protestes de lletres de canvi impagades. A: *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*. 2007. núm 25, pp. 97-254.
- HINOJOSA MONTALVO, José Ramón, 1987. Mercaderes alemanes en la Valencia del siglo XV: la «Gran Compañía» de Ravensburg. A: *Anuario de estudios medievales*. 1987. núm 17, pp. 455-468.
- IGUAL LUIS, David, 1994. Las galeras mercantiles venecianas y el puerto de Valencia: 1391-1534. A: *Anuario de estudios medievales*. 1994. núm 24, pp. 179-200.
- LADERO QUESADA, Miguel Ángel, 1999. Estructuras y políticas fiscales en la Baja Edad Media. A: *Edad Media: revista de historia*. 1999. núm 2, pp. 169-194.
- LAGÜÉNS GRACIA, Vicente, 1992. *Léxico Jurídico en Documentos Notariales Aragoneses de la Edad Media XIV y XV*. Zaragoza: Gobierno de Aragón.
- LALINDE ABADIA, Jesús, 1966. *La jurisdicción real inferior en Cataluña: «corts veguers, batlles»*. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona.
- LE GOFF, Jacques, 1966. *Mercaderes y banqueros de la edad media*. Buenos Aires: Ed. Universitaria de Buenos Aires.
- MACAIRE, Pierre, 1986. *Majorque et le commerce international (1400-1450 environ)*. Lille: Université de Lille III.
- MACCIONI, Elena, 2019. *Il Consolato del mare di Barcellona: tribunale e corporazione di mercanti (1394-1462)*. Roma: Viella Editrici.
- MADURELL I MARIMON, Josep-Maria, 1961. Ordenanzas marítimas de 1331 y 1333. A: *Anuario de historia del derecho español*. 1961. núm 31, pp. 611-628.

- MADURELL I MARIMON, Josep-Maria, 1968. La Lezda de Gerona (Contribución a su estudio). A: *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*. 1968. núm 19, pp. 65-106.
- MANCA, Ciro, 1965. *Aspetti dell'espansione economica catalano-aragonesa nel Mediterraneo occidentale*. Milano: Giuffrè.
- MARTÍ I BONET, Josep, 1984. *Processos de l'Arxiu Diocesà de Barcelona*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- MARTÍNEZ FERRANDO, Jesús Ernesto, 1963. *Jaume II: o, El seny català*. 2a. Barcelona: Editorial Aedos.
- MARTÍNEZ MARTÍNEZ, Faustino, 2009. Proceso y tiempo. Algunos dictámenes de juristas castellanos para la abreviación de los pleitos (Siglos XV-XVI). A: *Initium: Revista catalana d'història del dret*. 2009. núm 14, pp. 237-507.
- MATA I VENTURA, Víctor i HISPANO I VILASECA, Marià, 2003. Origen i evolució de les organitzacions de procuradors dels tribunals de Barcelona: procés constitutiu i incorporació dels seus membres. Segles XIII-XVIII. Primera part. A: *Ius fugit: Revista interdisciplinària de estudis històrico-jurídicos*. 2003. núm 12, pp. 303-338.
- MELIS, Federigo, 1976. *Mercaderes italianos en España siglos XIV - XVI: (investigaciones sobre su correspondencia y su contabilidad)*. Sevilla: Universidad de Sevilla.
- MESTRE I CAMPI, Jesús, HURTADO, Víctor, MISERACHS, Toni i TERMES, Josep, 1995. *Atles d'història de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- MESTRE I CAMPI, Jesús i ROIG ARAN, Montserrat, 2006. *Cronologia d'història de Catalunya, País Valencià i Illes Balears*. Barcelona: Edicions 62.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1983. Els funcionaris i l'administració reial a Catalunya (segles XIII-XIV). A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. 1983. Vol. 1, núm 1, pp. 137-150.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1987. *El Mestre racional a la Corona d'Aragó: (1283-1419)*. Barcelona: Fundació Noguera.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1988. El renacimiento del poder legislativo y la Corona de Aragón (s. XIII-XV). A: *Renaissance du pouvoir législatif et genèse de l'Etat*. Montpellier: Publications de la Société d'Historie du droit et des institutions des anciens pays de droit écrit. pp. 165-177.

- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1989. Pactisme o absolutisme a Catalunya: les grans institucions de govern (s. XV-XVI). A: *Anuario de estudios medievales*. 1989. núm 19, pp. 669-680.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1993. Notes per a l'estudi del mestre racional de la Cort, al segle XV. A: *Pedralbes: revista d'història moderna*. 1993. núm 13, pp. 45-54.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1996. *Les Institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya (des dels sus orígens fins a la reforma de 1413)*. Barcelona: Sindicatura de Comptes de Catalunya.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 1999. La justicia en la Corona de Aragón. A: *La administración de justicia en la historia de España. Volum II: Actas de las III jornadas de Castilla-La Mancha sobre investigación en archivos. Guadalajara, noviembre 1997*. Guadalajara: Junta de Comunidades de Castilla-La Mancha. pp. 649-684.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2001a. El règim jurídic dels juristes de Barcelona (1243-1399). A: *Barcelona quaderns d'història*. 11 gener 2001. núm 4, pp. 193-212.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2001b. La jurisdicción municipal en Cataluña y los juristas de Barcelona en la baja edad media. A: CAUCHIES, Jean-Marie i BOUSMAR, Éric (ed.), *Légiférer dans la ville médiévale: « Faire bans, edictz et statuz »*. Bruxelles: Presses de l'Université Saint-Louis. Collection générale. pp. 331-364.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2004a. Ordenamientos jurídicos locales catalanes. A: *Revista de historia Jerónimo Zurita*. 2004. núm 78, pp. 153-178.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2004b. *Una Compilació del dret especial de Barcelona a la baixa edat mitjana: discurs de recepció de Tomàs de Montagut i Estragués com a membre numerari de la Secció Històrico-Arqueològica, llegit el dia 16 de juny de 2004*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2005. Els juristes de Catalunya i la seva organització col·legial a l'època medieval. A: *Ius fugit: Revista interdisciplinària de estudios histórico-jurídicos*. 2005. núm 12, pp. 269-301.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2007. Els drets històrics a Catalunya. A: *Ius fugit: Revista interdisciplinària de estudios histórico-jurídicos*. 2007. núm 15, pp. 125-137.

- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, 2013. El dret comú de la mar Mediterrània i el «Llibre del Consolat de Mar». A: *La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 479-487.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de, FERRO, Víctor i SERRANO DAURA, Josep, 2001. *Història del dret català*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS, Tomàs de i SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, Isabel, 2011. *Historia del sistema jurídico*. Madrid: Centro de Estudios Financieros.
- MORENO, Obarrio i ALFREDO, Juan, 2011. *Remedium jurisfirmae vel manutentae en el Reino de Valencia*. A: *Anuario de historia del derecho español*. 2011. núm 81, pp. 575-678.
- MUTGE VIVES, Josefina, SALICRÚ I LLUCH, Roser i VELA I AULESA, Carles, 2013. *La Corona catalanoaragonesa, l'islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF.
- MUXELLA PRAT, Imma, 2013. *La Terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- NAVARRO ESPINACH, Germán, 1994. Los genoveses y el negocio de la seda en Valencia (1457-1512). A: *Anuario de estudios medievales*. 1994. núm 24, pp. 201-224.
- NAVARRO ESPINACH, Germán, 2009. Los aranceles del peaje de Zaragoza de 1292. A: *Crecimiento económico y formación de los mercados en Aragón en la Edad Media: (1200-1350)*. Zaragoza: Prensa Universitaria de Zaragoza. pp. 411-426.
- NOGUERA DE GUZMÁN, Raimon i JUNTA DE DECANOS DE LOS COLEGIOS NOTARIALES DE ESPAÑA, 1967. *La Compañia Mercantil en Barcelona durante los siglos XV y XVI y las «Comandas» del siglo XIV*. Valencia: s.n.
- ORTÍ I GOST, Pere, 1998. *El patrimoni reial a la ciutat de Barcelona (segles XIII-XIV)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- PLANA I BORRÁS, Josep, 2001. Embalatge de mercaderies a la Mediterrània a mitjan segle XIV. A: *Anuario de estudios medievales*. 2001. núm 31, pp. 945-960.
- PONS I GURI, Josep Maria, 1989. *Recull d'estudis d'història jurídica catalana: 1*. Barcelona: Fundació Noguera.

- PUIG I OLIVER, Jaume de, 1998. Documents relatius a la Inquisició del «Registrum litterarum» de l'Arxiu diocesà de Girona (S. XIV). A: *Arxiu de Textos Catalans Antics*. 1998. Vol. 0, núm 17, pp. 381-462.
- PUJOL HAMELINK, Marcel, 2006. La Terminologia de construcció naval i el seu origen: mediterrani / atlàntic. A: *Drassana: revista del Museu Marítim*. 2006. núm 14, pp. 84-102.
- QUERTIER, Cédric, 2020. Des fragments à la mise en série: reconstituer le trafic des Florentins à Pise grâce aux registres douaniers de la nation (1374-1382). A: FELLER, Laurent i GRAMAIN, Agnès (ed.), *L'évident et l'invisible: questions de méthode en économie et en histoire*. Paris: Éditions de la Sorbonne. pp. 229-264.
- RABELLA I RIBAS, Joan Anton, 1998. *Un matrimoni desavingut i un gat metzinat: procés criminal barceloní del segle XIV*. Barcelona: Abadía de Montserrat.
- RAHOLA SASTRE, Josep, 1978. Cadaqués a l'edat mitjana la «Batllia» i el «Batlle» feudals. A: *Revista de Girona*. 1978. núm 84, pp. 233-240.
- RAHOLA SASTRE, Josep, 1983. La lleuda de Cadaqués. A: *Revista de Girona*. 1983. núm 104, pp. 213-222.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1980. La Lezda de Colliure bajo la administración mallorquina. I: La reforma de aranceles de finales del siglo XIII (1299?). A: *Acta historica et archaeologica mediaevalia*. 1980. núm 1, pp. 91-126.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1981. La lezda balear de 1302, un punto de fricción entre el reino de Mallorca y las ciudades mercantiles catalanas a principio del siglo XIV. A: *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*. 1981. núm 9, pp. 105-196.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1983a. El comerç català a la baixa Edat Mitjana. El segle XIV. A: *Annals de la segona Universitat d'Estiu*. Andorra: Conselleria d'Educació i Cultura. pp. 192-224.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1983b. La lezda balear de 1302, un punto de fricción entre el reino de Mallorca y las ciudades mercantiles de Cataluña y Valencia a principios del siglo XIV. A: *Estudis castellanencs*. 1983. núm 1, pp. 11-72.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1992a. La construcció naval a Catalunya a les vespres dels grans descobriments geogràfics (1350-1450). A: *Revista d'història medieval*. 1992. núm 3, pp. 55-78.
- RIERA I MELIS, Antoni, 1992b. Las atarazanas reales de Barcelona. A: *Catalònia cultura*. 1992. núm 29, pp. 33-36.

- RIERA I MELIS, Antoni, 2018. «Tenir la ciutat provenida de vitualles e, singularment, de forments»: crisis cerealistas, políticas públicas de aprovisionamiento y seguridad alimentaria en las ciudades catalanas durante la baja edad media. A: *El poder entre la ciutat i la regió*. Lleida: Pagès editors. pp. 85-200.
- RIERA I SANS, Jaume, 1973. *El cavaller i l'alcajota: un procés medieval*. Barcelona: Club Editor.
- ROCA TRAVER, Francisco A., 1947. Un manuscrito de Ordenaciones de la Casa del Rey en la Corona de Aragón. A: *Anuario de Historia del Derecho Español*. 1947. núm 18, pp. 513-530.
- ROSSELLÓ VAQUER, Ramon, 1997. *Relacions entre Sant Feliu de Guíxols i Mallorca: segles XIII-XVI*. Palma de Mallorca: Gràfiques Llopis.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, 1995. *El Tràfic de mercaderies a Barcelona segons els comptes de la lleuda de Mediona, febrer de 1434*. Barcelona: CSIC, IMF.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, 2003. En lo port de Cochliure o en la plaja de Canet? A: *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta: XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*. Barcelona: Universitat de Barcelona. pp. 573-594.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, 2013. Notícies de catalans en algunes narracions de pelegrinatge i de viatge medievals. A: *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora Maria Teresa Ferrer i Mallol*. Barcelona: CSIC, IMF. pp. 639-651.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, 2017. De Martí l'Huma, del Compromís de Casp o de Ferran I a Ferran II: la Catalunya del segle XV, un segle de canvis i transicions. A: *El segle XV, temps de canvis i incerteses. Actes del Simposi In Maritima*. Vilassar de Dalt: Museu Arxiu de Vilassar de Dalt.
- SALICRÚ I LLUCH, Roser, 2019. *Tripulacions i vaixells a la Mediterrània medieval: Fonts i perspectives comparades des de la Corona d'Aragó*. Barcelona: Abadia de Montserrat.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel, 1992. La fiscalidad real en Cataluña: siglo XIV. A: *Anuario de estudios medievales*. 1992. núm 22, pp. 341-376.
- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel, 2010. La monarquía y las ciudades desde el observatorio de la fiscalidad. A: *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458: la monarquía aragonesa y los reinos de la corona*. Zaragoza: Diputación General de Aragón. pp. 45-66.

- SÁNCHEZ MARTÍNEZ, Manuel, FERRER I MALLOL, María Teresa i MUTGÉ I VIVES, Josefina, 2005. *La Corona catalanoaragonesa i el seu entorn mediterrani a la Baixa Edat Mitjana: actes del seminari celebrat a Barcelona, els dies 27 i 28 de novembre de 2003*. Barcelona: CSIC, IMF.
- SASTRE I TORRENS, M. Roser, 1989. Llatí i català: dues llengües en contacte en l'àmbit administratiu. A: *Història de la llengua*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. pp. 723-732.
- SCHOLZ, Johannes-Michael i HURTADO, Víctor (ed.), 1985. *Canvi social i dret civil a Catalunya*. Barcelona: Fundació Caixa de Pensions.
- SERRANO MARTÍN, Eliseo i SARASA SÁNCHEZ, Esteban, 1997. *La Corona de Aragón y el Mediterráneo: siglos XV-XVI*. Zaragoza: Institución Fernando el Católico.
- SESMA MUÑOZ, Angel, GARCÍA DE CORTÁZAR Y RUIZ DE AGUIRRE, José Angel i LALIENA CORBERA, Carlos, 2014. *Revolución comercial y cambio social: Aragón y el mundo mediterráneo (siglos XIV-XV)*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- SESMA MUÑOZ, José Ángel, 2006. *La vía del Somport en el comercio medieval de Aragón: (los registros de las aduanas de Jaca y Canfranc de mediados del siglo XV)*. Zaragoza: Instituto de Estudios Altoaragoneses. Universidad de Zaragoza.
- SESMA MUÑOZ, José Ángel, 2010. *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458: aspectos económicos y sociales. Congreso Zaragoza y Calatayud, 24 al 26 de noviembre de 2009*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- SESMA MUÑOZ, José Ángel i LÍBANO ZUMALACÁRREGUI, Angeles, 1982. *Léxico del comercio medieval en Aragón (siglo XV)*. Zaragoza: Institución «Fernando el Católico».
- SEVILLANO COLOM, Francisco, 1974. Un manual mallorquín de mercadería medieval. A: *Anuario de estudios medievales*. 1974. núm 9, pp. 517-530.
- SEVILLANO COLOM, Francisco, 1980. Monedas que circulaban en el Mediterráneo a fines del siglo XV. A: *Anuario de Estudios Medievales*. 1980. núm 10, pp. 669-732.
- SOBERÓN ROGRÍGUEZ, Mikel, 2016. *El dret d'ancoratge de Barcelona a mitjans segle (1439-1446)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume, 1970. *La Lleuda de Cotlliure de 1317*. Barcelona: Universidad. Departamento de Historia Económica.

- SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume i RIERA I VIADER, Santiago, 1984. La lleuda de Barcelona del segle XII. A: *Estudis Universitaris Catalans. Miscel·lània Aramon i Serra*. 1984. Vol. XXVI, pp. 329-346.
- SOBREQÜÉS VIDAL, Santiago i SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Jaume, 1987. *La guerra civil catalana del segle XV*. Barcelona: Ediciones 62.
- SOLDANI, Maria Elisa, 2009. A Firenze mercanti, cavalieri nella signoria dei re d'Aragona. I Tecchini-Taquí tra XIV e XV secolo. A: *Anuario de Estudios Medievales*. 2009. Vol. 39, núm 2, pp. 575-604.
- SOLDANI, Maria Elisa, 2010. *Uominid'affari e mercanti toscani nella Barcellona del quattrocento*. Barcelona: CSIC,IMF.
- SOLDANI, Maria Elisa, 2014. Barcelona, el Mediterráneo y las redes mercantiles italianas en la Baja Edad Media. A: *Barcelona quaderns d'història*. 2014. Vol. 21, pp. 185-198.
- SOLDANI, Maria Elisa i TANZINI, Lorenzo, 2016. Corporaciones y tribunales mercantiles entre Toscana y Cataluña en torno al siglo XIV. A: *Revista Hispania*. 2016. Vol. LXXVI, núm 252, pp. 9-36.
- TERRADO PABLO, Francisco Javier, 1986. Registres lingüístics i llenguatge notarial. A: *Revista de llengua i dret*. 1986. núm 7, pp. 35-46.
- TERRADO PABLO, Francisco Javier, 2016. Lengua y autoridad en las comunidades aragonesas medievales: los actos declarativos y comisivos. A: *Lengua y autoridad en las comunidades aragonesas medievales: los actos declarativos y comisivos*. 2016. pp. 107-120.
- TRENCHS ODENA, José, 1978. La Lezda de Valls (Tarragona) 1549. A: *Cuadernos de historia económica de Cataluña*. 1978. Vol. XIX, pp. 155-190.
- TRENCHS ODENA, José i DÍAZ BORRÁS, Andrés, 1992. La información judicial relativa a actos de piratería: el proceso abierto a instancia de Jaume Ferrando ante el Baile General de Valencia (1460). A: *Estudis castellanencs*. 1992. núm 5, pp. 327-348.
- TREPPPO, Mario Del, 1976. *Els mercaders catalans i l'expansió de la corona catalano-aragonesa al segle XV*. Barcelona: Curial.
- TUDELA VILLALONGA, Lluís, 2019. L'impost de la lleuda comercial a l'illa de Mallorca: característiques i la seva evolució durant les últimes dècades del segle XIV. A: *La crisi baixmedieval a la Corona d'Aragó (1350-1450)*. Palma de Mallorca: Illa Edicions. pp. 47-63.

- VALDEAVELLANO, Luis G. de, 1982. *Curso de historia de las instituciones españolas: de los orígenes al final de la Edad Media*. 6a. Madrid: Alianza Editorial.
- VELA I AULESA, Carles, 2000. Naves y marinos vascos en Barcelona a partir de los registros de «coses vedades» (1438-1449). A: *Itsas memoria: revista de estudios marítimos del País Vasco*. 2000. núm 3, pp. 629-648.
- VICENS I VIVES, Jaume, 1951. Consideraciones sobre la historia de Cataluña en el siglo XV. A: *Jerónimo Zurita. Cuadernos de historia*. 1951. Vol. 1, pp. 3-22.
- VICENS I VIVES, Jaume, 1959. La economía de los países de la Corona de Aragón en la Baja Edad Media. A: *VI Congreso de Historia de la Corona de Aragón*. Madrid : Ministerio de Asuntos Exteriores. 1959. pp. 103-133.
- VILA I RUBIO, Neus, 1987. Importància dels documents jurídico-processals en l'estudi lingüístic. A: *Revista de Llengua i Dret*. 1987. núm 10.
- VILA MEDINYA, Pep, 2017. Inventari aproximatiu a l'obra filològica catalana d'erudits i escriptors rossellonesos (segle XIX). A: *Vademècum*. 5 desembre 2017.
- VILELLA VILA, Francisca, 1992. *El movimiento comercial del puerto de Tortosa en la Edad Media según los libros de la "Lleuda" de mediados del Siglo XV: aportación al conocimiento del comercio mediterráneo en la Baja Edad Media*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza.
- VILELLA VILA, Francisca, 1993. El cobrament de la lleuda al pont de Tortosa. A: *Lo pont de barques: l'antic pas de l'Ebre a Tortosa*. Barcelona: Ed. Llibres de l'Índex. 1993. pp. 91-94.
- VILELLA VILA, Francisca, 1995. El movimiento comercial del puerto de Tortosa, según los «llibres de lleuda» del s.XV. A: *Recerca*. 1995. núm 1, pp. 71-88.
- VILELLA VILA, Francisca, 2007. *La lleuda de Tortosa en el siglo XV: aportación al conocimiento del comercio interior y exterior de la Corona de Aragón*. Tortosa: Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre.
- VILLANUEVA MORTE, Concepción i BERGES SÁNCHEZ, Juan Manuel, 2006. El medio peaje de Albarracín: evolución del impuesto, privilegios eximentes y pleitos. A: *Aragón en la Edad Media*. 2006. Vol. XIX, pp. 563-588.
- VINYOLES I VIDAL, Maria Teresa, 2011. *Les veus de les malmaridades*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Publicacions i edicions.
- WINTER, Heinrich i HERNÁNDEZ YZAL, Santiago, 1986. *La nau catalana de 1450*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Annexos

S'adjunten el següents annexos:

1. Taula de lleudes

Per ordre d'antiguitat
Per ordre de població

2. Anàlisis i seqüències dels processos

3. Mercaderies, rutes i embarcacions

4. Transcripcions dels documents

5. Índex antroponímic dels processos

6. Índex toponímic dels processos

Annex 1

Referències a lleudes medievals de la Corona d'Aragó

ANNEX: Referències a lleudes medievals de la Corona d'Aragó

Llista de les publicacions sobre lleudes medievals de la Corona d'Aragó. Presentades per ordre:

- Ordre cronològic de les notícies de lleudes
- Ordre per població

Taula per ordre cronològic de les notícies de lleudes

Data	Lleuda	Esdeveniment	Observacions	Ref Biblio
1076	Jaca	Notícies de la Lleuda de Jaca.		Gual Camarena 1976, p. 30 on cita JM Lacarra 1950.
1078	Cotlliure	Pacte entre els comtes Ponç Hug I d'Empúries i Ramon Berenguer II de Barcelona sobre facilitar el comerç.	Però es manté el pagament de la antiga lleuda.	Rahola 1983 p. 214.
1078	Cadaqués	Pacte entre els comtes Ponç Hug I d'Empúries i Ramon Berenguer II de Barcelona sobre facilitar el comerç.	Però es manté el pagament de la antiga lleuda.	Rahola 1983 p. 214.
1117	Tarragona	El comte de Barcelona Ramon Borrell dona a l'arquebisbe Oleguer de Tarragona la ciutat i els seus termes.		Cubells 1991 p. 28.
1128	Tarragona	L'arquebisbe Oleguer dona a Robert Príncep la ciutat de Tarragona amb les lleudes i drets.		Cubells 1991 p. 28.
1162	Passatge de la ribera de l'Ebre	Fundació de la lleuda de Passatge de la ribera de l'Ebre.	Còpia del 8 de juliol de 1252. Llista d'aranzels per a 23 productes, afecta a 10 poblacions entre Tortosa i Tudela.	Gual Camarena 1976, p. 107 - Document X.
1170	Barcelona	Tarifa de la lleuda de Barcelona (entre 1160-1180).	El document no està signat ni datat. Es pensa que és l'esborrany d'un document posterior. Aquesta tarifa s'aplicava a productes realment venuts a Barcelona, i no als de trànsit.	Sobrequés-Riera 1984 p. 329-338, on cita AHCB Caixa de pergamins segle XIII A-1.

1195	Barcelona	Notícia dels drets dels Mediona sobre la lleuda de Barcelona.	S'explica com la lleuda arriba a la família Mediona: a través del parentiu entre Guillem de Mediona i el seu avi, Berenguer de Barcelona.	Sobrequés-Riera 1984 p. 330, on cita ACB diversorum C-c, sala 2, caps 4, núm 54.
1213	Barcelona	El rei Pere el Catòlic autoritza a la Seu de Barcelona a comprar diversos drets, entre ells la lleuda, a la família Mediona.		Sobrequés-Riera 1984 p. 330, on cita ACB Libri antiquitatum, I, foli 193, doc 523.
1216	Cotlliure	Primera menció documental en el testament del comte de Rosselló i Cerdanya Nuno Sanç.	Data estimada de fundació. Possible existència anterior sota el comtat d'Empúries s. X i XI.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle-1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779. Rahola 1983, p. 213. Riera 1980, p. 92.
1222	Barcelona	Fundació de la Lleuda de Mediona, 21 gener 1222.	Acord entre Jaume I i Guillem de Mediona com a pagament als serveis al rei. L'acord estableix repartir-se els ingressos.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle 1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916.
1222	Barcelona	Acord de repartiment de la lleuda entre els Mediona, el bisbat i el rei.	Document de 21 de gener de 1221.	Sobrequés-Riera 1984, p. 331. Capmany 1937, p. 15.
1223	Cadaqués	Hug IV d'Empúries a favor de Bernat Salceda. Possible existència anterior s. X i XI.	Sense exempcions per als mercaders de Barcelona. Lleuda comtal d'Empúries. Un 75% dels ingressos comtals.	Riera Melis 1980 p. 99, Rahola 1978 p. 233 i 235 i Rahola 1983, p. 213.
1232	Diverses	Decret de Jaume I d'abril de 1232 on exonera els ciutadans de Barcelona de pagar lleudes i altres impostos comercials a tota la confederació.	Aquest privilegi només s'aplicarà a les futures lleudes. O sigui, els ciutadans de Barcelona continuaran pagant a Cotlliure, Sant Feliu de Guíxols, Cadaqués Tortosa, etc. Quedaran exempts de les futures lleudes com Mallorca, Valencia, Dènia, etc.	Riera Melis 1980 p. 99, on cita Llibre Verd de l'IMHB.
1232	Barcelona	Exempció total del pagament de la lleuda de Barcelona als seus habitants (domiciliats i visquent-hi amb la família).	Privilegis de la ciutat de Barcelona de data 12 d'abril de 1232.	Salicrú 1995, p. 12, on cita Capmany 1962.

1243	Tamarit	Fundació de la Lleuda reial de Tamarit el 19 d'agost de 1243.	Acord entre Jaume I i Guillelma de Claramunt com a pagament als serveis al rei. L'acord estableix repartir-se els ingressos. Estableix aranzels per 21 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle 1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916. Capmany 1937, p. 15 i 25.
1243	València	Creació de la Lleuda de València 24 setembre 1243.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 79 productes.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i Gual Camarena 1976, p. 69 - Document III.
1244	Dénia	Creació de la Lleuda de Dénia.		Gual Camarena 1976, p. 19.
1249	Cotlliure	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Jaume I otorga la Llista d'aranzels per a 208 productes. Poc pràctica d'aplicar per la varietat d'unitats fiscals.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 75 - Document IV.
1249	Tortosa	Creació de la Lleuda de Tortosa, 16 de febrer 1249.	Jaume I otorga la lleuda. Es fa per problemes entre mercaders Valencians i de Tortosa. El manual és una còpia de la Cotlliure de 1249. Conté aranzels per a 208 productes.	ACA-RP-BGC vol 450 i Alart 1881.
1250	Alzira	Creació de la Lleuda d'Alzira, 10 de març 1250.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 66 productes. Pont del Xúcar, amb frontera amb Múrcia.	Gual Camarena 1976, p. 19 on cita Roque Chabás Llorenç 1893, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916, i p. 87 - Document VI.
1250	Perpinyà	Notícies de la Lleuda de Perpinyà.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 137 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 80 - Document V.
1251	Borriana - Sagunt - Biar - Xàtiva	Fundació de lleuda conjunta de Borriana - Sagunt - Biar - Xàtiva, 1 de setembre 1251.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 81 productes.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916, i p. 91 - Document VII.
1252	Cotlliure	Tarifa de la lleuda de Cotlliure, 7 de juny 1252.	Llista d'aranzels de 137 productes, servirà de model per a la Lleuda de Tortosa. És una simplificació de la del 1249, amb les unitats de càrrega més unificades. També servirà de base per les tarifes de 1299, 1317 i 1365.	Gual Camarena 1976 p. 102 - Document IX. Riera Melis 1980, p. 93. Capmany 1937, p.25. Sobrequés 1970, p. 65.

1252	Tortosa	Recreació de la Lleuda de Tortosa, 3 de març 1252.	Es refà la tarifa per simplificar la de 1249. El manual és una còpia de la Cotlliure de 1252. Conté aranzels per a 137 productes.	Gual Camarena 1976, p. 39 i p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i p. 94 - Document VIII.
1252	Cadaqués	Notícia: la lleuda de Cadaqués disposava d'una nau 'galiota' per exigir la lleuda als vaixells que passaven dins uns límits de 60-80 milles.	Les lleudes marítimes comptaven amb una nau per vigilar el trànsit de naus i exigir-los el pagament de la lleuda.	Rahola 1983 p. 216, on cita ADM Con.Amp. doc 4664.
1252	Ebre	El rei Jaume I atorga nou peatges fluvials entre Tudela i Tortosa.	Aranzels sobre 20 productes.	Navarro 2009 p. 412, on cita Gual Camarena 1976 pp 155-188.
1258	Cambrils	Creació de la Lleuda de Cambrils.	Estableix un camí públic entre els castells de Mora i de García fins a Cambrils, amb una llista d'aranzels per 69 articles.	Gual Camarena 1976, p. 19, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i p. 110 - Document XII.
1258	Cambrils	Establiment de la lleuda de Cambrils pel rei Jaume I.	Document del 22 d'agost de 1258, on a més d'establir la lleuda es fixen les taxes dels productes (70). Serà un impost pel trànsit de mercaderies que cobraria el batlle.	Gual Camarena 1966 p. 116, on cita ACA Registre Nou, foli 61.
1271	Barcelona	Llista d'aranzels de la Lleuda de Barcelona, 30 juny 1271.	Llista d'aranzels de 126 productes.	Gual Camarena 1976, p. 126 - Document XIV.
1271	València	Versió llatina de la tarifa de València.	Data estimada. Conté aranzels per a 145 productes.	Gual Camarena 1976, p. 113 - Document XII.
1271	València	Versió catalana de la tarifa de València.	Data estimada. Versió catalana, on s'afegeix la tarifa d'hospedatge i una llista d'exempcions. Conté aranzels per a 151 productes.	Gual Camarena 1976, p. 119 - Document XIII.
1274	El Voló	Tarifa de la Lleuda d'El Voló.		Riera Melis 1980, p. 98 on cita Alart 1874 p. 160.
1276	Tortosa	Tarifa de la Lleuda de Tortosa.	Llista aranzels per a 172 productes on s'indiquen les taxes tant en moneda jaquesa com en moneda valenciana reial.	Gual Camarena 1976 p. 136- Document XV.

1284	Perpinyà	Tarifa de la Lleuda de Perpinyà, 1 juliol 1284.	Llista aranzels de 167 productes.	Gual Camarena 1976, p. 142 - Document XVI.
1284	Perpinyà	Tarifa de la Lleuda de Perpinyà, 1 de juliol de 1284.	Llista d'aranzels de 167 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 142 - Document XVI.
1288	Puigcerdà	Llista d'aranzels de la Lleuda de Puigcerdà.	Llista d'aranzels de 29 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 147 - Document XVII.
1288	Querol	Tarifa de la Lleuda de Querol.	Llista d'aranzels de 37 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 150 - Document XVIII.
1292	Alagón i Gallur	Tarifa de la Lleuda de Alagón i Gallur, setembre 1292.	Estableix aranzels per a 85 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 156 - Document XX.
1292	Saragossa	Llista aranzels de la Lleuda de Saragossa, setembre 1292.	Estableix aranzels per a 165 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889, i p. 152 - Document XIX.
1292	Albarracín	Notícia del 'medio peaje' d'Albarracín.		Navarro 2009 p. 415, on cita Villanueva-Berges 2006, p. 563.
1295	Candanchú	Notícies de la Lleuda de Candanchú.	Estableix aranzels per a 24 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 160 - Document XXIII.
1295	Canfranc	Notícies de la Lleuda de Canfranc.	Estableix aranzels per a 15 productes. Frontera amb la Gascunya.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 160 - Document XXII.
1295	Sádaba	Tarifa de la Lleuda de Sádaba.	Llista d'aranzels per a 8 articles. Fronterer amb el reialme de Navarra.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 159 - Document XXI.
1297	Cotlliure	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Llista d'aranzels per a 174 productes. Fou motiu de reclamació pels mercaders de Barcelona.	Gual Camarena 1976 p. 28 on cita Alart 1873 on cita Alart, p. 161 - Document XXIV. Sobrequés 1970, p. 65.
1298	Tortosa	Tarifa de la Lleuda de Tortosa.	Llista d'aranzels per a 200 productes.	Gual Camarena 1976 p. 169- Document XXV.
1299	Cotlliure	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 11 productes	Gual Camarena 1976 on cita Alart, p. 174 - Document XXVI. Riera Melis 1980.

13??	Cervera	Tarifa de la Lleuda de Cervera.	També s'inclou la tarifa de 88 productes.	Bertran 1984 p. 49, on cita ACA-BGC doc 32 vol 1 classe 2 Bb.
1302	Cadaqués	El rei Jaume II es queixa al veguer de Girona que el lleuder d'Empúries havia retingut mercaderies i vaixells d'uns mercaders de Narbona que anaven de Tortosa a Narbona.	El rei recorda que els lleuders poden pignorar mercaderies, però no les naus.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 129, foli 3.
1310	El Voló	Tarifa de la Lleuda d'El Voló.	Data estimada. Llista d'aranzels de 37 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873, p. 175 - document XXVII.
1310	Tuir	Tarifa de la Lleuda de Tuir.		Gual Camarena 1976, p. 43.
1312	Girona	Notícia de l'existència de la Lleuda de Girona.	Document de 23 de juny de 1312.	Madurell 1968, p. 66, on cita AHPB Pergamí 663 provisional.
1317	Cotlliure	Adaptació de la tarifa de Cotlliure del 1295, 13 de setembre 1317	Adaptació del rei Sanç de Mallorca a petició dels mercaders de Barcelona sobre la lleuda promulgada pel seu pare Jaume II de Mallorca el 1295.	Jaume Sobrequés-1970, p. 65.
1321	Perpinyà	Llista d'aranzels de la Lleuda de Perpinyà.	Llista d'aranzels de 3 productes, concretament sobre teixits.	Gual Camarena 1976, p. 178 - Document XXVIII.
1342	Valls	El rei Pere el Cerimoniós ven la Lleuda del camp de Tarragona (Valls) a l'arquebisbe de Tarragona per 4000 sous.	Més tard (1370) l'arquebisbe permuta la lleuda per la villa de Zaidín al monestir de Scala Dei.	Trenchs 1978 p. 185, on cita AHN monacales carp. 2852, n II cod. 978 B, foli 20 r.
1344	Cervera	El rei Pere el Cerimoniós ven al jueu Mossé Naçan les lleudes de Cervera i Vinaixa per 1000 sous.	En el mateix document s'indica que la lleuda de Cervera s'aplica a vuit poblacions: Granyena, Montmaneu, La Panadella, Fluvià, Guissona, Vinaixa, Senan, Guimerà, Montcortès Savallà.	Bertran 1984 p. 51, on cita ACA-Cancelleria Registre 991 foli 191.
1349	Girona	Notícia que indica que la Lleuda de Girona es repartia entre tres: el rei, el carlà del castell de Gironella i el bisbe.		Madurell 1968, p. 66.

1359	Cotlliure	Pere III aclareix que té el deure de pagar la lleuda, 18 setembre 1359.	Han de pagar lleuda de Cotlliure els venecians, pisans, genovesos i d'altres foranis que naveguin entre Mallorca i Catalunya o València o Espanya. No els caldrà pagar si naveguen per sota les Illes.	ACA-RP-BGC vol 450 i Alart 1881.
1365	Cotlliure	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 167 productes.	Gual Camarena 1976 on cita Alart, p. 179 - Document XXIX.
1386	Cadaqués	El rei Pere el Cerimoniós, com a comte d'Empúries, mana als lleuders de Mallorca que permetin consultar els llibres als lleuders de Cadaqués i Cotlliure.	Les lleudes tenien representants a diferents ciutats i ports, i necessitaven accedir als manifestos i 'llibres' de les naus que transitaven, amb l'objectiu de reclamar fraus per impagament de les seves lleudes. És per això que necessiten la col·laboració dels lleuders 'titulars' del port.	Rahola 1983 p. 216, on cita ACA-Cancelleria registre 1449, foli 28.
14??	Lleida	Tarifa de la Lleuda de Lleida.	Llista d'aranzels per a 47 ítems. El document, escrit en lletra gòtica cursiva pot ser un trasllat d'un document anterior.	ACA-RP-BGC vol 450.
1405	Tortosa	Sentència del rei Martí on aclareix els límits de la Lleuda de Tortosa per als navegants.	Sentència contra uns mercaders florentins i venecians condemnats a pagar la lleuda de Tortosa perquè han navegant per aigües de Mallorca i Eivissa, espais adscrits a la lleuda de Tortosa.	ACA-RP-BGC vol 450
1409	Cadaqués	A la pignoració del comtat d'Empúries feta pel rei Martí a la Generalitat i al Consell Barceloní s'especifiquen els límits de la Lleuda de Cadaqués.	Els límits de la lleuda de Cadaqués són fins Mallorca, en ambdós sentits, Llevant i Ponent. Es remarca que els habitants del comtat d'Empúries en són exempts.	Rahola 1983 p. 216, on cita AHMB Consellers XIII, Baronies de la ciutat.
1420	Cadaqués	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. Per una queixa del 1454 sembla que la reclamació no va ser atesa.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 2622 foli 2.

1420	Cotlliure	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. Per una queixa del 1454 sembla que la reclamació no va ser atesa.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 2622 foli 2.
1429	Cadaqués	Notícia: per evitar pagar la lleuda, les naus fondejaven a Roses i obtenien un guiatge d'un mercader del comtat d'Empúries.	Atès que els habitants del Comtat d'Empúries estaven exempts de la lleuda de Cadaqués, feien de 'guiatge' a mercaders foranis (que s'estalviaven pagar la lleuda).	Rahola 1983 p. 215, on cita ACA-Generalitat Registre 643, foli 66.
1436	Aragó, diverses ciutats	Corts de Montsó-Alcanyís.	Creació de 50 lleudes al reialme d'Aragó.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Manuel Alvar 1955.
1445	Cadaqués	Conflicte: els habitants de Cadaqués reclamen que el lleuder no els cobri per descarregar al Port.	Segons aquesta reclamació només haurien de pagar lleuda les mercaderies que es carreguen i les de pas. I no haurien de pagar les descarregades pels habitants de Cadaqués.	Rahola 1983 p. 215, on cita ACA-Generalitat Registre 654, data 30 gener 1445.
1452	Cadaqués	La reina Maria atorga franquícia de la lleuda de Cadaqués als mercaders de Tortosa.	Els mercaders de Tortosa ho reclamaven des de 1440 .	Rahola 1983 p. 216, on cita ACA-Generalitat Registre 661, foli 57 i ACA-Cancelleria Registre 2778, foli 61 i 3146 foli 47. I ADM Con.Amp. Doc 4746.
1454	Cadaqués	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. I una queixa similar consta a l'any 1420.	Rahola 1983 p. 214, on cita ADM Com.Am. doc 4742.
1454	Cotlliure	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. I una queixa similar consta a l'any 1420.	Rahola 1983 p. 214, on cita ADM Com.Am. doc 4742.
1483	Sant Feliu de Guíxols	Notícia.	A Sant Feliu de Guíxols es recollia també la lleuda de Tortosa.	Aragó 1978 p. 227, on cita ACA-RP-Apèndix General vol 25.
1483	Palamós	Notícia.	A Palamós es recollia també la lleuda de Tortosa.	Aragó 1978 p. 227, on cita ACA-RP-Apèndix General vol 25.
1484	Cadaqués	Pacte entre el comte d'Empúries Enric d'Aragó i el rei Ferran el Catòlic on els mercaders de Barcelona		Rahola 1983 p. 214, on cita A.Capmany 1779.

		queden exempts de pagar la lleuda de Cadaqués.		
--	--	--	--	--

Taula per ordre de nom de lloc de les notícies de lleudes

Lleuda	Data	Esdeveniment	Observacions	Ref Biblio
Alagón i Gallur	1292	Tarifa de la Lleuda d'Alagón i Gallur. setembre 1292.	Estableix aranzels per a 85 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 156 - Document XX.
Albarracín	1292	Notícia del 'medio peaje' d'Albarracín.		Navarro 2009 p. 415, on cita Villanueva Morte 2006, p. 563.
Alzira	1250	Creació de la Lleuda d'Alzira 10 de març 1250.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 66 productes. Pont del Xúcar, amb frontera amb Múrcia.	Gual Camarena 1976, p. 19 on cita Roque Chabás Llorenç 1893, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916, i p. 87 - Document VI.
Aragó, diverses ciutats	1436	Corts de Montsó-Alcanyís.	Creació de 50 lleudes al reialme d'Aragó.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Manuel Alvar 1955.
Barcelona	1170	Tarifa de la Lleuda de Barcelona (entre 1160-1180).	El document no està signat ni datat. Es pensa que és l'esborrany d'un document posterior. Aquesta tarifa s'aplicava a productes realment venuts a Barcelona, i no als de trànsit.	Sobrequés-Riera 1984 p. 329-338, on cita AHCB Caixa de pergamins segle XIII A-1.
Barcelona	1195	Notícia dels drets dels Mediona sobre la lleuda de Barcelona.	S'explica com la lleuda arriba a la família Mediona: a través del parentiu entre Guillem de Mediona i el seu avi, Berenguer de Barcelona.	Sobrequés-Riera 1984 p. 330, on cita ACB diversorum C-c, sala 2, caps 4, núm 54.
Barcelona	1213	El rei Pere el Catòlic autoritza a la Seu de Barcelona a comprar diversos drets, entre ells la lleuda, a la família Mediona.		Sobrequés-Riera 1984 p. 330, on cita ACB Libri antiquitatum, I, foli 193, doc 523.
Barcelona	1222	Fundació de la Lleuda de Mediona, 21 gener 1222.	Acord entre Jaume I i Guillem de Mediona com a pagament als serveis al rei. L'acord estableix repartir els ingressos.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle 1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici

				1916.
Barcelona	1222	Acord de repartiment de la lleuda entre els Mediona, el bisbat i el rei.	Document de 21 de gener de 1221.	Sobrequés-Riera 1984, p. 331. Capmany 1937, p. 15.
Barcelona	1232	Exempció total del pagament de la lleuda de Barcelona als seus habitants (domiciliats i visquent-hi amb la família).	Privilegis de la ciutat de Barcelona de data 12 d'abril de 1232.	Salicrú 1995, p. 12, on cita Capmany 1962.
Barcelona	1271	Llista d'aranzels de la Lleuda de Barcelona, 30 juny 1271.	Llista d'aranzels de 126 productes.	Gual Camarena 1976, p. 126 - Document XIV.
Borriana - Sagunt - Biar - Xàtiva	1251	Fundació de lleuda conjunta de Borriana - Sagunt - Biar - Xàtiva, 1 de setembre 1251.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 81 productes.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916, i p. 91 - Document VII.
Cadaqués	1078	Pacte entre els comtes Ponç Hug I d'Empúries i Ramon Berenguer II de Barcelona sobre facilitar el comerç.	Però es manté el pagament de l'antiga lleuda.	Rahola 1983 p. 214.
Cadaqués	1223	Hug IV d'Empúries a favor de Bernat Salceda. Possible existència anterior s. X i XI.	Sense exempcions per als mercaders de Barcelona. Lleuda comtal d'Empúries, un 75% dels ingressos comtals.	Riera Melis 1980 p. 99, Rahola 1978 p. 233 i 235 i Rahola 1983, p. 213.
Cadaqués	1252	Notícia: la Lleuda de Cadaqués disposava d'una nau 'galiota' per exigir la lleuda als vaixells que passaven dins uns límits de 60-80 milles.	Les lleudes marítimes comptaven amb una nau per vigilar el trànsit de naus i exigir-los el pagament de la lleuda.	Rahola 1983 p. 216, on cita ADM Con.Amp. doc 4664.
Cadaqués	1302	El rei Jaume II es queixa al veguer de Girona que el lleuder d'Empúries havia retingut mercaderies i vaixells d'uns mercaders de Narbona que anaven de Tortosa a Narbona.	El rei recorda que els lleuders poden pignorar mercaderies, però no les naus.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 129, foli 3.

Cadaqués	1386	El rei Pere el Cerimoniós, com a comte d'Empúries, mana als lleuders de Mallorca que permetin consultar els llibres als lleuders de Cadaqués i Cotlliure.	Les lleudes tenien representants a diferents ciutats i ports, i necessitaven accedir als manifestos i 'llibres' de les naus que transitaven, amb l'objectiu de reclamar frau per impagament de les seves lleudes. És per això que necessiten la col·laboració dels lleuders 'titulars' del port.	Rahola 1983 p. 216, on cita ACA-Cancelleria registre 1449, foli 28.
Cadaqués	1409	A la pignoració del comtat d'Empúries feta pel rei Martí a la Generalitat i al Consell Barceloní s'especifiquen els límits de la lleuda de Cadaqués.	Els límits de la lleuda de Cadaqués són fins Mallorca, en ambdós sentits, Llevant i Ponent. Es remarca que els habitants del comtat d'Empúries en són exempts.	Rahola 1983 p. 216, on cita AHMB Consellers XIII, Baronies de la ciutat.
Cadaqués	1420	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. Per una queixa del 1454 sembla que la reclamació no va ser atesa.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 2622 foli 2.
Cadaqués	1429	Notícia: per evitar pagar la lleuda, les naus fondejaven a Roses i obtenien un guiatge d'un mercader del comtat d'Empúries.	Atès que els habitants del Comtat d'Empúries estaven exempts de la lleuda de Cadaqués, feien de 'guiatge' a mercaders foranis (que s'estalviaven pagar la lleuda).	Rahola 1983 p. 215, on cita ACA-Generalitat Registre 643, foli 66.
Cadaqués	1445	Conflicte: els habitants de Cadaqués reclamen que el lleuder no els cobri per descarregar al Port.	Segons aquesta reclamació només haurien de pagar lleuda les mercaderies que es carreguen i les de pas. I no haurien de pagar les descarregades pels habitants de Cadaqués.	Rahola 1983 p. 215, on cita ACA-Generalitat Registre 654, data 30 gener 1445.
Cadaqués	1452	La reina Maria atorga franquícia de la lleuda de Cadaqués als mercaders de Tortosa.	Els mercaders de Tortosa ho reclamaven des de 1440 .	Rahola 1983 p. 216, on cita ACA-Generalitat Registre 661, foli 57 i ACA-Cancelleria Registre 2778, foli 61 i 3146 foli 47. I ADM Con.Amp. Doc 4746.

Cadaqués	1454	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. I una queixa similar consta a l'any 1420.	Rahola 1983 p. 214, on cita ADM Com.Am. doc 4742.
Cadaqués	1484	Pacte entre el comte d'Empúries Enric d'Aragó i el rei Ferran el Catòlic on els mercaders de Barcelona queden exempts de pagar la lleuda de Cadaqués.		Rahola 1983 p. 214, on cita A.Capmany 1779.
Cambrils	1258	Creació de la Lleuda de Cambrils.	Estableix camí públic entre els castells de Mora i de García fins a Cambrils, i amb una llista d'aranzels per 69 articles.	Gual Camarena 1976, p. 19, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i p. 110 - Document XII.
Cambrils	1258	Establiment de la Lleuda de Cambrils pel rei Jaume I.	Document del 22 d'agost de 1258, on a més d'establir la lleuda es fixen les taxes dels productes (70). Serà un impost pel trànsit de mercaderies que cobraria el batlle.	Gual Camarena 1966 p. 116, on cita ACA Registre Nou, foli 61.
Candanchú	1295	Notícies de la Lleuda de Candanchú.	Estableix aranzels per a 24 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 160 - Document XXIII.
Canfranc	1295	Notícies de la Lleuda de Canfranc.	Estableix aranzels per a 15 productes. Frontera amb la Gascunya.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 160 - Document XXII.
Cervera	1344	El rei Pere el Cerimoniós ven al jueu Mossé Naçan les lleudes de Cervera i Vinaixa per 1000 sous.	En el mateix document s'indica que la lleuda de Cervera s'aplica a vuit poblacions: Granyena, Montmaneu, La Panadella, Fluvià, Guissona, Vinaixa, Senan, Guimerà, Montcortès i Savallà.	Bertran 1984 p. 51, on cita ACA-Cancelleria Registre 991 foli 191.

Cervera	13??	Tarifa de la Lleuda de Cervera.	També s'inclou la tarifa de 88 productes.	Bertran 1984 p. 49, on cita ACA-BGC doc 32 vol 1 classe 2 Bb.
Cotlliure	1078	Pacte entre els comtes Ponç Hug I d'Empúries i Ramon Berenguer II de Barcelona sobre facilitar el comerç.	Però es manté el pagament de l'antiga lleuda.	Rahola 1983 p. 214.
Cotlliure	1216	Primera menció documental en el testament del comte de Rosselló i Cerdanya Nuno Sanç.	Data estimada de fundació. Possible existència anterior sota el comtat d'Empúries s. X i XI.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle-1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779. Rahola 1983, p. 213. Riera 1980, p. 92.
Cotlliure	1249	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Jaume I otorga la Llista d'aranzels per a 208 productes. Poc pràctica d'aplicar per la varietat d'unitats fiscals.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 75 - Document IV.
Cotlliure	1252	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure, 7 de juny 1252.	Llista d'aranzels 137 productes i servirà de model per a la Lleuda de Tortosa. És una simplificació de la del 1249, amb les unitats de càrrega més unificades. També servirà de base per les tarifes de 1299, 1317 i 1365.	Gual Camarena 1976 p. 102 - Document IX. Riera Melis 1980, p. 93. Capmany 1937, p.25. Sobrequés 1970, p. 65.
Cotlliure	1297	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Llista d'aranzels per a 174 productes. Fou motiu de reclamació pels mercaders de Barcelona.	Gual Camarena 1976 p. 28 on cita Alart 1873 on cita Alart, p. 161 - Document XXIV. Sobrequés 1970, p. 65.
Cotlliure	1299	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 11 productes.	Gual Camarena 1976 on cita Alart, p. 174 - Document XXVI. Riera Melis 1980.
Cotlliure	1317	Adaptació de la tarifa de Cotlliure del 1295, 13 de setembre 1317.	Adaptació del rei Sanç de Mallorca a petició dels mercaders de Barcelona sobre la lleuda promulgada pel seu pare Jaume II de	Jaume Sobrequés-1970, p. 65.

			Mallorca el 1295.	
Cotlliure	1359	Pere III aclareix que té el deure de pagar la lleuda, 18 setembre 1359.	Han de pagar lleuda de Cotlliure els venecians, pisans, genovesos i d'altres foranis que naveguin entre Mallorca i Catalunya o València o Espanya. No els caldrà pagar si naveguen per sota les Illes.	ACA-RP-BGC vol 450 i Alart 1881.
Cotlliure	1365	Tarifa de la Lleuda de Cotlliure.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 167 productes.	Gual Camarena 1976 on cita Alart, p. 179 - Document XXIX.
Cotlliure	1420	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. Per una queixa del 1454 sembla que la reclamació no va ser atesa.	Rahola 1983 p. 214, on cita ACA-Cancelleria Registre 2622 foli 2.
Cotlliure	1454	Els mercaders de Barcelona reclamen al rei Alfons el Magnànim no pagar les lleudes de Cadaqués i Cotlliure.	En aquesta data el rei era també comte d'Empúries. I una queixa similar consta a l'any 1420.	Rahola 1983 p. 214, on cita ADM Com.Am. doc 4742.
Dènia	1244	Creació de la Lleuda de Dènia.		Gual Camarena 1976, p. 19.
Diverses	1232	Decret de Jaume I d'abril de 1232 on exonera els ciutadans de Barcelona de pagar lleudes i altres impostos comercials a tota la confederació.	Aquest privilegi només s'aplicarà a les futures lleudes. O sigui, els ciutadans de Barcelona continuaran pagant a Cotlliure, Sant Feliu de Guíxols, Cadaqués Tortosa, etc. Quedaran exempts de les futures lleudes com Mallorca, Valencia, Dènia, etc.	Riera Melis 1980 p. 99, on cita Llibre Verd de l'IMHB.
Ebre	1252	El rei Jaume I atorga nou peatges fluvials entre Tudela i Tortosa.	Aranzels sobre 20 productes.	Navarro 2009 p. 412, on cita Gua Camarena 1967 p. 155-188.
El Voló	1274	Tarifa de la Lleuda d'El Voló.		Riera Melis 1980, p. 98 on cita Alart 1874 p. 160.
El Voló	1310	Tarifa de la Lleuda d'El Voló.	Data estimada. Llista d'aranzels de 37 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873, p. 175 - document XXVII.

Girona	1312	Notícia de la existència de la lleuda de Girona.	Document del 23 de juny de 1312.	Madurell 1968, p. 66, on cita AHPB Pergami 663 provisional.
Girona	1349	Notícia que indica que la lleuda de Girona es repartia entre tres: el rei, el carlà del castell de Gironella i el bisbe.		Madurell 1968, p. 66.
Jaca	1076	Notícies de la Lleuda de Jaca.		Gual Camarena 1976, p. 30 on cita JM Lacarra 1950.
Lleida	14??	Tarifa de la Lleuda de Lleida.	Llista d'aranzels per a 47 items. El document, escrit en lletra gòtica cursiva, pot ser un trasllat d'un document anterior.	ACA-RP-BGC vol 450.
Palamós	1483	Notícia.	A Palamós també es recollia també la lleuda de Tortosa.	Aragó 1978 p. 227, on cita ACA-RP-Apèndix General vol 25.
Passatge de la ribera de l'Ebre	1162	Fundació de la lleuda de Passatge de la ribera de l'Ebre.	Còpia del 8 de juliol de 1252. Llista d'aranzels per a 23 productes, afecta a 10 poblacions entre Tortosa i Tudela.	Gual Camarena 1976, p. 107- Document X.
Perpinyà	1250	Notícies de la Lleuda de Perpinyà.	Data estimada. Llista d'aranzels per a 137 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 80 - Document V.
Perpinyà	1284	Tarifa de la Lleuda de Perpinyà, 1 juliol 1284.	Llista aranzels de 167 productes.	Gual Camarena 1976, p. 142 - Document XVI.
Perpinyà	1284	Tarifa de la Lleuda de Perpinyà, 1 juliol 1284.	Llista d'aranzels de 167 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 142 - Document XVI.
Perpinyà	1321	Llista aranzels de la Lleuda de Perpinyà.	Llista d'aranzels 3 productes, concretament sobre teixits.	Gual Camarena 1976, p. 178 - Document XXVIII.
Puigcerdà	1288	Llista d'aranzels de la Lleuda de Puigcerdà.	Llista d'aranzels 29 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 147 -Document XVII.
Querol	1288	Tarifa de la Lleuda de Querol.	Llista d'aranzels 37 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Alart 1873 i p. 150 - Document XVIII.
Sádaba	1295	Tarifa de la Lleuda de Sádaba.	Llista d'aranzels per a 8 articles. Fronterer amb el reialme de Navarra.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manuel Bofarull 1889 i p. 159 - Document

				XXI.
Sant Feliu de Guíxols	1483	Notícia.	A Sant Feliu de Guíxols també es recollia també la Lleuda de Tortosa.	Aragó 1978 p. 227, on cita ACA-RP-Apèndix General vol. 25.
Saragossa	1292	Llista aranzels de la Lleuda de Saragossa setembre 1292.	Estableix aranzels per a 165 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Manel Bofarull 1889, i p. 152 - Document XIX.
Tamarit	1243	Fundació de la Lleuda reial de Tamarit el 19 d'agost de 1243.	Acord entre Jaume I i Guillelma de Claramunt com a pagament als serveis al rei. L'acord estableix repartir els ingressos. Estableix aranzels per 21 productes.	Gual Camarena 1976, p. 28 on cita Giralt-Batlle 1961 que reediten l'estudi de Capmany de 1779, i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916. Capmany 1937, p. 15 i 25.
Tarragona	1117	El comte de Barcelona Ramon Borrell dona a l'arquebisbe Oleguer de Tarragona la ciutat i els seus termes.		Cubells 1991 p. 28.
Tarragona	1128	L'arquebisbe Oleguer dona a Robert Príncep la ciutat de Tarragona amb les lleudes i drets.		Cubells 1991 p. 28.
Tortosa	1249	Creació de la Lleuda de Tortosa, 16 de febrer de 1249.	Jaume I atorga la lleuda. Es fa per problemes entre mercaders Valencians i de Tortosa. El manual és una còpia de la Cotlliure de 1249. Conté aranzels per a 208 productes.	ACA-RP-BGC vol 450 i Alart 1881.
Tortosa	1252	Recreació de la Lleuda de Tortosa 3 de març 1252.	Es refà la tarifa per simplificar la de 1249. El manual és una còpia de la Cotlliure de 1252. Conté aranzels per a 137 productes.	Gual Camarena 1976, p. 39 i a la p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i p. 94 - Document VIII.
Tortosa	1276	Tarifa de la Lleuda de Tortosa.	Llista d'aranzels per 172 productes on s'indiquen les taxes tant en moneda jaquesa com en moneda valenciana reial.	Gual Camarena 1976 p. 136- Document XV.

Tortosa	1298	Tarifa de la Lleuda de Tortosa.	Llista d'aranzels per 200 productes.	Gual Camarena 1976 p. 169- Document XXV.
Tortosa	1405	Sentència del rei Martí on aclareix els límits de la lleuda de Tortosa per als navegants.	Sentència contra uns mercaders florentins i venecians condemnats a pagar la lleuda de Tortosa perquè han navegant per aigües de Mallorca i Eivissa, espais adscrits a la lleuda de Tortosa.	ACA-RP-BGC vol 450.
Tuïr	1310	Tarifa de la lleuda de Tuïr.		Gual Camarena 1976, p. 43.
València	1243	Creació de la Lleuda de València, 24 setembre 1243.	Creació de la lleuda i establiment dels aranzels per a 79 productes.	Gual Camarena 1976, p. 29 on cita Ambrosio Huici 1916 i Gual Camarena 1976, p. 69 - Document III.
València	1271	Versió llatina de la tarifa de València.	Data estimada. Conté aranzels per a 145 productes.	Gual Camarena 1976, p. 113 - Document XII.
València	1271	Versió catalana de la tarifa de València.	Data estimada. Versió catalana, on s'afegeix la tarifa d'hospedatge i una llista de exempcions. Conté aranzels per a 151 productes.	Gual Camarena 1976, p. 119 - Document XIII.
Valls	1342	El rei Pere el Cerimoniós ven la lleuda del camp de Tarragona (Valls) a l'arquebisbe de Tarragona per 4000 sous.	Més tard (1370) l'arquebisbe permuta la lleuda per la villa de Zaidín al monestir de Scala Dei.	Trenchs 1978 p. 185, on cita AHN monacales carp. 2852, n II cod. 978 B, foli 20 r.

Annex 2

Anàlisi i seqüències dels processos

ANNEX Anàlisi i seqüència del document:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1449 núm. 1C

Resum

Joan Raynant, l'11 de maig de 1449, presenta davant la Batllia General de Catalunya l'acusació d'impagament de la lleuda de Cotlliure per part de Rafel Tegrini i Galioto Franchoto. Sap que Leonardo Golandi és el seu representant a Barcelona i demana que 76 bales de draps que tenen a casa de Golandi siguin incautades fins que no paguin la lleuda. Va passant el temps, i Raynant demana que siguin venudes per treure'n liquidesa i fer efectiva la lleuda impagada. Amb aquesta finalitat, es busquen indicis, s'interroguen testimonis, i fins i tot Raynant presenta una carta de la reina Maria de Castella (lloctinent d'Alfons el Magnànim) donant suport a la seva causa. Veient la poca efectivitat de la justícia, demana al regent del Batlle que canviï l'instructor, que, efectivament, serà reemplaçat. Leonardo Golandi al·lega (al final de la instrucció) que no s'han negat mai a pagar, sinó que estan esperant notícies per poder liquidar el deute o bé vendre les bales. El text no conclou cap sentència i la darrera data és el 15 de maig de 1450. La instrucció d'aquest procés dura un any i quatre dies.

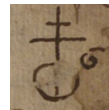
Seqüència del document

11.05.1449 Dilluns

Bernat d'Anyells, porter reial manat per la Batllia General de Catalunya pren sota la seva custòdia 76 bales que Leonardo Golandi té amb el signe:

Passen deu dies.

21.05.1449 Dimecres

Alfons D'Orpesa, porter reial, entrega personalment a Leonardo Golandi un escrit de part de l'honorable Jaume Gener, Regent de la Batllia General de Catalunya, aconsellat pel seu assessor i doctor en lleis Pau d'Eroles. És un manament perquè liquidi 150 lliures que es deuen per la lleuda impagada de Cotlliure a Joan Raynant, collidor d'aquest dret reial. Aquest pagament pot ser tant en diners o amb mercaderies. El manament es fa a instància del procurador fiscal de la Batllia. Signat per d'Eroles. Passen deu dies.

31.05.1449 Dissabte

Gonçal del Castell, porter reial, entrega a Leonardo Golandi un escrit de part de Jaume Gener, aconsellat per el seu assessor Pau d'Eroles, on li diu que com a molt tard el proper dijous ha d'haver pagat a Joan Raynant 60 lliures a compte del total degut per Tegrini i

Franchoto per la lleuda impagada. El manament es fa a instància del procurador fiscal de la Batllia. Signat per d'Eroles. Passen 4 dies.

04.06.1449 Dijous - Compareix Leonardo Golandi

Compareix Leonardo Golandi i diu de paraula que ell no sap si en Tegrini i en Franchoto van pagar la lleuda ni per quines mercaderies. Que ha escrit als esmentats acusats i espera resposta. I que si han de pagar, ell té béns d'en Tegrini i i d'en Franchoto per liquidar el deute. Demana una pròrroga fins a rebre resposta dels esmentats al respecte. Aquesta pròrroga se li concedeix fins a la fi de juny, com a molt tard. Passen deu dies.

14.06.1449 Dissabte - Joan Raynant presenta escrit de requesta

Davant l'honorable Jaume Gener, Regent de la Batllia General de Catalunya, en absència de l'honorable Arnau Fonelleda, conseller i protonotari de l'il·lustríssim Senyor Rei. Compareixen Gabriel Artedo i Joan Raynant presentant un escrit de requesta i protesta en els termes següents:¹

"Clar se mostra, per la informació presa, lo frau fet per Rafael Tegrini e Galeote Franchote contra la leuda del senyor Rey de Cotlliure. Per tant, lo procurador fischal per interès del senyor Rei, i en Johan Raynant arrendatari de la dita leuda, requerén que sien executades setanta-sis bales qui són estades emparades dins la ciutat de Barcelona, en poder de Leonardo Golandi. Que lo dit Leonardo qui si és constituït pagador judicialment per los dits, allech rahons justes (...) fer no-s dege, com la dilació que lo dit Gualandi ha demanada és invàlida e inpert[inent] e no és (...) empaxar la paga, car si la dita informació no basta, fer al dit Guolandi la demanda otorgar a los dits procuradors fiscals e Johan Raynant, offerén ésser parts de haver proves d'Aygues Mortes e de mostrar altres parts bastants més² et sufficients. Protestant totes vegades a les mesions contra lo dit Guolandi, els dits Tegrini e Galote si tort hauran, encara més requeren los dits que'l dit Leonardo do fermanses ydònies e suficients atenent les bales dels dits, per la quantitat deguda e demanada qui monte C LX lliures o entorn, e que li sia asichnat de present a respondra, com los dits procurador fiscal e Johan Raynant no volen pladegar ni dilatar en haver los drets del senyor Rey, ans de present si necessari serà se volen metre en la execusió de la prova, com dit han, protestant que, si d'aquests fraus axí evidents no-s fa presta e deguda execusió, de haver-ne retors, a la senyora Reyna, requerint en lo procés, la present ésser insertada."³

¹ La nota escrita a una cara, està encartada entre els folis 6v i 7r i es reproduïx intacta en el procés, des de la darrera línia del foli 6v fins a la 6 del foli 8v.

² més, interlineat.

³ A la part inferior del paper encartat, est iura originales

Tota la nota encartada està copiada al peu de la lletra (exceptuant l'ortografia) entre les línies 11 de la pàgina 11 i línia 6 de la pàgina 16.

El seu contingut es resumeix en el següent:

- Davant la clara mostra de frau per part de Tegrini i Franchoto, demanen que siguin executades les 76 bales de teixits que estan embargades a Barcelona i en poder d'en Leonardo Golandi, que s'ha constituït en el procurador judicial dels presumptes insolvents.
- Que la pròrroga demanada per Golandi és injusta i impertinent.
- Que Joan Raynant pot aportar proves d'Aigüesmortes i de Montpeller. I protestant contra Tegrini i Franchoto i dels fraus per ells comesos, torna a demanar que sigui feta execució ràpida de les bales pel valor de 160 lliures (10 lliures més que el dia 21.05.1449) "ho entorn".
- Que se li comunicui a Golandi que Raynant i Artedo no volen pleitejar ni esperar més per cobrar el que és un dret del Rei.
- Que si convé, demanarà que s'insereixin al procés les alegacions de la Reina.

Es presenta l'escrit aportat per Raynant, i se li fa arribar a Pau d'Eroles que es prepara per deliberar amb el Regent sobre allò dit, de forma justa i recta com convé.

Pau d'Eroles insereix l'escrit al procés original i concedeix còpia a la part absent per si la demanava. Convoca les parts per continuar d'aquí a tres dies. Ordena comunicar i informar a la part absent i de retorn portar la resposta. Gonçal del Castell és el porter reial que fa aquesta tasca. Quan aquest porter torna, comunica que l'ordre ha estat notificada i entregada de forma personal a l'altra part.

Passen 59 dies fins la nova vista.

11.08.1449 Dilluns

Davant l'honorable Pere Lledó compareixen Gabriel Artedo, fiscal de la cúria de la Batllia i Guillem Prats, procurador i defensor de Raynant, que li entreguen a Lledó un escrit, que es resumeix en les paraules següents:

Pel dret de lleuda no s'ha de fer cap procés per captar, pignorar i vendre sinó que el dret reial dona per fet de fer-hi front amb els possibles, tal com ordena la cúria. I aquests es venguin i del que s'obtingui es liquidi l'impost. A no ser que en Golandi mostri que ha liquidat la lleuda. Així com també les sancions que sense dubte tan en Tegrini com en Franchoto han incidit.

En Pere Lledó fa arribar a l'altra part còpia de l'escrit, mentrestant esperen tres dies a escoltar la seva declaració i continuar. Signat per d'Eroles.

Gonçal del Castell va portar a casa de cadascuna de les parts les declaracions i els informa que continuaria en tres dies. Mentrestant, el que vulgui podrà fer al·legacions i presentar proves per els seus advocats, si ho desitgen. Tot això va ser notificat a casa de Golandi per Gonçal del Castell de forma oficial.

Passen 21 dies.

01.09.1449 Dilluns

Davant Pau d'Eroles compareix Gabriel Artedo i presenta un escrit, que en resum diu:

Demana tenir part en la venda i en el preu (referint-se a les bales). I a més fa una procuració contra Tegrini i Franchoto, que hauria de ser inserida al procés per en Pere Calbó, porter reial.

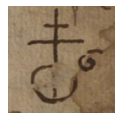
[Aquesta informació no s'arriba a escriure al manual, deixant gairebé 3 pàgines en blanc.]

[Aquí tornem endarrere en el temps, i es recullen informacions de quatre jornades del mes de maig de 1449, amb declaracions de testimonis.]

24.05.1449. Dissabte - Interrogació a Rafel Oller, mercader de Barcelona

El document no precisa qui fa l'interrogatori. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si sap o ha sentit que Golandi hagi rebut mercaderies de la galera de l'Argenter de França, que ara està a la platja de Barcelona: respon que sí.
- Si ha sentit quines eren les mercaderies: respon que està informat al llibre de l'escrivà.
- Si sap o ha sentit dir que el mercader o companyia que fa la senyal

que diuen ser de Tegrini i Franchoto de Bigues, hagin carregat mercaderies a una nau castellana dita Pere Speran o alguna quantitat de mercaderies de terra a les parts d'Aigüesmortes o a altres llocs: respon que té lletres d'Avinyó, d'Aigüesmortes i de Montpeller de persones que li fan d'enllaç que el van avisar que les seves mercaderies no tindrien bona venda, perquè hi havia arribat una altra nau castellana (carregada de raïm, esparteria, manufactura ceràmica) i ell precisament havia dut de València a Aigüesmortes un carregament de raïm i manufactura ceràmica, i al ser avisat pels seus consignataris que la nau castellana era abans que la seva, hauria perjudicat la seva venda. I que la nau havia carregat blat per dur a València, "3.000 i centes de sistés"⁴.

- Si sap qui havia despatxat la nau: Respon que segons les cartes rebudes eren Tegrini i Franchoto de Bigues.

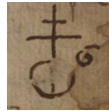
⁴ Ho expresa així, sense concretar els centenars. Segurament es refereix a la unitat de mesura de gra sester.

- Si té les cartes de les quals parla: Respon que sí, que li farà arribar còpia al Regent de la Batllia (és a dir, a en Jaume Gener).

26.05.1449 Dilluns - Interrogació a Leonardo Golandi, mercader de Barcelona

El document no precisa qui fa l'interrogatori. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si ha tingut robes o altres mercaderies en la galera de l'Argenter de França que aquests dies ha estat a Barcelona: respon que sí.
- Que quines robes ha rebut: respon que diverses, merceries i brodats.
- Si ha rebut 76 bales amb el senyal

que li han estat embargades: respon que no recorda que li hagin embargat, sinó que eren de Tegrini i Franchoto.

- Si sap qui és el mercader o companyia que fa l'esmentat senyal: respon que els esmentats Tegrini i Franchoto.
- Si sap que aquests dos mercaders hagin carregat o fet carregar a València i a Dènia o a Alacant o altres llocs a una nau d'espanyols alguna manufactura de terra i fruita altres vegades: respon que no sap.
- Si sap o ha sentit dir si en la dita nau els mercaders citats hagin carregat forment o teles per València: respon que no sap res.
- Si les 76 bales que ha rebut marcades amb el signe de dalt són de Tegrini i Franchoto: respon que sí.

27.05.1449 Dimarts - Interrogació a Joan Gallart, mercader de Barcelona

El document no precisa qui fa l'interrogatori. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si sap o ha sentit que Golandi⁵ hagi rebut mercaderies amb la galera de l'Argenter de França assenyalades amb el signe: respon que sí.
- Si sap de qui són: respon que són d'en Tegrini i Franchoto. Ho sap per una carta enviada per en Pere Viver mercader de Barcelona, que s'està a Montpeller i en la que avisa que ha arribat una nau vinguda de València plena de gerres i altres mercaderies, i que ha carregat a Aigüesmortes 3.200 sistés de gra i 4 bales de brodats, "tot spatxades per claveria per 2.000 lliures torneses". Ho han carregat per anar a València i no han volgut pagar la dita "marcha", i la "guarda" els ha arrestat i fet manament de 25 marcs d'argent, i no han volgut pagar, i ha començat un procés. I

⁵ Aquí senyala Golandi com mercader llombard. Segurament era d'origen llombard i resident a Barcelona.

que el frau és clar i que es farà bé d'arrestar-los. Aporta al procés una còpia de la marca de les mercaderies d'en Tegrini i Franchoto.

30.05.1449 Divendres - Interrogació a Pere Viver, mercader i ciutadà de Barcelona.

El document no precisa qui fa l'interrogatori. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si sap o coneix a Tegrini i Franchoto: respon que els ha sentit dir moltes vegades, que els ha vist i que ha parlat molts cops amb en Franchoto.
- Si sap si Tegrini i Franchoto han carregat mercaderies a València, com manufactura ceràmica, raïm o altres coses per dur a Aigüesmortes o a altres parts de França: respon que sí, segons li va explicar la guarda d'Aigüesmortes.
- Si sap en quina nau les havia transportat: respon que en una nau d'espanyols.
- Si sap què havia portat la nau esmentada: respon que manufactura ceràmica, segons ja havia explicat.
- Si sap si després havia descarregat a Aigüesmortes, què hi havien carregat per a tornar cap a Catalunya i València, els esmentats dos mercaders: respon que 4.200 sistes de forment i 4 bales de brodats, que eren d'en Tegrini i d'en Franchoto.
- Si sap si s'ha fet procés d'aquestes coses enlloc: respon que sí. A Montpeller hi van anar tan la guarda d'Aigüesmortes com els testimonis citats.
- Si sap quins eren els esmentats testimonis: respon que Joan Boquasia i Guillem Consell, i d'altres que no recorda en aquest moment.

Aquests interrogatoris van ser presentats a Jaume Gener, Regent del Batlle General i honorable assessor i conseller, que va ordenar inserir-ho tot al procés i continuar. Concedida còpia de tot a l'altra part ara absent. Atorga tres dies per a continuar. Ordena comunicar a Golandi, cosa que va fer Pere Calbó, porter reial en persona.

26.11.1449 Dimecres

[Després d'aquests testimoniats es continua la instrucció, tenint en compte que la darrera data havia estat el 01.09.1449.]

Davant de l'honorable Bartomeu Valls, lloctinent del Batlle General, compareix Joan Raynant d'una part sent absent l'altra part. Raynant presenta un escrit de la Reina, segellat i original amb el text següent:

"Maria per la gracia de Déu Reina d'Aragó, de Sicília, daça e dallà far, de València, de Jerusalem, d'Hongria, de Còrsega, Comtessa de Barcelona, Duquesa d'Atenes e de Neopàtria, e encara Comtessa del Rosselló e de Cerdanya, Loctinent General del molt

alt senyor Rey, marit e Senyor nostre molt car; A al amat conseller del senyor Rey e nostre Mossen Jacme Janer, Regent la Batlia General de Cathalunya, Salut e dilecció.

Entès havem per relació del fael nostre en Joan Raynant, mercader de aquesta vila, credencer de la lleuda Reial de Cotliure, que per favor e rahons canillofes de Leonardo Golandi, mercader pisà,⁶ habitant d'aquesta ciutat, se dilataria fer execució en les 73⁷ bales de teles d'en Raphael Tegrini i Galioti Franxioti, italians, les quals vós, a instància del dit credencer, hauríets fetas emparar aquí, per rahó de com els dits Raphael e Galioti haurien fraudat el dret de la dita lleuda, passant e tornant amb una nau carregada de forment i d'altres mercaderias per els límits o laudari de Cotliure sense pagar el dit dret,⁸ perquè serian encorraguts en les penes exhigidores dels qui passant e no pagant frauden la dita lleuda, segons d'açò nos és dit sots largament vós informat.

E, com el dit credencer afferme totes les dites coses constar per informacions tant per vos quan per altres reebudes e vaja aquí per recobrar lo dit dret, manam-vos estretament, sots pena de mil florins, dar als coffres del senyor Rey aplicadors, que, vista la present, hagudes e vistes les dites informacions, si per aquellas o en altra manera vos constarà del damunt dit, façats fer prompta execució en les dites bales per el dret sobredit e messions justament per aquesta causa fetas e fahedores, ensemps ab les penes damunt dites. E si les dites bales no-s troben o no es basten, siga feta la dita exequió contra el dit Leonardo Guolandi e sos béns qui-s diu haver, promet pagar tot a què fossen tenguts los dits Raphael i Galioti per la rahó damunt dita, donant en açò aquella cura e diligència que el fet requer e de vostre offici se pertany, qui és augmentar e conservar los drets e emoluments del dit senyor. Dada a Perpinyà, a cinc dies de novembre, en l'any de la nativitat del nostre Senyor M.CCCC.XXXX.nou. Pagès Visa.⁹

La carta reial va ser presentada a Pere Bartomeu Valls, preparada per la Reina per tal d'impregnar, cobrir i donar justícia a la part de Raynant de mans de Pau d'Eroles i els seus consellers i assessors.

Davant de Pau d'Eroles, va comparèixer Joan Raynant, per una part, essent absent l'altra part. Raynant presenta l'esmentada carta reial que va rebre, amb la intenció de deliberar sobre ella i fer justícia. S'envia còpia de la mateixa a ambdues parts, perquè responguin en tres dies.

⁶ Aquí consta Golandi com pisà.

⁷ Fins ara sempre es parla de 76.

⁸ Afegeix "conclusió" al marge esquerra.

⁹ Nom de la persona que escriu la resposta de la Reina Maria, segurament funcionari de la cancelleria.

La notificació va ser portada pel porter reial Joan d'Anyells a casa d'en Golandi. De forma personal la va recollir una dona de la seva casa a qui li ordenà que Golandi respongués i fes les reclamacions oportunes sobre la causa.

Passen 9 dies.

15.12.1449 Dilluns

Davant l'honorable Pau d'Eroles compareix Gabriel Artedo, procurador fiscal de la Cúria de la Batllia General, en interès dels drets reials per una banda. L'altra part, que no compareix, presenta la següent nota: "Es requerirà a la part fiscal i del lleuder de Cotlliure les informacions rebudes".

Es copia i s'entrega al lleuder aquesta resposta, que si volgués fer alguna al·legació la podria fer els propers dies. Tot això és notificat a Golandi de forma personal pel porter reial Bernat Joan d'Anyells, de manera fidel.

Passa un dia.

16.12.1449 Dimarts

Pau d'Eroles demana a Joan Raynant testimonis per part d'ell sobre les seves aportacions. Es fan còpies per cadascuna de les parts.

Pau d'Eroles mana informar i notificar a Golandi per part del porter reial Bernat Joan d'Anyells i que si cal, porti resposta de manera fidel al seu notari.

Passen 6 dies.

22.12.1449 Dilluns

Segueixen les declaracions.

Davant Pau d'Eroles compareix Joan Raynant d'una part i absència per part de l'altra. Es presenta un escrit que es resumeix:

El fiscal i el lleuder demanen poder fer l'execució de les bales empenyorades en poder de Golandi dels dits Tegrini i Franchoto, amb l'objectiu de pagar el dret de la lleuda reial deguda i de les multes que, sense dubte, repercutiran sobre els esmentats. Aquesta acció està avalada per les provisions reials que la Reina ha enviat a la carta que està guardada a l'arxiu o escrivania de la Batllia.

S'entreguen còpies a ambdues parts i s'assigna continuar en tres dies. Es mana comunicar-ho. Leonard Codina, porter reial que ho comunicarà a Golandi de forma personal.

Passen 6 dies.

28.12.1449 Dilluns

Davant de Pau d'Eroles compareix Joan Raynant d'una part, essent absent l'altra part, i es presenta el següent:

- En Golandi ara ha confessat deure el dret de lleuda que suma 20 lliures i 5 sous de Barcelona a raó de l'impagament de la lleuda, tal com consta en la dita taula. Raynant demana que aquesta prova sigui inserida al procés.
- Per aquesta raó es demana que sigui feta l'execució per liquidar la resta del deute i les despeses concretes per Tegrini i Franchoto.

Això presentat es fa arribar ràpidament al conseller i assessor, i s'ordena fer còpies per les parts i que siguin notificades. Bernat Joan d'Anyells, porter reial ho notificarà de forma personal a Golandi.

Passen 18 dies.

15.01.1450 Dijous

Davant de Pere Bartomeu Valls, Lloctinent del Batlle General i el seu conseller Pau d'Eroles, compareix Joan Raynant d'una part, sent absent l'altra part; i aquest presenta un escrit resumit en el següent:

- És sorprenent i injust, tant per al credencier i col·lector de la lleuda així com per al fiscal, la lentitud i dilació en què es fa l'execució demanada en pro del dret de la lleuda.
- Fins i tot la Reina ha fet escriure un mandat demanant la prompta execució de les bales empenyorades per la liquidació de la lleuda i de les sancions de qui s'oposa als drets de natura reial, essent provades i fonamentades les aportacions del lleuder ja sia per presentació de proves com per confessions verbals.
- És per això que demana que es faci l'execució de les bales i d'altres drets manats fer i si no recorrerà a la Reina i entrarà en querella contra els actes observats.

Això presentat es fa arribar ràpidament al conseller i assessor Pau d'Eroles. I s'ordena fer còpies per les parts i que siguin notificades. Bernat Joan d'Anyells, porter reial ho notificarà de forma personal a Golandi.

Passen 35 dies.

19.02.1450 Dijous

Davant de Jaume Gener i de Pau d'Eroles compareix Joan Raynant, d'una part, i absència de l'altra, es presenta un escrit que es resumeix:

- Per informació i altres coses, consta de dret que és deguda la quantitat demanada pel lleuder pels esmentats Rafel Tegrini i Galioto Franchoto.
- Que en Leonardo Golandi ja va pagar una part i també va demanar temps fins tenir avís dels dits Tegrini i Franchoto. Cap es va mostrar contrari de les peticions del lleuder, que demanava 30 lliures per mercaderies de les que els esmentats Tegrini i Franchoto van transportar del Regne de València al port d'Aigüesmortes i altres 21 lliures del blat i altres mercaderies que van portar d'Aigüesmortes al Regne de València.¹⁰
- Per aquesta causa requereix que el més aviat possible es faci execució tant per la quantitat demanada com també per les despeses en que s'ha incidit.

De tot allò exposat, en Pau d'Eroles, assessor i conseller del honorable Regent, concedirà còpia a l'altra part absent si ho demanés. Es convoca a cadascuna de les parts per el proper dia dissabte. Gonçal del Castell ho comunicarà personalment a Leonardo Golandi.

Passen 20 dies.

10.03.1450 Dimarts

En presència de Jaume Gener, compareix Joan Raynant d'una part (l'altra part és absent), que presenta la següent petició:¹¹

- Sol·licita l'habitual justícia al molt honorable Regent del Batlle Reial.
- Que ja han passat més de set mesos lluitant i exigint la lleuda a Franchoto i Tegrini, els quals van traspasar algunes mercaderies defraudant el dret de lleuda.
- Que Leonardo Golandi té 76 bales dels infractors de la justícia, que estan embargades i no ha pogut executar degut a les dilacions de Pau d'Eroles, que estan perjudicant en gran manera al Senyor Rei i al seu dret de lleuda.
- Joan Raynant suplica humilment al Regent, que per manament de la Reina, amb la seva carta administri justícia sobre el cas.
- Que s'anomeni algun altre jutge que no impedeixi el compliment del dret.

Davant la suplicació presentada a Jaume Gener, aquest retira de la causa a Pau d'Eroles i suspèn la seva comissió, assumint-la en Gabriel Solà, que rep l'encàrrec i es provisiona per administrar justícia. Es concedeix còpia a l'altra part absent, per si vol fer ahl·legacions. Proposa continuar al cap de tres dies.

Passen 51 dies.

---

¹⁰ 30 + 21 = 51 lliures, el 21 de maig en demana 150 lliures i el 14 de juny 160 lliures.

¹¹ El text de la nota encartada i datada el 10.03.1450 s'integra al text des del foli 44v al foli 46v.

04.05.1450 Dilluns

Davant l'honorable Gabriel Solà conseller i assessor va comparèixer Joan Raynant d'una part, en absència de l'altra part, tal com es fa constar. Golandi sol·licita còpia de l'escrit presentat per Raynant el 19 de febrer passat i protesta per les despeses reclamades.

Es mana presentar còpia a l'altra part. Gonçal del Castell ho comunica de forma personal. I es mana continuar en sis dies.

Passen 6 dies.

10.05.1450 Diumenge

Continua el procés. Davant l'honorable Gabriel Solà, conseller i assessor, compareix Gabriel Artedo, procurador fiscal de la Cúria del Batlle, per una de les parts. Aquest, en absència de declaracions de l'altra part, demana a Gabriel Solà justícia i que promulgui una sentència.

Gabriel Solà convoca al proper dimarts per sentir les declaracions. Ordena informar i notificar a Leonardo Golandi per part de Gonçal del Castell, de forma personal.

Passen 5 dies.

15.05.1450 Divendres

En presència de Gabriel Solà, compareix Joan Raynant d'una part. En absència de l'altra part, es transcriu la nota que aquesta ha fet arribar al mateix conseller:

"No sense causa Leonardo Golandi es pregunta admirat del senyor Joan Raynant, credencer, qui d'aquesta manera voluntària vol vexar al mateix Leonardo, que mai va contradir ni es va negar a pagar això, tan prompte rebés per part de Tegrini i Franchoto per liquidar el deute del dret de lleuda. Mostreu al contrari, per cert: immediatament a punt es va presentar i ara també s'ofereix per liquidar tot allò que sigui provat de ser legítimament degut per els dits Tegrini i Franchoto i també pagar el dret pertinent al credencer, per el blat, mercaderies i altres coses; les mateixes que el credencer pretén i que no consten ni ha pogut provar la seva existència legítima per informacions produïdes ni per les declaracions dels testimonis diligentment disposades, on tots declaren de sentir dir i d'algunes cartes per ells portades en què cap fan provatura; i alguns dels dits testimonis declaren, en propi interès, que són més que una sèrie de declaracions brillantment ensenyades".

Amb aquestes paraules de descrèdit cap a en Joan Raynant i les proves per ell presentades, s'acaba la instrucció.

Personatges

Pau d'Eroles¹²

Assessor i conseller de Jaume Gener, doctor en lleis. Instructor del cas fins el 10.03.1450, quan serà substituït per en Gabriel Solà. Tractament d'honorable, micer.

Bernat d'Anyells¹³

Porter reial. Entrega l'ordre d'embargament per 76 bales que té en Leonardo Golandi, 11.05.1449.

Leonardo Golandi¹⁴

Llombart, mercader de Barcelona.

- Té 76 bales amb el signe de mercader per embargar.
- Rep el 21.05.1449 de mans d'Orpesa l'ordre de pagar 150 lliures per la lleuda no liquidada.
- El dilluns 26.05.1449 és interrogat i citat com testimoni del cas. Se li pregunta sobre el carregament de la nau i la ruta.
- El dimarts 27.05.1449 és citat en la interrogació de Joan Gallart, i se l'anomena mercader llombard.
- Rep el 31.05.1449 de mans de Del Castell l'orde de pagar el que es deu de la lleuda impagada per Tegrini i Franchoto.
- Compareix el 04.06.1449 davant Jaume Gener, dient que no sap de què va, i que escriurà a Tregini i Franchoto perquè l'informin. Tranquil·litza a la cúria de la batllia indicant que té material per posar en garantia. I demana una dilació del pagament de lleuda, fins tenir resposta dels esmentats. La dilació li és concedida fins al final de mes de juny o fins que tingui resposta dels esmentats.
- El 14.06.1449 Artedo i Raynant, davant de Jaume Gener, demanen que s'executi l'embarcament de les 76 bales que Golandi disposa com garantia del impagament de Trigini i Franchoto. Es manifesta com a procurador dels fraudants.
- El 26.11.1449 és anomenat en la carta de la Reina Maria com persona que actua amb "raons canilloses".
- El 15.05.1450 presenta la darrera nota declarativa.
- Absent en molts altres moments del procés.

Alfons d'Orpesa

Porter reial. Lliura l'escrit de Pau d'Eroles, ordenant el pagament de fins 150 lliures que es deuen per la lleuda no liquidada, 21.05.1449.

---

¹² En l'original s'escriu el nom d'Eroles també com: *Aroles i Erollis*.

¹³ En l'original s'escriu el nom d'Anyells també com: *Danyells i de Anyells*.

¹⁴ En l'original s'escriu el nom Golandi també com: *Golandis, Volandi i Guolandi*.

Jaume Gener

Regent del Batlle General de Catalunya (primer d'en Bartomeu Salvador i després de n'Arnau de Fonolleda). *Cavaller*. Tractament d'honorable.

- El 21.05.1449 ordena a d'Eroles que faci un escrit perquè es liquidin 150 lliures i el fa portar per n'Alfons Dorpesa.
- El 31.05.1449 ordena a d'Eroles que faci un requeriment a Golandi per liquidar els deutes de la lleuda de Cotlliure que en el seu dia no van pagar Galioto Franchoto i Rafael Tegrini.
- El 04.06.1449, aconsellat per en Pau d'Eroles, concedeix una pròrroga a Golandi sobre el pagament de la lleuda.
- El 14.06.1449 rep de Raynant i Artedo l'execució de l'embarg de 76 bales de Tegrini i Franchoto, en possessió de Leonardo Golandi, per cobrar el deute de la lleuda impagada.

Gonçal del Castell

Porter reial.

- Lliura un escrit d'en Pau Eroles ordenat per en Jaume Gener a Leonardo Golandi, exigint el pagament de les lliures degudes a Joan Raynant lleuder de Cotlliure, com a molt tard el proper dijous.
- Notifica a Golandi les aportacions al procés inserides el 14.06.1449.
- Notifica a Golandi les aportacions al procés inserides l'11.08.1449.

Joan Raynant¹⁵

Lleuder de Cotlliure. El 14.06.1449, juntament amb el fiscal Gabriel Artedo es presenta davant Jaume Gener per reclamar l'execució de l'embarg de 76 bales de Tegrini i Franchoto, en possessió de Leonardo Golandi, per cobrar el deute de la lleuda impagada. Demanen proves d'Aigüesmortes i de Montpeller sobre Tegrini i Golandi. Protesta per la dilació demanada per Golandi. Si no liquiden el pagament, vol que sigui inclosa una carta de la Reina Maria que el recolza. Rep tractament de venerable.

Rafel Tegrini¹⁶

Mercader. No va pagar la lleuda de Cotlliure al seu dia. Representat per en Golandi. En l'interrogatori del dia 24.05.1449 citen que eren de Bigues.¹⁷ Associat amb Franchoto.

Galioto Franchoto¹⁸

Mercader. No va pagar la lleuda de Cotlliure al seu dia. Representat per en Golandi. En l'interrogatori del dia 24.05.1449 citen que eren de Bigues.¹⁹ Associat amb Tegrini.

¹⁵ En l'original s'escriu el nom Raynant també com: *Raynant, Raynaldi, Raynals, Raymundi*.

¹⁶ En l'original s'escriu el nom Tegrini també com: *Tegri, Tigrin, Tigrini*. I el nom Rafael com: *Raffare i Stephanus*.

¹⁷ No hem pogut ubicar la població.

¹⁸ En l'original s'escriu el nom Franchoto també com: *Galion Franquoti, Francoti, Franchonum, Franquoto, Franqueto, Francoto, Franxioti, Franxoti, Francoxti, Franchotum, Franchote, Franchonum*.

¹⁹ No hem pogut ubicar la població.

Arnau Fonolleda

Batlle General de Catalunya, conseller reial i protonotari. Tractament d'honorable.

Gabriel Artedo²⁰

Procurador fiscal de la cúria de la Batllia General de Catalunya. El 14.06.1449, juntament amb el lleuder Raynant, es presenta davant Jaume Gener per reclamar l'execució de l'embarg de 76 bales de Tegrini i Franchoto en possessió de Leonardo Golandi, per cobrar el deute de la lleuda impagada. Tractament de discret.

Maria, Reina d'Aragó

Lloctinent del rei Alfons el Magnànim. Des de Perpinyà escriu una carta donant suport a la causa de Raynant, que té el dret i l'obligació de cobrar la lleuda. Imposant penes a qui ho impedeixi.

Guillem Prats

Assessor i procurador de Joan Raynant.

Pere Calbó

Porter reial. Aporta, personalment, un full escrit entregat a Pau d'Eroles l'01.09.1449, amb dades pel procés.

Rafel Oller

Mercader i ciutadà de Barcelona. Testimoni que declara el 24.05.1449 sobre quines mercaderies i escales s'havien fet amb la galera de l'Argenter de França.

Pere Speran

Nom d'una nau de castellans o espanyols. O és el nom del patró? Creiem que sí.

Joan Gallart

Mercader i ciutadà de Barcelona. Testimoni citat i jurat del procés, cridat el 27.05.1449. Se li pregunta sobre la càrrega i la ruta de la galera de l'Argenter de França.

Pere Viver

Mercader de Barcelona, que estava a Montpeller. Testimoni citat i jurat del procés, cridat el 30.05.1449. Se li pregunta sobre la càrrega i la ruta de la galera de l'Argenter de França.

Joan Boquasia

Testimoni de declaracions fetes a Montpeller, citat per en Pere Viver.

Guillem Consell

Testimoni de declaracions fetes a Montpeller, citat per en Pere Viver.

---

²⁰ En l'original s'escriu el nom Artedo també com: *Artado*.

Pere Bartomeu Valls

Lloctinent de Batlle General de Catalunya. Presenta la carta escrita per la Reina Maria donant suport a Joan Raynant. Tractament d'honorable.

Leonard Codina

Porter reial. Notifica les aportacions fetes del procés fins el 22.12.1449 a Golandi.

Gabriel Solà

Jurisperit del Consell, assessor, doctor en lleis. Substitueix a Pau d'Eroles en el procés. Tractament d'honorable.

Llocs

Cotlliure

- D'on és la lleuda que és reclama.

Barcelona

- D'on són les lliures degudes per Tegrini i Franchoto.
- On són empenyorades les 76 bales de teles de Golandi, com a garantia del deute de Tegrini i Franchoto.
- A la platja on fa escala la galera de l'Argenter de França.
- D'on és originari en Pere Viver, Rafel Oller, Joan Gallart i on viu Golandi.

Aigüesmortes

- D'on esperen proves per saber què hi havien carregat a la nau.
- D'on arriben cartes amb informació, segons testimoni de Rafel Oller.
- D'on salpa la nau amb destí València.
- On es carreguen 4200 sistes de forment i 4 bales de brodats, mercadejats per en Rafel Oller, segons el seu testimoni.

Montpeller

- D'on esperen proves per saber què hi havien carregat a la nau.
- D'on arriben cartes amb informació, segons testimoni de Rafel Oller. Les envia el mercader de Barcelona Pere Viver.
- On hi ha la "guarda" d'Aigüesmortes.

Bigues

- Origen dels patrons Tegrini i Franchoto.

València

- Destí de la galera de l'Argenter de França.
- On hi ha una nau de castellans dita Pere Speran, segons testimoni de Rafel Oller.
- Destí de 4200 sistes de forment, mercadejat per en Rafel Oller, segons el seu testimoni.

- On es podia haver carregat mercaderia tèxtil, segons interrogació al testimoni Rafel Oller, que contesta que no sap.
- On es carreguen ceràmica, raïm i altres coses per portar a Aigüesmortes i a França en el viatge de tornada, segons testimoni de Pere Viver.

Avinyó

- D'on arriben cartes amb informació, segons testimoni de Rafel Oller.

Dénia

- On es podia haver carregat mercaderia ceràmica o fruita, segons interrogació al testimoni Rafel Oller, que contesta que no ho sap.

Alacant

- On es podia haver carregat mercaderia ceràmica o fruita, segons interrogació al testimoni Rafel Oller, que contesta que no ho sap.

Perpinyà

- Des d'on la Reina Maria escriu la carta donant suport a la causa de Raynant, el 05.11.1449.

Mercaderies

- **Robes:** Mercaderies en general.
- **Raïm:** Aliment.
- **Esparteria:** Manufactura. Senalla.
- **Obra de terra:** Manufactura ceràmica.
- **Fusta de raïm:** Fusta, cep.
- **Fruita:** Aliment.
- **Forment:** Aliment.
- **Merceries:** Mercaderies a la menuda: cintes, botons, agulles i altres menuderies de la indumentària.
- **Brodats:** Tèxtil.
- **Teles:** Tèxtil.
- **Gerres:** Recipients ceràmics o de metall.
- **Gra:** Aliment.
- **Cofres:** Arques reials, hisenda del rei.

Embolcalls, unitats i mesures, quantitats en diners

Embolcalls

Bala: Paquet de mercaderies embolicat i fermat per a ser transportat.²¹

- 76 són embargades a Golandi, amb el seu senyal de mercader. Són teles (fol. 25v).²² Són dels defraudadors Tegrini i Franchoto (fol. 45r).
- 4 bales de brodat, "espatxades a claveria per 2.000 lliures Torneses".

Mesures

Sista: Sester.²³ Mesura de capacitat.²⁴ En aquest cas és de cereal.

- 4.200 de sistes de forment (fol. 15v i 19r).

Quantitats en diners

- 150 lliures que Joan Raynant reclama per l'impagament de la Lleuda de Cotlliure per part d'en Rafael Tegrini i Galioto Franchoto (fol. 1v).
- 60²⁵ lliures de Barcelona, el deute de Rafael Tegrini i Galioto Franchoto (fol. 3r).
- 160 lliures (enlloc de les 150 inicials) (nota encartada entre fol. 7v i fol. 8r) i (fol. 8r).
- 2.000 lliures Torneses (fol.19r). Valor de 4200 sistes de gra i 4 bales de brodat, carregats a Aigüesmortes cap a València.
- 25 marcs d'argent, que Tegrini i Franchoto no han volgut pagar a València per les mercaderies de la nau.
- 1.000 florins (fol. 26v), pena imposada per la Reina Maria des de Perpinyà en relació al cas presentat per Raynant.
- 20 lliures i 5 sous de Barcelona (fol. 36r) és el que paga Golandi per la lleuda que reconeix que deu.
- 30 lliures que Raynant reclama de lleuda encara pendent de Tegrini i Franchoto, per les mercaderies transportades des d'Aigüesmortes a València.
- 21 lliures que Raynant reclama de lleuda encara pendent de Tegrini i Franchoto, per el blat i altres mercaderies transportades des d'Aigüesmortes a València.

Embarcacions

Galera

La galera mencionada en el procés és la de l'Argenter de França.

---

²¹ Definició del Diccionari Alcover-Moll. Segons el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Gros paquet de mercaderia.

²² On diuen 73 enlloc de 76.

²³ Diccionari de Mesures catalanes.

²⁴ Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain.

²⁵ No podem veure la resta, paper trencat.

ANNEX Anàlisi i seqüència del document:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1450 núm 1F

Resum

Joan Raynant, lleuder de la lleuda de Cotlliure, demana davant la cúria de la Batllia General que s'obligui a pagar a uns quants deutors l'import de la lleuda. El Regent del Batlle nomena Pere Lledó instructor per la causa. S'assenyalen cadascun dels deutors, les quantitats degudes i les mercaderies transportades. Un dels acusats, Geronimo Griffó, presenta recurs adduint desconeixement sobre la suposada mercaderia. Pere Ricart, en qualitat d'advocat d'uns quants mercaders acusats, presenta una al·legació posant en dubte la competència del tribunal.

Seqüència del document

28.04.1450 Dimarts - Presentació de denúncia i emissió de preceptes

Dimarts, en presència de Jaume Gener, regent del Batlle General en absència d'Arnau de Fenolleda; compareix Joan Raynant lleuder de Cotlliure i en Gabriel Artedo procurador fiscal de la cúria de la Batllia. Ambdós demanen i supliquen a Jaume Gener que faci preceptes a diferents persones per tal de recollir les lleudes pendents per mercaderies transitades.

I així ho fa Jaume Gener, demanant a Pere Lledó que faci fer els preceptes següents:

- a. A Geronimo Griffó: que pagui les 3 lliures 12 sous 2 diners per certes bales de cuiram, carregades a la nau de Pere del Pozo a Tortosa, de camí a Gènova. Es fa arribar mitjançant Gonçal del Castell, porter reial.
- b. A Antoni Sagner: que pagui les 4 lliures 6 sous 4 diners per 30 saques de llana, carregades a la nau d'en Martí Xoa per Joan Castelló a Tortosa, de camí a Gènova. Es fa arribar el precepte mitjançant Gonçal del Castell, porter reial.
- c. A Pere Marquet: que pagui els 12 sous 6 diners per 5 carretells de sagins rebuts en la nau d'en Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Gonçal del Castell, porter reial.
- d. A Andreu Surià: que pagui 2 lliures 6 sous 11 diners per 20 sacs de cotó rebuts en la nau d'en Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Gonçal del Castell, porter reial.
- e. A Nicolau Viastrosa: que pagui 1 lliura 11 sous 5 diners per 17 sacs de cotó rebuts en la nau de n'Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Gonçal del Castell, porter reial.

29.04.1450 Dimecres - Continuació de l'emissió de preceptes

- a. A Llorenç Martina: que pagui 27 sous 5 diners per 19 carretells de sucre, carregats a la galera de França que anava cap a Marsella. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial, que l'entrega a la esposa de Llorenç Martina la qual manifesta que el seu marit no es troba a la ciutat.
- b. A Francesc Aloard: que pagui 36 sous per 6 carretells de sucre, 2 botes de sagins i 6 sacs de cotó rebuts en la nau de n'Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial.
- c. A Bernat Oliva, denunciat per Francesc Aloard: que pagui 22 sous 6 diners per 6 ponts de pebre, 2 restes i 3 sacs de cotó, rebudes amb la seva pròpia nau. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial.
- d. A Berenguer Corn: que pagui 1 lliura 19 sous 8 diners per 9 sacs de cotó, rebuts amb la nau de n'Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial.
- e. A Nicolau Viastrosa: que pagui 1 lliura 11 sous 5 diners per 17 sacs de cotó rebuts en la nau de n'Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial.¹
- f. A Bernat Corbera: que pagui 5 sous 5 diners per 3 ponts de pebre rebuts amb la nau de n'Oliva. Es fa arribar el precepte mitjançant Roderic de Cardona, porter reial.

09.05.1450 Dissabte - Griffó reclama i el procurador Ricard al·lega incompetència del tribunal

En presència de Jaume Gener, compareix Geronimo Griffó dient que l'import de lleuda que se li imputa de 3 lliures 12 sous 3 diners per raó de "certs cuyrams", carregats en la nau d'en Pere del Pozo, a Tortosa, no els ha de liquidar perquè no té res a veure amb ell. I demana que aquest pagament sigui cancel·lat, demanant una resposta sobre aquest fet.

Seguidament i en presència de Jaume Gener compareix Pere Ricard, mercader i ciutadà de Barcelona i procurador dels mercaders acusats:

- Geronimo Griffó,
- Antoni Saguer,
- Pere Marquet,
- Andreu Surià,
- Nicolau Viastrosa (el cita dos cops),
- Llorenç Martina,
- Francesc Aloard,

---

¹ Ens sorprèn que se li reclami el mateix dues vegades.

- Bernat Oliva,
- Berenguer Cors,
- Bernat de Corbera.

Pere Ricart com a advocat de Bernat Corbera i d'altres mercaders, i en nom seu, s'oposa als preceptes presentats per Raynant i demana que les causes i raons han de ser anul·lades pels següents motius:

1. Que l'honorable Batlle no té potestat sobre el tema.
2. Que el Batlle General de Catalunya està per "alterius stacionis".
3. Que l'assessor fiscal del Batlle General no té potestat sobre el cas.
4. Que en Joan Raynant no té potestat.

I que com que ningú té potestat, exigeix que s'apliquin els Privilegis de Barcelona. També demana que en alguna altra futura al·legació, les despeses siguin expressades i exposades punt per punt i quedin manifestes a la instrucció. I finalment demana que, si no hi ha canvis en allò presentat sobre els que ell representa, sigui acabat el litigi sobre el pagament de la lleuda de Cotlliure.

19.08.1450 Dimecres - Nota encartada (any i mes elidits, i suposadament agost 1450, any del procés)

Nota encartada entre les pàgines 6 i 7. La data l'hem estimat perquè només consta que cau en dimecres dia 19: la datem de l'any 1450 per ser l'any del procés, i en mes d'agost perquè l'únic dia 19 que cau en dimecres és a l'agost. No tenim clar què hi té a veure amb el procés.

Per la part exterior de la carta consta:

- A la part superior: "die mercurii" XVIII.
- A la part inferior: els noms de Joan Ferran i Berenguer Pujades, procurador.

A la part interior:

- Es recull una declaració de Clara on diu que dels mobles de la casa ella no hi té "facultat", ja que n'hi ha de venuts i de manlevats. No consta cap punt relatiu als personatges ni als fets.

Personatges

Jaume Gener

Cavaller, assessor reial i regent en l'ofici de Batlle General de Catalunya. Actua en absència del titular de la Batllia, que era Arnau de Fenolleda, i és a qui Joan Raynant i Gabriel Artedo demanen fer procuracions contra els mercaders que no han pagat la lleuda. Tractament d'honorable i prudent.

Arnau Fonolleda

Conseller reial, protonotari i senyor Batlle General de Catalunya i ciutadà de Barcelona. Batlle absent en aquest cas. Tractament d'honorable.

Joan Raynant

Mercader, lleuder de Cotlliure, ciutadà de Perpinyà. És qui presenta davant Jaume Gener i Gabriel Artedo les súpriques per a fer procuracions contra els mercaders que no han liquidat la lleuda. Tractament de venerable.

Gabriel Artedo

Procurador fiscal de la cúria de la Batllia General de Catalunya. Tractament de discret.

Pere Lledó

Doctor en lleis, assessor i conseller de Jaume Gener. A qui Jaume Gener li encarrega l'assumpte presentat per Joan Raynant i Gabriel Artedo i ordena fer arribar les procuracions al mercaders insolvents. Tractament d'honorable i micer.

Geronimo Griffó

Mercader. Se li requereix pagar en el terme de 3 dies a Joan Raynant la suma de 3 lliures 12 sous 2 diners en concepte de la lleuda corresponent a certes bales de cuyram, carregades a Tortosa dins la nau de Pedro del Pozo que anava a Gènova. És avisat de forma personal per Gonçal del Castell, porter reial. El 09.05.1450 compareix davant Jaume Gener per manifestar que no deu cap lleuda, ja que no sap res de la mercaderia (bales de cuyram carregades a Tortosa), ni que hagi estat carregada per ordres seves. Demana que el requeriment sigui cancel·lat i comunicada la seva decisió. Tractament d'honorable.

Pedro del Pozo

Patró d'una nau que carrega a Tortosa camí de Gènova. Patró de la nau on presumptament Geronimo Griffó carrega bales de cuyram a Tortosa per anar a Gènova.

Gonçal del Castell

Porter reial. És l'encarregat de comunicar personalment les procuracions a diversos mercaders presumptament insolvents. Ell contacta amb Geronimo Griffó, Antoni Saguer, Pere Marquet, Andreu Surià i Nicolau Viastrova.

Antoni Saguer

Draper de llana. És requerit a pagar la suma de 4 lliures 6 sous 4 diners en concepte de lleuda de 30 saques de llana, que es carreguen a Tortosa a la nau d'en Martí Xoa, per en Joan Castelló i 18 sacs de lli que en Saguer va rebre amb la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per Gonçal del Castell, porter reial.

Joan Castelló

És qui carrega les 30 saques de llana de n'Antoni Saguer a Tortosa, dins la nau d'en Xoa que anava a Gènova.

Bernat Oliva

Patró de nau, ciutadà de Barcelona. És en la seva nau on arriben:

- cinc carretells de sagí d'en Pere Marquet,
- 18 sacs de lli de n'Antoni Saguer,
- 20 sacs de cotó de n'Andreu Surià,
- 17 sacs de cotó d'en Nicolau Viastrosa,
- 9 sacs de cotó d'en Berenguer Corn,
- 17 sacs de cotó d'en Nicolau Viastrosa,
- 3 ponds de pebre d'en Bernat Corbera,
- i 6 carretells de sucre, dues botes de sagins, 6 sacs de cotó d'en Francesc Aload que era escrivent a la seva nau. Oliva és denunciat per el seu escrivent per passar 6 ponds de pebre, dues restes i 3 sacs de cotó.

També és requerit a pagar 22 sous 6 diners de lleuda per 6 ponds de pebre, dues restes, 3 sacs de cotó. És avisat de forma personal per en Roderic de Cardona.

Martí Xoa

Patró de nau que carrega a Tortosa per anar a Gènova. A Tortosa embarca 30 sacs de llana de n'Antoni Saguer de camí a Gènova.

Pere Marquet

Mercader i ciutadà de Barcelona. És requerit a pagar 12 sous 6 diners de lleuda per 5 carretells de sagins, rebuts en la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per Gonçal del Castell, porter reial.

Andreu Surià

Mercader. És requerit a pagar 2 lliures 6 sous 11 diners de lleuda per 20 sacs de cotó, rebuts en la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per en Gonçal del Castell, porter reial.

Nicolau Viastrosa

Mercader. És requerit a pagar 1 lliura 11 sous 5 diners de lleuda per 17 sacs de cotó, rebuts a la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per en Gonçal del Castell, porter reial. També és requerit per en Roderic de Cardona per el mateix deute, un dia més tard.

Roderic de Cardona

Porter reial. És l'encarregat de comunicar personalment les procuracions a diversos mercaders presumptament insolvents. Contacta amb Llorenç Martina, Francesc Aload, Bernat Oliva, Berenguer Corn i Nicolau Viastrosa.

Llorenç Martina

Mercader. És requerit a pagar 27 sous 5 diners de lleuda per 19 carretells de sucre, carregats a la galera de França que anava a Marsella. Roderic de Cardona l'avisava a través de la seva esposa el 29.04.1450 i ella respon que el seu espòs no hi és fins dissabte proper.

Francesc Aloard

Escrivà de nau en el vaixell d'en Bernat Oliva. És requerit a pagar 36 sous de lleuda per 6 carretells de sucre, dues botes de sagins, 6 sacs de cotó, rebuts en la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per en Roderic de Cardona, porter reial.

Berenguer Corn

Mercader. És requerit a pagar 1 lliura 19 sous 8 diners de lleuda per 9 sacs de cotó, rebuts per la nau de n'Oliva. És avisat de forma personal per en Roderic de Cardona, porter reial.

Bernat Corbera

Mercader i ciutadà de Barcelona. És requerit a pagar 5 sous 5 diners per la lleuda de 3 pons de pebre rebuts en la nau de n'Oliva. Roderic de Cardona l'avisava a través del seu pare, que manifesta que el seu fill no és a la ciutat.

Pere Ricart

Mercader i ciutadà de Barcelona. Compareix el dissabte 09.05.1450 davant en Jaume Gener com a procurador dels mercaders Geronimo Griffó, Antoni Saguer, Pere Marquet, Andreu Surià, Nicolau Viastrosa, Llorenç Martina, Francesc Aloard, Bernat Oliva, Berenguer Cors i Bernat de Corbera. Presenta una alegació en nom d'en Bernat Corbera, dient amb tota reverència que la causa ha de ser declarada nul·la per motiu que ni el Regent de la Batllia (Jaume Gener) ni el fiscal de Joan Raynant tenen potestat per jutjar el cas, tot apel·lant als privilegis de Barcelona.

Joan Servan

Apareix escrit en la part exterior de la nota encartada, juntament amb en Berenguer Pujades.

Berenguer Pujades

Procurador. Apareix escrit en la part exterior de la nota encartada, juntament amb en Joan Servan.

Clara

Apareix en la part interior de la nota encartada. Declara al notari que ha empenyorat mercaderies de persones foranes, que segons diu li devien diners. Però que els mobles que hi ha a la casa no són de "la seva facultat", ja que son manlevats per P. Figuera.

Pere Figuera

Apareix en la part interior de la nota encartada. Clara declara que ha manllevat mobles de la casa.

Llocs

Barcelona

- Seu de la Batllia General, on es presenta la petició de justícia.

- D'on és ciutadà Bernat Oliva, patró de nau.
- D'on és ciutadà Pere Marquet, mercader.
- D'on és ciutadà Pere Ricard, mercader.
- D'on és ciutadà Bernat Corbera, mercader.

Perpinyà

- D'on és ciutadà en Joan Raynant.

Cotlliure

- D'on és lleuder en Joan Raynant.

Tortosa

- On s'han carregat bales de cuyram d'en Geronimo Griffó dins la nau d'en Pedro del Pozo.
- On s'han carregat 30 saques de llana de n'Antoni Saguer carregades per en Joan Castelló dins la nau d'en Martí Xoa.
- On s'han carregat 18 sacs de lli, que arriben amb la nau de n'Oliva.

Gènova

- Destinació de la nau d'en Pedro del Pozo, després de passar per Tortosa.
- Destinació de la nau d'en Martí Xoa, després de passar per Tortosa.

Marsella

- On anava la galera de França.

França

- D'on era la galera que anava a Marsella.

Mercaderies

- **Saques de llana:** Tèxtil.
- **Carretells i botes de sagins:** Greixos.
- **Sacs de cotó:** Tèxtil.
- **Carretells de sucre:** Edulcorant.
- **Ponts de pebre:** Espècie.
- **Restes:** Sense especificar.
- **Bales de Cuiram:** Pells.

Imports

Imports reclamats en concepte de lleuda:

3 lliures 2 sous 2 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Geronimo Griffó per:

- certes bales de cuyram, carregades a la nau de Pere del Pozo a Tortosa, de camí a Gènova. A la pàgina 14 del procés Griffó declara que no sap de quina mercaderia es tracta i que no pensa pagar.

4 lliures 6 sous 4 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Antoni Saguer per:

- 30 saques de llana, carregades a la nau d'en Martí Xoa per Joan Castelló a Tortosa, de camí a Gènova.
- 18 sacs de lli que va rebre de la nau de n'Oliva.

12 sous 6 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Pere Marquet per:

- 5 carretells de sagins, rebuts en la nau de n'Oliva.²

2 lliures 6 sous 11 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Andreu Surià per:

- 20 sacs de cotó, rebuts en la nau de n'Oliva.³

1 lliura 11 sous 5 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Nicolau Viastrosa per:

- 17 sacs de cotó, rebuts en la nau de n'Oliva.⁴

27 sous 5 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Llorenç Martina per:

- 19 carretells de sucre, carregats a la galera de França que anava a Marsella.⁵

---

² 12 sous 6 diners són 150 diners per 5 carretells de sagins. El que equival a que 1 carretell pagava 30 diners o 2 sous 6 diners.

³ 2 lliures 6 sous 11 diners són 573 diners per 20 sacs de cotó. El que equival a que 1 sac de cotó pagava 28,15 diners o 1 sac de cotó paga 2 sous 4,15 diners.

⁴ 1 lliura 11 sous 5 diners són 377 diners per 17 sacs de cotó. El que equival a que 1 sac de cotó pagava 22,17 diners o 1 sac de cotó paga 1 sou 10,17 diners.

⁵ 27 sous 5 diners són 329 diners per 19 carretells de sucre. El que equival a que 1 carretell de sucre pagava 17,35 diners o 1 sou 5,31 diners.

36 sous: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Francesc Aloard per:

- 6 carretells de sucre, pont
- 2 botes de sagins,
- 6 sacs de cotó. Tot rebut amb la nau de n'Oliva.

22 sous 6 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Francesc Aloard, denunciat aquí per Bernat Oliva per:

- 6 ponts de pebre,
- 2 restes,
- 3 sacs de cotó. Tot rebut amb la nau de n'Oliva.

1 lliura 18 sous 8 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Berenguer Corn per:

- 9 sacs de cotó, que rep amb la nau de n'Oliva.⁶

1 lliura 11 sous 5 diners: pagament de lleuda de Cotlliure que ha de fer Bernat de Corbera per:

- 3 ponts de pebre, rebuts amb la nau de n'Oliva.⁷

---

⁶ 1 lliura 18 sous 8 diners són 464 diners per 9 sacs de cotó. El que equival a que 1 sac de cotó pagava 51,55 diners o 4 sous 3,55 diners.

⁷ 1 lliura 11 sous 5 diners són 377 diners per 3 ponts de pebre. El que equival a que 1 pot de pebre pagava 125,66 diners o 10 sous 5,66 diners.

ANNEX Anàlisi i seqüència del document:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1451 núm 1H

Resum

Joan Raynant, fent ús de la "ferma de dret", demana cancel·lar un embarg interposat per Geronimo Griffó a la Taula de Canvi de Barcelona. Joan Raynant està disposat a iniciar un procés per tal de demostrar la inadecuada actuació de Griffó i per això fa una provisió de 10 sous per iniciar el litigi.

Seqüència del document

09.04.1451 Divendres

En presència de Jaume Gener, Regent de la Batllia General en absència d'Arnau de Fenolleda, compareix Joan Raynant, lleuder de Cotlliure, per presentar una demanda que faci cancel·lar l'empara que Geronimo Griffó ha fet contra ell a la Taula de Canvi de la ciutat de Barcelona.

Joan Raynant alega que té "ferms de estar a dret" al dit Geronimo Griffó, i demana que li sigui administrada justícia ràpidament, i per això fa una provisió de 10 sous per iniciar les accions judicials, a les quals respondrà amb tot el que té. També demana que es faci complir la llei a Geronimo Griffó i que s'intervingui sobre totes i cadascuna de les accions, qüestions, demandes i peticions que el dit Geronimo Griffó faci o pretengui fer contra la seva persona.

Jaume Gener accepta el "dret de ferma", i designa a Pere Lledó com a jurisperit del cas. Joan Raynant compareix davant Pere Lledó i li fa arribar la demanda, la "ferma de dret" i la provisió; i Pere Lledó la rep i accepta. Es concedirà còpia a Griffó si la sol·licita i s'assigna un període de tres dies per les tramitacions. Ordena notificar-ho a Griffó.

12.04.1451 Dilluns

Alfons de Lleó notifica a Griffó de forma personal i respon al notari el mateix dia.

14.04.1451 Dimecres

En presència de Pere Lledó compareix Guitard,¹ procurador de Griffó i en nom seu aporta un escrit de resposta:

- Que l'oponent assignat a ell (Griffó), no pot ni ha d'admetre el judici relatiu a Joan Raynant presentat davant el Regent .

---

¹ En el document hi ha un espai en blanc, que suposem seria per posar-hi el primer nom de Guitard.

- Allega que el tribunal no té capacitat en aquesta jurisdicció, per raons de les Constitucions Catalanes i que no es poden jutjar igual les causes ordinàries que les criminals.
- Considera que la jurisdicció sobre el cas exposat recau sobre el Consolat del Mar i que va ser deshonest buscar justícia fora d'aquí i que Lledó en fos el jurisperit.
- Que la "ferma de dret" va ser presentada als còsols i aquests varen fer l'embarg observant la seva causa. Tenint en compte primer la llei barcelonesa del "dret de ferma", comprovat i aixecat l'embarg haurien d'haver prous fiances o garanties suficients.
- Referent al dit Joan Raynant diu que és conegut per no tenir "presència a la ciutat".

En resum, Griffó es manifesta en desacord i dissenteix de la postura d'en Jaume Gener i dels seus assessors, i protesta. Pere Lledó mana recollir això en el procés i fer arribar còpia a Joan Raynant, que haurà de respondre en tres dies.

Personatges

Jaume Gener

Venerable, cavaller, conseller reial i regent de la Batllia General de Catalunya. El 09.04.1451 en presència seva el lleuder Joan Raynant presenta una demanda.

Arnau de Fenolleda

Conseller reial, protonotari i Batlle General de Catalunya. Estarà absent i serà substituït per Jaume Gener. Tractament d'honorable.

Joan Raynant

Mercader i arrendatari de la lleuda de Cotlliure. El 09.04.1451, en presència de Jaume Gener presenta una ferma de dret i vol iniciar una demanda contra Griffó.

Geronimo Griffó

Mercader. Ha presentat una empara a la Taula de la Ciutat contra Joan Raynant.

Pere Lledó

Conseller i assessor, doctor en lleis. Instructor del cas. Prepara i s'encarrega d'administrar justícia per delegació de Jaume Gener. Tractament d'honorable.

Alfons de Lleó

Porter reial. El 12.04.1451 notifica a Geronimo Griffó la còpia de la "iure firma" d'en Joan Raynant datada tres dies abans (09.04.1451).

Guitard

Procurador i conseller d'en Geronimo Griffó. El dia 14.04.1451 presenta davant Jaume Gener les seves al·legacions.

ANNEX Anàlisi i seqüència del document:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1453 núm 1C

Resum

Es recullen diversos testimonis sobre el procés iniciat per Joan Raynant, lleuder de Cotlliure, contra l'escrivà de galera Joan Mananda i el seu patró Jaume Janestet (que aconsegueix fugir de la justícia) per haver falsificat les declaracions sobre les mercaderies transportades a fi de pagar menys en la taxa de la lleuda de Cotlliure.

El procés es presenta davant el Regent de la Batllia General de Catalunya, estant al càrrec Jaume Gener, que anomena a Pere Lledó perquè condueixi la causa. Comença el 15.10.1453 i finalitza el 12.11.1453, perllongant-se gairebé un mes.

Seqüència del document

15.10.1453 Dilluns - Joan Raynant denuncia l'escrivà Joan Mananda i s'inicien les interrogacions

Joan Raynant denuncia per frau en el manifest de mercaderies a Joan Mananda, escrivà de la galera francesa Santa Magdalena arribada el mateix dia a la platja de Barcelona, davant Jaume Gener, que actua com a regent del Batlle General Arnau Fenolleda.

Aporta la declaració feta per Mananda, que segons Raynant no està completa, ja que aquest compta amb una carta enviada per en Pere na Miga, mercader de València, on l'avisava que la dita galera porta moltes més mercaderies que no ha volgut declarar. Es pot comprovar la veritat amb l'albarà de la lleuda de Tortosa. Fa un resum de les mercaderies transportades.

Jaume Gener encarrega el cas Pere Lledó, doctor en lleis, que comença a interrogar testimonis el mateix dia. Comença per Joan Quintana, de la vila de Cotlliure. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si anava en la galera de França: Respon que sí.
- Si té cap ofici en la galera: Respon que sí, que és el conseller del patró.
- D'on havien partit: Respon que de València.
- Quines robes¹ han carregat a València: Respon que "sportaria"² i fruita (pansa).
- Quanta pansa: Respon que no sap.
- Que si han carregat mantega: Respon que sí, a Barbaria.
- Que si han carregat cera: Respon que sí, pero no sap quanta.
- Que si han carregat seda: Respon que no ho sap.
- Que si han carregat arrós: Respon que sí, però poc.

---

¹ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem roba com tota mena de mercaderia o efectes susceptibles de ser transportats: mobiliari, vestidures... En definitiva robes són mercaderies.

² En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem esporta: senalla.

→ Que si han carregat grana: Respon que no ho sap.

A continuació s'interroga a Bernat Sasa, mercader de Barcelona. Les preguntes fetes i respostes donades són:

- Si ha estat embarcat a la galera que ha anat fins a Barbaria: Respon que va partir a València fins a Barbaria i retornà a València.
- Que quines escales ha fet: Respon que de València a Dènia, Almeria, Màlaga, Alcúdia,³ "Ona",⁴ Orà, "Mostaqui",⁵ Alger i retorn a València.
- Que quines robes s'han carregat a Barbaria: Respon les mercaderies que transportava: ceres, cuirams, granes, seda, glassa, indis, mantega, perles, orxica⁶ i lli.
- Que de qui eren les robes i per a qui les havien carregat: Respon que el patró era qui feia les adquisicions per els mercaders francesos, per dur-les a França, i que eren adquirides "a la barata".⁷
- Que si sap si han carregat pansa a València per portar-la a França: Respon que ell ha arribat a València per terra, però que ha sentit a dir que n'han carregada, sense concretar quanta ni per qui.
- Que si sap quants draps ha venut o baratats a les escales fetes: Respon que ha sentit dir a l'escrivà que 400 els havia baratats i altres 400 els havia deixat a Alger.

El següent a ser interrogat és Pere Joan de Perusa, mercader i ciutadà de Barcelona. Les preguntes i respostes són:

- Si anava en la galera: Respon que sí.
- Per on havia passat: Respon que d'aquí a Mallorca, a València, al Grau de Gandia, a Dènia, Almeria, Màlaga, Alcúdia, Honein, Orà, Mostaganem, Alger i a Moraira.
- Que quines robes han carregat: Respon que cuiram de bou, ceres, plom, plomes d'estruç, grana, glasa, sedes, mantega, orxique i palitre.⁸
- Que de qui eren les robes: Respon que de francesos, catalans i valencians.
- Que quants draps portaven els mercaders de França: Respon que tothom sap que eren 1.000 draps, que han canviat per les robes i n'han deixat 400 a Alger.
- Si sap quanta pansa o altra fruita han carregat a València: Respon que a Dènia han carregat pansa i tonyina, i a València pansa.
- Si sap quanta pansa: Respon que a Dènia ha sentit dir que 150 quintars i a València molta, però sense concretar.

³ Alcúdia, a uns 18km de l'actual Melilla. Macaire 1986, p. 92 i 386, també la localitza i l'anomena Alcudia de Barbaria o Alcudia del reialme Benimeri.

⁴ L'actual Honein a la costa d'Argèlia, entre Melilla i Orà.

⁵ L'actual Mostaganem, a la costa argelina entre Orà i Alger.

⁶ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem "orxica", com orxella, un líquen que tenyeix de vermell.

⁷ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem "baratar", com canviar, permutar.

⁸ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem "pelitre", com piretre, planta composta, els capítols de la qual, secats i polvoritzats, forneixen un excel·lent insecticida; l'arrel s'utilitza en medicina.

Finalment s'interroga l'escrivà Joan Mananda, de la vila de Montpeller. Se li pregunta i respon el següent:

- Si anava a la galera de França: Respon que sí, ja que era l'escrivà de la galera.
- Si algú li ha demanat el manifest de les robes de la galera: Respon que sí, que ha donat un manifest al general, un altre al lleuder de Mediona i un darrer al lleuder de Cotlliure.
- Que si ha donat els manifestos correctament als mencionats: Respon que ha donat el manifest de tot el que està escrit al llibre.
- Que si juraria sobre la veracitat dels manifestos entregats: Respon que sí, seguint el seu llibre. I ho fa.
- Que si a Almeria ha "levat"⁹ robes: Respon que sí, a més de cera d'un moro i d'altres mercaders.
- Que si ha *levat* robes a Màlaga: Respon que no.
- Que si ha carregat robes a Alcúdia: Respon que sí, de mercaders de Barcelona, de València, de França i d'altres llocs.
- Que si ha carregat robes a Honein: Respon que sí, ceres, plomes, granes, dels mercaders mencionats.
- Que si ha carregat robes a Orà: Respon que sí, ceres, plomes d'estruç, plomes i granes dels mercaders mencionats.
- Que si ha carregat robes a Mostaganem: Respon que sí, d'en Sasa, ceres i prou.
- Que si ha carregat robes a Alger: Respon que sí, ceres, cuirams, lli i mantega que eren dels mercaders mencionats.
- Que si en aquests llocs ha carregat seda: Respon que sí, un costal i que han descarregat a València. I glassa i indi, també descarregats a València.
- Que si ha portat draps als llocs mencionats: Respon que sí, de mercaders catalans, francesos i moros.
- Quina quantia de draps ha portat: Respon que no sap el detall, que ja està declarat als manifestos de Barcelona i pagats els drets.
- Que si els draps s'han venut o canviat per altres mercaderies, en les escales fetes en el trajecte: Respon que no ho sap, perquè no s'ha encarregat dels contractes dels mercaders.
- Que si en la galera han *levat* panses, fruites o altres mercaderies per portar-les "en la part d'assà": Respon que ja ha respost en el manifest.

Després del testimoni de Mananda, Jaume Gener aconsellat per en Pere Lledó ordena capturar i encarcerar a Joan Mananda. És portat a presó per Gabriel Mir, porter reial.

---

⁹ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain, trobem *levar*, amb diversos significats : transportar, cobrar, aixecar, endur-se. Pensem que aquí es refereix a "carregar"

El mateix dia, Jaume Gener va fer portar Joan Mananda "manulente"¹⁰ als mercaders de Barcelona Lluís Gelabert i Bartomeu Faritza, que van presentar una "securitatem" (garantia) per la seva llibertat condicional: ambdós i cadascú d'ells acorden i prometen a Jaume Gener tenir "in pura comanda" i sota pena de presó a Joan Mananda, escrivà de la galera de França on era patró Jaume Janestet; que estava captiu i detingut a la presó comtal de Barcelona. I es comprometen a retornar-lo al Regent tants cops com sigui requerit per aquest. Sota pena de 5.000 florins d'or d'Aragó, a pagar al Regent per cadascun d'ells (Gelabert i Faritza), responent amb tot el seu patrimoni, present i futur, moble i immoble. Aquí es menciona l'Epístola del diví Adrià i els Costums de Barcelona. Actuen com a testimonis d'aquest acte Lluís Palat i Miquel Pinós, carcellers, i Guillem Prats, notari de la ciutat de Barcelona.

16.10.1453 Dimarts - Joan Raynant presenta el manifest suposadament fraudulent i es recullen més testimonis

Davant d'en Jaume Gener compareix Joan Raynant. L'altra part és absent, i a falta d'escrits, s'aporta el manifest escrit el 26.06.1453 i entregat per l'escrivà el 27.06.1453, on es detalla la llista de mercaderies i per quins mercaders són transportades. Jaume Gener entrega el document a Pere Lledó que ordena inserir-lo en el procés i continuar.

A continuació es recullen les declaracions del testimoni de Bartomeu Montmany, mercader de la ciutat de Barcelona. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si anava en la galera de França, que patronejava Jaume Janestet: Respon que sí.
- Per on havia passat la nau: Respon que d'aquí a Mallorca, a València, a Almeria, a Màlaga, a Alcúdia, a Honein, a Orà, a Mostaganem i a Alger, i de tornada a València i a Barcelona.
- Quines coses ha carregat en cada lloc: Respon que
  - ◆ A Almeria cera per als francesos, que canviaran per mel, segons ha sentit a dir i per panses d'Almeria.
  - ◆ A Alcúdia cuirams, plomes i ceres, que canviaran per draps.
  - ◆ A Honein canviaran per ceres, indis i draps i tàrtars i olis.
  - ◆ A Orà, han canviat draps per ceres, cuyrams i plomes d'estruç i glasses i grana.
  - ◆ A Alger deixen draps i no prenen res, que ell sàpiga, però ha sentit dir que han adquirit 200 o 300 draps.
- Si sap o ha sentit quants draps han comprat els francesos en terra de moros: Respon que ha sentit a dir que per sota de 500 draps.

---

¹⁰Montagut-Ferro-Serrano 2001, p. 128. Concepte de *manlleuta*, garantia per una llibertat provisional.

- Si sap o ha sentit dir si a València, la galera s'ha endut pansa o altres mercaderies: Respon que a Dènia han carregat 100 quintars de pansa i 10 o 12 carretells de tonyina.

Poc després, el mateix dia, davant de Jaume Gener, Joan Raynant, d'una part, i en absència de documents de l'altra part, es mostra un paper on es recull que Joan Raynant ja sabia que Jaume Janestet i el seu escrivà entregarien un manifest fraudulent i no veraç en arribar a Barcelona, amb ànim de defraudar del dret reial. Per això demana que siguin castigats amb grans penes, tant per l'interès d'en Raynant i del procurador fiscal de la Cúria del patrimoni reial del comtat de Rosselló i Cerdanya com per la conservació del dret reial. A més demana que s'ocupi de donar presó als fraudulents que contra ells actuen, que siguin castigats en persona i amb tot el que tinguin, i que el dit Raynant satisfaci amb això el deute pendent.

El patró Janestet no hi estava d'acord i, equivocadament, va fer injúries i oprovis al dit lleuder en la llotja de la ciutat de forma verbal, i en queda constància clara i pública. S'ordena contra el patró una multa de 1000 florins perquè sigui satisfet el dret reial i del lleuder, a modus d'exemple i per evitar temptacions a altres defraudadors. Es continuen les deliberacions, i el mateix dia, estant Joan Raynant a la escrivania de la Batllia, pregunta a l'honorable Pere Bansells, lloctinent i procurador reial en el comtat de Rosselló i Cerdanya, si faria part de la causa per interès regi i va acceptar.

17.10.1453 Dimecres - S'interroga a Mananda per segon cop

S'interroga a Joan Mananda, escrivà de la galera de França

- Quina quantitat de mel porta la galera de "la part de moros": Respon que 10 carretells, que pesaven 32 quintars. (Està ratllat, com si ho volguessin esborrar)
- Si porta "robes"¹¹ pròpies a la galera: Respon que no, però que a València va comprar 14 bales de fil que va deixar a Alger. Ni d'entrada ni de sortida no porta res.

El mateix dia compareix Joan Raynant davant l'honorable Jaume Gener, on mostra un escrit que diu el següent:¹²

" Gran meravella és de vós molt magnífich mossèn lo Regent la batllia general del Principat Cathalunya, com axí poch rigorosament vostra providència exerceix la justícia contra lo patró e scrivà de la galea de France, ara surta en la plage de la present ciutat de Barchinona, com consta a vós per actes auctèntichs quants fraus e substraccions per ells e cascun d'ells, són stats procurats e comesos en los drets reials, e signantment en preejudici e total derogació de la leuda reyal de Cobliure, la qual, per provisions e usos antichs, se acostuma levar en la dita ciutat. E és a vós fort notori que en les mercaderias carragades en diverses viatges donant los manifestos disminuïts e sens veritat, los dits fraus són stats comesos, hoc ara an aquest viatge lo qual últimament ha fet en València, e après tornada en la present ciutat, són stats comesos los dits fraus, axí com a vós consta, e més per actes e

¹¹ Referint-se a mercaderies.

¹² ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f.25v-29v.

deposicions del dit patró e scrivà, se mostre com lo dit scrivà ha donats los manifestes contra veritat, com mostre compte de molt menys mercaderias de las qui eran estades carregades. E jatsia per vós sia estat mes en presó, emperò après d' aquella és, pena defraudari manifestum, estat desliurat. Com donchs manifest sian los drets comuns insurgents contra tals fraudants, e singularment lo capítol de mar, per lo qual és imposada pena a tals scrivans de perdre lo puny e tot quant ha, nota en lo front, vós, ab vostra honor parlant, no devíeu aquell relaxar, més entendre en la punició sua, e per càstich a ell e eximpli a tots altres, e pens vostra providència quant sia greu de exempli ab impunitat los scrivans de las fustes, als quals tante fe es comanda cometre coses no veras en los actes de lurs officis, e quant siau de greu jactura tals perpatracions se cometam sens pena majorment que contra tals fraudants ultime las ditas penas, la dita pracmàtica infligere pena de dos cents florins e les leys ultra las altres pena de comís e confiscació. Per tant, en Johan Raynan, mercader de Perpinyà, arrendatari e cullidor del dit dret justantment per interès del senyor rey, vos raquer que us plàcia decontinent provehir que'l dit scrivà sia tornat en presó e sia ben punit rigorosament juxta que la forma predicte, e fer deduir an affecta las ditas confischacions e punicions e reintegracions dels drets del senyor rey."

En resum, en aquest escrit Joan Raynant assenyala el poc rigor judicial per part del Regent de la Batllia (Jaume Gener), al·legant que ha deixat lliure el patró i l'escrivà malgrat haver estat demostrada la seva culpabilitat pel frau en la declaració de les mercaderies, infringint la llei i els drets reials de la lleuda de Cotlliure, que es percep a Barcelona. I exigeix que siguin condemnats i especifica que a l'escrivà sigui imposada la pena de "perdre lo puny et tot quant ha, nota en lo front", com a càstig de les seves accions i exemple a d'altres que siguin temptats a actuar malament. També pena de 200 florins i que l'escrivà sigui tornat a la presó i castigat de la forma descrita.

Jaume Gener recull l'escrit detallat a dalt i l'entrega a Pere Lledó.

El mateix dia compareixen davant Jaume Gener el patró i l'escrivà, aportant el manifest de la galera.¹³ Es recull el manifest, s'insereix al procés i es copia per la part contrària.

19.10.1453 Divendres - Es tramiten empires de diversos mercaders a petició de Joan Raynant per intentar cobrar el dret de lleuda

Davant Jaume Gener es presenta Joan Raynant i demana algunes empires, escrites i continuades al "Llibre d'Empares" de la Cúria del Batlle General. Gener coincideix l'empara demanada i aquesta és realitzada per en Gabriel Mir, porter reial, el dia 17.10.1453 a Bernat Cisa, mercader de Barcelona, de tots els diners que hagi de donar a Jaume Janestet, patró de la galera de França, per les mercaderies que hagi portat o venut.

Es procedeix igual per els següents mercaders:

- Pertusa.

---

¹³ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 30v-33r.

- Montmany.
- Pere Aguilar.
- Francesc Bertran.
- Bernat de l'Ala.
- Francesc Molet.
- Jacobo Castellar.
- Jous Hompis, alemany (Jasompis Alamano).¹⁴
- Joan Eres.

Tot va ser inserit en el procés i continuat.

22.10.1453 Dilluns - Joan Raynant insisteix en que siguin castigats els defraudadors

Davant Jaume Gener, compareix Joan Raynant i es redacta l'escrit següent:

Degut a les protestes i peticions de Joan Raynant, se sol·licita que l'escrivà sigui pres i castigat degut als seus fraus i falsedats relatius als drets reials. Que empresonin i actuïn contra ell i contra el patró, que està fugit. I en Joan Raynant pugui satisfer els seus drets. De tot els béns dels encausats, 1/3 part ha de ser per el lleuder i 1/3 per el denunciador: Total 2/3 dels seus béns anirien a eixugar el deute i la denúncia.

Es demana fer còpia per l'altra part, si ho demanen.

25.10.1453 Dijous - Joan Raynant reclama que siguin castigats aportant antecedents de pragmàtiques sobre casos anteriors, recollides per Dídac Garcia

Davant Jaume Gener, compareix Joan Raynant i es redacta l'escrit següent:

Joan Raynant demana que la pena sigui establerta, segons la pragmàtica sanció i el capítol del Consolat del Mar, demanant, requerint i suplicant que a tenor del frau fet al Rei per part de l'escrivà i el patró; siguin aquests castigats i punits com exemple per d'altres que vulguin cometre frau.

Mostra com a prova el "carpatàs" o llibre on és manifest el frau. I demana que siguin encarcerats:

- Seguint les pragmàtiques del rei Alfons i del rei Ferran sobre les normes dels patrons de tot tipus d'embarcacions.
- Sobre les normes establertes per l'arrendatari de Cotlliure Ramon Traginer. Sobre els fraus de les mercaderies transportades de Cotlliure a Barcelona i a València i altres llocs.
- Pena de 2.000 florins d'or d'Aragó com a multa de frau. I si cal, arrestar les naus fins que siguin liquidades la lleuda i la multa. Signat el 29.12.1414.

---

¹⁴ Es tracta de Jos o Jous Hompis, alemany de Ratisbona, com ja hem citat abans.

- Penes de 1.000 florins d'or i 200 florins. Signat el 09.11.1416.
- Defensa dels dret reials. Signat al 04.06.1419, segell penjant.
- Es recull del llibre del Consolat de Mar el càstig de pèrdua de puny i senyal al front per els fraus comesos per els escrivans de nau:

"Capítol de scrivà a metre en nau o en leny.

Lo senyor de la nau o del leny pot metra scrivà en la nau ab consentiment de les personers, salv que no sia son parent, e deu-lo fer jurar ab testimonys dels mariners e dels mercaders e dels personers si en lochs ne's ni serà que sia salv e fisell, axí bé al mercader com al senyor de la nau e a mariners e a palagrins e a tota persona qui vaga en la nau qui tinga lo cartolari. Et que no n'scriva res sinó lo ver de cadahuna de las parts, e, que ell don dret a cascun e si'l cartolari havia tengut null hom menys del scrivà, no s'ere cresegut res que hi hagués scrit. E si l'scrivà scrivya so que no dugués, deu perdre lo puny dret e deu ésser mercat al front ab ferre calt e deu perdre tot quant haja, axí bé si ell ho scrivia com si altre ho havia scrit."¹⁵

Lluís Gelabert i Bartomeu Faritza examinen el quadern dels mercaders i el tornen al regent, mitjançant el porter reial Gabriel Mir.

05.11.1453 Dilluns - Compareix Gabriel Artedo

Davant Pere Lledó compareix en Gabriel Artedo, procurador fiscal de la Cúria de la Batllia, per una de les parts. En absència de l'altra part, es presenta la següent aportació:¹⁶

- Es demostra la voluntat de defraudar per part de Joan Mananda i de Jaume Janestet (que està fugit de la justícia), per les pròpies declaracions.
- Gabriel Artedo demana que siguin condemnats a 200 florins per part del "fisco regio", tant en Joan Mananda com en Jaume Janestet i a més, que paguin la lleuda no liquidada.
- Que els nòlits que el fiscal descobreixi hauran de ser executats i aplicar el seu valor a les despeses del procés.

12.11.1453 Dimarts - Fi de la instrucció

Compareix Joan Raynant davant Pere Lledó. En absència de l'altra part, es presenta la següent aportació:

"Molt és horrible e destestable lo dol e frau e crim comès per lo scrivà e patró de la galera de Ffrança contra lo dret reyal de la lleuda de Copliura, e encara tots altres drets del senyor rey, que no solament lo dit scrivà e patró li ai comes un frau, ans encara han molts comesos en los tres manifestos donats en lur mà qui són en lo

¹⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 50v-51v.

¹⁶ S'escriu un paràgraf entre el foli 53v i el 54r, escrit amb una lletra diferent a totes les aparegudes abans i després.

procés, tots són freudats e dolosament fabricats, car los uns no basten als altres ab tornes de molt, com sien de una mateixa cosa, car lo primer manifest qui d'entrada per lo scrivà de la dita galera a XXVII de juliol és estat donat a l'arrendador et cullidor de la dita lleuda, no són totes les robes qui són en lo manifest qui és estat après donat per lo patró de la dita galera a mossèn lo regent."¹⁷

I així acaba la instrucció, ressaltant que hi ha falsificació en els manifestes fets per l'escrivà, ja que en l'entregat pel patró al lleuder el dia 27.07.1453 no hi consten totes les coses que hi ha en el manifest entregat a posteriori al regent. Fet que prova el frau.

Personatges

Joan Mananda¹⁸

Escrivà de la galera de França dita Santa Magdalena, originari de Montpeller. Acusat d'haver defraudat en el manifest de les mercaderies transportades a la nau. Declara dues vegades:

- El dia 15.10.1453, interrogat per Pere Lledó sobre les mercaderies transportades i la ruta de la nau; després d'això serà capturat (per Gabriel Mir) i custodiat amb una "manlleuta" feta per en Lluís Gelabert i Bartomeu Faritza.
- El dia 17.10.1451, interrogat per Pere Lledó sobre les mercaderies transportades i si hi havia mercaderies d'ell en la galera.

Jaume Janestet¹⁹

Patró de la galera de França anomenada Santa Magdalena. No sabem d'on és originari. Aconsegueix fugir de la justícia. Queden embargats (emparats) els diners que els mercaders li havien de liquidar, en pro de satisfer el pagament de la lleuda no liquidada a causa del frau.

Pere Lledó²⁰

Inquisidor a la cúria de la Batllia General, encarregat de la causa per designació de Jaume Gener, de qui és conseller i assessor; doctor en lleis. Recollirà, revisarà i estudiarà totes les informacions, declaracions i proves del procés, i manarà als porters reials de fer arribar les notificacions i als carcellers de fer-se càrrec de Joan Mananda. Tractament d'honorable.

Jaume Gener²¹

Cavaller, regent de la Batllia General de Catalunya, en substitució d'Arnau Fenolleda. Present en tot el procés, encarrega el cas presentat per Raynant a Pere Lledó, a qui

¹⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, f. 54v-55v.

¹⁸ Adoptem el nom Mananda, que a vegades s'escriu *Manande, Monalda, Monanda*.

¹⁹ Adoptem el nom Janestet, que també escriu com *Genestet, Genestret*.

²⁰ Adoptem el nom Lledó, escrit en llatí *Letonis, Ledo*.

²¹ Adoptem el nom de Gener, escrit sempre en llatí *Januari* o *Januarii*, el nom del primer mes de l'any.

traspassarà les informacions i seguirà el litigi sempre amb el consell de Lledó. Demana als mercaders Gelabert i Faritza que custodiïn al presoner Mananda. Tractament d'honorable.

Joan Raynant²²

Lleuder de Cotlliure i mercader de Perpinyà. Denuncia el frau del manifest de la galera de França, comès per l'escrivà Joan Mananda i el patró Jaume Janestet davant el regent de la Batllia General Jaume Gener. Espera d'aquest que faci justícia i els faci pagar el que toca, més la pena corresponent. Pere de Miga, en la seva carta el descriu com: "mercader a la taula de la lleuda de Cotlliure en Barcelona". Compareix davant Gener els dies 15, 16, 17, 19, 22, 25 d'octubre i 12 de novembre, per seguir el procés que ell ha iniciat. Tractament de venerable i de molt honrat.

Arnau Fenolleda

Batlle General de Catalunya, conseller reial i protonotari. Tractament d'honorable.

Jous Hompis²³

Mercader. Transporta productes en la galera de França, segons el manifest presentat per l'escrivà. Pierre Macaire el descriu com alemany, resident a Barcelona i amb un soci-carter a Mallorca, de nom Armand Felrich,²⁴ a qui embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Jofre Matali²⁵

Mercader. Transporta productes en la galera de França, segons el manifest presentat per l'escrivà.

Vasia

Mercader. Transporta productes en la galera de França, segons el manifest presentat per l'escrivà.

Maria

Mercader. Transporta productes en la galera de França, segons el manifest presentat per l'escrivà.

Pere de Miga²⁶

Mercader de València. Escriu a Joan Raynant per advertir-lo del carregament que porta la galera, perquè tem un frau.

---

²² Adoptem el nom Raynant, que també escriu *Raynan*, *Raynant*, *Raymundus* (*enlloc de Johannes*) *Raynant*.

²³ Adoptem el nom de Jous Hompis, que també escriu com *Honpis*, *Jasompis Alamano*.

Localitzem Jos Humpis de Ravensburg al 1436 en una casa llogada al carrer de la Baseia de Barcelona per ús de la seva companyia; segons citen Garcia - Coll 1994, p. 335.

²⁴ Macaire 1986, p. 36.

²⁵ Més envadant apareix un Jofre Matalni de Mayri.

²⁶ Adoptem el nom de Pere de Miga, que també escriu com *de na Miga*, *Da Miga*.

Joan Quintana

Testimoni citat i jurat. Originari de Cotlliure. Va embarcat i és el conseller del patró de la nau. Interrogat el dia 15.10.1453.

Bernat Sasa

Mercader i ciutadà de Barcelona. Testimoni citat i jurat. Interrogat el 15.10.1453. Embarca en la nau i fa la ruta València-Barbaria-València.

Pere Joan de Pertusa²⁷

Mercader i ciutadà de Barcelona. Testimoni citat i jurat. Interrogat el 15.10.1453. Embarca en la nau i fa la ruta Barcelona - Mallorca - València - Barbaria - Moraira. Torna a Barcelona per terra. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Gabriel Mir

Porter reial. Captura en Joan Mananda i el porta a presó.

Lluís Gelabert²⁸

Mercader i ciutadà de Barcelona. S'encarrega de garantir i custodiar l'empresonament preventiu/libertat condicional de Mananda.

Bartomeu Faritza

Mercader i ciutadà de Barcelona. S'encarrega de garantir i custodiar l'empresonament preventiu/libertat condicional de Mananda.

Lluís Pala

Carceller. Testimoni del document que Gelabert i Faritza entreguen a Jaume Gener, compromentent-se a custodiar en Mananda.

Miquel Pinós

Carceller. Testimoni del document que Gelabert i Faritza entreguen a Jaume Gener, compromentent-se a custodiar en Mananda.

Guillem Prats

Notari de la ciutat de Barcelona. Signa el document en el que Gelabert i Faritza es fan càrrec de Joan Mananda.

Guilari Popo

Mercader. Transporta productes en la galera.

Jacobo Vernagualdo

Mercader. Transporta productes en la galera.

---

²⁷ Adoptem el nom de Pere Joan de Pertusa, que també escriu com *Partusa*.

²⁸ Adoptem el nom de Gelabert, que també escriu com *Gilabert*.

La Gran Companyia els Alemanys

Agrupació de mercaders. Transporten productes en la galera.

Oller

Mercader. Transporta productes en la galera.

Anicbiya de Niproveda

Mercader. Transporta productes en la galera.

Bernat Funlantrani

Mercader. Transporta productes en la galera.

Montadell

Apareix en el text ratllat. Pot ser una confusió de l'escrivà del procés.

Bartomeu Montmany

Mercader i ciutadà de Barcelona. Testimoni citat i jurat. Interrogat el 16.10.1453. Embarca en la nau i fa la ruta Barcelona - Mallorca - València - Barbaria - València - Barcelona. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Pere Bansells

Lloctinent i procurador del Rei en el comtat de Rosselló i Cerdanya. Prendrà part a favor de fer complir els drets reials, per tant a favor de Raynant. Tractament d'honorable.

Joan Naveros

Mercader. Transporta productes en la galera.

Bernat de l'Ala

Mercader. Transporta productes en la galera. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Coasio Emçerç

Mercader. Transporta productes en la galera.

Pere Sesé

Mercader. Transporta productes en la galera.

Joan Comes

Mercader. Transporta productes en la galera.

Bernat Cisa

Mercader de Barcelona. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Pere Aguilar

Mercader. Li embarguen els diners que li havia de entregat a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Francesc Molet

Mercader. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Francesc Bertran

Mercader. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Jacobo Castellar

Mercader. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Joan Eres

Mercader. Li embarguen els diners que havia d'entregar a Jaume Janestet, per haver operat amb els seus productes.

Rei Alfons IV

Dit el Magnànim, fill de Ferran d'Antequera. Segon rei Trastàmara de la Corona d'Aragó.

Rei Ferran

Dit d'Antequera. Primer rei Trastàmara de la Corona d'Aragó.

Raimon Traginer

Lleuder de Cotlliure en temps de Ferran d'Antequera.

Dídac Garcia

Escrivà reial. Trasllada dels originals els texts aportats com argument de legitimació de Raynant contra els acusats.

Gabriel Artedo

Procurador fiscal de la Cúria de la Batllia General. Sol·licita una pena de 200 florins per en Mananda i en Janestet. Tractament de discret.

Llocs

Cotlliure

- D'on és la lleuda que es reclama.
- D'on és originari Joan Quintana, testimoni.

Barcelona

- Ciutat on arriba la galera de França, anomenada Santa Magdalena.

- On espera Joan Raynant per a cobrar la lleuda de Cotlliure.
- D'on es doctor en lleis Pere Lledó.
- D'on és originari en Bernat Sasa, mercader i testimoni del procés.
- D'on és originari Pere Joan de Partusa, mercader i testimoni del procés.
- On suposadament Mananda diu que ha pagat tots els drets de lleuda sobre les mercaderies que portava la galera.
- On Joan Mananda és capturat i encarcerat per el porter Gabriel de Mir.
- D'on són originaris els mercaders Lluís Gilabert i Bartomeu Faritza, custodis de l'escrivà capturat.
- D'on són Els Costums, base legal per castigar els defraudadors.
- D'on són els carcellers Lluís Palat i Miquel Pinós, així com el notari Guillem Prats.
- D'on és originari Bartomeu Montmany, mercader i testimoni del procés.

València

- Ciutat d'on procedeix Pere de Miga, que envia una carta d'advertiment al lleuder Joan Raynant, redactada des d'aquesta ciutat.
- D'on surt la galera de ruta cap al sud, carregant mercaderia.
- On retornarà la galera procedent de Barbaria.
- Des d'on torna a Barcelona per terra en Bernat Sasa, mercader.
- Escala de la galera entre Mallorca i el Grau de Gandia, segons testimoni de Pere Joan Partusa.
- On es carrega cistelleria i fruita (pansa).
- On es descarrega cera (un costal), glassa, indi, segons testimoni de Mananda.
- Escala de la galera entre Mallorca i Almeria, en el camí d'anada i entre Alger i Barcelona en la tornada, segons testimoni de Bartomeu Montmany.
- On Mananda compra 14 bales de fil que vendrà a Alger, segons propi testimoni, en la segona interrogació.
- D'on és originari Joan Comes, segons el manifest de retorn presentat pel patró.

França

- Origen de la embarcació dita Santa Magdalena, galera de tres línies de rems.
- Destí de mercaderies baratades a Barbaria de mercaders francesos.

Tortosa

- Lloc on la nau ha liquidat la darrera lleuda, amb l'albarà corresponent.

Nàpols

- Lloc d'on Da Miga envia novetats.

Barbaria

- On es carrega mantega.

- Destí final de la ruta de la galera, des d'on s'inicia el retorn a origen.

Dènia

- Escala de la nau, després de València i abans d'Almeria.
- On es carrega pansa i tonyina, segons declaració d'en Pere Joan Partusa.
- On es carreguen 100 quintars de pansa i 10 o 12 carretells de tonyina, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Almeria

- Escala de la nau, després de Dènia i abans de Màlaga.
- On es carrega cera d'un moro i d'altres mercaders, segons testimoni de Mananda.
- Escala de la galera entre València i Màlaga, segons testimoni de Bartomeu Montmany.
- On s'intercanvien ceres per mel per els mercaders francesos, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Màlaga

- Escala de la nau, després d'Almeria i abans d'Alcúdia, segons testimoni de Bernat Sasa, Pere Joan Pertusa i Bartomeu Montmany.

Alcúdia

- Escala de la nau, després de Màlaga i abans d' Honein, segons els tres testimonis (Sasa, Pertusa i Montmany).
- On es carreguen mercaderies per mercaders de Barcelona, València, França i d'altres llocs, segons declaració de Mananda.
- On es carreguen cuirams, ploms i ceres que intercanviaran per draps, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Honein

- Escala de la nau, després d'Alcúdia i abans d'Orà. Actual Honein, segons els tres testimonis (Sasa, Pertusa i Montmany).
- On es carreguen cera, plomes i grana de mercaders de Barcelona, València, França i d'altres llocs, segons declaració de Mananda.
- On s'intercanvien ceres, indis, or, amb draps, tàrtars i olis, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Orà

- Escala de la nau, després d' Honein i abans de Mostaganem, segons els tres testimonis (Sasa, Pertusa i Montmany).
- On es carreguen cera, plomes d'estruç, plomes i grana de mercaders de Barcelona, València, França i d'altres llocs, segons declaració de Mananda.

- On s'intercanvien draps per ceres, cuirams, plomes d'estruç, glasses i grana, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Mostaganem

- Escala de la nau, després d'Orà i abans d'Alger, segons els tres testimonis (Sasa, Pertusa i Montmany).
- On es carrega cera per el mercader Sasa.

Alger

- Escala de la nau, entre Mostaganem i València, segons dos testimonis (Sasa i Montmany).
- On, segons Bernat Sasa, es descarreguen 400 draps que portava la galera.
- On es carrega cera, cuyram, lli i mantega de mercaders de Barcelona, València, França i d'altres llocs, segons declaració de Mananda.
- On es deixen draps, de 200 a 400; segons testimoni de Bartomeu Muntmany, que ell hagi sentit a dir. I no compren res.
- On Mananda ven les 14 bales de fil que va adquirir a València.

Mallorca

- Escala de la nau, entre Barcelona i València, segons testimoni de Bartomeu Montmany.

Gandia

- El Grau de Gandia, escala de la nau entre València i Dénia.

Moraira

- Escala de la nau tornant d'Alger, segons testimoni de Pere Joan de Pertusa i d'on baixa de la nau i torna per terra fins Barcelona.

Montpeller

- D'on és originari Joan Mananda, escrivà de la galera.
- D'on és el lli que Pere Seze transporta per fer corda.

Terra de Moros/Parts dels Moros/Barbaria

- Forma genèrica de parlar de les parts del nord d'Àfrica.
- On els mercaders francesos adquireixen i deixen per sota de 500 draps, segons testimoni de Bartomeu Muntmany, que ell hagi sentit a dir.
- On es deixen 10 carretells de mel, que pesen 32 quintars,²⁹ manifesta Mananda en la segona interrogació feta per Pere Lledó. Tota aquesta informació està ratllada en el text original.

---

²⁹ Segons això un carretell tindria un pes de 3,2 quintars.

- Procedència de les mercaderies en el manifest del patró en el viatge de retorn.

Rosselló i Cerdanya

- Territori del Comtat, d'on procedeix el fiscal de la Cúria Comtal, davant del qual presenta querella en Joan Raynant.
- D'on Pere Bancells és lloctinent i procurador del Rei per aquest comtat, prenent part en la causa.

Perpinyà

- D'on és originari Joan Raynant, lleuder de Cotlliure.

Adge

- On es carreguen les mercaderies abans d'arribar a Barcelona, a l'inici del viatge, segons manifest del patró.

Borgonya

- D'on prové el fil de Borgonya, un tipus de fil, segons declaració del patró Jaume Janestet en el manifest de mercaderies que mostra a l'arribar a Barcelona (4 bales de fil de Borgonya), entre d'altres coses.

Mercaderies

- **Corda rodona:** Manufactura.
- **Sucre:** Edulcorant.
- **Tonyina:** Peix salat.
- **Cofins buits:** Manufactura.
- **Llana:** Tèxtil.
- **Cera:** Greixos il·luminació.
- **Grana:** Tintura.
- **Orxita:** Tintura.
- **Hopa de Tora:** Tèxtil.
- **Ros:** O bé aliment, o bé mordent per tenyir.
- **Cera blanca:** Greixos il·luminació.
- **Seda:** Tèxtil.
- **Cuirams de bou:** Pells.
- **Mantega:** Aliment.
- **Fruita:** Aliment.
- **Pansa:** Aliment.
- **Arròs:** Aliment.
- **Glassa:** Resina.
- **Indis:** Tintures.
- **Perles:** Joieria.

- **Draps:** Tèxtil.
- **Plom:** Metall.
- **Plomes:** Plomes.
- **Plomes d'estruç:** Plomes.
- **Palitre:** Insecticida.
- **Lli:** Tèxtil.
- **Robes:** Mercaderies.
- **Bales bordes:** No sabem de què és.
- **Canemàs:** Tèxtil.
- **Fil:** Tèxtil.
- **Fustanys:** Tèxtil.
- **Brodats:** Tèxtil.
- **Merceria:** Mercaderies.
- **Teles:** Tèxtil.
- **Canasta de bova:** Manufactura.
- **Roia:** Tintures.
- **Pastre:** Tintures.
- **Ferro:** Metall.
- **Oli:** Greixos.
- **Mel:** Edulcorant.
- **Tàrtar:** Mordent en tintoreria.
- **Verdet:** Tintures, transportat/mesurat en quintars.
- **Avellana:** Aliment, transportada en sacs.
- **Pintes:** Manufactura, transportades en caixes.
- **Pergamins:** Manufactura, transportada per bales.
- **Fil de Borgonya:** Tèxtil, transportat per bales.
- **Closa:** O clasa, aliment, transportada amb costals.
- **Obra de terra:** Manufactures, aquí defineix les gerres.
- **Laca:** Vernís, transportat per unitats.
- **Cabasseria:** Manufactura, transportat per unitats.
- **Cordovans:** Repujats de pell, transportat per costals.
- **Moles de sucre:** Edulcorant, transportat amb botes.
- **Rajoles:** Manufactura, transportat per costals.
- **Sportaria:** Manufactura.

Embolcalls, unitats i mesures

Costal: La càrrega que porta una bístia a cada banda de bast. Feix o conjunt de coses unides i embolicades per a esser traginades.³⁰ Apareix a:

---

³⁰ Definició d'Alcover-Moll.

- 12 costals de corda rodona,
- 4 costals d'horxita,
- 3 costals de closa,
- 7 costals de grana,
- 22 costals de corda rodona,
- 14 costals de cera,
- 15 costals de cera,
- 1 costal de pols de grana,
- 1 costal de cordovans,
- 14 costals de ros,³¹
- 16 costals de rajoles,³²
- 8 costals de cera,
- 20 costals de corda rodona,
- i 2 costals de pansa.

Caixa:³³ Receptacle de fusta o d'altra matèria sòlida, de forma prismàtica i de dimensions relativament grans, que serveix per estotjar diversos objectes. Apareix a:

- 3 caixes de sucre,
- 21 caixes de sucre,
- 8 caixes de sucre,
- 30 caixes de hopa de tora,³⁴
- 2 caixes de pintes,
- 8 caixes de sucre,
- 1 caixa de obra de terra,
- i 21 caixes de sucre.

Carretell: Barril petit, que oscil·la entre un càntir i una càrrega de cabuda i serveix principalment per contenir vi.³⁵ Bóta o vaixell que conté la quarta part d'un moig.³⁶ Apareix a:

- 12 carretells de tonyina,
- 10 carretells de mel, que pesaren 32 quintars,
- i 3 carretells de closa.

---

³¹ Alcover-Moll presenta dos possibles significats: arròs; o ros de bota, vaixell o vi, usat com mordent per tenyir.

³² Alcover-Moll presenta dos possibles significats: rajola; o roja, planta per teixir.

³³ També apareix com *casa, caxa, carsa, caser*. Definició d'Alcover-Moll.

³⁴ En el Vocabulari Faraudo de Saint-Germain trobem *hopa*: vestidura de sobre llarga folrada de pells. Pel que fa a *Torà*, no sabem si és la població de Lleida o alguna matèria.

³⁵ Definició d'Alcover-Moll.

³⁶ Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain.

Sac: Recipient de roba, generalment de classe inferior, fet doblegant-ne un tros rectangular, cosint els voravius i deixant obert un costat que forma la boca; serveix per a tenir coses sòlides, i especialment fruits secs, diners o roba.³⁷ Apareix a:

- 19 saques de llana,
- 4 saques de grana,
- 28 saques de roja,
- 43 saques de pastre,
- 6 saques d'avellana,
- i 29 saques de llana.

Càrrega: Unitat de mesura que té diversos valors segons l'objecte mesurat i segons les comarques, però que en general correspon a la quantitat que pot portar una bèstia.³⁸ Apareix a:

- 20 cargues de cera.

Boterell: Sembla un diminutiu de bot (recipient format d'un cuiro de cabra o de xot, que cosit i empegat serveix per contenir oli, vi o altre líquid).³⁹ Però en el text s'utilitza en referència a teixits. Apareix a:

- 3 boterells de hopa de tora,
- i 6 boterells de fil de lanço.

Gerra: Atuell de terrissa cuita, serveix per a tenir líquids, fruits, confitura, etc.⁴⁰ Apareix a:

- 2 gerres de cera blanca,
- 100 gerres d'oli,
- 30 gerres de obra de terra,
- i 150 gerres d'oli.

Bala: Paquet de mercaderies embolicat i fernet per a ser transportat.⁴¹ Apareix a:

- 14 bales bordes,
- 5 bales canebas,
- 13 bales de teles,
- 10 bales de fil,
- 1 bala de fustanys,
- 15 bales de brodats,
- 20 bales bordes,

---

³⁷ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Espècie de receptacle o bossa oberta per un cap i el seu contingut.

³⁸ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Mesura de grans, variable segons les localitats.

³⁹ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Pell de boc cosida en forma de sac per a contenir líquids.

⁴⁰ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Gran vaixell de terra vernissada.

⁴¹ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Gros paquet de mercaderia.

- 3 bales de merceria,
- 10 bales de teles,
- 4 bales de fuistanys,
- 11 bales de fil,
- 3 bales de teles,
- 4 bales de teles,
- 14 bales de fil,
- 2 bales de pergamins,
- 4 bales de fil de Borgonya,
- 2 bales de grana,
- i 1 "baleta" de draps.

Baló: Bala de mercaderies relativament petita.⁴² Apareix a:

- 2 balons de merceria.

Bota: Recipient de fusta de forma aproximadament cilíndrica, amb les bases formades per dues posts circulars i amb els costats compostos de dogues corbades i sòlidament unides per cercols de fusta o de ferro, que serveix per contenir vi o altres líquids i té una cabuda variable de quatre càrregues en amunt.⁴³ També pot contenir peix salat. Apareix a:

- 3 botes de guanines,⁴⁴
- i 2 botes de moles de sucre.

Maç: Feixet de coses juxtaposades, manoll.⁴⁵ Apareix a:

- 120 masos de plomes d'estruç.

Mesures

Quintar: Unitat de pes equivalent aproximadament a quaranta-un quilograms i mig.⁴⁶ Apareix a:

- 150 quintars de pansa carregada a Dénia,
- 25 quintars de ferro, mercaderia d'A. Niproveda,
- 100 quintars de pansa carregada a Dénia,
- 32 quintars,
- 60 quintars de tàrtar,
- 5 quintars de verdet,
- 32 quintars de mel,

⁴² Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Petita bala de mercaderies o d'efectes.

⁴³ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Vaixell de fusta encercolat per a contenir i transportar vi o altres líquids.

⁴⁴ Definició d'Alcover-Moll: Substància bàsica, pulverulenta, groga, que es troba principalment en el guano.

⁴⁵ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Manoll, feix, plec.

⁴⁶ Definició d'Alcover-Moll. Definició del Vocabulari Faraudo de Saint-Germain: Pes de cent lliures.

- 30 quintars de sera,
- i 100 quintars de pansa.

Unitats

- 400 cuiros,
- 18 cofres buits pintats,
- 7 haser cabaseria,
- 10 haser cabaseria menuda,
- 42 laca,
- 600 draps,
- 200 en 300 draps,
- 1 canasta de bova,
- 400 draps,
- i 1000 draps.

Nau

Nom: Santa Magdalena.⁴⁷

Tipus d'embarcació: galera de tres línies de rem *triremis*.

---

⁴⁷ Trobem citada la galera Santa Magdalena a Garcia i Coll 1994, p. 520.

ANNEX Anàlisi i seqüència del document:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1454 núm 1P

Resum

Recollida de testimonis entre el 5 i el 12 d'octubre de 1454 per a l'acusació presentada per Joan Raynant, lleuder de Cotlliure i de Guillem Martí, lleuder de Tortosa, contra els patrons de dues galeres venecianes, Orsato Pallani i Andrea de Molina per ometre mercaderies en les declaracions de càrrega amb l'objectiu de defraudar l'impost de la lleuda. Declaren Joan Raynant, Andrea de Molina, Jacobo Vernisali (mercader pisà que hostatja els patrons), Guillem Martí i Galceran Escales (lleuder de Mediona).

Seqüència del document

05.10.1454 Dissabte - Testimoni de Joan Raynant i d'Andrea de Molina.

El text comença amb la declaració de Joan Raynant, lleuder de Cotlliure, sense que consti qui la pren. Raynant manifesta:

- Que el 10.08.1454 arriben a la platja de Barcelona dues galeres venecianes, capitanejades per Orsato Pallani i Andreu O Malini¹ i els demana el manifest de les robes que descarreguen a Barcelona, més les que porten de València.
- Que els escrivans entreguen un document notarial amb informació que no s'arriba a transcriure al procés (hi ha mig full del text en blanc).
- Que el dijous 28.08.1454 els dos patrons i els escrivans són a casa de Jacobo Vernisali, pisà. I davant d'ell i d'en Guillem Martí, collidor de la lleuda de Tortosa a Barcelona, empenyoren les robes contingudes al manifest per el dret de la lleuda de Tortosa, segons apareix en un document.²
- Que el dia 19.09.1454 rep cartes del llauder de València, en resposta a altres per ell enviades, preguntant sobre les robes que ha empenyorat a Barcelona. El lleuder de València respon: "falrien a ell, testes, (Raynant) pus de les tres parts de robes que dits patrons e scrivans haurien passades ab les dites galeres". Més tard rep una altra carta de València on es detalla "les robes que han freudat lo dit dret."³

A continuació s'interroga al venecià Andrea de Molina, patró d'una de les galeres. Aquestes són les preguntes i respostes:

---

¹ Més endavant apareix com Andreu de Molina.

² Hi ha una nota encartada, datada el 28.08.1454, entre els f.3v i f.4r que recull el manifest de la nau d'Orsato i de Molina.

³ La carta que Raynant cita, no es recull en el text. Es deixen dos pàgines en blanc.

- Si ell és el patró d'una de les galeres: Respon que sí.
- Si ha donat manifest de les dues galeres als lleuders de Tortosa i Cotlliure: Respon que sí, a través dels escrivans.
- Si ell coneix la lletra dels escrivans: Respon que coneix la del seu escrivà (resposta ratllada). Després diu que potser sí o no.
- Si ha vist sovint la lletra dels escrivans: Respon que a vegades.
- Li ensenyen i pregunten si coneix la lletra: Respon que no "de fí en fí la dita letra si és escrita de mà dels dits scrivans o no".
- Si sap si les robes declarades de la seva galera, hi eren o no quan va ser a Barcelona: Respon que els homes mencionats en les declaracions en portaven, però que no sap quantes.
- Si sap si altres persones a més dels declarats portaven robes a la galera: Respon que no ho podria dir.
- Si sap si hi havia a la galera quan arribà a Barcelona altres robes a més de les declarades: Respon que no sap.
- Si quan van empenyorar les robes els lleuders de Tortosa i Cotlliure, hi era o no present: Respon que no.
- Li ensenyen la carta del collidor de València i li pregunten si les robes que estan declarades van ser descarregades a València: Respon que no ho sap.

L'interrogatori finalitza. A continuació hi ha una nota encartada entre els f.7v i f.8r que està escrita per les dues cares. Conté la següent informació:

(A) Sense data. Sembla pel contingut que no te relació amb el procés.⁴

(B) Dissabte 05-10-1454.

Antoni de Molina, venecià, fa jurament davant Pere Bartomeu Valls, lloctinent, sota pena de 400 lliures barceloneses, de no marxar de Barcelona i de presentar-se dos dies després de ser requerit en persona. Posa com a garant a Jacobo Vernisali, mercader de Palerm amb tot el seu patrimoni, que és acceptat com a fiador.

Són testimonis: Llorens Ros, Pere Canals, ambdós mercaders, i Nicolau Sala, escrivent de Barcelona.

La darrera línia està escrita de cap per avall i diu: "Mil CCC XXXVI subscripsum per Bernardus Bartholomeus".⁵

---

⁴ De part de Jaume Gener, cavaller, conseller reial i regent de la Batllia General, aconsellat pel misser Antoni Mesa, de la Diputació del General, mana prendre tots els béns a Guillem Martí de Cervelló, corredor, i empenyorar els censals fins que no respongui de les pensions que deu al Regent. El manament es fa mitjançant el fiscal del patrimoni del Regent. Ho escriu en Joan Sallent a la Batllia General. Entenem que aquest escrit no té res a veure amb el cas, sinó que s'ha aprofitat un tros de paper per escriure el missatge de la cara (B).

⁵ Si es una xifra, a que es refereix?

07.10.1454 Dilluns - Testimoni de Guillem Martí i de Jacobo Vernisali, i re-interrogació d'Andrea de Molina

S'interroga al lleuder de Tortosa Guillem Martí. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si ha tingut el manifest de les dues galeres, la d'Orsato i d'en Molina: Respon que sí.
- Li pregunten qui li ha donat el manifest: Respon que els escrivans. Rectifica, per un dels escrivans de les galeres.
- Si ha cobrat dels patrons o dels escrivans: Sense resposta (segueixen les preguntes).
- Li ensenyen els manifestes i li pregunten si eren els entregats per l'escrivà: Respon que li sembla que sí.
- Si ha cobrat el dret de lleuda de Tortosa de les robes declarades al manifest: Respon que de les robes arribades a Barcelona no ha rebut res "car no eren pessades per lo leudari, més de les robes de pessatge és estat pagat per dita que Jacobo Vernisali li-u ha feta per los dits patrons i scrivans".
- Amb qui ha fet els comptes dels drets: Respon que amb els patrons i escrivans, en presència de Jacobo Vernisali, que els acollia.
- Si els patrons al fer el compte, van veure els manifestes: Respon que sí, que a tenor dels manifestes van fer el compte de la lleuda de Tortosa.
- Si davant dels patrons va preguntar a l'escrivà si hi havia més robes que les declarades en el manifest que servia per fer els comptes: Respon que sí, que ho va preguntar davant dels patrons i de Jacobo Vernisali, i que l'escrivà contestà que no n'hi havia més que les declarades i algunes altres "dels companyons e galiots que no pagaven nòlit".
- Li pregunten qui sap res d'això: Respon que els patrons i els escrivans, Jacobo Vernasali, Joan Raynant i n'Escales.

A continuació s'interroga a Jacobo Vernisali, mercader de la ciutat que acull als patrons de les galeres venecianes. Aquestes són les preguntes i respostes:

- Si coneix a Orsato i Molina: Respon que sí.
- Com és que els coneix: Respon perquè s'estan a casa seva.
- Si coneix als escrivans: Respon que sí.
- Quin nom tenen: Respon que un Saba i l'altre no ho sap.
- Si coneix la lletra dels escrivans: Respon que no.
- Si sap si els patrons i escrivans han donat els manifestes de les galeres als lleuders de Tortosa i de Cotlliure: Respon que sí.
- Li ensenyen els manifestes i li pregunten si són aquests: Respon que no pot dir sí o no.
- Si sap o ha sentit dir si els patrons i escrivans han comptat i pagat la lleuda de Tortosa i Cotlliure: Respon que sí, que han pagat una quantitat. Que al fer el compte i l'empenyorament només hi eren l'escrivà i els lleuders.

- Si en els empenyoraments hi eren presents els patrons: Respon que no. Que ell hi va ser present, però no en l'empenyorament. Que entre els lleuders i els escrivans hi havia "dabat" (debat). I ell "los acordaba".
- Si sap si les lleudes es van pagar íntegrament: Respon que no ho sap. Que van pagar alguna cosa, però no coneix la quantitat.
- Si sap si la lleuda de Tortosa per les robes pagada a València estava liquidada: Respon que no ho sap.

Finalment es re-interroga a Andrea de Molina. Aquestes són les preguntes i les respostes:

- Si la seva galera i l'altra han portat moltes robes a València: Respon que sí.
- Que quantes robes han portat: Respon que no ho podria dir.
- Si ell i el patró de l'altra galera, així com altres mercaders, han pagat la lleuda de Tortosa a València per les robes que duien: Respon que ell ha donat al collidor de la lleuda de Tortosa a València l'albarà que tenia del lleuder de Barcelona. Si hi havia més robes que les declarades i si la lleuda de Tortosa ha estat pagada a València, no ho sap.

12.10.1454 Dissabte - Testimoni del venerable Galceran Escales

Es pregunta a Galceran Escales, lleuder de Mediona, si ha vist com en Guillem Martí i en Joan Raynant comptaven el dret de les lleudes amb els patrons i escrivans de les galeres venecianes, que ara tornen a ser a la platja de Barcelona. Galceran respon que sí, que un dia estant ell a casa de Jacobo Vernisali els va veure comptant els drets de lleuda amb els escrivans i els patrons. Orsato Pallani era present en el taulell amb els lleuders i escrivans fent els comptes dels dits drets.

Personatges

Personatges del procés

Joan Raynant

Lleuder de Cotlliure i mercader de Perpinyà. És qui promou el litigi contra els dos patrons venecians. Declara com a testimoni el 05.10.1454. Té el tractament de venerable.

Orsato Pallani

Patró de galera venecià. És un dels dos principals acusats, juntament amb Andrea de Molina. En aquest document no es recull cap declaració seva, ni es justifica el perquè.

Andrea de Molina

Patró de galera venecià. És un dels dos principals acusats, juntament amb Orsato Pallani. És interrogat dues vegades: el dia 05.10.1454 i el 07.10.1454.

Jacobo Vernisali

Mercader de teixits a Barcelona, pisà. Acull a casa seva els patrons i escrivans venecians. És a casa d'ell on es presenten els manifestes i es compten els drets de lleuda. Declara el 07.10.1454. Apareix com a fiador d'Andrea de Molina en la carta encartada datada el 05.10.1454 on és citat com a mercader de Palermo, del reialme de Sicília (contrasta amb la declaració, on és citat com ciutadà de Pisa). Es a dir, és un italià resident a Barcelona, l'origen del qual els testimonis no coneixen bé.

Guillem Martí

Collidor de la lleuda de Tortosa a Barcelona, mercader i ciutadà de Barcelona.

Juntament amb Joan Raynant empenyora les robes dels patrons venecians a casa d'en Jacobo Vernisali. També reclama que li deuen una part de la lleuda de Tortosa. Declara el dia 07.10.1454. Té el tractament de venerable.

Galceran Escales

Lleuder de Mediona. Surt citat en el testimoni de Guillem Martí com un dels presents en l'empenyorament de les robes. Declara el dia 12.10.1454. Té el tractament de venerable.

Saba

Escrivà d'una de les galeres venecianes. Dels dos escrivans (un per galera) és l'únic de qui consta el nom. Estava present en l'empenyorament de les robes. No és cridat a declarar.

Personatges de la nota encartada cara A

Jaume Gener

Cavaller i conseller del Rei i Regent de la Batllia General de Catalunya. Mana embargar a Guillem Martí de Cervelló.

Antoni de Mesa

Assessor de la Batllia General. Aconsella a Jaume Gener de fer l'embarg a Guillem Martí de Cervelló. Tractament de misser.

Guillem Martí de Cervelló

És embargat fins que no pagui el que deu al Regent.

Joan Sallent

Escrivà de la Batllia General.

Personatges de la nota encartada cara B

Pere Bartomeu Valls

Lloctinent. Davant de qui fa jurament l'Andrea de Molina.

Llorenç Ros

Mercader de Barcelona. Testimoni.

Pere Canals

Mercader de Barcelona. Testimoni.

Nicolau Sala

Escrivà de Barcelona. Testimoni.

Llocs

Platja de Barcelona

- Apareix citada a les declaracions de Joan Raynant i d'Andrea de Molina.

València

- Apareix citat a la declaració de Joan Raynant, com a destinació de part de les mercaderies carregades a les galeres.

Tortosa

- D'on és lleuder Guillem Martí.

Cotlliure

- D'on és lleuder Joan Raynant.

Barcelona

- D'on és lleuder Escales.
- On passa l'acció.

Mercaderies

En el manifest de 29 d'agost de 1454 es declaren els productes i embolcalls següents:

- Bales d'anyins.
  - Bales de pestell.
  - Bala de paper.
  - Bales de canemàs.
  - Sacs de pestell.
  - Bales de teles.
  - Caixes d'espècies
-

- Cabalons d'acer.
- Barril d'indi.
- Barril canyella.
- Caixa canyella.
- Balla de pells.
- Bales d'acer.
- Caratells de vacat.⁶
- Costals de laca.
- Costals d'encens.
- Costals d'orpiment.
- Costals de pestell.
- Bales de merceria.
- Bala de brodats.
- Bales de teles i sayes.

---

⁶ No hem trobat quin producte és.

Annex 3:

Mercaderies, rutes i embarcacions dels processos

Annex - Mercaderies, rutes i naus

Les mercaderies

Les mercaderies que trobem anomenades en els processos són aquelles que consten en els manifestos que presenta el lleuder com a prova i que declaren els diversos testimonis quan són consultats. Això ens fa preguntar-nos si les mercaderies relacionades eren les que havien de pagar lleuda o no. Suposem que les incloses en els manifestos sí que eren matèries llistades en les tarifes de lleuda. Les esmentades als interrogatoris poden ser coses transportades que no tenen per què liquidar la taxa. Les reclamacions del pagament de la lleuda es basen en el producte i també en el tipus de càrrega o unitats de les mercaderies transportades, llistades en l'anomenat "manifest". Per aquesta raó, com més detallada és la llista millor és pot saber si hi ha o no frau.

Sobre les mercaderies que circulen i amb les quals s'intenta cometre frau, hi ha una mica de tot: cereals, obra de terra, teixits, caixes, espècies, tintures, aliments, esparteria, merceries, greixos, edulcorants... No apareixen armes. Només els "restes"¹, que si els prenem com a "peça de l'arnés on el cavaller armat de cuirassa afiança la llança per a tenir-la horitzontalment" podria ser considerat com a "cosa vedada",² així com l'acer i el ferro. Hem marcat amb un * els productes que Cabanes considera com "coses vedades".

Seguidament llistem les mercaderies que podem observar en els processos, amb els embolcalls i les correlacions de preus i mesures amb els declarats en els processos i la Lleuda de Cotlliure,³ quan es pot comparar.

Procés de 1449: Mercaderies anomenades en el text:

MATERIAL

- **Robes:** Mercaderies en general.
- **Mercaderies:** Allò que es pot comprar i vendre.
- **Raïm:** Aliment, fruita de la vinya.
- **Esparteria:** Manufactura. Senalla.
- **Obra de terra:** Manufactura ceràmica
- **Fusta de raïm:** Fusta de cep.
- **Fruita:** Aliment.

EMBOLCALL

¹ Com ja hem dit abans, la paraula "rest" pot tenir diversos significats, segons Faraudo i Alcover-Moll. I també podria tractar-se de "testes". Aquesta mercaderia no la tenim clara.

² Cabanes 1971. de les 1584 entrades i rebudes de coses vedades, apareixen productes bastant inofensius al nostre parer com armaris, arròs, aiguamanils, bacins, botons, calderes, candeles, cascavells, oli, pintes. Les senyalades amb un * són mercaderies considerades "vedades" en la seva publicació. També hem de tenir en compte, com diu Montagut, 1993, p. 24-25, recollit al Llibre Verd de Barcelona, les prohibicions de comerç amb certs productes fetes en temps de conflictes o amb infidels. Potser una cosa vedada al 1387, un temps després o venuda a altres col·lectius ja no es considerava com a tal.

³ Prenent com referència la recollida a ACA.RP.BGC. volum 450, pàgines 132 a 145.

- **Forment:** Aliment, cereal. Sista o sester.
- **Merceries:** Cintes, botons, agulles etc.
- **Brodats:** Tèxtil. Bales.
- **Teles:** Tèxtil. Bales.
- **Gerres:** Recipients ceràmics o de metall.
- **Gra:** Aliment, cereals.
- **Cofres*:** Arques reials, hisenda del rei. No és una mercaderia, és com la Reina Maria parla de la hisenda reial.

Procés de 1450: Les mercaderies transportades en les naus i per les que presumptament no s'ha liquidat la lleuda són:

MATERIAL

EMBOLCALL

● Llana: Tèxtil.	Saques.
● Sagins: Greixos.	Carretells.
● Cotó: Tèxtil.	Sacs.
● Sucre: Edulcorant.	Carretells.
● Sagins: Greixos.	Botes.
● Pebre: Espècies.	Ponts.
● R/T estes: Per determinar.	(unitats: 2)
● Cuyram: Pells.	Bales.

En alguns casos ens permet poder calcular el que és pagava per article i embolcall:

- 5 *carretells de sagins*, rebuts en la nau de n'Oliva. Ha de pagar 12 sous 6 diners, que són 150 diners per 5 carretells de sagins. El que equival a pagar 30 diners (o 2 sous 6 diners) per 1 carretell de sagins. A la tarifa del Llibre de la Lleuda de Cotlliure⁴ els sagins es mesuren per quintars i per 1 quintar es paga 4 diners.
- 20 *sacs de cotó*, rebuts en la nau de n'Oliva. Ha de pagar 2 lliures 6 sous 11 diners, que són 563 diners per 20 sacs de cotó. El que equival a pagar 28,15 diners (o 2 sous 4,15 diners) per 1 sac de cotó.
- 17 *sacs de cotó*, rebuts en la nau de n'Oliva. Ha de pagar 1 lliura 11 sous 5 diners, que són 377 diners per 17 sacs de cotó. El que equival a pagar 22,17 diners (o 1 sou 10,17 diners) per 1 sac de cotó.⁵
- 19 *carretells de sucre*, carregats a la galera de França que anava a Marsella. Ha de pagar 27 sous 5 diners, que són 329 diners per 19 carretells de sucre. El que equival a pagar 17,32 diners (o 1 sou 5,32 diners) per 1 carretell de sucre. A la tarifa del Llibre

⁴ Ens referim a la tarifa recollida a ACA.RP.BGC. volum 450, p. 132 - 145.

⁵ El preu per unitat entre els 3 exemples de sacs de cotó (20 sacs de cotó, els 17 sacs de cotó i els 9 sacs de cotó) és diferent, fet que ens sobta. Potser els sacs eren de mides molt diferents? Al llistat de la tarifa de Cotlliure, el cotó és mesura per *càrrega* i el preu és de 2 sous i 2 diners.

de la Lleuda de Cotlliure el sucre es mesura en càrregues i per 1 càrrega es paga 2 sous i 2 diners.

- 9 sacs de cotó, que rep per la nau de n'Oliva. Ha de pagar 1 lliura 18 sous 8 diners, que són 464 diners per 9 sacs de cotó. El que equival a que per 1 sac de cotó es paga 51,55 diners (o 4 sous 3,55 diners).
- 3 ponts de pebre, rebuts per la nau de n'Oliva. Ha de pagar 1 lliura 11 sous 5 diners, és a dir, 377 diners per 3 ponts de pebre. El que equival a què per 1 pot de pebre es paga 125,66 diners (o 10 sous 5,66 diners). A la tarifa del Llibre de la Lleuda de Cotlliure el pebre es mesura en càrrega i es paga 2 sous i 2 diners.

Procés de 1451: No hi surten mercaderies ni imports ni embolcalls.

Procés de 1453: Llista llarga de productes i embolcalls. Sense citar cap preu.

MATERIAL

EMBOLCALL

- **Corda rodona:** Manufactura.
- **Sucre:** Edulcorant.
- **Tonyina:** Peix salat.
- **Cofins buits:** Manufactura.
- **Llana:** Tèxtil.
- **Cera:** Greixos il·luminació.
- **Grana:** Tintura.
- **Horxita:** Tintura.
- **Hopa de tora:** Tèxtil.
- **Ros:** O bé aliment (arròs), o bé mordent per tenyir.
- **Cera blanca:** Greixos il·luminació.
- **Seda:** Tèxtil.
- **Cuirams de bous:** Cuir.
- **Mantega:** Aliment.
- **Fruita:** Aliment.
- **Pansa:** Aliment.
- **Arròs*:** Aliment.
- **Glassa:** Resines.
- **Indis:** Tintures.
- **Perles:** Joieria.
- **Draps:** Tèxtil.
- **Plom*:** Metall.
- **Plomes:** Plomes.

MATERIAL

EMBOLCALL

- **Plomes d'estruc:** Plomes.
- **Palitre:** Insecticida.

- **Lli:** Tèxtil.
- **Robes:** Mercaderies.
- **Bales bordes:** Sense identificar.
- **Canemàs:** Tèxtil.
- **Fil:** Tèxtil.
- **Fustanys:** Tèxtil.
- **Brodats:** Tèxtil.
- **Merceria:** Mercaderies.
- **Teles:** Tèxtil.
- **Canasta de bova:** Manufactura.
- **Roja:** Tintures.
- **Pastre:** Tintures.
- **Ferro*:** Metall.
- **Oli*:** Greixos.
- **Mel:** Edulcorant.
- **Tartars:** Mordent en tintoreria.
- **Verdet:** Tintures. Quintars.
- **Avellana:** Aliment. Sacs.
- **Pintes*:** Manufactura. Caixes⁶.
- **Pergamins:** Manufactura. Bales.
- **Fil de Borgonya:** Tèxtil. Bales.
- **Closa:** Aliment. Costals.
- **Obra de terra:** Manufactura ceràmica.
- **Laca:** Vernís. Unitats.
- **Cabasseria:** Manufactura. Unitats.
- **Cordovans:** Repujats de pell. Costals.
- **Molas de sucre:** Edulcorant. Botes.
- **Rajoles:** Manufactura. Costals.
- **Esparteria:** Manufactura. Senalla.

⁶ Duran 2002, p. 79, presenta caixa com un embalatge per la laca i el màstec.

Procés de 1454: Els productes declarats en el manifest de 29 d'agost de 1454 són els següents:⁷

MATERIAL	EMBOLCALL	PREU PER UNITAT
• Anyins	Bales	26 diners
• Pestell	Bales, sacs i costals	10,5-11,5 diners
• Paper	Bales	13 diners
• Canemàs	Bales	13 diners
• Teles	Bales	13 diners
• Espècies	Caixes	26 diners
• Acer*	Cabalons	3,25 diners
• Indi	Barrils	barrejat
• Canyella	Barrils i caixes	barrejat, 9 diners
• Pells	Bales	26 diners
• Acer*	Bales	3,23 diners
• Vacat ⁸	Caixetelles	0 diners
• Laca	Costals	barrejat
• Encens	Costals	barrejat
• Orpiment	Costals	barrejat
• Merceria	Bales	6,5 diners
• Brodats	Bales	14 diners
• Teles i saies	Bales	13 diners

En el text és mostra la declaració de les mercaderies de la nau d'Orsato i de Molina. Podríem comparar-les amb la Tarifa de Cotlliure, com hem fet en el cas de 1450. La dificultat és que els embolcalls no es corresponen amb la tarifa dels articles:

- Els anyins, pestell, paper, indi, canyella, pells, laca, encens, orpiment, merceria, es compten en càrregues, no com bales, sacs, barrils i caixes.
- El cànem obrat o canemàs es compta en quintars, no en bales.
- Les teles, les espècies (com a concepte general), acer, brodats i sayes no estan tarifades.

Sí que hem comprovat les sumes dels manifestos: en el d'Orsato, enlloc de 15 lliures 17 sous 5 diners, fent el càlcul obtenim 15 lliures 7 sous 6 diners. És a dir, hi trobem una

⁷ Transcripció de la declaració amb els comptes fets, en l'annex de transcripcions ACA.RP.BGC. Processos 1454 n° 1P, f. 3v i 4r.

⁸ No hem descobert a què es refereix *vacat*,

diferència de deu sous en la suma. En la suma del manifest de Molina coincidim amb el resultat.

Les rutes

Cuadrada ens diu que "El comerç català a la baixa edat mitjana es basava en quatre grans rutes: La del Magrib, la de Llevant, la de les Illes i la de Flandes, essent totes elles complementàries, car s'hi negociava amb diferents menes de mercaderies."⁹

En els casos estudiats, localitzem dos trajectes o rutes que fan les embarcacions. Són les dels processos de 1449 i 1453, que expliquen la ruta de les naus.

Rutes del procés de 1449

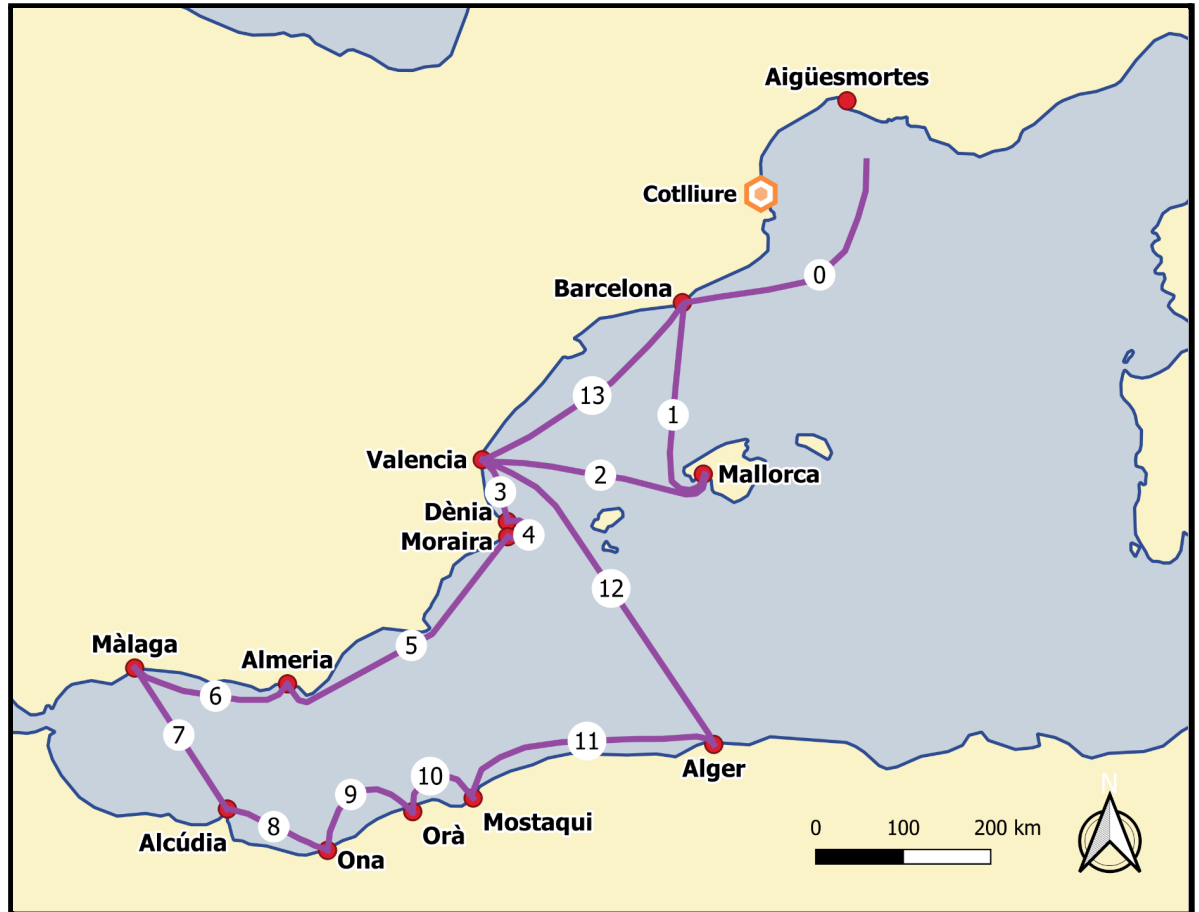
La Ruta que ens indica el procés de 1449 és d'una nau anomenada de l'Argenter de França, que partint d'Aigüesmortes va arribar a València, passant per Barcelona i torna fins a Aigüesmortes.¹⁰ S'emmarcaria dins la mediterrània occidental, en una ruta que cobreix la

⁹ Cuadrada 2001, p. 193. Capmany 1937a, p. 38, ens dona idea dels dies de navegació de rutes d'Itàlia a Flandes: des de Venècia 8 mesos, de Gènova o Pisa 7 mesos, de Barcelona 5 o 6 mesos. Una altra dada sobre el temps de navegació en l'ofereix Carrère 1977, vol. I, p. 299. Una nau està 6 dies per fer Gènova-Barcelona a l'agost de 1396. A l'abril de l'any següent una altra hi està 10 dies. Una nau de Beirut a Cotlliure hi està 58 dies, i una de Beirut a Barcelona 30 dies, un "bel pasagio". De les pàgines 297 a 307 ens cita diversos casos on s'ha pogut constatar el temps de navegació del viatge. Cuadrada 2001, p. 193-194 cita a Dufourcq que resalta com són d'atractius els ports de barbaria per la seva abundància de numerari, ja des del s. XIII, amb la decadència de l'imperi almohade.

¹⁰ Cuadrada 2001, p. 160. La primera de les rutes descrita per C. Cuadrada a partir de les informacions extretes de la correspondència datiniana.

major part de les costes catalanes des de les terres provençals. Una altra nau que també fa aquesta ruta és la de Pere Speran¹¹, anomenada "una nau d'espanyols" en el procés de 1449.¹²

Ruta del procés de 1453

La ruta mostrada en el procés de 1453 té un recorregut més llarg i llunyà:

- Segons el testimoni de Sassa: València a Dènia, Almeria, Màlaga, Alcúdia¹³, "Ona"¹⁴, Orà, "Mostaqui"¹⁵, Alger i retorn a València.
- Segons el testimoni de Pertusa: Mallorca, a València, al Grau de Gandia, a Dènia, Almeria, Màlaga, Alcúdia, Honein, Orà, Mostaganem, Alger i a Moraira.
- Segons Bartomeu Montmany: Barcelona a Mallorca, a València, a Almeria, a Màlaga, a Alcúdia, a Honein, a Orà, a Mostaganem i a Alger, i de tornada a València i a Barcelona.

¹¹ Soldani 2010, p. 314, cita a Pere Speran quan analitza aquest document en l'estudi dels conflictes dels pisans a Barcelona.

¹² ACA.RP.BGC. Processos 1449 n° 1C f. 14v.

¹³ Alcúdia, a uns 18km de l'actual Melilla. Pierre Macaire 1986, p. 92 i 386, també la localitza i l'anomena Alcudia de Berberia i Alcúdia del reialme Benimeri, respectivament.

¹⁴ "Ona", la actual Honein, entre l'actual Melilla i Orà. En el mapa conservem el nom antic, per facilitar la localització.

¹⁵ L'actual "Mostaganem", a la costa argelina entre Orà i Alger. En el mapa conservem el nom antic, per facilitar la localització.

En definitiva la nau parteix i retorna a Barcelona, passant en el viatge d'anada per Mallorca, València, el litoral valencià, Almeria, Màlaga, passa a la banda barbaresca aturant-se a Alcúdia, Honein, Orà, Mostaganem, Alger; i després inicia la tornada cap a València i Barcelona, de camí a Aigüesmortes, sense passar per Mallorca en el viatge de tornada.

No mencionen els dies de sortida ni d'arribada, i ens queda per saber el temps esmerçat en fer tota la ruta o part d'ella.

Les naus, patrons i escrivans

Embarcacions

Com ja hem esmentat abans, les naus que es documenten en els processos són:

Procés de 1449: La galera de l'Argenter de França.¹⁶ No esmenten res referent a la tripulació. També anomenen una nau "espanyola", de Pere Speran. I en dos ocasions fa esment a transports marítims com "nau" i "fusta", sense més indicacions.

Procés de 1450: En aquest procés registrem quatre referències a naus:

1. La galera de França, amb destí a Marsella.¹⁷
2. La nau d'en Pere del Pozo, patró de nau sense especificar de quina mena. Fa escala a Tortosa per anar a Gènova.¹⁸
3. La nau d'en Bernat Oliva, patró de nau, sense especificar de quina mena. Venia de Tortosa, fa escala a Barcelona i la destinació final era Marsella. L'escrivà de la nau de l'Oliva és en Francesc Aloard, que aprofita el viatge, com el seu patró de nau, per comerciar amb alguns articles: dues botes de sagins, sis carretells de sucre, 6 sacs de cotó.¹⁹ El propi Bernat Oliva també mercadeja i li són exigits 22 sous i 6 diners.²⁰
4. La nau d'en Martí Xoa, patró de nau, sense especificar de quina mena. Carrega sacs de llana de n'Antoni Saguer a Tortosa, camí de Gènova.

Procés de 1451: No hi surten naus ni cap referència a navegació ni navegants.

¹⁶ Cortade 1967, p. 82, cita a Jacques Coeur com l'Argenter de França, al servei del rei Carles VII.

Del Treppo 1976, p. 50. Cita la nau de Jacques Coeur a l'any 1446 com la galera de l'Argenter del Rei de França. Era el representant de Carles VII davant el rei Alfons el Magnànim, intensificant les relacions entre ells. "Fou sobretot l'amistat del rei de França la que mogué al rei Alfons a tractar a l'argenter i els altres col·laboradors de Carles VII 'com si fos propri servidor nostre'". També negociava amb altres comerciants sent copropietari de naus amb altres armadors catalans. Posterior al 1446 va aconseguir el monopoli del transport de les espècies a través de Marsella, en la navegació cap a Llevant. Carles VII va imposar noves taxes que perjudicaven al comerç català de les espècies en la ruta francesa cap a Llevant. Recordem que el procés en que intervé la galera de l'Argenter és de l'any 1449, tres anys després de tot això.

¹⁷ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F f.5r.

¹⁸ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F f.2v.

¹⁹ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F f.5r.

²⁰ ACA.RP.BGC. Processos 1450 n° 1F f.5v.

Procés de 1453: La galera Santa Magdalena,²¹ també d'origen francès, ens dona més informació: ens diu que és un "triremis", és a dir, una galera amb tres línies de rem. D'aquesta nau coneixem el patró (Jaume Janestet) i l'escrivà (Joan Mananda), descrits quan hem tractat els acusats.

Procés de 1454: Constatem l'arribada de dues galeres venecianes a la platja de Barcelona, no coneixem el nom de les embarcacions però sí els dels seus patrons i el d'un dels seus escrivans. Una nau està patronejada per Orsato Pallani i l'altra per Andrea Molina.²² L'escrivà Saba no queda clar a quina nau està enrolat. Els dos patrons són els acusats de frau en els manifestes de la lleuda de Cotlliure i de Tortosa, en el litigi de 1454. De Pallani no es recull cap declaració. Molina en canvi és interrogat dos cops, el 5 i 7 d'octubre de 1454.

Patrons, escrivans i mariners

Patrons i escrivans pertanyien al grup de personal especialitzat, segons ens descriu Cuadrada.²³

El patró era l'encarregat de conduir la nau, se'l contractava per això. No tenia perquè tenir cap vinculació amb els armadors de la nau, els que havien posat capital per la construcció i bastiment de la nau (molts cops la propietat de les naus era col·lectiva), ni amb els mercaders que farien transportar les seves mercaderies.²⁴ El patró podia escollir altres persones amb les que comandaria la nau, com el conseller²⁵ i l'escrivà, que serà qui portarà el cartulari o "cartapas"²⁶ on queden registrades totes les entrades i sortides de mercaderies de la nau, anotant a qui pertanyen, d'on venen i a on van, essent només vàlid si és escrit per la mà de l'escrivà. Aquest no podia deixar oberta la caixa on es guardava el llibre, ni desembarcar sense emportar-se les claus de la caixa. No es podia carregar o descarregar mercaderies sense la seva presència. Si es perdia alguna mercaderia a bord, l'escrivà l'havia de reemborsar. Per contra, estava capacitat per poder embargar

²¹ Garcia-Coll 1994, p. 520. Localitzada la galera Santa Magdalena.

²² A l'inici del procés i a la portada apareix escrit: O Malini, Molli. La resta segueix com Molina.

²³ Cuadrada 2001, p. 190. "el primer grup restava format pels mariners i els companyons, encarregats de la defensa de la nau en cas d'atac. El segon, pel personal especialitzat: els servicials -el patró, l'escrivà, el senescal, els guardes, el barber, el cirurgià, el cuiner, els trompeters, un o dos pilots, fusters i calafats-". Tot seguit fa una descripció dels drets i obligacions dels mariners, destacant com els embarcats podien fer de "petits comerciants" per encàrrecs de persones no dedicades professionalment al comerç, com menestrals o vídues. D'aquest petits encàrrecs, que no per petits deixaven de ser contractats i establerts, els mariners en treien 1/4 de l'import de l'operació, augmentant d'aquesta manera els seus guanys salarials.

Tenim una evidència d'això a ACA.RP.BGC.Processos 1454 n° 1 P, f. 11v, on les mercaderies pertanyents a "companyons e galiots" no es tenen en compte en els manifestes ni en els comptes per la lleuda.

Diaz 2002, p. 914-922 ens mostra com estava organitzada l'oficialitat i la marineria de una galera, prenent com a exemple la galera Sant Jordi, aparellada per la ciutat de València per portar a Benet XIII de Cotlliure a Peníscola, després del Concili de Constanza. Ens indica els salaris que van percebre cadascun dels membres de la tripulació. La font és del ARV, *Varia*, 595, fol. 23r a 85v.

²⁴ Carrère 1977, p. vol I, 228. en té una opinió més compromesa que va més enllà de la conducció de la nau: "el patró actua com el director d'una veritable companyia comercial amb domicili mòbil".

²⁵ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, foli 5v. Joan Quintana, de Cotlliure, és el conseller de la nau i és citat a declarar en el període d'instrucció.

²⁶ ACA.RP.BGC. Processos 1453 n° 1C, foli 41v.

mercaderies i objectes personals a comerciants que no volguessin liquidar pagaments, per valor igual a l'import degut. L'escrivà no podia estar emparentat amb el patró i tenia dret a un salari,²⁷ del que disposa com a propietat. Abans d'embarcar feia jurament de fidelitat al patró, als armadors, a la tripulació, als mercaders i als passatgers i prometia no escriure res que no fos veritat. La despesa de l'escrivà entrava en les despeses del vaixell i se li subministrava paper, tinta i calçat.²⁸ Consultant aquests llibres, quan arribaven a port, l'escrivà feia el manifest per entregar al lleuder que calculava el que s'havia de liquidar per aquest tribut. A més a més, l'escrivà anotava els salaris dels empleats de la nau, les despeses per la manutenció d'aquests en el viatge, era l'administrador del vaixell per a cada viatge. "La seva presència fou exigida des de 1435 a bord de naus de capacitat superior a les 500 salmes."²⁹

Els mercaders també podien embarcar algun empleat seu, un escrivà que en nom d'aquests controlava la mercaderia transportada i s'ocupava de l'embarcament i el desembarcament, venda i en definitiva vetllava pels interessos del mercader.

En el procés de 1453, que succeeix per un manifest fraudulent sobre la càrrega de la nau, se li recorda a l'escrivà quin és el càstig recollit en el Llibre del Consolat de Mar: si no complia o actuava de forma fraudulenta perdria el puny dret i rebria una marca amb ferro roent sobre el front per fer evident la seva condició.

El procés de 1454 ens informa sobre la marineria, aquells embarcats que Cuadrada classifica com a primer grup.³⁰ Entre les declaracions recollides en aquest cas, tenim l'evidència que part de la tripulació aprofitava el seu ofici per fer de "mercaders ocasionals", transportant productes que no eren declarats en els manifests, i que per part quedaven exempts de tributació, potser per la insignificància del fet o com un costum que havia creat norma.³¹

---

²⁷ Carrère 1977, p. 228-229. L'autora ens assenyala un salari de 42 lliures per l'escrivà Ramon Roca de Cotlliure l'any 1423. En altre cas de 1412, l'escrivà rep un salari de 40 lliures 3 sous per un any i un més de feina (del 20 d'agost de 1411 a 15 de setembre de 1412).

²⁸ Carrère 1977, p. 228.

²⁹ Cuadrada 2001, p. 189.

³⁰ Cuadrada 2001, p. 190.

³¹ ACA.RP.BGC.Processos 1454 n° 1 P, f. 11v "que en les galeres no havia pus robes sinó les del dit manifest e algunes altres de companyons e galiots que no pagaven nòlit".

Annex 4:

Transcripcions

Transcripcions dels documents:

- ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1450 n° 1F
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1451 n° 1H
- ACA. Reial Patrimoni. BGC. Processos. 1454 n° 1P

ANNEX Transcripcions:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1450 núm 1F

ACA - Registre:	ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1450 núm 1F
ACA - Descripció:	Actuacions promogudes sobre uns manaments pel cobrament de la lleuda de Cotlliure, dirigits a certs comerciants que transportaven mercaderies de Tortosa a Gènova.
Data:	1450, abril 28 - 1450, maig 9
Estat Conservació:	Bo
Pàgines escrites:	22
Suport:	1 quadernet de mig quart (15 x 22,5 cm), sense tapes.
Lletra:	Humanística cursiva.
Llengua:	Llatí i català, barrejat.
Resum:	Joan Raynant sol·licita al regent de la Batllia General de Catalunya, que prepari ordres per obligar a uns quants mercaders a pagar la lleuda de Cotlliure, que es recull a Barcelona.
Observacions:	Nota adjunta entre els folis 4r i 4v.

Transcripció

PORTADA

1450

Originale quorumdam preceptorum factorum aliquibus mercatoribus de solvenda lezda de Copliura.

n 52 #.

Est facta copia en XI folis autenticata. Fuit facta alia copia tradita Johanni de la Ala.

TEXT

Noverint universi quod die martis intitulata vicesima octava mensis aprilis anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo, coram multum honorabili et provido viro domino Jacobus Januarii, milite, regente officium Baiulie Cathalonie Generalis durante ausencia honorabilis Arnaldi Fonolleda, regii consilarii et prothonotarii et pro eodem domino Baiuli Cathalonie Generalis in civitate Barchinone personaliter residente, comparuerunt venerabiles Johannes Raynant, mercator ville Perpinyani, collector lezde regie vocate de Copliura et discretus Gabriel Artado,¹ procurator fiscalis Curie dicte Baiulie, et verbo² suplicarunt et requisiverunt dictum honorabilem Jacobum Januarii, regentem predictum, quatenus per aliquem ex portariis³

---

¹ També surt com procurador fiscal al procés de 1449 i en el de 1453 escrit el cognom com Artedo.

² Segueix potte[unt] et requisiverunt ratllat.

³ Segueix vel ratllat.

officii sui mandaret fieri preceptum personis infrascriptis, quatenus infra certum tempus solvant dicto collectori peccunie quantitates infrascriptas dicte lezde debitas pro mercanciis infrascriptis.

Et dictus honorabilis Jacobus Januarii, regens predictus, de consilio ⁴ honorabilis Petri Ledó, legum doctoris, assidentis et consilarii per ipsum in hiis assumpti, mandavit fieri preceptum personis⁵ segquentibus sub forma sequenti:

De part de l'honorable mossèn Jaume Janer, regent l'offici de la Batlia General de Cathalunya, et de consell de l'honorable micer Pere Lledó, assident per ell pres en aquestes coses, fets manament a Jeròmino Griffis que dins tres jorns primer vinents pac realment e de fet a n Johan Raynant, mercader, cullidor de la leuda de Coplliura, tres lliures, XII sous, II diners, a la dita leuda deguts per certes bales de cuyram per ell carregades en Tortosa ab la nau d'en Pere dez Potzo, lo qual anà en Gènova, o pos justes rahons perquè fer no·u degue. Lo qual manament se fa a instància del dit cullidor e del procurador fiscal de la cort de la dita Batllia.

Quod quidem preceptum fuit factum dicto Geronimo Griffis, personaliter reperto per Gondissalbus del Castell, portarium regium referentem michi notario dicta die.

Simile preceptum fuit factum per dictum Gondissalbus del Castell,⁶ portarium regium, Anthonio Sagner, paratori pannorum lane, personaliter reperto dicta die, pro IIII libris, VI solidis et ⁷ IIII denariis dicte lezde debitis per XXX saques de lana carregades a Tortosa per en Johan Castelló en nom seu ab la nau d'en Martí Xoa, qui anà en Gènova, e per XVIII sachs de li rebé ab la nau de n'Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dictum Gondissalbus del Castell, portarium,⁸ Petro Marquet, mercatori, civi Barchinone, personaliter reperto dicta die, pro duodecim solidis et sex denariis, dicte lezde debitis ⁹ per V carratells de sagins rebuts ab la nau de n'Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dictum Gondissalbus del Castell, portarium regium, Andree Surià, personaliter reperto dicta die, pro duabus libris, sex solidis et XI denariis dicte lezde debitis, per XX sachs de cotó rebuts per ell ab la nau d'en Bernat Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dictum Gondissalbus del Castell, portarium regium,¹⁰ Nicholao Viastrosa, mercatori, personaliter reperto dicta die, de una libra, undecim solidis et V denariis dicte lezde debitis per XVII sachs de cotó rebé ab la nau de n'Oliva.

Simile preceptum fuit factum per Rodericum de Cardona, portarium domini regis, de mandato dicti honorabilis regentis, venerabili Laurencio Martina, mercatori,¹¹ die XXVIII ¹² aprilis anno predicto, denunciando eius uxor, que respondit quod dictus Laurentius Martina no[n] erat in presenti civitate, sed die sabbati tunc proxime instantis venturus erat, pro XXVII solidis V denariis

---

⁴ *Segueix dicti dicti ratllat.*

⁵ *Segueix in ratllat.*

⁶ *També surt com porter reial al procés de 1449.*

⁷ *Segueix octo denariis ratllat.*

⁸ *Segueix dicto ratllat.*

⁹ *Segueix pro ratllat i dicte lezde debitis afegit a la interlínea.*

¹⁰ *Segueix resp ratllat.*

¹¹ *Segueix denunciando eius uxor que dixit que in civitate ba ratllat.*

¹² *Segueix Ma ratllat.*

dicte lezde debitis pro XVIII carratells de sucra carregats ab la galera de Ffrança qui anà a Massella.¹³

Simile preceptum fuit factum per dictum Rodericum de Cardona, portarium regium, Ffrancisco Aloard, scriptori navis de n' Oliva, personaliter reperto pro XXXVI solidis dicte lezde¹⁴ debitis¹⁵ per VI carratells de sucra, dues botes de sagins, VI sachs de cotó rebuts ab la dita nau de n'Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dominum Rodericum de Cardona, portarium regium, Bernardo Oliva, patrono navis, civi Barchinone, denunciando dicto Ffrancisco Aloart¹⁶, scriptori dicte navis,¹⁷ qui dixit quod ipsa predicta dicto Bernardo Oliva denunciaret per XXII solidis, VI denariis dicte lezde debitis per VI ponts de pebre, dues [r/t]estes¹⁸, tres sachs de cotó rebé ab la sua nau.

Simile preceptum fuit factum per dictum Rodericum de Cardona, portarium predictum, Berengario Corn, mercatori, personaliter reperto dicta die, de una libra, XVIII solidis, VIII denariis per VIII sachs de cotó rebé ab la nau de n'Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dictum Rodericum de Cardona, portarium regium, Nicholao Viastrosa personaliter reperto dicta die, de I libra, XI solidis, V denariis per lezde debitis per XVII sachs [de] cotó rebé ab la nau d'en Oliva.

Simile preceptum fuit factum per dictum Rodericum de Cardona, portarium regium, Bernardo Corbera, mercatori, civi Barchinone,¹⁹ denunciando dicta die²⁰ eius patri, qui dixit quod in civitate non erat, sed ilico ipso reverso sibi illa denunciaret²¹, per V solidos V denarios dicte lezde debitis per tres ponts de pebre rebuts ab la nau de n' Oliva.

Postea vero die sabbati intitulata nona mensis²² madii anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo²³ quinquagesimo, coram predicto honorabili Jacobo Januarii, milite, regente Baiuliam predictam, comparuit dictus venerabilis Jeronimus Griffio, qui, opponendo se dicto precepto sibi pro²⁴ dicto honorabili domini regente sibi supra facto, obtulit et presentavit eidem rationes sequentes, quas voluit, petiit et requisivit in fine dicti precepti inseri et continuari, quorum tenor sequenter sub hiis verbis:

Responent lo dit Jerònimo Griffio el manament a ell fet de part de mossèn Jacme Janer, regent la Batlia General de Catalunya, que pagàs tres lliures, XII sous, III diners per ell deguts a la leuda de Coplliure per raó de cert cuyram per ell carregat en Tortosa ab la nau d'en Pere dez Potzo, diu que no sab que haja carregat ni per ell sia estat carregat, ni de sua comissió, tal cuyram, et per consegüent diu que no és de res tengut. E per açò lo dit manament deu ésser per lo dit honorable

¹³ Es referèix a Marsella

¹⁴ Segueix b ratllat.

¹⁵ Segueix q ratllat.

¹⁶ Segueix in ratllat.

¹⁷ Segueix per ratllat.

¹⁸ No savem si són restes o testes. Restes, podria ser el plural de rest. Testes podria ser el plural de testa o cap.

¹⁹ Segueix dicta die ratllat.

²⁰ dicta die afegit a la interlínea.

²¹ Segueix de dicta die ratllat.

²² Segueix iun ratllat.

²³ Segueix repetit al principi del folisegüent: Postea vero die sabbati intitulata nona mensis madii anno predicto a nativitate Domini millesimo CCCC

²⁴ Segueix parte ratllat.

regent cancel·lat et revocat, requerint la present resposta ésser continuada al peu del dit manament, protestant et cetera.

Subsequenter autem dicta die sabbati intitulata nona dicti mensis madii anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo, coram predicto honorabili Jacobo Januarii, milite, regente baiuliam predictam, comparuit Petrus Ricard, mercator, civis Barchinone, ut procurator ²⁵ predictorum Geromini Griffis²⁶, Anthonii Sagner, Petri Marquet, Andree Surià, Nicholay Viastrosa, Laurencii Martina, Ffrancisci Aloart, Bernardi Oliva, Berengarii Corn²⁷ et Bernardi de Corbera, et nomine procuratorio predicto obtulit et presentavit eidem²⁸ quandam papiri cedula²⁹ quam voluit, petiit et requisivit in fine seu pede cuiuslibet dictorum preceptorum inseri et continuari, cuius series sic se habet:

Christus.

Oponendo se dictus Petrus Ricard, nomine procuratorio Bernardi Corbera, mercatoris, civis Barchinone, de et cum assistencia honorabilium deffensorum mercancie quarum eorum intererit supra facto ex parte honorabilis Jacobi Januarii, militis asserti regentis Baiuliam Barchinone, et ad instanciam Johannis Raynaldi, asserti collectoris lezde de Copliure et procuratoris fiscalis curie et stacionis dicte baiulie, dicens cum debita reverencia illud esse nullum et alias causis et racionibus inter alias que secuntur:

Prima, quia emendatum per dictum honorabilem baiulum nullam habentem de hiis et super hiis potestatem, cum et de hiis de quibus non est noscio baiulie ³⁰ Cathalonie et seu baiuli Cathalonie Generalis sed alterius stationis, cum et fiscus assertus baiulie generalis nullam de est super hiis habet potestatem.

Cum et non constat de potestate dicti Johannis Raynant, cum et nullum habet potestatem saltem sufficientem prout exhigit intercetera privilegium Barchinone, et sic omnia sunt nulla nulliter facta, attemptata et agitata. Cum et aliis causis et racionibus tam in facto quam iure consistentibus. Et sic omnia sunt nulla nulliter facta, attemptata et agitata. Cum et aliis causis et racionibus tam in facto quam in iure consistentibus. Cum et alio in futurum allegandis quos hic dictus Petrus vult pro expensis ac si de verbo ad verbum posita forent et expressate. Et hanc cedula²⁹ pro racionibus et loco racionum requirit dictus Petrus Ricard nomine predicto continuari in fine dicti precepti per vos notario et cetera.

Et has raciones, mutatis solum nominibus illorum quibus precepta fore facta, fiant et continentur in fine cuiusque preceptorum factorum mercatoribus de solvenda lezda de Cocolibero.

*****

NOTA ENTRE /f. 3v i f. 4v

(Al dors de la nota) Die mercuri XVIII.

---

²⁵ Segueix dictum ratllat.

²⁶ Hauria de ser Griffio.

²⁷ Segueix Nicholay Viastrosa, repeteix el nom ja mencionat abans.

²⁸ Segueix ron ratllat.

²⁹ Segueix huius ratllat.

³⁰ Segueix baiulie ratllat.

Joan [Ferran], Berenguer Pujades, procurador

Nota:

Oposant-sa la dita dona na Clara al manament, diu, parlant ab aquela reverència que-s pertany, deu'n ésser ab milor comunitat per les rahons següens: primerament, que ella a confiat a temps lo que val e n'cara no és [pengue] ni és pasat. Ítem més, que ela a ³¹ a fiat de la merchaderia a sertes persones de fora la ciutat e per recobrar lo que li deuent aveu temps, e altres coses ³² e rahons en son cas e loch, perquè requer la dita dona a vós, notari, al peu del dit manament continuar et cetera. Ítem més, diu la dita Clara Seradella com los béns e moble de la dita casa no sien en sa facultat, ans són en venta II asts e per en Pere Figuera manlevats, e per so la dita Seradella té aquels de manifest de la cort.

*****

---

³¹ Segueix fiades ratllat.

³² Segueix en ratllat.

ANNEX Transcripcions:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1451 núm 1H

ACA - Registre:	ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1451 núm 1H
ACA - Descripció:	Procés de Joan Raynant, arrendatari de la lleuda de Cotlliure, contra Jeroni Griffó per embargament fet a la taula de canvis de Barcelona.
Data:	1451 abril, 9 - 1451 abril, 14
Estat Conservació:	Bo
Pàgines escrites:	11 (+9 en blanc)
Support:	1 quadern de mig quart (15 x 22,5 cm) sense tapes dures.
Lletra:	Gòtica cursiva rodona
Llengua:	LLatí i català.
Resum:	Joan Raynant demana a Jaume Gener poder aixecar l'embarg que contra ell ha fet Geronimo Griffó davant la Taula de Canvi.

Transcripció

PORTADA

Lleuda de Copliura. Traslatum venerabilis Geronimi Griffó, assidens suis consiliariis honorabile Petrus de Letone. In Curia honorabilis baiulie Cathalonie generalis

1451 n° 119.

=====

TEXT

Noverint universi quod anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, die autem veneris intitulata nona mensis aprilis, coram honorabili et provido viro domino Jacobo Januari, milite, domini regis consiliario et pro eodem domino regente officium Baiulie Cathalonie Generalis durante ausencia honorabilis Arnaldi Fonolleda, regii consilii et prothonotarii et pro eodem domino Baiuli Cathalonie Generalis, comparuit venerabilis Iohannes Raynant, mercator et collector ac arrendator iurium leude de Cauquillibero, et obtulit et presentavit eidem quandam supplicacionem huiusmodi seriey:

En Joan Raynant, mercader, arrendador de la leuda de Colliure, fermant de dret devant vós, molt honorable mossènyer lo Regent la Batlia General de Cathalunya, de tot ço e quant tengut serà per empara feta per Geronimo Griffó contra ell a la taula de la ciutat, requer a vós mossènyer, a la juridició del qual¹ lo dit Joan Raynant, en curie criminal és sotmès, que ens plauria fer cancelar la dita empara en poder dels Cònsols de la Mar feta, com a ells no-s pertange, e que aquella haven per cassa e nulla, attenant lo dit Joan Raynant ferme de star a

---

¹ non valet esse commissarius et signanter in criminali, escrit al marge esquerre, entre línies 5 i 6.

dret al dit Geronimo Griffó de tot ço e quant tengut seria e en aquestes coses li sia justícia expedita administrada.

Qua quidem supplicacione oblata et presentata, prenominatus Iohannes Raynant firmavit ius et de iure super bonis ipsius pro decem solidis cum augmento, videlicet quod faciet ius et parebit iuri prenominato Geronimo Griffó super omnibus et singulis accionibus, questionibus, petitionibus et demandis quas prenominatus Geronimo habet sive facere pretendat adversus seu contra dictum Iohannem Raynant, pretextu seu occasione contentorum in predicta papirii cedula, quam aliis quibuscumque et omnibus iuribus, titulis sive causis.

Et promisit iudicio sapi et iudicatum solvi, cum suis clausulis universis, obligando, proinde omnia bona sua mobilia et imobilia ubique, habita et habenda.

Qua quidem iure ferma sit facta, dictus honorabilis Jacobus Januari, regens predictus, volens in et super predictis rite recte et iuridice procedere prout decet, assumpsit sibi in consiliarium et assidentem honorabilem Petrum Ledo, legum doctorem, de cuius consilio obtulit se paratum partibus predictis ministrare iusticie complementum.

Coram quo quidem honorabili Petro Letonis, assidente et consiliario predicto, comparuit predictus Iohannes Raynant et obtulit et presentavit eidem predictam supplicacionem, unacum eius dicta iure firma et eius provisone.

Et dictus honorabilis Petrus Ledo, consiliarius sive assidens predictus, receptis dictis supplicacionem et iure firma unacum dicta comissione, cum illis quibus decet reverencia et honore obtulit se in personam dicti honorabilis Regentis ministrare partibus predictis iusticie complementum.

Et nichilominus concessa copia de predictis dicto Geronimo Griffó, si eam petierit et habere voluerit, eidemque ad dicendum, proponendum et allegandum quicquid dicere, proponere et allegare voluerit adversus dictam iuri firmam et ut illa non debeat, diem, tertiam proximam assignavit.

Iubens hec dicto Geronimo Griffó intimari et notificari.

Que fuerunt intimata et notificata dicto Geronimo Griffó, die lune, duodecima mensis aprilis, anno predicto, personaliter invento per Alfonsum de Leon, portarium regium, refferentem, michi notario dicta die.

Post predicta vero die mercurii intitulata quartadecima mensis aprilis, anno a nativitate domini MCCCCLI, coram dicto honorabili Petro Ledo, assidente sive consiliario per dictum honorabilem Jacobus Januarii, regentem, predictum assumpto, comparuit [ ]² Guitard, procurator assertus et nomine procuratio dicti Geronimi Griffó, et obtulit at produxit coram dicto honorabile assidente sive consiliario in suo translato sequentia in scriptis.

---

² Espai en blanc, manca el nom.

Christus

Oponendo se assignationi supra³ facto Geronimo de Grifis, mercatori, dicens non posse nec debere satisfacere nec subire iudicium coram honorabili regente Bauliam Cathalonie Generalem nec eius assidente, causis et racionibus inter alia que secuntur: Prima quia non constat de comissionis et potestate asserta dicto Regente super causis tangentibus dicto Iohannes Raynant, cum et prius de ea est fienda fides, cum et obstantibus constitucionibus Cathalonie non valet feri comissio ordinaris prout est dictus regens carum⁴. Cum et dictus Regens non es capax nec etiam ut comissarius de causis criminalibus. Cum et auctoritate capax de causis continentibus ad Consulatam Maris, obstantibus privilegiis civitati Barchinone concessis et in favoris totius mercantis. Cum et fuit inhonestum causam remati hanch honorabilis Petrus Ledo, qui publice fuit et est advocatus dictui Iohannis et pro eo racionavit et collationes tenuit ut advocatus. Cum et est firmandum de iure coram honorabilibus consulis ubi fuit facta empara, et spectat negocium seu causa ad consulatam ut sua causa monstravitur⁵. Cum et iuxta privilegia barchinonensium fermans de iure ad effectum tollendi emparam, habeatur et tenetur dare fideiussoris sufficientes opulentes facultatibus et facilitate conveniendi. Cum et dictus Iohannes est extraneus non habens in presenti civitate pergulam nec armarium. Et sic in talibus cautius et agendum. Cum et aliis causis et racionibus tam de facto quam in iure consistens et cetera.

Et cum hiis dictus Geronimus no consentiens ymo dissentiens, in vos discretum dominum Regentem nec verum assidentem, petit contractum nec in presenti causa non procedi ac reverenter protestatur de vicio, nullitate, efraccione privilegiorum et constitucionum et de omnibus licitur protestari.

Quibus oblatis et presentatis, incontinenti dictus honorabilis Petrus Ledo, assidens sive consiliarius predictus, mandavit predicti in presenti processu inseri et continuari, concessaque copia de predictis dicto Iohanni Raynant si eam petierit et habere voluerit eidem ad respondendum predictis diem terciam proxime venientem assignavit.

Mandans predictam dicto Iohanni Raynant intimari et notificari.

*****

---

³ Supra interliniat.

⁴ prout est dictus regens carum escrit al marge lateral esquerre del document, amb reclam.

⁵ Hauria de escriure monstrabitur

ANNEX Transcripcions:

ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1454 núm 1P

ACA - Registre:	ACA - Reial Patrimoni - Batllia General de Catalunya - Processos - 1454 núm 1P
ACA - Descripció:	Actuacions d'informació sobre la defraudació del dret de lleuda de Cotlliure a dos patrons de naus arribades a la platja de Barcelona.
Data:	Barcelona, 1454 octubre 5 - 12
Estat Conservació:	Bo
Pàgines escrites:	20
Suport:	2 quadernets, de mig quart (15 x 22,5 cm), sense tapes.
Lletra:	Humanística cursiva.
Llengua:	LLatí i català
Resum:	Recollida de testimonis entre el 5 i el 12 d'octubre de 1454 per a l'acusació presentada per Joan Raynant, lleuder de Cotlliure, i de Guillem Martí, lleuder de Tortosa, contra els patrons de dues galeres venecianes, Orsato Pallani i Andrea de Molina, per ometre mercaderies en els manifestos de les mercaderies amb l'objectiu de defraudar l'impost de la lleuda de Cotlliure.
Observacions:	Hi ha dues notes encartades. La primera és un manifest del contingut de la galera patronejada per Orsato. La segona està escrita per les dos cares. En una d'elles es recull una nota escrita de part de mossèn Jaume Gener, on demana que siguin confiscats els béns d'en Guillem Martí, de Cervelló. A l'altra cara es recull un jurament d' Andrea Molina, en llatí.

Transcripció

PORTADA

Contra Orsato e Andreu Omalini, patrons de galeres. Originale inquisicionis.

nº 96 1454 # venecians.

TEXT

Die sabbati intitulata ¹ quinta octobris anno a nativitate Domini Mº CCCC L IIII iuravit et deposit testes sequens:

Venerabilis Iohannes Raynant, mercator ville Perpiniani, testes, collector lezde regie vocate de Cocolibero, testes.

Et primo fuit interrogato super curie pro preventis². Et dixit que stà en veritat, en lo mes de agost propessat arribaren en la plage de la present ciutat dues galeres de venecians, de les quals eren

---

¹ Segueix sexta ratllat.

² Hauria de ser praeventis.

patrons, ço és, de la una ³ Orsato, e de la altra ⁴ Andreu Omalini, de les quals ell, testes, per lo Senyor Rey per lo dret de la leuda de Copliura, les demanà lo manifest de les robes e mercaderies que portaven de entrada, tant descarregades en la present ciutat quant de les que portaven en València, de les quals los escrivans de les dites galeres li donaren lo manifest, mitgençant jurament, e en poder del notari, los quals són de la tenor següent:⁵

E après, a XXVIII d'agost, los dits patrons e scrivans ⁶ de les dites galeres, en la casa de Jacobo Vernegal⁷, mercader pisà, e present lo dit Vernegal e en Guillem Martí, cullidor de la leuda de Tortosa en Barchelona, spetxaren les dites robes contengudes en lo dit manifest, qui eren de pessatge per València. E axín mateix spetxaren aquella hora ab lo dit Guillem Martí per lo dret de la leuda de Tortosa, segons lo dits manifestes. E, segons apar per minut, en cert paper de la tenor següent.⁸

E après, ell, testes, ha hagudes letres de València, fetes en València a XVIII de setembre, ⁹ les quals són del cullidor dels drets reials en València, la qual letra és responsiva a una que ell, testes, li havia ab lo traslat de les robes que los dits venecians havien spetxades ací. E lo qual li respon a ell, testes, dint-li que, segons lo manifest que ¹⁰ lo dit cullidor de València ha hagut en València de les dites galeres e combinat ab lo traslat que ell, testes, li havia tramès, que ¹¹ falrien a ell, testes, pus de les tres parts de les robes que los dits patrons e scrivans havien passades ab les dites galeres. E après, ell, testes, ha reebuda altra letra del dit cullidor, en la qual li tramet específicadament les robes de què han freudat lo dit dret, la qual letra és de la tenor següent:¹²

Dicta die iuravit et deponit testes sequents Andrea de Molina, nationis venatorum,¹³ patronus cuiusdam galee, que nunc.

Et primo fuit interrogato si ell testes e deponent és patró d'una de les dues galeres de venecians qui són arribades en la plage de Barchelona en lo mes d' agost proppessat . E dix que hoc.

Interrogat ell, testes, si sab que sia stat donat lo ¹⁴ manifest de les dites dues galeres als lauders de la leuda de Tortosa e de Copliura. E dix que creu que los dits manifestes sien stats donats per los dits scrivans.

Interrogat si ell, testes, coneix la letra dels scrivans de les dites galeres. E dix ¹⁵ ell, testes, ¹⁶ que poria ésser que ell, testes, la conega, e poria que no ¹⁷ .

---

³ Segueix prima en era ratllat.

⁴ Segueix oma ratllat.

⁵ Els folis 2r-3r segueixen en blanc.

⁶ Segueix en la casa d'en Vernesal ratllat.

⁷ Escrit Vernesal. En la resta apareix com Vernisali.

⁸ Resta de la pàgina en blanc.

⁹ Segueix l ratllat.

¹⁰ Segueix ell ratllat.

¹¹ tramès que interlineat, sobre tres los dits patrons e scrivans haurien f ratllat.

¹² Restabdel foli en blanc.

¹³ nationis venatorum afegit a l'interlínea.

¹⁴ Segueix maf ratllat.

¹⁵ Segueix que a ratllat.

¹⁶ Segueix coneix la letra del seu scriva però no coneix ratllat.

¹⁷ Segueix la del seu scriva la del scriva ratllat.

Interrogat ell testes si ha continuada o vista sovint la letra dels dits scrivans. E dix que algunes vegades ¹⁸ ha vista de la dita letra.

Et de facto fuerunt hostança sibi dicta manifesta ad oculum. Et interrogat ell, testes, si coneix la dita letra, e dix que ell, testes, no ¹⁹ coneix de fi en fi la dita letra si és escrita de mà dels dits scrivans o no.

Interrogat si ell, testes e deponent, sab si les robes contengudes en lo manifest de la sua galera,²⁰ si eren en la sua galea quant arribà en la plàgie de Barchelona. E dix que ell, testes e deponent, sab bé que los hòmens anomenats en lo dit manifest havien robes en la dita galea, pero ell testes no poria dir quina quantitat hi havien.

Interrogat si ell, testes, sab quins altres hòmens, ultra los anomenats en lo dit manifest, hajan robes en la dita galea. E dix que no·u poria dir.

Interrogat²¹ si ell, testes e deponent,²² sab que, ultra les robes contegudes en lo dit manifest, n'i hagués altres quant arribà ací en Barchelona. E dix ell testes que no·u sab.

Interrogat quant les robes contengudes²³ en los dits dos manifests foren spetxades ab lo lauder de Copliura e de Tortosa si ell, testes, hi fou present. E dix que no.²⁴

E fou-li mostrada ²⁵ a ull la letra ²⁶ del cullidor ²⁷ de València. E fou interrogat si les dites robes ²⁸ contegudes en la dita ²⁹ letra foren descarregades a València. E dix que no·u poria ³⁰ dir.

Ffuit sibi lectum et perseveravit.

Die Lune, VII° octobris, anno a nativitate Domini M^o CCCC L IIII°, iuravit et deponit testes sequens:

Venerabilis Guillelmus Martini, mercator, civis Barchinone, collector lezde regie de ³¹ Tortosa in civitate Barchinone, testes.

Et primo fuit interrogato si ell, testes, com a cullidor de la dita, ha hagut lo manifest de dues galeres de venecians, les quals arribaren en la plagie de Barchelona en lo mes d'agost proppessat e de les quals eren patrons Andria de Molina e l'altre ³² Orsato Pallani. E dix que hoc.

---

¹⁸ Segueix la ne ratllat.

¹⁹ Segueix sab ratllat.

²⁰ Segueix són aquelles ratllat.

²¹ Segueix se ratllat.

²² e deponent afegit a l'interlínea.

²³ Segueix a ratllat.

²⁴ Segueix Interrogat ratllat.

²⁵ Segueix lo ratllat.

²⁶ Segueix de ratllat.

²⁷ Segueix de la leuda ratllat.

²⁸ Segueix s ratllat.

²⁹ Segueix leuda ratllat.

³⁰ Segueix dix ratllat.

³¹ Segueix Cocolibero ratllat.

³² Segueix Cosato ratllat.

Interrogatio qui donà a ell, testes, lo dit manifest. E dix que³³ un dels scrivans de les dites galeres.³⁴ E de fet foren mostrats a ull a ell, testes, los dits manifests. E fou interrogat si eren aquells los manifests donats per lo dit scrivà de les dites galeres. E dix³⁵ ell, testes, que, a son parer, aquells són los manifests o semblants de manifests a ell donats per lo dit scrivà.

Interrogat ell, testes, si és stat pagat del dret de la leuda de Tortosa de les robes contengudes en los dits manifests. E dix que³⁶ de les robes vengudes en Barchelona no n'ha hagut res,³⁷ car no eren pessades per lo³⁸ leudari, més de les robes de pessatge és stat pagat per dita que Jacobo Vernisali li n'ha feta per los dits patrons e scrivans.

Interrogat ab qui ha fet ell, testes, lo compte del dit dret. E dix que ab³⁹ los patrons de les dites galeres e lo dit scrivà, en presència de Jacobo Vernisali, en casa dels quals⁴⁰ los dits patrons posaven.

Interrogat si los dits patrons, en fer lo dit compte, tengueren ne vaheren los dits manifests. E dix que hoc, car sobre los dits manifests, haguda altercació entre ell,⁴¹ testes, e los dits patrons, fou fet lo compte de la dita leuda de Tortosa.

Interrogat ell, testes, si en presència dels dits patrons interrogà lo dit scrivà si hi havia més robes sinó aquelles contengudes en lo dit manifest e compta fet entre ells. E dix ésser veritat que en presència dels dits patrons e del dit Jacobo Vernisali ell, testes, interrogà lo dit scrivà si en les dites galeres havia més robes sinó aquelles contengudes en lo dit manifest. E lo dit scrivà⁴² afirmà en presència dels dits patrons que en les galeres no havia pus robes, sinó les del dit manifest e algunes altres de companyons e galiots que no pagaven nòlit.

Interrogat qui sab en les dites coses. E dix que los dits patrons e lo dit scrivà, Jacobo Vernisal⁴³, en Johan Raynant e n' Ascales.

Dicta die iuravit et deposuit testes sequens:

Jacobus Vernisali, mercator, civitatis janorium⁴⁴, testes.

Et primo fuit interrogato ell, testes, si coneix Orsato Pallani e Andrea de Molina patrons de dues galeas de venecians qui arribaren en la plage de Barchelona en lo mes d'agost propassat. E dix que hoc.

---

³³ Segueix scrivans ratllat.

³⁴ Segueix Interrogatio ell testes si es pagat per los dits patrons o scrivans delles ratllat amb dos línies en diagonal.

³⁵ Segueix que ratllat.

³⁶ Segueix hoc ratllat.

³⁷ Segueix e deles ratllat.

³⁸ Segueix s ratllat.

³⁹ Segueix de ratllat.

⁴⁰ Segueix ell testes ratllat.

⁴¹ Segueix e los ratllat.

⁴² Segueix misençant ratllat.

⁴³ Escrit Vernisal. En altres punts del procés: Vernesal, Vernisali.

⁴⁴ Genovés. Però al principi diu que és pisà. I a la 2ª nota encartada diu que es de Palerm, reialme de Sicilia

Interrogat com los coneix. E dix que per conexença que ha ab ells, e ⁴⁵ posaren a casa d'ell, testes, com arribaren en la present ciutat.

Interrogat si ell, testes, los scrivans de les dites galeres [coneix]⁴⁶. E dix que hoc.

Interrogat com han nom. E dix que la u ha nom Saba, l'altre, ell, testes, no sab com ha nom.

Interrogat ell, testes, si coneix la letra dels dits scrivans. E dix que no. Interrogat si ⁴⁷ ell, testes, sab los dits patrons ne scrivans si han donats los manifestes de les dites galeres als leuders de Tortosa ne de Copliura. E dix que stà en veritat que ⁴⁸ lo dit Saba ⁴⁹ a parer d'ell, testes, l'altre scrivà eren a casa d'ell, testes, e aquí vahé ell, testes, com los dits scrivans donaren los dits manifestes ⁵⁰ a-n Guillem Martí, cullidor de la leuda de Tortosa, e a-n Johan Raynant, cullidor de la leuda de Copliura.

Et, de fet, foren-li mostrats los dits manifestes a ull, e fou interrogat si eren aquells los manifestes que los dits scrivans donaren als dits lauders. E ⁵¹ dix que ell no·u poria dir si són aquells los dits manifestes.

Interrogat ell, testes, si sab ne ha hoyt dir que los dits patrons ne scrivans hajan comptat e pagat lo dret de las dites leudes ab los dits leuders. E dix star en veritat que ell, testes, per los dits patrons, ha pagat als dits lauders certa quantitat per⁵² lo dret de les dites leudes; al comptar e fer lo dit spatxament, dix ell, testes, que, a son parer, solament hi foren lo dit Sabba e los dits lauders.

Interrogat si en los dits spatxaments foren presents los dits patrons ne ell, testes. E dix que los dits patrons no hi foren presents, és veritat que ell, testes, hi fou present, ⁵³ però no féu ell, testes, lo dit spatxament; és veritat ⁵⁴ que com entre los dits ⁵⁵ lauders e scrivans havia algun dabat, ell, testes, los acordava.

Interrogat si ell, testes, sab las dites leudes si foren pagades íntegrament. E dix ell, testes, que no·u sab, com solament fahés dites als dits lauders⁵⁶ de certa quantitat, la qual no la recorda.

Interrogat ell, testes, si sab ne ha hoyt dir que les dites galeres ne algunes d'elles, o robes que hi fossen, hagren pagat nengun dret a la leuda de Tortosa qui·s cull en València. E dix ell, testes, que no·u sab.

Ffuit sibi lectum et perseveravit.

Dicta die fuit processum ad reinterrogandum dictum Andrea de Molina sub forma sequenti:

Et primo fuit interrogat ell, testes, ab la dita sua galera ne la altra galera de venecians companyona de la sua si han portades moltes robes en València. E dix que hoc.

---

⁴⁵ Segueix li ratllat.

⁴⁶ Manca un verb, suposem que "coneix".

⁴⁷ Segueix los ratllat.

⁴⁸ Segueix los dits scrivans ço es ratllat.

⁴⁹ Segueix e (sense ratllar) dels ratllat, e (sense ratllar) son (ratllat). Es tracta de diverses correccions que deixen la frase mancada d'algún element.

⁵⁰ Segueix a ratllat.

⁵¹ Segueix a parer de ell ratllat.

⁵² certa quantitat per afegit a l'interlineat.

⁵³ Segueix en fer ratllat.

⁵⁴ Segueix com ratllat.

⁵⁵ Segueix p ratllat.

⁵⁶ als dits lauders afegit a l'interlineat.

Interrogat quantes són les robes que hi han portades. E dix ell, testes, que no·u poria dir.

Interrogat si ell, testes, e son companyó, patró de la altre galea, ne mercaders qui eren ab les dites galeres, hagen pagat lo dret de la leuda de Tortosa en València, de les robes que hi han portades ab les dites galeas. E dix que stà en veritat que ell, testes e deponent⁵⁷, ha donat a València al cullidor de la leuda de Tortosa en València⁵⁸ lo albarà que havia l'agent del leuder de Barchelona; si ultra aquelles robes contengudes en lo dit albarà n'í havia pus en les dites galeres ne si de aquelles se ha pagada leuda de Tortosa en València⁵⁹, dix ell, testes, que no·u sab.

Ffuit sibi lectum et perseveravit.

Die sabbati, XII octobris anno predicto, iuravit et deponit testes sequens:

Venerabilis Galcerandus Scales,⁶⁰ collector lezde vocate de Mediona, testes et cetera.

Primo, fuit interrogat si ell, testes, ha vist que en Guillem Martí, cullidor de la leuda de Tortosa, e en Johan Raynant, cullidor de la leuda de Tortosa⁶¹, hajan comptat del dret de les leudes⁶² dites leudes ab los scrivans e patrons de les galeas de venecians qui ara novament són⁶³ vengudes en la plage de la mar de Barchelona. E dix star en veritat que un dia, stant ell, testes, a casa de Jacobo Vernesal⁶⁴, que los dits lauders, comptant ab los scrivans de les dites galeas de les⁶⁵ drets de les dites leudes. E en aquelles hores eren en la dita casa los dits patrons de les dites galeres e, a parer d' ell, testes, la u del[s] dit[s] patrons, ço és Orsato Pallani, ere present en lo taulell ab los dits lauders e scrivans com farien lo compte dels dits drets.⁶⁶

* * * * *

NOTA ENCARTADA ENTRE f. 3v + F. 4r MIDES= 11cm. x 29,5 cm.⁶⁷

La galera del capità robas en València, patró Orsato et taxament fet ha XXVIII agost 1454

VI balles anyins		XIIIs.	
XX balles anyins	II ll.	III s.	IV
XXXIIII bales pestell z o tr ⁶⁸	I ll.	XII s.	VI
LXI bala paper	III ll.	VI s.	II
LII balles paper	II ll.	VI s.	IV
II balles canamàs		II s.	II
LIII sachs pestell + ho ⁶⁹	II ll.	III s.	IV

⁵⁷ Escrit depo en lloc de deponent

⁵⁸ de la leuda de Tortosa en València afegit en l'interlineat.

⁵⁹ o no, afegit a l'interlineat.

⁶⁰ Segueix mer ratllat.

⁶¹ (sic). Aquí el escrivent es confon i repeteix Tortosa, quan hauria de ser Cotlliure.

⁶² Segueix de en ratllat.

⁶³ Segueix stats ratllat.

⁶⁴ Escrit Vernesal, i també apareix com Vernisali en altres parts del procés.

⁶⁵ Escrit dites leudes ratllat

⁶⁶ Segueix dels folis 15v-22v en blanc.

⁶⁷ Foli paper mes prim doblegat per la meitat vertical. Escrit a una sola cara.

⁶⁸ z o tr, possibles abreviatures de mesures que estan en estudi.

⁶⁹ + ho, possibles abreviatures de mesures que estan en estudi

XII balles telles		XIII s.	
XII caixes espèsies de lo patró e altres	I ll.	VI s.	
LXXX cabalons aser	I ll.	I s.	VIII
Són:	XV ll.	XVII s.	V

 La gualera de Andrea de Molli ⁷⁰ robes de pasatge

II balles telles		II s.	II
I baril indi, III canella		VI s.	VI
I caxa canella pocha p ^o			IX
I bala pells		II s.	II
XXX balos aser		VIII s.	I
I caretells vacat			
IIII costals lacha, ensens, orpinent z o tr		VI s.	VI
V balles anyins		X s.	X
L costals de pestell	II ll.	III s.	IX
XXI ballas paper	I ll.	II s.	IX
VIII bales merseria		IV s.	IV
LX balles paper	III ll.	V s.	
L sachs pestell	II ll.	III s.	IV
XXXX balles paper	II ll.	III s.	IV
VII bales pestell		VI s.	VI
I bala bordats		I s.	II
IIII bales telles e sayes		IV s.	IV
Són:	XIII ll.	XI s.	V ⁷¹

*****

NOTA ENCARTADA ENTRE f. 7v + f. 8r MIDES= 14 cm. x 23 cm.⁷²

(A) De part de l' honorable mossèn Jacme Janer, cavaller, conseller del molt alt e molt excel·lent senyor lo senyor rey, regent la Batlia General de Cathalunya, de consel de l'honorable micer Anthoni de Mesa, assident per ell en açò, pres intimats als venerables e honorables diputats del General de Cathalunya que, com lo dit senyor haja manats pendre a mans de sa cort tots los béns d'en Guillem Martí de Cervelló, corredor, que tinguen per emparats los preus de qualsevol censal o censals que lo dit Guillem Martí Cervello rebe sobre lo dit General, e responguen de les pensions

⁷⁰ Escrit Molli, quan hauria de ser Molina, com apareix a altres llocs.

⁷¹ Sequeix foli 4r-4v, en blanc.

⁷² Paper de quart retallat per un dels costats i doblugada per la meitat. Mides: 14cm. x 22cm.

En la cara (A) per la que es visible en l'encartat, escrit en orientació horitzontal.

En la cara (B) interior doblugada pren orientació vertical.

de aquell o aquelles axí degudes com devedores al dit honorable regent fins que per lo dit senyor hi sia provehit, lo qual manament se fa a instància del procurador fiscal del patrimoni del dit senyor.

Scrivà Johan Sellent, en la batlia general.

(B) Die sabbati ⁷³ V ⁷⁴ octobris anno M^o CCCC L III°.

Andreas de Molina, ⁷⁵ nacionis Venetorum, patronus galee et cetera, ⁷⁶ virtute iuramenti et homagii per me inferius prestandorum ac pena CCCC librarum Barchinone, quam sibi sians imposuit convenit et promisit honorabilei ⁷⁷ Petro Bartholomeo Valls, locumtenentis et cetera.

Et non recedet a civitate Barchinone nec transiet menius eiusdem, sine eius licencia petitis et obtentis. Et quod infra duos dies postquam de hiis fuerit requisitus personaliter vel in domo Jacobi Vernasali, non se apresentabit sibi non recedet ab eius licencia petitis et obtentis. Et si contrafecerit voluit incidi in dicta penam et cetera. Et ⁷⁸ pro dicta pena dedit in fideussorem Jacobum Vernisali, mercatorem de Palermo et regni Sicilie, et qui ⁷⁹ mecum et sine me. Et dictum fideiussor acceptavit. Et pro hiis obligavit personas et ⁸⁰ bona et ⁸¹ pro debitis fiscalibus et iure etc. et dictus Andreas pretitit homagio in posse dicti honorabili locumtenentis.

Testes venerabiles Laurencius Ros, Petrus Canals, mercatores, et Nicholaus Sala scriptor Barchinone.

Mil CCC XXX VI subscripstum per ⁸² Bernardum Bartholomeum⁸³.

*****

---

⁷³ Segueix XV ratllat.

⁷⁴ Segueix Septembris ratllat.

⁷⁵ Segueix pa V ratllat.

⁷⁶ Segueix ... et ...V ratllat.

⁷⁷ Segueix Jacm ratllat.

⁷⁸ Segueix ut ratllat.

⁷⁹ Segueix cum ratllat.

⁸⁰ personas et afegit en l'interlineat.

⁸¹ Segueix iure et ratllat.

⁸² Segueix p ratllat.

⁸³ Tota la línia escrita de cap per avall. Segueixen folis 8r-8v-9r-9v en blanc.

Annex 5:

Índex antroponímic

dels processos

Annex - Índex antroponímic dels processos

- Aguilar, Pere:** mercader, Proc 1453.
- Ala, Bernat de l':** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Aloard, Francesc:** escrivà de nau en el vaixell d'en Bernat Oliva, Proc 1450.
- Anyells, Bernat d':** porter reial, Proc 1449.
- Artedo, Gabriel:** procurador fiscal de la cúria de la Batllia General de Catalunya, Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453.
- Bansells, Pere:** lloctinent i procurador del Rei en el comtat de Rosselló i Cerdanya, Proc 1453.
- Bartomeu Valls, Pere:** lloctinent de Batlle General de Catalunya, Proc 1449, Proc 1454.
- Bertran, Francesc:** mercader, Proc 1453.
- Boquasia, Joan:** testimoni de declaracions fetes a Montpeller, Proc 1449.
- Calbó, Pere:** Proc 1449.
- Canals, Pere:** mercader de Barcelona, Proc 1454.
- Cardona, Roderic:** porter reial, Proc 1450.
- Castell, Gonçal del:** porter reial, Proc 1449, Proc 1450.
- Castellar, Jacobo:** mercader, Proc 1453.
- Castelló, Joan:** Proc 1450.
- Cervelló, Guillem Martí:** Proc 1454.
- Cisa, Bernat:** mercader de Barcelona, Proc 1453.
- Clara:** Proc 1450.
- Codina, Leonard:** porter reial, Proc 1449.
- Comes, Joan:** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Consell, Guillem:** testimoni de declaracions fetes a Montpeller, Proc 1449.
- Corbera, Bernat:** mercader, ciutadà de Barcelona, Proc 1450.
- Corn, Berenguer:** mercader, Proc 1450.
- Emçerç, Coesio:** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Eres, Joan:** mercader, Proc 1453.
- Eroles, Pau:** assessor i conseller de Jaume Gener, doctor en lleis, Proc 1449.
- Escales, Galceran:** lleuder de Mediona, Proc 1454.
- Faritza, Bartomeu:** mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1453.
- Figuera, Pere:** Proc 1450.
- Fonolleda, Arnau de:** conseller reial, protonotari i senyor Batlle General de Catalunya i ciutadà de Barcelona, Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453.
- Franchoto, Galioto:** mercader, Proc 1449.
- Funlantrani, Bernat:** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Gallart, Joan:** mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1449.
- Garcia, Dídac:** escrivà reial, Proc 1453.
- Gelabert, Lluís:** mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1453.
- Gener, Jaume:** cavaller i conseller del Rei i Regent de la Batllia General de Catalunya, Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453, Proc 1454.
- Golandi, Leonardo:** mercader llombard resident a Barcelona, Proc 1449.
- Griffo, Geronimo:** mercader, Proc 1450, Proc 1451.
- Guitard:** procurador i conseller d'en Geronimo Griffo, Proc 1451.
- Hompis, Jous:** mercader alemany vinculat a la Gran Companyia dels Alemanys i que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Janestet, Jaume:** patró de la galera de França anomenada Santa Magdalena, Proc 1453.
- La Gran Companyia dels Alemanys:** agrupació de mercaders que transporta productes en la galera, Proc 1453.
- Lledó, Pere:** doctor en lleis, assessor i conseller de Jaume Gener, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453.
- Lleó, Alfons de:** porter reial, Proc 1451.
- Mananda, Joan:** escrivà de la galera de França dita Santa Magdalena, Proc 1453.
- Maria:** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Marquet, Pere:** mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1450.
- Martí, Guillem:** collidor de la lleuda de Tortosa a Barcelona, mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1454.
- Martina, Llorenç:** mercader, Proc 1450.
- Matali, Jofre:** mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.
- Mesa, Antoni de:** Proc 1454.
- Miga, Pere de:** mercader de València, Proc 1453.
- Mir, Gabriel:** porter reial, Proc 1453.
- Molet, Francesc:** mercader, Proc 1453.
- Molina, Andrea de:** patró de galera, Proc 1454.

Montadell: *apareix en el text ratllat. Pot ser una confusió de l'escrivà del procés, Proc 1453.*

Montmany, Bartomeu: *mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1453.*

Naveros, Joan: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Niproveda, Anicbiya de: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Oliva, Bernat: *patró de nau, mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1450.*

Oller: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Oller, Rafel: *mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1449.*

Orpesa, Alfons d': *porter reial, Proc 1449.*

Palat, Lluís: *carceller, Proc 1453.*

Pallani, Orsato: *patró de galera, Proc 1454.*

Pertusa, Pere Joan de: *mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1453.*

Pinós, Miquel: *carceller, Proc 1453.*

Popo, Guilari: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Pozo, Pedro del: *patró de una nau que carrega a Tortosa camí de Gènova, Proc 1450.*

Prats, Guillem: *notari de Barcelona i assessor i procurador de Joan Raynant, Proc 1449, Proc 1453.*

Pujades, Berenguer: *procurador, Proc 1450.*

Quintana, Joan: *testimoni citat i jurat, Proc 1453.*

Raynant, Joan: *mercader, lleuder de Cotlliure, ciutadà de Perpinyà, Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453, Proc 1454.*

Rei d'Aragó, Alfons IV el Magnànim: *rei, Proc 1453.*

Rei d'Aragó, Ferran d'Antequera: *rei, Proc 1453.*

Reina d'Aragó, Maria: *lloctinent del rei Alfons el*

Magnànim, Proc 1449.

Ricart, Pere: *mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1450.*

Ros, Llorenç: *mercader de Barcelona, Proc 1454.*

Saba: *escrivà d'una de les galeres venecianes, Proc 1454.*

Saguer, Antoni: *mercader i draper de llana, Proc 1450.*

Sala, Nicolau: *escrivà de Barcelona, Proc 1454.*

Sallent, Joan: *escrivà de la Batllia General, Proc 1454.*

Salvador, Bartomeu: *batlle General de Catalunya, Proc 1449.*

Sasa, Bernat: *mercader i ciutadà de Barcelona, Proc 1453.*

Servan, Joan: Proc 1450.

Sese, Pere: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Solà, Gabriel: *jurisperit del Consell, assessor, doctor en lleis, Proc 1449.*

Speran, Pere: *nom d'una nau de castellans o espanyols, o és el nom del patró?, Proc 1449.*

Surià, Andreu: *mercader, Proc 1450.*

Tegrini, Rafel: *mercader, Proc 1449.*

Traginer, Raimon: *lleuder de Cotlliure, Proc 1453.*

Vasia: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Vernagualdo, Jacobo: *mercader que transporta productes en la galera Santa Magdalena, Proc 1453.*

Vernisali, Jacobo: *mercader italià de teixits resident a Barcelona, Proc 1454.*

Viastrorsa, Nicolau: *Mercader, Proc 1450.*

Viver, Pere: *mercader de Barcelona, Proc 1449.*

Xoa, Martí: *patró de nau que carrega a Tortosa per anar a Gènova, Proc 1450.*

Annex 6:

Índex toponímic

dels processos

Annex - Índex toponímic dels processos

- Adge:** Proc 1453.
Aigüemortes: Proc 1449.
Alacant: Proc 1449.
Alcúdia: Proc 1453.
Alger: Proc 1453.
Almeria: Proc 1453.
Avinyó: Proc 1449.
Barcelona: Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453, Proc 1454.
Barbaria: Proc 1453.
Bigues: Proc 1449.
Borgonya: Proc 1453.
Comtat de Rosselló i Cerdanya: Proc 1453.
Cotlliure: Proc 1449, Proc 1450, Proc 1451, Proc 1453, Proc 1454.
Dénia: Proc 1449, Proc 1453.
França: Proc 1450, Proc 1453.
Gandia: Proc 1453.
Gènova: Proc 1450.
Honein (Ona): Proc 1453.
Màlaga: Proc 1453.
Mallorca: Proc 1453.
Marsella: Proc 1450.
Montpeller: Proc 1449, Proc 1453.
Moraira: Proc 1453.
Mostaganem: Proc 1453.
Nàpols: Proc 1453.
Perpinyà: Proc 1449, Proc 1450, Proc 1453.
Terra o parts de moros: Proc 1453.
Tortosa: Proc 1450, Proc 1453, Proc 1454.
València: Proc 1449, Proc 1453, Proc 1454.